

کھڈ کار، وہاوند، بھراوند، بھج، کٹ پھاٹ، مار کٹائی، مرئیل، بھارت وغیرہ وغیرہ۔ پنجیں اسم کوں اسم مشتق آکھیا ویندے۔
(بنیادی اردو قواعد از ڈاکٹر سہیل عباس بلوچ 38)

ب۔ اسمائے مشتقہ: مختلف ماہرین لسانیات دے گوائے ہوئے اسمائے مشتقہ کجھ ایس بن۔

i۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حاصل مصدر (4) اسم حالیہ (5) اسم ماضی معطوفی۔
(نخلستان قواعد از بشیر احمد غامی براول پوری 52)

ii۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حالیہ (4) اسم استقبال (5) ماضی معطوفی۔

(سنہری ویا کرن از شمس العلماء مرزا قلیچ بیگ 41:39)

iii۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حالیہ (4) اسم استقبال (5) ماضی معطوفی۔

(وڈ سنہری ویا کرن از بشیر احمد غامی براول پوری 112:125)

iv۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم کیفیت (4) اسم آلہ (5) اسم ظرف (6) اسم تغیر (7) اسم مکر (8) اسم صفت
(9) اسم مرکب۔
(قواعد اردو از ڈاکٹر مولوی عبدالحق 175:197)

v۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حاصل مصدر (4) اسم حالیہ (5) اسم معاوضہ۔ (بنیادی اردو قواعد از ڈاکٹر سہیل عباس بلوچ 39)

vi۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حاصل مصدر (4) اسم حالیہ (5) اسم معاوضہ۔

(اردو کیوزیشن از نظام جیلانی صدم 42)

vii۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حاصل مصدر (4) اسم حالیہ (5) اسم آلہ۔ (1) اور القواعد مطبوعہ 1934 ماہ مولوی عبداللہ 82)

5۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حاصل مصدر (4) اسم کیفیت (5) اسم استقبال (6) اسم منسوب (7) اسم مرکب (8) اسم فعلی (9) اسم آلہ (10) اسم ظرف (11) اسم صوت (12) اسم صفت (13) اسم حالیہ (14) اسم تغیر (15) اسم تکبیر۔

(سنہری ویا کرن از شمس العلماء مرزا قلیچ بیگ 47:115)

نوٹ: آتے ڈتے کئے مختلف ماہرین لسانیات دے وقف دے مطابق اخذ کیتے گئے اسمائے مشتقہ درج ذیل۔

viii۔ (1) اسم فاعل (2) اسم مفعول (3) اسم حاصل مصدر (4) اسم کیفیت (5) اسم حالیہ (6) اسم استقبال (7) اسم معاوضہ
(8) اسم آلہ (9) اسم صفت (10) اسم صوت (11) اسم مصدر (12) اسم مکر وغیرہ وغیرہ۔

1-1 اسم فاعل

تعریف: اسم فاعل او اسم مشتق ہے جہاں جو او نہ ذات تے دلالت کریندے جیس کن کنی نہ کنی فعل صادر تھیا ہووے۔ اسم فاعل آپنے معنیان جو حق قائم بذات ہوندے تے اے عموماً کہیں نہ کہیں مصدر یا اسم کن باقاعدہ طور تے بنایا ویندے۔ لہذا نہ کن علاوہ اسم فاعل کہیں کم دے مال نال پیشہ دے اظہار کیتے وی ورتیا ویندے۔ مثال دے طور تے لکھن آلا، پڑھن آلا، لکھنڈر، پڑھنڈر، لکھنڈر، پڑھینڈر، لکھاری، پڑھا کو، اڈ راک، اڈھلاک، ہلیار، کھڈ کار، کھڈاری، لہاڑی، چھپو، پھنڈر، پھراکل، چھیرو، چھوی، لہیرا، لہو، روونا، پٹنا، ٹھک، پٹیرا، ریک وغیرہ وغیرہ۔

تاواں بھانگا

مشتق دا بیان

الف۔ تعریف: مختلف ماہرین لسانیات دے نزدیک، اسم مشتق دی تعریف کجھ ایس ہے۔

1۔ اسے تے جملے ڈیکھو۔ 1۔ او آج ویسی تے صبا صیں آسی۔ 2۔ ایندڑ وقت دی گھا لکھ کر۔ 3۔ آنا ہر گئی ڈہدے پر ویند گئی نیں ڈہا۔

آتے ڈتے گئے پیلے جملے جو لوظ ویسی تے آسی بطور فعل ورہے کس تے ترتیبھے جملے جو آندا تے ویند بطور اسم آئین جڈوں جو ترتیبھے جملے جو لوظ ایندڑ وقت دی صفت دے طور تے ورتیا گئے۔

بس آتھیں لوظ جہوے جو کہیں فعل کن پیلے ہونے ہون تے وت او جملے جو فعل اسم یا صفت داکم ڈیون، اسم مشتق اکھیندے۔ مشتق عربی لوظ تے حیدر معنی چیرن۔ لہذا لفظوں مشتق اوہو لوظ ہوندے جہاں جو فعل دی بنیاد (مصدر) کوں چیر کر تیں نکلے یا بنے۔

سنسکرت جو مشتق کوں "کرشت" تے انگریزی جو پارٹسپل (Participial) سڈیا ویندے۔

(سنہری ویا کرن از شمس العلماء مرزا قلیچ بیگ 38:39) (ترجمہ)

2۔ اسم مشتق او اسم ہے جہاں جو مصدر کن بنایا ویندے۔ (نخلستان قواعد از بشیر احمد غامی براول پوری 53) (ترجمہ)

3۔ او اسم جہاں جو خود آپتاں کہیں اسم کوں نے پراونہ کونگی اسم یا فعل وغیرہ نہ بنے اسم مشتق سڈیا ویندے۔

(سرائیکی قواعد تے زبان دانی از بشیر احمد بھائی 52)

4۔ مشتق او اسم ہے جہاں جو کہیں ڈو جھے لوظ کن تھوڑی چھنیں تہ بلی نال نکلیا یا بنیا ہووے۔

(قواعد اردو از ڈاکٹر مولوی عبدالحق 175:176)

5۔ اسم ڈو قسمی ہوندے۔ بکوے او اسم جہوے جو کہیں وی لوظ کن ندانے گئے ہون جیویں جو شیر، گدڑ، لوہا، سونا،

پانی، زمین، آسمان، ملتان، کراچی، کوہ ہمالیہ وغیرہ وغیرہ کوں اسمائے جامد آکھیا ویندے۔ ڈو جھے او اسم جہوے جو کہیں

ڈو جھے لوظ کن بنائے گئے ہون جیویں جو لکھت، پڑھت، لکھنڈر، پڑھنڈر، لکھینڈر، پڑھینڈر، لکھائی، پڑھائی، ہلیار،

ژک:

بھگن	بھنگ	پاژن	پژک	چرن	چرک	ڈالین	ڈلک
سٹن	سنگ	پڈن	پڈک	پڈن	پڈک	پڈن	پڈک

س:ل: یاد ہوئے جو "ال" گندھن کن پہلوں فعل امر دے آخری حرف دے تلے زیر ضرور لادنی پوندی ہے۔

بڈاون	بڈل	بھن	بھنکل	پڈن	پڈل	ڈوکین	ڈوکھل
بھنھن	بھنھل	بھنھن	بھنھل	پڈن	پڈل	ڈوکین	ڈوکھل

ش:وژا:

پٹن	پٹوژا	وٹن	وٹوژا	پٹن	پٹوژا	پٹن	پٹوژا
پھٹن	پھٹوژا	پھٹن	پھٹوژا	وٹن	وٹوژا	وٹن	وٹوژا

س:ا: مصدر دے اکوں "اں" لاحقہ گندھن مال اسم فاعل قیاسی بند ہے۔

روون	رووناں	پیون	پیوناں	کھاون	کھاوناں	پوچھن	پوچھناں
بھرن	بھرناں	مندھن	مندھناں	کھپڈن	کھپڈناں	پنگھن	پنگھناں

ش:وکژ:

نسن	نسوکر	بھچن	بھچکر	بھٹن	بھٹوکر	پھٹن	پھٹوکر
مستن	مستوکر	وسن	وسوکر	وسن	وسوکر	وٹن	وٹوکر

ط:یرا:

ٹھین	ٹھیرا	گندھن	گندھیرا	وٹن	وٹیرا	وٹن	وٹیرا
وٹن	وٹیرا	لٹن	لٹیرا	اٹرن	اٹیرا	بھٹن	بھٹیرا

ظ:اکا:

لژن	لژاکا	بھون	بھوناکا	بھٹن	بھٹاکا	چٹن	چٹاکا
پٹن	پٹاکا	چٹن	چٹاکا	بھٹن	بھٹاکا	پٹن	پٹاکا

ع:یا:ویا:

لژن	لژیا	جئون	جویا	گانون	گانویا	پکانون	پکانویا
ڈاکن	ڈاکیا	چھانگن	چھانگیا	پوٹھن	پوٹھیا	ارداسن	ارداسیا

کھاون	کھو	پاون	پو	چاون	چو	ماون	مو
وچھن	وچھو	پٹن	پٹو	وڈھن	وڈھو	بھٹن	بھٹو
بھچن	بھچو	بھچانون	بھچو	وڈرن	وڈرو	وڈراون	وڈرو

vi- ہن اتھان مختلف چھوٹے چھوٹے لائٹس مال ہن آلے اسمائے فاعل قیاسی وترے وترے درج کیے دیدن اے سارے اسمائے فاعل مصدریں دے صدری مادیں دے اکوں لاحقہ گندھن مال بندن۔

الف:ی:

تاگھن	تاگھی	وٹکارن	وٹکاری	لکھن	لکھاری	آلسن	آلسی
ارداسن	ارداسی	بھونگن	بھونگی	پڈن	پڈی	آدرن	آدری

ب:ؤ:

مارن	مازو	ڈیکھن	ڈیکھو	بگھن	بگھو	مندھن	مندھو
وسن	وسو	پورن	پورو	سوچن	سوچو	کٹھن	کٹھو

ج:الف:

ٹوہن	ٹوہا	سوچھن	سوچھا	انکارن	انکارا	ہوژن	ہوژا
آڈھن	آڈھا	بھونگن	بھونگا	تیلن	تیلنا	پکارن	پکارا

د:ارا:

وٹھن	وٹھارا	وٹھرن	وٹھارا	وسارن	وسارا	ٹھکارن	ٹھکارا
ہوکن	ہوکارا	بھونگن	بھونکارا	اڈارن	اڈارا	پٹھن	پٹھارا

ذ: ترے حرفی مصادر جنھیں دے صدری مادے دے پہلے حرف تے زیر ہووے تاں اوندے اکوں الف، زیر ہووے تاں اوندے اکوں "ی" تے جے کر پیش ہووے تاں اوندے اکوں "و" دا ودھار کر تے اوندے اخیر ء ح دی الف ودھا ڈتا ہندے تاں وت او اسم فاعل ہن ویدے جیویں جو:

بھرن	بھارا	وچھن	وچھا	واچا	واچا	چٹن	چٹنا
بھون	بھونرا	کٹھن	کٹھنا	کونا	کونا	چھیکن	چھیکنا
بھون	بھونرا	رڈھن	رڈھنا	ریڑھنا	ریڑھنا	چھٹن	چھٹنا

ر:الف:و:

وسن	وسو	جھٹن	جھٹو	بگھن	بگھو	اڈن	اڈو
مارن	مازو	دھارن	دھارو	پھاسن	پھاسو	کٹھن	کٹھو

سڈاون	سڈاوا	پکاون	پکاو	بچاون	بچاوا	کھڈاون	کھڈاوا
-------	-------	-------	------	-------	-------	--------	--------

و: بعض مصادر سے مصدری مادے دے گا گوں "ول" دے دھار سال اسم فاعل بنایا ویندے۔

سڑن	سڑول	اڑن	اڑول	بسن	بسول	پھٹن	پھٹول
بھرن	بھڑول	چون	چڑول	چھرن	چھڑول	ڈرن	ڈڑول

ی: بعض مصادر سے مصدری مادے دے گا گوں "یر" بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال اسم فاعل بندے چویں جو

ہنڈھن	ہنڈھیر	ہنکن	ہنگیر	ڈکن	ڈگیر	چکن	چگیر
-------	--------	------	-------	-----	------	-----	------

پ: اسمیں کن اسمائے فاعل قیاسی بناون دے قاعدے:

۱۔ لاکھیں دے گنڈھیر مال بنی آلے اسمائے فاعل: اے گالہ یاد رہوے جو گئی وی لاحقہ گنڈھن کن پہلوں اسم دے اخیرے چ یا چکا راون آلے حرف علت حذف کر ڈتے دیند۔

(i) روار یا ارا:

اسم	اسم فاعل	اسم	اسم فاعل	اسم	اسم فاعل	اسم	اسم فاعل
لوہا	لہار	گنڈھ	گنڈھیر	سونا	سونار	بکھیر	بکھیر
کوک	ککارا	پکار	پکارا	ہوکا	ہوکارا	ڈنگ	ڈنگارا

(ii) ہیرا:

گچی	گچیرا	گنڈھ	گنڈھیرا	تھپ	تھپیرا	ہنڈھیرا	ہنڈھیرا
ڈنگھ	ڈنگھیرا	گت	گتیرا	گتیر	گتیرا	ڈنگ	ڈنگیرا

(iii) ری یا اری:

شکار	شکاری	جواہ	جواہری	کھڈ	کھڈاری	اتار	اتاری
آہر	آہری	لہار	لہاری	لکھ	لکھاری	مہار	مہاری

(iv) الف:

بکھ	بکھا	لہا	لہا	اچاڑ	اچاڑا	تول	تولا
آلار	آلارا	مار	مارا	ٹھکورا	ٹھکور	چاڑھی	چاڑھا

ع: کا:

انجھن	انجھکا	کھاون	کھوکھا	چوڑن	پنڈکا	بھرن	بھرکا
-------	--------	-------	--------	------	-------	------	-------

ف: اک:

چون	چواک	بھچن	بھچاک	پٹن	پٹاک	چھٹن	چھٹاک
اڈرن	اڈراک	اڈھن	اڈھلاک	بھٹن	بھٹاک	بھرن	بھراک

ک: پیل:

مصدر	اسم فاعل	مصدر	اسم فاعل	مصدر	اسم فاعل	مصدر	اسم فاعل
ٹھکن	ٹھکیل	پٹن	پٹیل	پٹن	پٹیل	ڈکن	ڈکیل
ٹھکن	ٹھکیل	خرچن	خرچیل	رستن	رستیل	ٹھکن	ٹھکیل

گ: بعض مصادر معروف جنھیں دے پہلے حرف تے زیر ہووے تاں وت انھیں کن بنن آلے ڈو حرفی مصدری مادے دے پہلے حرف دے بعد "الف" تے ڈو جھے حرف دے بعد ای "الف" "ودھانوں مال اسم فاعل بندے۔ چویں جو

کپن	کاپا	چھپن	چھاپا	پپن	پاپا	ونن	وانا
انجھن	انجھاکا	بھرن	بھارا	پڈن	پاڈا	ترن	تارا

ل: انھیں ترے حرفی مصدر معروف جنھیں دے پہلے حرف تے پیش ہووے تاں وت انھیں کن بنن آلے ڈو حرفی مصدری مادے دے پہلے دے گوں "و" تے ڈو جھے حرف دے گوں "الف" "ودھانوں مال اسم فاعل بندے چویں جو

ککن	کوکا	کچن	کچا	پپن	پپا	کھن	کھپا
کھن	کھوٹا	کسن	کوسا	بھن	بھوٹا	کھن	کھپا

م: انھیں ترے حرفی مصدر معروف جنھیں دے پہلے حرف دے تلوں زیر ہووے تاں وت انھیں کن بنن آلے ڈو حرفی مصدری مادے دے پہلے حرف دے گوں یا ئے مچول "ئے" تے ڈو جھے حرف دے گوں "الف" "ودھانوں مال اسم فاعل بندے۔

ونن	ونلا	گنن	گنلا	بھن	بھلا	رھن	رھلا
چھن	چھلا	چھن	چھلا	پچن	پچلا	بھرن	بھرا

ن: انھیں ترے حرفی مصدر معروف جنھیں دے مصدری مادے دے اخیرے ج الف آندے تاں وت انھیں کن بنن آلے ڈو حرفی مصدری مادے دے پہلے حرف دے گوں یا ئے مچول "ئے" تے ڈو جھے حرف دے گوں "الف" "ودھانوں مال اسم فاعل بندے۔

ہراون	ہراوا	بھراون	بھراوا	ولاون	ولاوا	وساون	وساوا
-------	-------	--------	--------	-------	-------	-------	-------

(xiii) ی:

آجڑا	آجڑی	عنن	کوئی	مہاگ	مہاگی	جنگل	جنگلی
جھر	جھری	بَر	بُری	گھر	گھروگی	مٹک	مٹکی

(xiv) وال:

دھن	دھنوال	باکر	باکروال	بھید	بھیدوال	بھائی	بھائیوال
منجھ	مینوال	جست	جستوال	گھائی	گھائیوال	دیرہ	دیرہوال

(xv) کجھ انسانی پیشے:

۱۔ لی: دو لی، رالی، پٹولی، پاولی، کہا لی، بزولی، مالی، ہالی، بیلی، تیلی

۲۔ ٹی: ناٹی، جلوائی، تھائی، دھنوائی

۳۔ سی: بھنگی، درزی، مرانی، موچی، جوگی، شکاری، ہستی، پٹواری، تھی، تنوری، طبائی، کھوجی، سوزی

(xvi) قال: نمہاناں، دگھواناں، پوچاناں، ڈوچاناں، بندھناں، پونیاں، ڈھکناں، بھنگناں، چھیرناں، چھنگناں، ہوشاں، بوہناں،

(xvii) یلا: گھیلا، بمر، شرمیلا، کھیلا، ڈھیلا، پتھر یلا

(xviii) یا: ڈاکیا، کہاڑیا، کوتیا، نیاریا، پنساریا،

2۔ سابقین دے گنڈھیں نال بنن آ لے اسائے قائل:

i: دل: دل بس، دل بدھ، دل پتھر، دل بخار، دل کڈھ، دل دھیر، دل شاد، دل فریب

ii: ہاں: ہاں بس، ہاں کڈھ، ہاں پاڑ، ہاں چیر، ہاں بخار، ہاں ساڑ، ہاں چیک، ہاں بھل

iii: ن: نکماں، نکھٹو، بھجان، بھجر، بندان، بھمایا، بھماندا، بھماگا

iv: نا: نا بیٹا، نا سچھ، نا شکر، نا قدر، نا منظور، نا امید، نا حق

v: ک: کچوڑ، گچ، گرسا، کپتا، کراہ، گرسا، گھلا

vi: الف: اُمت، اُچاک، اُمل، امر، اٹک، اجوڑ،

vii: ان: سرانگینی زبان دے انھیں مننی معنی ڈیون آ لے اسائے قائل جنھیں کن پہلوں "ان" داسا بقہ لگدے سے میشاں مصادر

کن اخذ کیئے ویندن۔ اے اسائے قائل عام طور تے ترائے قسمی ہوندن۔

۱۔ مصادر کن بنن آ لے فعل ماضی مطلق دے صیغہ واحد غائب کن پہلوں "ان" داسا بقہ گنڈھ کرائیں۔

۲۔ مصادر دے صدری مادے (فعل امر) کن پہلوں "ان" داسا بقہ گنڈھ کرائیں

۳۔ مصادر کن باقاعدہ طور تے بنائے گئے اسائے قائل کن پہلوں "ان" داسا بقہ گنڈھ کرائیں۔

(v) ی:

ہت	ہتیل	چک	چکیل	مٹک	مٹکیل	مٹصہ	مٹصیل
مکر	مکریل	خرچ	خرچیل	خرسی	خرسیل	خھر	خھریل

(vi) ل: "ال" آتے کتوں پہلوں آون آ لے ڈ و جرنی اسم دے اخیر لے حرف ایچی دے آتے خد تے تلوں زیر آمدی ء۔

چک	چنکل	پڈ	پڈل	خرسی	خرسیل	ہوڈ	ہوڈل
پھرس	پھرسل	دھاڑا	دھاڑل	مٹک	مٹکل	مکر	مکرل

(vii) وند:

بھاگ	بھاگ وند	دولت	دولت وند	مال	مال وند	ہوش	ہوش وند
بھنر	بھنر وند	حاجت	حاجت وند	عزت	عزت وند	عقل	عقل وند

(viii) و:

مار	مارو	پار	پارو	پار	پارو	وسار	وسارو
مرن	مرنو	تاری	تارو	پھرن	پھرنو	کرن	کرنو

(ix) باز:

کبوتر	کبوتر باز	بھیرا	بھیرے باز	تتر	تتر باز	کنگر	کنگر باز
دھوکا	دھوکاے باز	دغا	دغا باز	لوہڑا	لوہڑے باز	رغڑی	رغڑی باز

(x) دار:

پہرہ	پہرے دار	پلمہ	پلمے دار	سرمایہ	سرمایہ دار	مال	مال دار
زمین	زمین دار	تخصیل	تخصیل دار	ٹھیکہ	ٹھیکے دار	خمر	خمر دار

(xi) گر:

زر	زرگر	کاری	کاریگر	صتلی	صتلیگر	طہی	طہیگر
جادو	جادوگر	ستم	ستمگر	کیبیا	کیبیانگر	بازی	بازیگر

(xii) گیر:

رسہ	رسہ گیر	پناہ	پناہ گیر	راہ	راہ گیر	ماہی	ماہی گیر
جہاں	جہاں گیر	دامن	دامن گیر	عالم	عالم گیر	آتش	آتش گیر

ب: اسماء کن بنین آئے

اسم	اسم مطلق	اسم	اسم مطلق	اسم	اسم مطلق	اسم	اسم مطلق
سلاہ	سلاہ بند	پندھ	پاندھی	پورھیا	پورھیت	کندھ	کاندھی
چھیڑ	چھیڑو	ہل	ہالی	ڈاک	ڈاکیا	بیر	بیرا آچی

نوٹ: سرانگینی زبان بوج اسمائے فاعل بنا نون دے ہوں سارے بنے طریقے وی بن پرتھال طوائف دے پیش نظر آئیں دا اندراج ممکن کانہی۔

2۔ اسم مفعول

تعریف: اسم مفعول او اسم مشتق جو جزا جو اے جتاوے جو فعل آلا کم پورا تھی گئے۔ یا ایس وی آکھیا ونج سگدے جو اسم مفعول او اسم مشتق جو جزا جو اونہ شخص یا چیز کون ظاہر کرے نہیں اُتے کہیں فاعل دے فعل دا اثر واقع تھیا ہووے اسم مفعول اکھیدے مثال دے طور تے پڑھیا ہو یا لکھیا ہو یا پڑھیدڑ، لکھیدڑ، پڑھیل، لکھیل، پاکواں، سواڑاں، گھڑو، گھڑا پو وغیرہ وغیرہ۔

اسم مفعول تے مفعول بوج فرق:

اسم مفعول تے مفعول دے فرق کیسے درج ذیل ٹیبل ڈیکھو

اسم مفعول	مفعول
۱۔ مفعول او جامد اسم ہوندے جو کہیں شخص یا شے دا نام ہوندے تے نہیں اُتے کئی کم واقع تھیا ہووے۔	۱۔ فعل وی مناسبت مال مفعول کون جزا نام ڈتا ویدے او اسم مفعول ای اکھیدے۔
۲۔ مفعول کہیں مصدر یا کہیں اسم کن باقاعدہ طور تے بنیا ہو یا نہیں ہوندا۔ بلکہ او ہک اسم جامد ہوندے نہیں اُتے کہیں فاعل دے فعل دا اثر تھیا ہووے۔ جیویں جو رشید خط لکھیے۔ لہ نہہ جملے بوج رشید فاعل ہے۔ جیویں لکھن دا کم کہتے تے ویدے سلسلے بوج رشید فاعل ہے۔ جیویں لکھن دا کم کہتے تے ویدے سلسلے بوج رشید فاعل ہے۔ لہذا اہل حق خط مفعول ہو۔	۲۔ اسم مفعول کہیں نہ کہیں مصدر یا اسم کن باقاعدہ طور تے بنایا ویدے جیویں رشید ہک پڑھیل شخص ہے۔ لہ نہہ جملے بوج پڑھیل اسم مفعول ہے یعنی ’فعل پڑھن‘ وی نسبت مال رشید کون ’پڑھیل شخص‘ دا نام ڈے ڈتا گئے۔
۳۔ مفعول دے چھڑے ماں کن اے واضح نہیں تھیندا جو اونہ اُتے کیا کم واقع تھئے۔ جیویں جو اُتے ڈتے گئے جملے بوج رشید فاعل ہے۔ لہذا اہل حق خط ’کن اے خطا نہیں تھیندا جو اونہ اُتے کیا کم واقع تھئے۔	۳۔ اسم مفعول کن اے واضح تھیندے جو اونہ اُتے کئی نہ کئی کم ضرور واقع تھئے۔ جیویں جو اُتے ڈتے گئے جملے بوج رشید فاعل کن واضح تھیندے جو کہیں شخص تے پڑھن دا کم واقع تھئے۔
۴۔ مفعول ہک جامد اسم نہیں ہوندے او نہ مال ہیٹھاں کئی نہ کئی مفعولی علامت جیویں ’کن اے خطا نہیں تھیندا جو اونہ اُتے کیا کم واقع تھئے۔	۴۔ اسم مفعول کئی جامد اسم نہیں ہوندے او نہ مال ہیٹھاں کئی نہ کئی مفعولی علامت جیویں ’کن اے خطا نہیں تھیندا جو اونہ اُتے کیا کم واقع تھئے۔
۵۔ مفعول ہک جامد اسم ہوندے جیویں مال کئی مفعولی علامت جیویں ’کن اے خطا نہیں تھیندا جو اونہ اُتے کیا کم واقع تھئے۔	۵۔ مفعول ہک جامد اسم ہوندے جیویں ’کن اے خطا نہیں تھیندا جو اونہ اُتے کیا کم واقع تھئے۔

1۔ فعل ماضی مطلق واصینہ واحد غائب تے ’سابقہ آن‘

مصدر	ماضی مطلق	اسم مطلق	مصدر	ماضی مطلق	اسم مطلق	مصدر	ماضی مطلق	اسم مطلق
ڈیکھن	ڈیکھا	آن ڈیکھا	لکھن	لکھیا	آن لکھیا	بھلن	بھلیا	آن بھلیا
پاڑن	پاڑیا	آن پاڑیا	چھڑن	چھڑیا	آن چھڑیا	سیون	سیتا	آن سیتا

2۔ مصادر دے مصدری مادے (فعل امر) تے سابقہ آن

مصدر	مصدری مادہ	اسم مطلق	مصدر	مصدری مادہ	اسم مطلق	مصدر	مصدری مادہ	اسم مطلق
بھرن	بھرا	آن بھرا	پھلن	پھل	آن پھل	پھرن	پھرت	آن پھرت
کھن	کھن	آن کھن	پڑھن	پڑھ	آن پڑھ	ٹھن	ٹھن	آن ٹھن

3۔ الف: مصادر کن بنین آئے باقاعدہ اسمائے فاعل تے سابقہ آن

مصدر	باقاعدہ اسم مطلق	مصدر	باقاعدہ اسم مطلق	مصدر	باقاعدہ اسم مطلق	مصدر	باقاعدہ اسم مطلق
بھانوں	بھاندڑ	آن بھاندڑ	سمن	سمنڈ	آن سمنڈ	تھیون	تھینڈ
سکھن	سکھندڑ	آن سکھندڑ	دھن	دھندڑ	آن دھندڑ	دھانوں	دھاندڑ

- ۸۔ پنے بے چنت یا بے چنتا، بے اتاریا بے اتارا، بے پت یا بے پتا، بے قدر یا بے قدر، بے گھریا بے گھرا، بے صبر یا بے صبرا، بے ہنر
- ۹۔ یا: نا ادب، ہا اختیار، نا خبر، ہا وفا، ہا عمل، ہا ہمت، ہا وقار۔
- ۱۰۔ خود: خود نا، خود پرست، خود پسند، خود سر، خود غرض، خود مختار، خود گمش۔
- ۱۱۔ خوش: خوش اخلاق، خوش بیان، خوش زبان، خوش خط، خوش پوش، خوش نویس۔

اسمائے فاعل ماضی

الف: مصادر کن بنین آئے

مصدر	اسم مطلق	مصدر	اسم مطلق	مصدر	اسم مطلق	مصدر	اسم مطلق
پلنی	پلپار	گرتنی	گرتار	ڈیون	ڈانا	وسن	واسو
چھن	چھنا	پچن	پاپا	کھن	کھا	جھلن	جھالو
نچنی	نچو	ہوڈن	ہوڈل	رژن	رازا	چھکن	چھیکا

- 4- بے جان شے یا قلبی کیفیات دے مال وی لہجہ عمل ڈہرایا ویسی یعنی انھیں دے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ نہ گنڈھی ویسی مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ (۱) میں یا نئی پیتے (۲) تیں جملے لکھیے (۳) یا فکر نہ کر (۴) ہر ویلھے رب و شکر ادا کر۔ اے ڈے تے گئے جملیں بوجہ اسانے مفعولی پائی، بھٹ، فکر تے شکر دے اکوں ”مکوں“ دا استعمال سراسر غلط ہوی۔
- 5- جڈاں کنیں گالہ بوجہ عمومیت (عام ہون) دارنگ ہوتی تاں وت مفعولی دے اکوں مفعولی علامت مکوں دا استعمال نہ تھیسے۔ پر جڈاں کنیں گالہ بوجہ خصوصیت دا اظہار تھیسے یا کنیں کم دو توجہ ڈے وا تون مقصود ہوتی تاں وت ”مکوں“ دا استعمال ضرور تھیسے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو (۱) میڈی امداد اکوں پونپو (۲) دولت چھوڑ خدا دا تھی (۳) اے گنڈھڑی چا تاں ڈیکھاں (۴) یا اہلی! آہنی شان کوں ڈیکھ میڈے گناہن کوں نہ ڈیکھ۔
- 6- جے کرافعال دے مال مال انھیں دے فعلی مادیں دا مفعولی وی استعمال تھیسے، جیکوں عربی زبان بوجہ ”مفعولی مطلق“ آکھیا ویدے تاں وت انھیں دے اکوں مفعولی علامت دا استعمال نہ تھیسے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ (۱) توں پھجیں چال بیچلدیں۔ (۲) آد میں آئی ٹور ٹور (۳) اچے بول نہ بول۔
- 7- بعض متعدی یا متعدی المعادی افعال دے مال بے کر ڈے مفعولی استعمال کیجے گئے ہون تاں وت جنھیں وچوں ہک مفعولی گئی ذی عقل ہووے تے ڈے جھا غیر ذی عقل ہووے (جانور یا بے جان شے) تاں وت ذی عقل مفعولی دے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ گنڈھی ویسی غیر ذی عقل مفعولی دے اکوں اے علامت نہ آسی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو (۱) میں فقیر کوں رو پیو ڈے تے (۲) اوندہراج سارے لوکیں کوں مٹھائی کھوائی۔
- 8- بعض افعال جہڑے جو بنا تون، مقرر کرن، سڈن یا ماں رکھن دے معنی بوجہ استعمال کیجے گئے ہون یا ڈے جھے لوٹیں بوجہ انھیں کن تھن، جانن، یا خیال کرن دا مطلب واضح تھیوے تاں وت انھیں افعال مال ڈے مفعولی ورہیے ویدن جنھیں وچوں ہک مفعولی دے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ گنڈھی ویدی وچڈاں جو ڈے جھے مفعولی دے اکوں اے علامت انھیں گنڈھی ویدی مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ (۱) اوں کوں کساں کیا تھجھ دے (۲) اسان احمد کوں اپناں مہر چنن۔ گھدے (۳) میں تاں اوں کوں آدی تھجھ راہم پر اوکھ پنا کھتے (۴) ستا دصاحب اسلم کوں کلاں دا ماہیتر بنا ڈے تے۔
- 9- بعض افعال دے طور مجہول بوجہ ڈے مفعولی ہوندن انھیں وچوں پہلا مفعولی فاعل دا قائم مقام ہوندے پر اوندی حالت اوبہا وی رہندی۔ یعنی اوندے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ گنڈھی ویدی وچڈاں جو ڈے جھے مفعولی دے اکوں اے علامت انھیں گنڈھی ویدی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو (۱) فقیر کوں روٹی کھا ڈے (۲) ملازم کوں تھو اڈے ڈے ڈے تے۔
- 10- بعض اوقات کنیں وی مفعولی دے اکوں مفعولی علامت کوں دی بجائے ”نال“ یا ”آتے“ وی بطور مفعولی علامت ورتی ویدی۔ بے مثال دے طور تے (۱) میں آپنئے پتر خالد نال ہوں محبت کرینداں۔ (۲) غریب تے رحم کرو۔
- 11- بعض اوقات مفعولی علامت ”مکوں“ واسطے یا کیجے دے معنی بوجہ وی استعمال تھیدی۔ بے مثال دے طور تے (۱) اوہر ویلھے مارن کوں تیار پٹھا ہوندے۔ (۲) میں کجھے شریف دی زیارت گوں سکد اوواں۔

- دے لوظ نال کنی مفعولی علامت جڑی ہوئی کاتی۔
- ۵- مفعولی اوام جملہ ہوندے جہڑا جو جملے بوجہ کڈاں ہیں تاں اوندے تے کنی نہ کنی کم واقع تھیندے۔ اس مفعولی جملے بوجہ کڈاں ہیں فاعل دی جائیں گھنداں چوہیں جو لوظ پڑھیل کوں جملے ڈے جملے ڈیکھو (۱) رشید اسلم کوں ماریے (۲) اسلم رشید کوں ماریے، پہلے جملے بوجہ تاں اسلم مفعولی بوجہ پڑے جھے جملے بوجہ فاعل کنی گئے کریندا۔
- اس مفعولی دیاں قساماں: (۱) اس مفعولی قیاسی (۲) اس مفعولی سماجی۔
- ۱- اس مفعولی قیاسی: جہڑے اسانے مفعولی کنیں قاعدے قانون دے مطابق بنائے ویدن اسانے مفعولی قیاسی سڈہ ویدن، چوہیں جو لکھیا ہو یا، پڑھیل، پا کوان، ونگ، ڈاک، بٹو، وغیرہ وغیرہ۔
- ۲- اس مفعولی سماجی: او اسانے مفعولی جہڑے جو کنیں قاعدے قانون دے مطابق بنائے نہ گئے ہون بلکہ اہل زبان کن چوہیں سڈھے ہون اونویں ای استعمال کیجے ویدے ہون اسانے مفعولی سماجی اکھیندن۔ تک کپیا، ہانہ بھناں، گنڈ پچھیا، سر بھریا وغیرہ۔
- مفعولی علامت ”مکوں“ دا درست استعمال:**
- 1- جے کر کنیں جملے بوجہ استعمال تھیون آئے فعل دا صرف ہک مفعولی ہووے تے اوندی عقل (انسان) ہووے تاں وت مفعولی دے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ ضرور آسی۔ تے جے کر او مفعولی ذی عقل نہ ہوی (جانور ہوی) یا بے جان ہوی تاں وت اوندے اکوں اے علامت نہ آسی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ (۱) میں اسلم کوں ڈے ٹھے (۲) میں اصغر کوں چانداں (۳) اوندہ احمد کوں ماریے (۴) میں پاکستان دا نقشہ ڈے ٹھے (۵) توں ریاضی چانداں (۶) اوندہ ناگ مارینے۔ جملہ نمبر ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ اسانے مفعولی اسلم، اصغر تے احمد چونکہ ذی عقل (انسان) ہن لہجہ گالھوں انھیں دے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ دا استعمال تھیندے۔ پر آخر لے تے تے تھیں دے اسانے مفعولی نقشہ، ریاضی تے ناگ چونکہ غیر ذی عقل تے جے جان ہن لہجہ گالھوں انھیں دے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ استعمال نہیں تھینی۔
- 2- جے کر مفعولی دے طور تے کنیں آدی یا انسان دا لوظ آسی تاں وت اوندے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ نہ آسی تے جے کر آدی یا انسان دی بجائے کنیں آدی یا انسان دا ناں گھنوں یا اوندے کیجے کنی محض اشارہ یا اضافت استعمال کریوں تاں وت مفعولی علامت ”مکوں“ ضرور آسی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ (۱) میں آدی ڈے ٹھے۔ (۲) میں اسلم کوں ڈے ٹھے (۳) میں میڈے سحر اکوں ڈے ٹھے۔
- 3- جے کر کنیں محاورے بوجہ مفعولی مصدر دے مال آوے تاں وت اوندے اکوں مفعولی علامت ”مکوں“ دا استعمال سراسر غلط تصور تھینی۔ مثال دے طور تے اے جملہ جو اسلم میڈی تباہی تے کمر بڈھ گھدی ویدی بجائے اسلم میڈی تباہی تے کمر کوں بڈھ گھدے آکھن سراسر غلط۔

صدر	اسم مفعول	جمع مذکر	واحد مؤنث	جمع مؤنث
کھڑا ہونا	کھڑا ہوا	کھڑاویں	کھڑاوی	کھڑاویاں
بھٹکا ہونا	بھٹکا ہوا	بھٹکاوے	بھٹکاوے	بھٹکاوے
بھٹھن	بھٹھوا	بھٹھوے	بھٹھوے	بھٹھوے
منکن	مانگا ہوا	مانگوائے	مانگوائے	مانگوائے
تولنی	تولوا	تولویں	تولوی	تولویاں
ڈکھا ہونا	ڈکھا ہوا	ڈکھانویں	ڈکھانوی	ڈکھانویاں

4- کہیں وی مصدر دے فعل ماضی مطلق دے صیغہ واحد غائب دے اگوں ’ہویا‘ دا ودھارا کر کے اسم مفعول بنایا وچ سگدے۔ چویں جو:

صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول
لکھن	لکھیا ہویا	بھٹھن	بھٹھنا ہویا	مرن	مویا ہویا	تولن	ٹلیا ہویا
سڈن	سڈیا ہویا	پڑھن	پڑھیا ہویا	آڈھن	آڈھیا ہویا	پیون	پیٹا ہویا

5- مصادر مجہول وی مصدری علامت ’ہن‘ یا ’ون‘ کول حذف کرن دے بعد جو کجھ باقی سیکے اوندے اگوں ’ندا‘ دا ودھارا کر ڈیون نال اسم مفعول بن ویندے تیکوں مصادر مجہول کن بنن آلا حالیہ تمام وی آکھیا ویندے۔ چویں جو:

پدھینجی	پدھیندا	سڈینجی	سڈیندا	وٹینجی	وٹیندا	کھینجی	کھیندا
مریون	مریندا	کھینون	کھیندا	پرنیون	پرنیندا	اٹھینون	اٹھیندا

6- متعدی یا متعدی اللعدی مصادر دے مصدری مادے دے اگوں ’ندا‘ دا ودھارا کر ڈیون نال اسم مفعول وجود وچ آ ویندے۔ ایکوں مصادر متعدی یا متعدی اللعدی کن بنن آلا حالیہ تمام وی آکھیا ویندے۔

ہرڑا ہونا	ہرڑا ہوا	گر لانا	گر لانا	مسکانا	مسکانا	اگھلانا	اگھلانا
ڈسکانا	ڈسکانا	چکھتانا	چکھتانا	مرجھانا	مرجھانا	مکھانا	مکھانا

7- مصادر دے مصدری مادے اگوں ’وکر‘ والا حلقہ گنڈھ ڈیون نال چویں جو:

بھٹھن	بھٹھوکر	وسنی	وسوکر	بھٹھن	بھٹھوکر	پھٹھن	پھٹھوکر
مستھن	مستھوکر	مستھن	مستھوکر	لڈن	لڈوکر	لڈھن	لڈھوکر

8- مصادر دے مصدری مادے دے اگوں ’ت‘ والا حلقہ گنڈھ بنن نال

12- جنہیں ویلے کی مصدر یا اوندے مشتقات ضرورت، مجبوری یا تاکید کیلئے استعمال تھیندن تاں اٹھان اویں، توں، ٹساں، اساں وغیرہ فاعلی ضمیراں دے اگوں مفعولی علامت ’ہوں‘ گنڈھ کرانیں مفعول واکم کھدا ہندے مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ (1) اڈوکل کجھ وی نہیں ڈسدا (2) سیکوں لاہور ضرور وچنناں پوی (3) تیکوں کہیں دا درد نہیں تھیندا (4) تہا کول ہر ویلے آہنی کھلگی رہندی (5) اسا کول انعام ملیے (6) انہیں کول ضرور چلناں پوی۔ اے تے گئے جملیں وچ ضمیراں اڈوکل سیکوں، تیکوں تہا کول، اسا کول تے انہیں کول بظاہر تاں مفعولی حالت وچ بنن پر حقیقت وچ انہیں دا استعمال کہیں قاعدے قانون دامتہاج کا نہیں۔

13- بعض اوقات کہیں جملے وچ مفعولی علامت دا تصور تاں ضرور پاتا ویندے پر او علامت مزوف رہندی اے۔ مثال دے طور تے (1) او دھی ٹر گئے (2) توں روٹی کھان گیا ہانویں (3) میں گھروں آیاں۔

اسم مفعول نالون دے قاعدے:

1- مصدر معروف کن فعل ماضی مطلق واحد غائب گھن کرانیں اوند ا خیرا ’الف‘ حذف کر ڈتا وچے۔ بیکراقی چنن آ لے لوڈ دے خیر وچ ’ئی‘ زہ وچے تاں ’ت‘ اوندے اگوں ’ل‘ دا ودھارا کر کے ’ئی‘ دے اے ’ہمزہ‘ پا ڈتا وچے تاں او اسم مفعول بن ویندے۔ تے کر کے ’ئی‘ نہ پیکے تاں ’ت‘ اوندے خیر وچ ’ئی‘ حرف تے زہ گھت کرانیں۔ تے اوندے اگوں ’ل‘ دا ودھارا کر ڈیون نال اسم مفعول بن ویندے چویں جو:

صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول
آچھرن	آچھریل	آڈھن	آڈھیل	لکھن	لکھیل	پڑھن	پڑھیل
کھان	کھاڈل	پاون	پاٹل	دھون	دھوٹل	ڈیکھن	ڈیکھل

2- جے کر مصدر مجہول ہووے تاں ’ت‘ اوندے مصدری علامت ’ہن‘ یا ’ون‘ کول حذف کرن دے بعد باقی چل لوڈ دے اگوں ’ندھ‘ یعنی (یا ’نہے معروف‘) ’ئی‘ نون غنہ + و + (دا ودھارا کر ڈیون نال اسم مفعول بن ویندے چویں جو:

صدر مجہول	اسم مفعول	صدر مجہول	اسم مفعول	صدر مجہول	اسم مفعول
لکھینجی	لکھیندھ	لکھینون	لکھیندھ	پڑھینجی	پڑھیندھ
پڑھینون	پڑھیندھ	سمینجی	سمیندھ	اٹھینجی	اٹھیندھ
اٹھینون	اٹھیندھ	سمینون	سمیندھ	پڑھینون	پڑھیندھ

3- مصادر متعدی یا متعدی اللعدی دے مصدری مادے دے اگوں واحد مذکر کیلئے ’واں‘ جمع مذکر کیلئے ’ویں‘ یعنی ’یاے‘ مجہول ’ے‘ (نون غنہ) واحد مؤنث کیلئے ’وی‘ یعنی ’و‘ یا ’ی‘ معروف۔ تے جمع مؤنث کیلئے ’ویاں‘ یعنی ’و‘ یا ’ی‘ یعنی الصوت + الف + نون غنہ (دا ودھارا کر ڈیون نال اسم مفعول بن ویندے بعض اوقات ڈتے ہوئے مصدر دے مصدری مادے دے اگوں حروف علت (اڈھی) کچوں کہیں ک حرف علت دا ودھاراوی کیتا ویندے۔ چویں جو:

گھسن	گھسھا	رھسن	رھسھا		
------	-------	------	-------	--	--

17- بعض مصادر سے پہلے حرف تہجی دے گا گوں "گھا" گنڈھ ڈیون مال اسم مفعول حاصل تہجد سے۔

ثرغن	ترغھا	وسن	وٹھا	مسن	مٹھا	کسن	کٹھا
رسن	رٹھا	ڈسن	ڈٹھا	گھسن	گھٹھا	ڈھسن	ڈٹھا

18- بعض مصادر سے پہلے ڈ و جروف دے بعد "الف" گنڈھ ڈیون مال اسم مفعول حاصل تہجد سے۔

کگن	کٹھا	سگن	سٹھا	پگن	پٹھا	تگن	تٹھا
چگن	چٹھا	مگن	مٹھا	دگن	دٹھا	ڈگن	ڈٹھا

19- بعض مصادر سے صدری مادے دے گا گوں "اک" دے دھارے مال

چھسن	چھسھا	چھسھا	چھسھا	نسن	نسھا	پھسھا	پھسھا
چھسن	چھسھا	ڈلن	ڈلاک	چھرن	چھراک	اڈھسن	اڈھسھا

20- مصادر کن بنی آئے حالیہ تمام وی اسمائے مفعول دے طور تے ور تہجد ویدن

بھون	بھوندا	پون	پوندا	گھن	گھندا	وہن	وہندا
مرن	مرندا	اھسن	اھندا	وٹھسن	وٹھندا	منھسن	منھندا
اچھسن	اچھندا	سڈون	سڈوندا	چھرن	چھرندا	اگھسن	اگھندا

21- متعدی مصادر سے صدری مادے دے بعد "ناں" والا حقہ گنڈھسن مال

وکان	وکاناں	ساون	ساونان	کمان	کمانان	اڈن	اڈنان
الون	الونان	چرن	چرنان	مکان	مکانان	وتون	وتونان

22- مصادر کن بنی آئے کجہرے قاعدہ اسمائے مفعول

بھسن	بھسھا	بھسھا	بھسھا	پھسن	پھسھا	پھسھا	پھسھا
ڈھسن	ڈھسھا	بھنسن	بھنسھا	ملھسن	ملھسھا	سجھسن	سجھسھا
مٹھسن	مٹھسھا	بھسن	بھسھا	چھسن	چھسھا	چھسن	چھسھا
رھسن	رھسھا	گھسن	گھسھا	گھسن	گھسھا	وسن	وسھا

3- اسم حاصل صدر

تعریف: او اسم مشتق جہاں جو صدری حالت، کیفیت یا اثر کوں ظاہر کرے۔ جہاں مصدر کن بنیا ہوا ہووے تے جہد سے وجہ صدری معنی پاتے وچن۔ جیویں جو تھکن کن تھکیر لکھسن کن کھت یا کھٹائی، دھانوں کن دھانویں تے آسان کن آسانی وغیرہ۔

صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول	صدر	اسم مفعول
بجون	بجوت	چلن	چلنت	کھن	کھنت	پڑھن	پڑھنت
گھرن	گھرت	مٹن	مٹنت	ونٹن	ونٹنت	تھن	تھنت

9- بعض مصادر سے صدری مادے دے بعد "تو" یا "او" والا حقہ گنڈھ ڈیون مال

بٹن، بٹو، بٹنی، بناو، بناو، گھرن، گھرنو، بون، بونو

10- بعض مصادر سے صدری مادے دے بعد "ک" والا حقہ گنڈھ ڈیون مال

وہسن	وہسھا	چھسن	چھسھا	ڈلن	ڈلاک	بھسن	بھسھا
بھسن	بھسھا	لھسن	لھسھا	وسن	وسھا	مھسن	مھسھا

11- بعض مصادر سے صدری مادے دے بعد "تی" والا حقہ گنڈھ ڈیون مال

چھسن	چھسھا	چھسن	چھسھا	چھسن	چھسھا	وہون	وہونتی
پورن	پورتی	سیون	سیتتی	دھانوں	دھانتی	منن	منتی

12- بعض مصادر سے صدری مادے دے گا گوں "ارا" والا حقہ گنڈھ ڈیون مال

نترن	نترارا	وٹرن	وٹرارا	بھرن	بھرارا	کھن	کھنارا
دھرن	دھرارا	وسرن	وسرارا	اڈرن	اڈرارا	لھسن	لھسنارا

13- بعض مصادر سے صدری مادے دے گا گوں "وڑا" والا حقہ گنڈھ ڈیون مال

مروڑن	مروڑا	وچھرن	وچھوڑا	گھرن	گھوڑا	کھن	کھوڑا
ساہن	ساہوڑا	منھسن	منھوڑا	تروڑن	تروڑا	لھسن	لھوڑا

14- بعض مصادر سے صدری علامت "ن" کوں حذف کرن دے بعد باقی اسم مفعول بچویندے۔

ارداسنی	ارداس	بھاسنی	بھاس	ہراسنی	ہراس	لباسنی	لباس
دوساسنی	دوساس	بھواسنی	بھواس	کھاسنی	کھاس		

15- بعض مصادر سے پہلے حرف تہجی دے بعد جے کر "تھا" داو دھار کر ڈو تہجے تاں وت اسم مفعول حاصل تہجد سے۔

لھسن	لھسھا	چھسن	چھسھا	بھسن	بھسھا	چھسن	چھسھا
بھسن	بھسھا	بھسن	بھسھا	بھسن	بھسھا	بھسن	بھسھا

16- بعض مصادر سے پہلے حرف تہجی دے بعد جے کر "دھا" گنڈھ ڈو تہجے تاں وت اسم مفعول حاصل تہجد سے۔

لھسن	لھسھا	بھسن	بھسھا	ڈھسن	ڈھسھا	رھسن	رھسھا
------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

8- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'نماں' والا حقیقہ گنڈھ ڈیون مال۔

دکان	دکاناں	سداں	سداں	کماواں	کماواں	اڈواں	اڈواں
اداں	اڈاں	پڑاں	پڑاں	مکھاواں	مکھاواں	داناں	داناں

9- بعض صدریوں سے صدری مادے کے گوں 'ند، اند، وند' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

آون	آند	بھانوں	بھاند	اڑن	اڑاند	اگن	اگاندا
چرن	چراند	لڑن	لڑاند	لگن	لگوند	ہوون	ہووند

10- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'اری' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

چرکن	چرکاری	اڈن	اڈاری	اُرن	اُساری	پھٹکن	پھٹکاری
چرکن	چرکاری	ڈسکن	ڈسکاری	بھرکن	بھرکاری	کھلکن	کھلکاری

11- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'الف یا ژا' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

ولوژن	ولوژا	وچژن	وچژا	وکوژن	وکوژا	وچژن	وچژا
مروژن	مروژا	لندھوژن	لندھوژا	گھسوژن	گھسوژا	گھروژن	گھروژا

12- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'وا یا وا' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

پرنڈجسن	پرنڈجسا	مڈجسن	مڈجسا	ڈیکسن	ڈیکسا	بلن	بلاوا
مکھاون	مکھاوا	ورتا	ورتا	پچھتاون	پچھتاوا	ہاناون	ہاناوا

13- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'یزا' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

تھکن	تھکیا	جھرن	جھریا	چھکن	چھکیا	وکرزن	وکرزا
تھکرن	تھکریا	جھرن	جھریا	چھکن	چھکیا	تھکرن	تھکریا

14- بعض مصادر سے صدری مادے کے پہلے حرف کے گوں 'و' تے آخری 'ع' 'الف' واو دھارا کرن مال۔

کھٹن	کھوٹا	ٹرن	ٹرنا	ہون	ہون	پڑن	پڑا
ٹرن	ٹورا	جھرن	جھورا	لڈن	لڈا	رزن	رزا

15- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'ا' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

پچکن	پچالا	سنجائن	سنجالا	ڈیکسن	ڈیکالا	ٹلن	ٹالا
اہلن	اہالا	گھوئن	گھوالا	بھون	بھوالا	نگلن	نگالا

16- بعض مصادر جنہیں وی صدری علامت 'ن' کن پہلے آون آا حرف 'ک' ہووے تاں وت اُپہر صدری صدری علامت

اسم حاصل مصدر بنائون دے قاعدے:

1 بعض مصادر دی صدری علامت حذف کرن دے بعد باقی دے اگوں 'ئی' والا حقیقہ گنڈھ ڈیون مال اسم حاصل مصدر بنایا وچ گنڈھ۔

صدر	حاصل صدر	صدر	حاصل صدر	صدر	حاصل صدر	صدر	حاصل صدر
آون	آون	آون	آون	آون	آون	آون	آون
بھانوں	بھانوں	بھانوں	بھانوں	بھانوں	بھانوں	بھانوں	بھانوں

2- بعض مصادر سے صدری مادے (فعل امر) کے گوں 'ئی' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

اڈارن	اڈاری	اڑن	اڑی	اُسن	اُساری	اگن	اگنی
بڈکن	بڈکی	بھرن	بھری	بھرن	بھری	پولن	پولی

3- بعض مصادر سے صدری مادے (فعل امر) کے گوں 'ئی' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

لگھن	لگھائی	پڑھن	پڑھائی	ٹھکن	ٹھکائی	لڑن	لڑائی
بھرن	بھرائی	تہن	تہائی	ٹھکن	ٹھکائی	مستن	مستائی

4- بعض مصادر سے صدری مادے (فعل امر) کے گوں 'الف' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

اُھن	اُھنا	پچن	پچا	ودھن	ودھا	آخرن	آخرنا
ورکن	ورکا	ورتا	ورتا	زون	زوا	نرن	نرنا

5- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'ا' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

چاکن	چاکارا	کین	ککارا	وسرن	وسارا	بھون	بھونارا
چھکن	چھکارا	ہونکن	ہونکارا	پولن	پولارا	ٹھکن	ٹھکارا

6- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'ٹ یا ٹ' بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

ہرژانوں	ہرژاٹ	ٹھکن	ٹھکاٹ	کونکن	کونکاٹ	پونکن	پونکاٹ
پاکن	پاکاٹ	پھکن	پھکاٹ	رودن	روداٹ	گرلانوں	گرلاٹ

7- بعض مصادر سے صدری مادے کے گوں 'پیا' (یا 'پے' 'پے' 'پے') بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال۔

ہنڈھن	ہنڈھیا	گھن	گھپیا	بڈھانوں	بڈھاپیا	گنڈھن	گنڈھپیا
سہن	سہپیا	اُھن	اُھپیا	ڈیون	ڈیوپیا	جھن	جھپیا

گھوکن	گھوک، گھکٹ، گھکار، گھوکر، گھوکٹ
گھوکن	گھوک، گھکٹ، گھکار، گھوکر، گھوکٹ
گھوکن	گھوک، گھکٹ، گھکار، گھوکر، گھوکٹ
گھوکن	گھوک، گھکٹ، گھکار، گھوکر، گھوکٹ

4۔ اسم کیفیت

تعریف: مختلف ماہرین لسانیات دے نزدیک اسم کیفیت دی تعریف کجھ ایس ہے۔

1۔ چیز سے لفظ (لوظ) کنوں کہیں حالت داناں ظاہر تھیوے جیویں جو بندر، صحت، چال ڈھال، (رفقار) ڈھک بھج، کوچ، کوڑ، کھپ، وڈ پ، غریبی، امیری وغیرہ وغیرہ۔ یا کہیں صفت آئی کیفیت دا اظہار تھیوے جیویں جو۔ درد، خوشی، سُخپ، کلاؤ وغیرہ وغیرہ۔

(سرائیکی زبان دے قواعد نوں زدا کز مہر عبدالحق 43)

2۔ او اسم جو اچو کہیں بنے اسم دی کیفیت یا حالت کون ظاہر کرے اسم کیفیت آکھیا، بندے جیویں جو حاصل مصدر کہیں مصدر کنوں بندے جیویں اسم کیفیت کہیں نہ کہیں اسم یا صفت کنوں بندے۔ (سرائیکی قواعد تے زبان دانی از شیر احمد بھائی 119)

3۔ کہیں شے یا جاوے ماں کون اسم آہن۔ عام ماں کئی قسم دے ہوندن۔ انھاں وچوں ہک ماں اسم کیفیت سڈ بندے۔ اے او اسم ہوندے جو اچو کہیں اسم دی حالت کون ظاہر کرے جے کرائے فعل کنوں۔ بن کے آہنی حالت کون ظاہر کرے تاں و ت اسم حاصل مصدر سڈ بندے۔ تے جے کرائے اسم یا صفت کنوں بنے تاں ایکنوں اسم کیفیت آہن۔

(اوسرائیکی پڑھوں تے سرائیکی گھوں از شوکت مثل 47)

4۔ کہیں شے دی حالت کون ظاہر کرن آئے لفظ (لوظ) کون کڈا ہن تاں اسم حالیہ آہن۔ تے کڈا ہن اسم حاصل مصدر تے ذت کڈا ہن اسم کیفیت آہن۔ اسم حالیہ تے اسم حاصل مصدر تاں فعل (مصدر) کنوں بندن۔ تے اسم کیفیت اسم صفت کنوں بندے۔

(اوسرائیکی پڑھوں تے سرائیکی گھوں از شوکت مثل 49)

5۔ او ہو (لوظ) اچو کئی کیفیت یا حالت ظاہر کرے اسم کیفیت آکھیندے۔ مثال دے طور تے تریبہ، باہر، ہماری تھکیز، صبر، عشق، قرار، نشو وغیرہ۔

(سنوگی پوئی جعفر و محجاز واحد مثل شیخ 50) (ترجمہ)

6۔ اسم حاصل مصدر او اسم مشتق جو حاصل مصدر کنوں بنیا ہووے تے جیویں ہنق مصدری معنی پاتے و جنوں اسم دا ڈوجھا ماں اسم کیفیت وی ہے۔ حاصل مصدر تے اسم کیفیت ہنق فرق صرف اتا ہے جو حاصل مصدر تاں مصدر کنوں بندے تے اسم کیفیت مصدر دے بجائے اسم کنوں بندے مثال دے طور تے جھگڑا کن، جھگڑا تاں حاصل مصدر تے لڑکا کن لڑکین اسم کیفیت۔

(ارو کچھ پڑھنا از غلام جیلانی صدم 46) (ترجمہ)

7۔ آتے ڈتیں، گئیں اسم کیفیت دے سار کیں تعریفیں وچوں ڈاکٹر مہر عبدالحق دی تعریف زیادہ جامع ہے تے مکمل کیوں جو اسم کیفیت لفظ اسماء کنوں نہیں بندے بلکہ اے افعال (مصادر کنوں وی بنائے ویدن۔ جیویں جو اسمائے کیفیت دے ناناں دے

بہان دے بعد باقی حاصل مصدر بنیوے جیویں جو

دھرکن	دھرک	پوکن	پوک	روکن	روک	پھوکن	پھوک
کوکن	کوک	بھوکن	بھوک	گھوکن	گھوک	ٹوکن	ٹوک

17۔ کجھ اسمائیں مصادر جنہیں دے ہک کن زائد حاصل مصدر بندن۔

مصدر	حاصل مصدر	مصدر	حاصل مصدر
آون	آمد، آمدن، آمد، آونی، آئی	آگن	آگن، آگنی، آگ، آگنا، آگرا، آگنا
اڈھلن	اڈھال، اڈھالا، اڈھالپا	اڈن	اڈ، اڈا، اڈنا، اڈی، اڈن
اڑن	اڑا، اڑاپ، اڑاند، اڑی، اڑکا، اڑیکا، اڑنگا، اڑانگا، اڑن	بچان	بچھ، بچھا، بچھاد، بچھالت، بچھانوی، بچھل
بھجن	بھج، بھجی، بھجو، بھگا، بھگی، بھجان	بھرن	بھرک، بھرنی، بھرکٹ، بھرکار، بھرکاری، بھرکی
بھوکن	بھوک، بھوکار، بھوکٹ، بھوکی، بھوکا، بھوکن، بھلن	بھلن	بھل، بھلاند، بھلیکا، بھولا، بھولپ
پوکن	پوک، پوکٹ، پوکا، پوکا، پوک، پوکنا، پوکن	پدھن	پدھ، پدھن، پدھائی، پدھی، پدھان
پھٹکن	پھٹک، پھٹکا، پھٹکار، پھٹکار، پھٹکار، پھٹکار	پھران	پھرائی، پھیری، پھیر، پھیرا، پھیراند، پھیرکار
چھن	چھ، چھا، چھنا، چھنا، چھائی	تھپن	تھپائی، تھپیر، تھپکی، تھپائی، تھپاڑا، تھپکار، تھپئی، تھپاری
چھنڈکن	چھنڈکار، چھنڈکاری، چھنڈک، چھنڈکار، چھنڈکا، چھنڈکانی، چھنڈ، چھنڈگی	چھرن	چھرکار، چھرکا، چھراٹ، چھری، چھرک، چھرکاند، چھرکن، چھرپڑ
ڈکھان	ڈکھ، ڈس، ڈکھ، ڈکھائی، ڈکھان، ڈکھالا	ڈروہن	ڈروہی، ڈروہی، ڈروہی، ڈروہی، ڈروہی، ڈروہی
کپن	گپ، گپا، گپ، گپا، گپائی، گپائی	سُون	ساون، ساڑا، ساڑاند، ساڑاپ، ساڑاپ، ساڑاپ، ساڑاپ
کھان	کھاو، کھاوی، کھان، کھائی	کرن	کار، کھنق، کرتی، کارا، کرتوت، کرت، کرتی، کاری

صرف: "پ"

اندھا	گندھپ	بینگر	نگرپ	اندھا	اندھپ	مونا	ٹھپ
-------	-------	-------	------	-------	-------	------	-----

2- صفات کون بنیں آلے اسمائے کیفیت: الف: لاجہ "ل"

ٹھڈھا	ٹھاڈھل	ساوا	ساوا	ساوا	سوجھلا	سوجھل	رت	تول
-------	--------	------	------	------	--------	-------	----	-----

ب: لاجہ "سج"

اندھیا	اندھپ	اندھج	نگ یا نکا	سج	بده	بدھج
--------	-------	-------	-----------	----	-----	------

ج: رابطہ راجہ

چھکا	چھکاڑ	آتے	اٹاڑ	اچا، اُچ	اُچاڑ	پشہ	مٹھاڑ
اگوں	اگاڑ	بئی	بیناڑ	گراڑا	گراڑ	چھوں	چھار

د: لاجہ "بن"

کالا	کلوسن	پیللا	پلوسن	رتا	توسن	گا	گوسن
------	-------	-------	-------	-----	------	----	------

ر: لاجہ "ند"

رتا	رتاند	اڑ	اڑاند	بھیری	بھرااند	واہ	وباند
-----	-------	----	-------	-------	---------	-----	-------

س: لاجہ "ند"

گا	گوبند	چنا	چٹوبند	رتا	توبند	پیللا	پلوبند/پلوسن
----	-------	-----	--------	-----	-------	-------	--------------

ش: لاجہ "ک"

چنا	چک	پھوتی	بھتک	لوتی	کک	لوترا	لڈک
-----	----	-------	------	------	----	-------	-----

ص: لاجہ "ی"

ٹھڈھ	ٹھڈھیر	گئی، گوج	گبیر	کریت	کریر	لو	لویر
------	--------	----------	------	------	------	----	------

3- مصادر کون بنیں آلے اسمائے کیفیت:

اسے اسمائے کیفیت مصادر دے مصدری ماویں دے بعد بعض لاجہ گنڈھ کرائیں بنائے ویدن۔

الف: لاجہ "ک" بعض مصادر دے مصدری ماویں دے ای بطور اسم کیفیت دے ویدن

اچھکن	اچھک	ہسکن	ہسک	لسکن	لسک	پڈکن	پڈک
بھٹکن	بھٹک	ڈھنکن	ڈھنک	پھٹکن	پھٹک	رٹکن	رٹک

قاعدئیں کون اے گھالہرو (فتح تھیں)۔ بابائے اردو سنیں ڈاکٹر مولوی عبدالحق آہنی کتاب "قواعد اردو" دے صفحہ ۵۷۱ تے اسمائے کیفیت دے بناون دے قاعدے بیان کریندیں ہونئیں گھدن جو اکثر افعال کے ماوے (یعنی علامت مصدر کے گر جانے کے بعد) اسمائے کیفیت کا کام دیتے ہیں۔ مثلاً، ہار، جیت، مار، پھیر، تاک بول، لوٹ، روک وغیرہ، لہذا اسماں بلاشبہ آکھ سکدے ہیں جو اصل مصدر جوڑے جو کہیں اسم دی کیفیت یا حالت کول ظاہر کریندن اسم کیفیت اکھیندن پر اے گھالہرو یا درکھن آئی جو مصدر کن بنیا ہو یا حاصل مصدر اسم کیفیت نہیں ہوندا۔

اسم کیفیت بناون دے قاعدے: اُتے ڈتیں گئیں اسم کیفیت دیں تقریبیں کن اے متا راتھن جو اسم کیفیت بناون دے قاعدے ترائے تھی بن۔ (۱) اسمائے کون (۲) صفات کون (۳) مصادر کون

1- اسم کون اسمائے کیفیت بناون دے قاعدے: اکثر اسماء دے اگون مختلف چھوٹے چھوٹے لاجہ گنڈھ کرائیں اسمائے کیفیت بناون دے ویدن۔ اے گھالہرو یا درکھن آئی جو سرائیکی زبان دی بول چال تے روزمرہ دے مطابق بے کر کہیں اسم دے اخیر وچ یا وچکار حروف علت (ا، و، ی) جو کئی کب یا کب کن ودھیک حروف علت آو بچن تاں و اسم کیفیت بندئیں ہونئیں انھیں کول حذف کر ڈتا ویدن۔ جیوں جو کراڑ کن کرڑی، چھوہر کن چھیری۔ تے کتا کن کتلی وغیرہ۔

الف: لاجہ "کی"

اسم	اسم کیفیت	اسم	اسم کیفیت	اسم	اسم کیفیت	اسم	اسم کیفیت
چھوہر	چھوہرگی	بال	بالگی	کراڑ	کراڑگی	کرڑی	کرڑیگی
جت	جتگی	چٹ	چٹگی	کتا	کتگی	موچی	موچیگی

ب: لاجہ "ی" معروف یعنی "ی"

دوست	دوستی	امیر	امیری	فقیر	فقیری	دشمن	دشمنی
غریب	غریبی	چور	چوری	ٹھگ	ٹھگی	لونی	لونگی

ج: لاجہ "پا" یا "پا"

بڈھا	بڈھیا	رند	رندی	ڈاڈھا	ڈاڈھیا	وڈا	وڈھیا
------	-------	-----	------	-------	--------	-----	-------

د: لاجہ "ا" یا "ا"

بنگر	بنگرائی	بھٹ	بھٹائی	سچا	سچائی	چوڑا	چوڑائی
لہا	لہائی	مونا	مونائی	چھوٹا	چھوٹائی	وڈا	وڈائی

ر: لاجہ "پ" یا "پن"

بال	بالپن	ڈلا	ڈلپن	ہاہنا	ہاپن	وڈا	وڈپن
-----	-------	-----	------	-------	------	-----	------

ظ: لاحقہ ”از“

ٹُرکن	ٹُرکار	بھُرکن	بھُرکار	لُورکن	لُورکار	گھُرکن	گھُرکار
-------	--------	--------	---------	--------	---------	--------	---------

گ: بعض مصادر سے صدری مادے دے پہلے حرف دے بعد ’الف‘ دا دھارا کرن مال

کُچن	گُجاج	وچن	واج	بُچن	بُجاج	چن	لاج
------	-------	-----	-----	------	-------	----	-----

ل: بعض سحر فی مصادر سے صدری مادے لفظو اسم کیفیت ورہیے ویدن

رچن	رج	وچن	وج	چن	ج	چن	ج
-----	----	-----	----	----	---	----	---

م: لاحقہ ”ارا“

کُنبنی	کُنبارا	وسارن	وسار	اڈارن	اڈار	اتارن	اتارا
--------	---------	-------	------	-------	------	-------	-------

ن: لاحقہ ”اپ“

مُنن	ملاپ	اڑن	اڑاپ	سہن	سہاپ	سُجناپ	سُجپ
------	------	-----	------	-----	------	--------	------

و: لاحقہ ”ات“

چُنھن	چُنھات	ہونکن	ہونگات	شونکن	شونگات	غرلاون	غرلاات
-------	--------	-------	--------	-------	--------	--------	--------

ی: لاحقہ ”اج“ تے ’ہی‘

سہن	سہاج	وہانن	وہانج	مندھن	مندھن	مندھنی	مندھنی
-----	------	-------	-------	-------	-------	--------	--------

4- کجھ اسمیں تے صفتیں کنوں بے قاعدہ بن آئے اسائے کیفیت

کھسا	کبھ	رجا	رج	رکھا	رکھیاں	روسا	رسیماں
سکا	سوکڑا	بھرا	بھرنی	ڈنگا	ڈنگیا	سدھا	سدھ
ٹھڈا	ٹھڈیا	چپا	چپ	چن	چنیا	سیالا	سی
ٹھاڈل	ٹھاڈل	کھٹا	کھٹاج	مٹھا	مٹھاج	کاتا	کان

5- کجھ مصادر کن بے قاعدہ بن آئے اسائے کیفیت

آچھرن	آچھر	آسن	آس	آلسن	آلس	آنورھن	آنورھ
آٹھرن	آٹھیز	آٹھاون	آٹھا	آٹھاون	آٹھل	آدھرن	آدھرکا
ارداسن	ارداس	اکن	اک	اکیرن	اکیر	اگھاون	اگھلا

ب: مصدری صدری علامت ’ن‘ حذف کرن دے بعد لاحقہ ”اری“

پُورکن	پُورکاری	ہنکن	ہنکاری	پھنکن	پھنکاری	اڈرن	اڈاری
--------	----------	------	--------	-------	---------	------	-------

ج: لاحقہ ”وندا“ یا ”اند“

گوند	گوند	ہوند	ہوند	بھون	بھون	بھاون	بھاند
------	------	------	------	------	------	-------	-------

د: لاحقہ ”ت“

سکن	سکت	اڈن	اڈت	بھرن	بھرت	لکن	لگت
-----	-----	-----	-----	------	------	-----	-----

س: لاحقہ ”وئی“

پُچا نوں	پُچا نوئی	پرتا نوں	پرتا نوئی	بُچن	بُچا نوئی	سہون	سہوئی
----------	-----------	----------	-----------	------	-----------	------	-------

ش: لاحقہ ”اوا“

دترن	درتاوا	مکھاون	مکھاوا	ڈکھاون	ڈکھاوا	گڈاون	گڈاوا
------	--------	--------	--------	--------	--------	-------	-------

ص: لاحقہ ”ائی“

لکن	لکائی	نون	نوائی	دھکن	دھکائی	ہسن	ہسائی
-----	-------	-----	-------	------	--------	-----	-------

ض: لاحقہ ”ییا“

کھنن	کھنیا	ہنڈھن	ہنڈھیا	سہن	سہیا	جلن	جلیا
------	-------	-------	--------	-----	------	-----	------

ع: بعض مصادر سے صدری مادے جنہیں دے اخیر ’ج‘ ’الف‘ آندے

چچاون	چچا	اڈاون	اڈا	اٹھاون	اٹھا	آکرن	آکڑا
-------	-----	-------	-----	--------	------	------	------

ف: بعض مصادر وچ ہول دی صدری علامت ’ج‘ بناون دے بعد لاحقہ ”وا“ ’گنڈھن مال“

منڈیجی	منیوا	ولڈیجی	ولڈوا	پرنڈیجی	پرنڈوا	مکلیجی	مکلیوا
--------	-------	--------	-------	---------	--------	--------	--------

ق: بعض مصادر سے صدری مادے جنہیں دے اخیر ’ج‘ ’ز‘ آندی۔

سارن	ساز	پارن	پاڑ	گھارن	گھاڑ	ڈارھن	ڈاڑھ
------	-----	------	-----	-------	------	-------	------

ک: بعض مصادر سے صدری علامت ’ن‘ کن پہلوں آون آئے حرف دے تلوں ’زیر‘ ’اوان مال۔

کھنن	کھن	پٹن	پٹن	سزن	سزن	گھرن	گھرن
------	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

ط: بعض مصادر سے صدری مادے دے کون ’الف‘ دا دھارا کرن مال

گھرکن	گھرکا	کھرکن	کھرکا	توکن	توکا	برکن	برکا
-------	-------	-------	-------	------	------	------	------

ج: **حالیہ معطوفہ:** بعض مرکب جملے آج نہیں ہوندے جنہیں بچ بچ وقت ڈو فعل پاتے ہیں۔ انہیں وچوں کہ فعل اصل یا خاص ہوندے تے ڈو جیسا فعل پہلے فعل و اقدمہ ہوندے۔ اے ڈو وچ فعل انجوانجہ جملیں دی زمانہ نگہ کریندے۔ تے انہیں جملیں گوں حرف عطف (اردو وچ "و" تے سرا لنگی وچ "تے یا تیں" مال نشانہ برکتینا ویندے) آپت وچ جو بندے بے کہ مرکب جملے وچ بک فعل حالیہ ہوندے تاں و ت لہ بہ فعل گوں حالیہ معطوفہ آکھیا ویندے۔ حالیہ معطوفہ و اعلق ہمیشاں جملے دے اصل فعل (خاص فعل) مال ہوندے۔ چونکہ لہ بہ جیہیں مرکب جملے وچ حرف عطف (تے) کن بچا ویندے پر حرف عطف دے معنی ایندے وچ ضرور پاتے ویندے۔ لہ بہ سا گئے انیکوں حالیہ معطوفہ آکھیا ویندے۔

در اصل لہ بہ کن ظاہر اے تھیندے جو جملے دے اصل یا خاص فعل کن جہو کے کم دا ظہار پچا تھیندے۔ لہ بہ کم کن پہلوں بک یا کم دی تھی چکے۔ مثال دے طور تے اے جملہ ڈو کیجو "اسلم کھا کر نہیں یا کھا کے سم گئے" ایندا واضح مطلب اے ہے جو اسلم کھا دھا" تے "سم گیا۔ جملے "اسلم کھا کر نہیں سم گیا" وچ حرف عطف (تے) و ا استعمال نہیں تھیا۔ لہ بہ جملے وچ سم گیا اصل فعل ہے۔ جڈاں جو کھا کر نہیں حالیہ معطوفہ ہے۔ دراصل پہلا فعل (حالیہ معطوفہ) و جھے فعل یعنی اصل فعل و اقدمہ۔ لہ بہ سا گئے حالیہ معطوفہ یوں تقدیری فعل تے ڈو جھے کوں اصل یا خاص فعل آکھیا ویندے۔

حالیہ معطوفہ دی خصوصیات:

- i- حالیہ معطوفہ وچ حرف عطف (تے) و ا استعمال نہیں تھیندا۔
- ii- حالیہ معطوفہ دے بعد عموماً "کے یا کر نہیں" دا لوظ کنڈھیا ویندے۔
- iii- حالیہ معطوفہ و اعلق ہمیشاں مرکب جملے دے اصل یا خاص فعل مال ہوندے۔
- iv- آج نہیں مرکب جملے جیہیں وچ ڈو فعل استعمال تھیندے ہوں۔ تے جنہیں وچوں بک حالیہ معطوفہ ہوندے تاں و ت انہیں وچوں پہلے فعل گوں تقدیری فعل آکھیا ویندے کیوں جو اے فعل ڈو جھے فعل و اقدمہ ہوندے۔ جڈاں جو ڈو جھے فعل گوں اصل یا خاص فعل سڈیا ویندے۔ اے کھا کھ یا در کھن آلی وچ لوظ "کے یا کر نہیں" ہمیشاں حالیہ دے فعل یعنی تقدیری فعل مال کنڈھیا ویندے۔
- v- آج نہیں مرکب جملے جیہیں وچ تقدیری فعل حالیہ معطوفہ ہوندے۔ بے کہ لہ بہ جملے دے ڈو حصے کیہن وچ جن تاں و ت انہیں جملیں دے وچ چکا حرف عطف (تے) ضرور آسی۔ مثال دے طور تے اے جملہ ڈو کیجو یعنی "او کھا کر نہیں سم گئے" بے کہ لہ بہ جملے دے ڈو حصے کوں تاں او ایں تھیندے۔ (لہ بہ کھا دے تے سم گئے)۔

vi- آج نہیں مرکب جملے جیہیں وچ تقدیری فعل بطور تیز (متعلق فعل) آوے تاں و ت ایندے ڈو حصے نہیں تھی سگدے۔ جیوں جو اے جملے:

۱- ہتھ بھدھ کے معانی منگ ۲- روٹی کھا کے سم وچ

vii- کبے رتے دے افعال دے وچ چکا حرف عطف و ا استعمال ضروری تھی ویندے۔ جیوں جو کھا وے تے پیو وکھو تے پھسو، پر

بکھاون	باکھ	پوچن	پوچا	پوکن	پوک	تریباون	تریبہ
--------	------	------	------	------	-----	---------	-------

5۔ اسم حالیہ

تعریف: مختلف ماہرین لسانیات دے نزدیک اسم حالیہ دی تعریف کجھ ایں ہے۔

- 1- او اسم جہو ا جو کیں فاعل یا مفعول دی حالت کوں ظاہر کرے اسم حالیہ آکھیا ویندے۔ جیوں جو روندہ ہویا، ڈھبندہ پوندہ، پٹھے پٹھے، کھڑا کھڑا، کھلدا نہیں کھلدا نہیں وغیرہ وغیرہ۔ (سرا لنگی قواعد تے زبان دانی از بشیر احمد بھائی 113)
- 2- او اسم جہو ا جو کیں فاعل یا مفعول دی حالت کوں ظاہر کرے۔ مصدر تے حالیہ دا اشاری فاعل وچ تھیندے۔ لیکن اے فعل دی تکمیل نہیں کریندا۔ مصدر اسم دے طور تے آندے تے حالیہ صفت دے طور تے جیوں آجھرائی، اٹلائی، انیر، واس وغیرہ وغیرہ۔ (سرا لنگی قواعد و شوکت مغل 15)
- 3- اسم حالیہ ہمیشاں چالوتے جاری رہندے کم دے معنی ڈو کھیندے۔ لہ بہ خاطر انیکوں سسکتے وچ "ورتمان کردنت" آکھیا ویندے۔ ورتماں دا معنی چالو یا جاری تھیندے۔ لہذا اسم حالیہ فعل دی او واسورت ہوندی ہجوری اے جو بندی ہو جو کھا کم چالو یا جاری رہندے نہیں ہوئیں یا کم شروع کر ڈے تا گئے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈو کیجو۔

"آجھرا پٹنے باغ دی سیر کریندا گھر وول چلنے" لہ بہ جملے دا مطلب اے ہے جو آجھرا پٹنے باغ وچ سیر داکم کریندا کریندا ڈو جھاکم (گھر وول واپسی داکم) شروع کر ڈے تے۔ (ڈو سندھی ویا کرن از عمیر و لہ پچھا ڈوٹائی 113 ترجمہ)

- 4- اسم حالیہ او اسم مشتق ہجور جو کیں جملے وچ نہیں اسم دی حالت بیان کرے۔ جیوں جو ا کھلدا ہویا آیتے میں روندے ہوئے کوں رہایا۔ انہیں جملیں وچ کھلدا ہویا۔ تے روندے ہوئے اسمائے حالیہ ہن۔

(نحسنتان قواعد از عمیر احمد علی بہا پوری 55 ترجمہ)

- 5- جہو لے لوظ افعال دے ماہرین کونوں بنائے گئے ہوں۔ تے او کہیں اسم مال اپنا لگا پکا (گا بڑھا) ظاہر کرن اسم حالیہ آکھیندے۔ اسم حالیہ ہمیشاں کہیں جاری یا چالو رہندے کم دا معنی ڈو بندے۔ مثال دے طور تے مرید = مار + آندے تے بھچا = بچ + آندے وغیرہ وغیرہ۔ (سندھی ویا کرن از عمیر احمد علی بہا پوری 39 ترجمہ)

- 6- او اسم مشتق جہو ا جو جملے وچ فاعل یا مفعول دی حالت یا اوندی تعریف بیان کرے تے او اسم تے کم آوے۔ او کوں اسم حالیہ آکھیا ویندے۔ اسم حالیہ صفت و ا کوں اسم مال ہر حالت وچ موافق رہندے۔

(سندھی ویا کرن از عمیر احمد علی بہا پوری 109 ترجمہ)

اسم حالیہ دیاں قسماں: ۱- حالیہ تمام ۲- حالیہ تمام ۳- حالیہ معطوفہ

الف: **حالیہ تمام:** حالیہ تمام بیکوں (Present Participle) دی آکھیا ویندے۔ ایندے وچ فعل ختم نہیں تھیندا۔ جیوں جو ہتھ پٹھائی، روٹا ہال، تے بھجی گھوڑی وغیرہ وغیرہ۔

ب: **حالیہ تمام:** حالیہ تمام وچ فعل دا ختم تھیون پاتا ویندے۔ جیوں جو مویا ہویا، کھا دا ہویا، کھا ہویا، کھا ہویا، کھا ہویا وغیرہ وغیرہ۔

حالیہ بطور صفت: کبڈ ہیں کبڈ ہیں کہیں اسم کن پہلوں حالیہ ما تمام دا استعمال بطور صفت تصہید ہے۔ جیویں جو اے تر کیا ہاں:

۱۔ و ہندا ہو یا او ہندا ہاں ۲۔ روندا ہو یا اروندا ہاں

انہیں ترکیبیں وچ و ہندا ہاں کی صفت دے طور تے، تے روندا ہاں کی صفت دے طور تے ورتیا گئے۔ ڈو جھے لوٹیں وچ صفت دے طور تے ورتیا گیا اسم حالیہ ما تمام اپنے اپنے موصوف پائی تے ہاں کن پہلوں آئے۔ کیوں جو موصوف بہیہاں صفت دے لحد آندے۔ جیویں جو مرکب تو صہنی کا لاڈ اندہ جٹی گاں تے موٹی و ہڑ وچ صفت اپنے اپنے موصوف کن پہلوں آئیں۔

حالیہ بطور خبر:

پہلوں اے جملہ ڈیکھو: ۱۔ اکھلدا ہو یا اکھلدا ائے تے روندا ہو یا اروندا گئے۔ لہہہ جملے وچ ”کھلدا ہو یا اکھلدا“ اوندے آون دی خبر ہے۔ جڈاں جو ”روندا ہو یا اروندا“ اوندے جٹی دی خبر اے۔ تو ڈے جو کھلدا ہو یا اکھلدا تے روندا ہو یا اروندا صفت وی گئے وچ سگدن۔ پر اے صفت اپنے موصوف ”او“ کن پہلوں دی بجائے اکوں آئیں۔ لہذا اے مرکب توصیفی دی تعریف تے پورے نہیں تروے۔ لہہہ سانگے کھلدا ہو یا اکھلدا تے روندا ہو یا اروندا صفت دی بجائے خبر شاعر تھیں۔

اسم حالیہ دے استعمال دی صورت جملے وچ تھیون آیاں تبدیلیاں:

1۔ پہلوں اے جملے ڈیکھو: ۱۔ اصغر بھچا ہو یا بھچا ائے۔ ۲۔ نینب روندی ہوئی اوندی سم گئی ہے۔ ۳۔ چور چوری کریدے ہوئے اکریدے پئیے گئیں۔

اُتے ڈتیں گئیں جملیں وچ بھچا ہو یا بھچا اروندا ہو یا اروندا تے کریدے ہوئے اکریدے اسانے حالیہ ما تمام ہن تے اے اسانے حالیہ ما تمام انہیں جملیں وچ خبر دے طور تے آئیں کیوں جو انہیں دے موصوف اصغر، نینب تے چور انہیں دے اکوں کانہی اتھاں اے گا لہہہ جھن آلی وچ جے کر جملے وچ موجود اصل یا خالص فعل لازم ہووے یا متعدی پر اوچھو لی صورت وچ استعمال تھیا ہووے تاں و ت اسم حالیہ ما تمام جملے وچ موجود جس تے تعداد دے لحاظ نال فاعل دے مطابق آسی۔ جیویں جو اُتے ڈتے گئے پہلے جملے وچ اصغر واحد مذکر فاعل ہے۔ جیندے اکوں اسم حالیہ اوندی جس تے تعداد دے مطابق بھچا ہو یا بھچا استعمال تھئے۔ ایویں ای ڈو جھے جملے وچ نینب واحد مؤنث فاعل ہے تے تر تھئے جملے وچ چور جمع مذکر فاعل ہے۔ لہذا انہیں دے اکوں حالیہ ما تمام اپنے اپنے فاعل دی جس تے تعداد دے مطابق آئیں۔ لہذا تا بت اے تھیا جوے کر اصل فعل تو ڈے جو لازم ہووے یا متعدی تے اوچھو لی صورت وچ آیا ہووے تاں و ت اوں کن پہلوں اسم حالیہ جو اوچھو دے طور تے ہوئی اپنے فاعل دی جس تے تعداد دے مطابق آسی۔

2۔

جے کہ حالیہ ما تمام دے اکوں آون آلا اصل فعل لازم یا متعدی جو اوچھو وئی حالت وچ ہوئی تاں و ت حالیہ ما تمام ہانے جھول (ے) ”الف“ یا ”نیں“ دے دھارے نال آسی تو ڈے جو فاعل مذکور ہوئی یا مؤنث، جاندا رونی یا بے جان، واحد ہوئی یا جمع۔ تے حالیہ ما تمام کن پہلوں تے مقبول دے لحد مقبولی علامت کوں یا نال والگا یا (گا بڑھا) کوئی ضروری ہوئی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

بعض اوقات تجھیں جملیں وچ حرف عطف حذف وی تھی ویندے۔ جیویں جو کھا دو پیو، کھو پرھو، ٹر و پھر دو وغیرہ۔

viii۔

کڈا ہیں کڈا ہیں تان تقدیمی فعل کنوں اصل یا خاص فعل داسوب (سبب) معلوم تھیندے۔ جیویں جو استاد کوں ڈکھ کرئیں ڈرہگئے۔ اے شعر ملاحظہ فرماؤ۔

مزدا ڈکھ کے اپنے گھر کوں، پوہ دی رات وچ گھر آگئی

لوکیں دے گھر سازن والا، اے تان نہیں گھر دا موسم (امان اللہ کاظم)

9۔

کبڈ ہیں کبڈ ہیں تان حالیہ معطوف ذریعے یا سوب گوں وی ظاہر کریندے۔ جیویں جو:

۱۔ سونہی رن ڈکھ کرئیں مشفق کر پٹھیں؟ ۲۔ کلہ شریف پڑھ کرئیں کپڑا پاک کر

10۔ الف۔ کبڈ ہیں کبڈ ہیں تان حالیہ معطوف اپنے آپ کوں یا ڈو جھیں کوں احساس ڈو اوان یا علامت کرن کیتے دی ورتیا ویندے۔

جیویں جو اسانے اوڈا نکھاری تھی کرئیں اے کیا لکھ ماری؟ ۲۔ مانی اماں تھی کرئیں ہائیں ہال جھیرا؟

انہیں جملیں وچ تھی کرئیں ہون دے معنیاں وچ استعمال تھئے۔

ب:

کبڈ ہیں کبڈ ہیں تان اے کہیں رستے کن گزرن دے معنیاں وچ استعمال تھیندے۔ جیویں جو

ایتوں ملتان کنوں ضرورتھی کرئیں وچ نہیں ۲۔ میں ہٹیں ہٹیں سکول کنوں تھی کرئیں آیاں

11۔

حالیہ معطوف دا عام طور تے فاعل نال لگا پا (گا بڑھا) ہوندے۔ اے کبڈ ہیں کبڈ ہیں تان بطور صفت آندے تے کبڈ ہیں کبڈ ہیں بطور تفضیل (متعلق فعل) دے طور تے ورتیا ویندے۔ اے جملے ڈیکھو: ۱۔ اوتیں کوں وی ودھ کرئیں پاگل و

۲۔ مری کو بڑھ کن ودھ کرئیں سونہا ۳۔ میڈی دی میڈی دی گئی کن ودھ کرئیں ڈچن و

12۔

کبڈ ہیں کبڈ ہیں حالیہ ما تمام تے حالیہ معطوف وچ معنیاں دے لحاظ نال ہوں تھوڑا جھیاں فرق ہوندے۔ اے جملے ڈیکھو: ۱۔ او شراب بھج گھروں نکھتے (حالیہ ما تمام) ۲۔ او شراب پیندا گھروں نکھتے (حالیہ ما تمام) ۳۔ او شراب پی کرئیں گھروں نکھتے (حالیہ معطوف)۔

پہلے جملے دا مطلب اے جو جیس ویلے او گھروں نکھتے شراب دے نشے وچ ڈھت ہا، تے ڈو جھے جملے دا مطلب اے ہے جو او گھروں شراب پیندا ہو یا نکھتے۔ جڈاں جو تر تھئے جملے دا معنی اے ہے جو پہلے او نہہ گھر پہہ کرئیں شراب بھج تے و ت او گھروں نکھتے۔

13۔

کبڈ ہیں کبڈ ہیں تان حالیہ معطوف اعدادی تکرار کیتے وی ورتیا ویندے۔ جیویں جو اے جملے ڈیکھو:

۱۔ ڈو ڈو تھی کرئیں بھج ۲۔ بک بک تھی کرئیں کمرے وچ ورتا اتھاں تھی کرئیں حالت دے معنیاں وچ استعمال تھئے۔

و: اسم حالیہ دیاں مزید دو قسمیں:

۱۔ تے ڈتیں گئیں ترے تھیں حالیہ ما تمام۔ تے حالیہ معطوف کن علاوہ ڈو قسمیں ہیاں وی ہن۔ جہو یاں جو اے

ہن۔ ۱۔ حالیہ بطور صفت ۲۔ حالیہ بطور خبر

ہوئے اُسے کوں جگا ون سوکھا ۷ پر جاگدے ہوئے اجاگدے کوں جگا ون مشکل ۸۔ ۴۔ جاگد لکھو دا اُتسا لکھو دا۔

۷- بعض دفعہ اسم حالیہ مظهر دے طور تے وی ورتیاؤ پندے۔ مثال دے طور تے:

۱۔ او کنبدا اکنبدا سوڑ پوچ وڑ گئے ۲۔ میں روند نہیں روند نہیں رات گزار ڈتی ۳۔ میڈا سا روقت میڈی یاد وچ تیر و پند نہیں تے میڈی راہ بھلیند کنب گز رو پندے ۴۔ بھیر میڈی بھڑ نہیں اوندی جتاگر بھئی گئی ہو۔

اُتے ۳ تے جئے جملیں ۷ وچ کنبدا اکنبدا، روند نہیں روند نہیں، تیر و پند نہیں، رہ بھلیند نہیں، بھیر میڈی بھڑ نہیں وغیرہ اسم ظرف دے طور تے ورتیے گئیں۔ حالیہ دیاں بعض مرکب ترکیباں جہڑیاں جو ظرف دے طور تے ورتیاں ویدن۔ مثال دے طور تے:

۱۔ اسم تے اسم حالیہ دا گھاڑھا: رت روند نہیں، تیر و پند نہیں، راہ بھلیند نہیں وغیرہ ۲۔ اسم تے حالیہ معطوفی دا گھاڑھا: پیر ودھائے، ہتھ جوڑیئے، پیر گٹھوڑیئے وغیرہ ۳۔ اسم حالیہ ما تمام دے ڈ و صیغیں دا گھاڑھا: اُتھدا پند، کُردا پھروا، روندنا کھاندا وغیرہ ۴۔ حالیہ معطوف دے ڈ و صیغیں دا گھاڑھا: اُتھد نہیں پند نہیں، روند نہیں کھاندا نہیں، بھچد نہیں دھر کد نہیں وغیرہ ۵۔ فعل امر تے حالیہ معطوف دا گھاڑھا: سوچ بھجھ کے، ڈیکھ بھال کے، مارگت کے وغیرہ وغیرہ۔

xiii- کڈ ہیں کڈ ہیں حالیہ بطور تیر فعل (متعلق فعل) دے وی ورتیاؤ پندے۔ مثال دے طور تے:

۱۔ سئیں رات و ہا گئی ۷ ۲۔ رات سہ نہیں ملکی ۷ تے نہ جاگد نہیں ملکی ۷

ix- اے جملے ڈیکھو:

۱۔ میں دھاندا نہیں ہونیں اودھاندا نہیں اوکوں ڈٹھے ۲۔ میں اوکوں ڈٹھے اودھاندا پیا ہا

پہلے جملے دا مطلب اے ہے جو میں نہیں ویٹھے اوکوں ڈٹھے اودھاندا پیا ہا، نہ بہہ جملے دا مطلب ایس وی تھی سگدے جو میں اوکوں اونہر ویٹھے ڈٹھے نہیں ویٹھے میں دھاندا پیا ہم ڈٹھے جملے دا پہلا مطلب تاں اے ہے جو میں اوکوں ڈٹھے نہیں ویٹھے اودھاندا پیا ہا، تے انداز وچ ما مطلب اے ہی ہے جو میں اوکوں اونہر ویٹھے ڈٹھے نہیں ویٹھے میں دھاندا پیا ہم۔ لکھو جنھیں ذو معنی جملیں دے معنیاں دا نکھیرو اکرن سا تکھے اسم حالیہ دا اے اصول سامنے رکھنا پوی جو:

۱۔ جڈاں حالیہ فاعل ناں متصل ہووے تاں و ت اوکوں فاعل دے متعلق سمجھاویسی۔

۲۔ جڈاں حالیہ مفعول ناں متصل ہووے تاں و ت اوکوں مفعول دے متعلق سمجھاویسی۔

اُتے ۳ تے ہونے جملیں تے اولاد غور کر پندے ہیں تاں سا کوں معلوم تھیندے جو پہلے جملے ۷ وچ حالیہ فاعل ناں متصل ہے۔ جڈاں جوڈو جھے جملے ۷ وچ حالیہ مفعول ناں متصل ہے۔ نہ بہہ گھاڑھاں پہلے جملے دا معنی تھیں۔ میں اوکوں اونہر ویٹھے ڈٹھے نہیں ویٹھے میں دھاندا پیا ہم تے ڈو جھے جملے دا معنی تھیں۔ میں اوکوں اونہر ویٹھے ڈٹھے نہیں ویٹھے اودھاندا پیا ہا۔

☆ میں اصغر کوں بھچدا ہویا ا بھچدا، بھچدے ہوئے ا بھچدے یا بھچد نہیں ہونیں ا بھچد نہیں ڈٹھے۔

☆ تیں دشمنیں کوں بھڑ دا ہویا ا بھڑ دا، بھڑ دے ہوئے ا بھڑ دے یا بھڑ نہیں ہونیں ا بھڑ نہیں ڈٹھے۔

☆ اسان چھوہریں کوں چھوہرناں پچدا ہویا ا پچدا، پچدے ہوئے ا پچدے یا پچد نہیں ہونیں ا پچد نہیں ڈٹھے۔

3- جے کراہی فعل جئیں کن حالیہ ما تمام بنا یا کیا ہووے متعدی ہووے تے اوں کن پہلوں گئی ند گئی اسم مفعولی حالت ۷ وچ آیا

ہووے تاں و ت حالیہ ما تمام ناں توڑے جو فاعل دی جس تے تعداد کجھ وی ہووے۔ ہمیشاں یا نے معرف (ی) دے لگا پے (گھاڑھے) ناں آسی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو: ۱۔ میں کبیر تپنی کھڑاں ۲۔ توں سر کھنکی کھڑیں ۳۔ لوک بندو خاں جئی کھڑن ۴۔ توں مپ ماری کھڑیں وغیرہ وغیرہ۔

4- جنیں ویٹھے حالیہ دور ہا ریا نیچے یا اوندنا تابع ڈو جھا حالیہ اوندے اگوں گنڈھیا ونچے توڑے جو حالیہ فعل لازم ہووے یا متعدی، تاں و ت اوندے ناں جس واحد مذکر کیبتے "الف یا نہیں" جس واحد مونث کیبتے "ی یا نہیں" تے جس جمع مذکر یا مونث کیبتے "ے یا نہیں" دا گھاڑھا کیتا و پندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ او ڈر دا ڈر دا اڈ روئیں ڈر روئیں اے

۲۔ او ڈر دی ڈر دی اڈ روئیں ڈر روئیں ائی ۷

۳۔ او ڈر دے ڈر دے اڈ روئیں ڈر روئیں ائیں

اسکالہر یا در کھن آئی ۷ جو جس واحد مذکر کیبتے حالیہ ناں یا نے جھول (ے) دا گھاڑھا توڑے جو درست سمجھا و پندے پر اے فصیح کا نئی۔ چویں جو: ۱۔ او ڈر دے ڈر دے اے ۲۔ میں اُتھدے پندے خدا کوں یا در کھنیاں وغیرہ وغیرہ۔

اسکالہر وی یا در کھن آئی ۷ جو حالیہ ذی تکرار کثرت کوں ظاہر کریندی ۷۔ کڈ ہیں کڈ ہیں تاں ا نہ بہہ قسم دا حالیہ فاعل دے بغیر وی آندے چویں جو

۱۔ بھچد نہیں بھچد نہیں پیر بچاؤ نہیں تھی گئیں ۲۔ چیکد نہیں چیکد نہیں سگھ بہہ گئے ۳۔ روند نہیں روند نہیں دیر متج گئی ۷۔

5- کڈ ہیں کڈ ہیں اصل فعل دا فاعل گئی ہک اسم ہوندے تے حالیہ دا فاعل گئی ڈو جھا اسم ہوندے۔ توڑے جوڈو ہیں اسم کیبتے جملے ۷ وچ موجود ہونداں پر افعال دے لحاظ ناں انھیں دا بک بہنے ناں کوئی گھاڑھا نہیں ہوندا۔ مثال دے طور تے:

۱۔ میں فخر تھیندے گھروں گھریاں ۲۔ او ڈر بہہ ڈھلدے گھروں اے

اُتے ۳ تے جئے جملیں ۷ وچ فاعل میں تے او دا گھاڑھا افعال گھریاں تے ول اے ناں ۷۔ جڈاں جو فخر تے ڈر بہہ دا گھاڑھا حالیہ دے افعال تھیندے تے ڈھلدے ناں ۷۔ اے گھاڑھا یا در کھن آئی ۷۔ جو بہہ قسم دے حالیہ اپنے لگدے اسم ناں تیر فعل (متعلق فعل) کیبتے و پند نہیں۔

6- کڈ ہیں کڈ ہیں اسم حالیہ بطور اسم وی ورتیاؤ پندے۔ مثال دے طور تے:

۱۔ ستا ہویا ا ستا موئے ہوئے اموئے دی پسند (واگوں) ہوندے ۲۔ ازمائے ہوئے دا کیا ازمائے ۳۔ سئے

تاں و ت حالیہ تمام بنید نہیں ہوئیں اوکوں قاعدے دے مطابق حذف کر ڈتا ویندے۔ جیویں جو پورا کن پُریندا، سوچن کن کُچیندا۔ تے ڈوہن کن ڈیندا وغیرہ۔ حالیہ تمام بنائے گئیں۔

2- مصادر متعدی معروف، جہڑے جولا از کم متعدی۔ تے متعدی کن متعدی الجعدی یعنی ہونے مصادروے مصدری ما دئیں دے اخیر وچ سے کر "الف" ڈوی آونجے تاں و ت وی او قاعدہ نمبر 1 وچ ڈتے۔ تے گئے قانون کن مستثنیٰ ہوی۔ کیوں جو روزمرہ دے مطابق انھیں دے اوہنی الف کوں حذف کر کے باقی دے اگوں "یندا" (یا ئے جمبول سے + نون غنہ + وال + الف) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال حالیہ تمام بندے۔

پاون	کُچیندا	چاون	کُچیندا	لاون	گیندا	تاون	نہیندا
چراون	پُچریندا	بُچراون	بُچریندا	تاژن	نُچریندا	ساژن	سُچریندا

3- مصادر متعدی معروف جنھیں دے مصدری ما دئیں دے اخیر وچ گئی حرف علت (ا، و، ی) یا پائے ہوز (ہ) انھیں آندی تاں و ت اوہنہ مصدری ما دے دے اگوں "یندا" (یا ئے جمبول سے + نون غنہ + وال + الف) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال حالیہ تمام بن ویندے۔

مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام
جھلن	جھلیندا	چھلن	چھلیندا	ٹھرن	ٹھرنیندا	گڈن	گڈیندا
لوڈن	لُڈیندا	کھرکن	کھرکیندا	بھرکن	بھرکیندا	آڈھن	اڈھیندا

4- انھیں مصادر لازم جنھیں دے مصدری ما دئیں دے اخیر وچ (ا، و، ی، ہ) وچوں گئی کبھی نہ آوے تاں و ت انھیں دے اگوں "دا" بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال فعل حالیہ تمام بن ویندے۔

بھرن	بُھردا	سُون	سُوندا	تَرَن	تَرندا	اگھن	اگھندا
بُچھن	بُچھدا	اُتَرَن	اُتَرندا	وَرَن	وَرندا	وُژَن	وُژندا

5- مصادر جمبول دین مصدری علامت جنی یا ون حذف کرن دے بعد باقی دے اگوں "یندا" (یا ئے جمبول سے + نون غنہ + وال + الف) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال حالیہ تمام بن ویندے۔

اوبلیجَن	اُبلیندا	کرلیجَن	کرلیندا	مہریجَن	مہریندا	نندلیجَن	نندلیندا
کھٹلیجَن	کھٹیندا	لُکلیجَن	لُکیندا	وٹلیجَن	وٹیندا	پٹلیجَن	پٹیندا

6- حالیہ تمام دی گھرا یا حالیہ تمام مال اوند تاہن حالیہ تمام وی عموماً ورتیا ویندے۔ جیویں جو کھچدا، کھچدا، کُردا، کُردا، کھاندا، پیندا، پیندا، رنندا، رنندا، اُٹھندا، اُٹھندا، اُٹھندا، پوندا، کھلدا، کھلدا، کھاندا، پیندا، وچو پوندا وغیرہ وغیرہ۔
ج: حالیہ معطوفہ کہیں وی مصدر دے مصدری ما دے یا فعل امر دے بعد "یا کرئیں" دا ودھارا کر ڈیون مال حالیہ

اسم حالیہ بناون دے قاعدے:

الف: حالیہ تمام:

1- کہیں وی مصدر معروف (توڑے جولا از م ہونے یا متعدی ہونے) فعل ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب گھن کرئیں اوندے اگوں ہون مصدر کن فعل ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب گنڈھ ڈیون مال حالیہ تمام بن ویندے۔ اسم حالیہ تمام مفعول و کم وی ڈیندے۔ اے گالہہ یاد رہوے جو مصدر جمبول کن حالیہ تمام نہیں بن سکدا۔

مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام
لکھن	لکھیندا	پڑھن	پڑھیندا	ڈیکھن	ڈیکھیندا	مرن	مریندا
سُژن	سُژیندا	پیون	پیوندا	سیون	سیوندا	سُنن	سُنیندا

2- جہڑے مصدر دے مصدری ما دے اخیر وچ ہوز (ہ) یا (س) آونجے تاں و ت حالیہ تمام بند نہیں ہوئیں اخیر ہی پائے ہوز (ہ) یا (س) کوں حذف کر کے باقی دے اگوں تھا، تھایا ڈھا گنڈھ ڈیون دے بعد اوندے اگوں ہون مصدر کن ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب (ہویا) جوڑ ڈیون دے۔

مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام	مصدر	حالیہ تمام
کھنن	کھنیندا	چھنن	چھنیندا	گھنن	گھنیندا	مھنن	مھنیندا
ڈوہن	ڈوہیندا	کوہن	کوہیندا	چھینن	چھینیندا	تھنن	تھنیندا

ب: حالیہ تمام:

1- انھیں مصادر معروف جنھیں دے مصدری ما دئیں دے اخیر وچ (ا، و، ی) ہونے توڑے جو او مصدر معروف لازم ہون یا متعدی تاں و ت اسم حالیہ تمام بنید نہیں ہوئیں انھیں دے اگوں "ندا" بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون دے۔ تے جے کر انھیں مصدریں دے مصدری ما دئیں دے اخیر وچ (ا، و، ی، ہ) وچوں گئی کبھی نہ ہووے تاں و ت اوندے اگوں "یندا" (یا ئے جمبول سے + نون غنہ + وال + الف) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون دے طور تے:

الف	کھاون	کھاندا	دھاون	دھاندا	رہون	رہندا	سہن	سہندا
ب	سیون	سیندا	پیون	پیندا	دھون	دھوندا	پون	پوندا
	مارن	مریندا	پورن	پوریندا	سڈن	سڈیندا	سوچن	سُچیندا
	کران	کریندا	دھرن	دھریندا	ڈوہن	ڈوہیندا	کوہن	گھیندا

اے گالہہ یاد رہوے جو حالیہ تمام مال "ہویا" بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون یا نہ گنڈھ ڈیون تے معنیوں وچ گھنی فرق نہیں پوندا۔ ڈوہن اے گالہہ جو جے مصدری ما دے دے وچکار حرف علت (ا، و، ی) وچوں گئی کبھی آونجے

ذہن دے لوظ صفتیں دے طور تے استعمال تھیں۔ جہڑے جو اپنے آپنے اسمیں میں، زینب، گھوڑے۔ تے گائیں مال تعلق رکھیندن لہجہ گالھوں وچھے، آؤئی، بھجھن تے ڈھنڈھیں کول صفات داناں ڈیسوں۔ اے صفتاں آؤئی، آؤئی، جس تے عدد دے مطابق آئیں۔ اے لوظ کئیں نہ کئیں مصدر کن ای مشتق ہن۔ لہذا اسم استقبال سڈہن۔ کیوں جو انھیں دی مناسبت مال تھیوں آلے کئیں داؤن آلے وقت وچ عمل ہوون ای ممکن ہے۔ اے گالھوی یا درکھن آلی جو اسم استقبال ضرورت، حاجت، حق، قابلیت یا لیاقت دے معنی دی ڈکھیندے۔ جیویں جو انھیں جملئیں کن ظاہر تھیندے:

۱۔ میوکں کراچی وچھے (اتھاں لوظ وچھے ضرورت دے معنی ڈیندے) ۲۔ میوکں اوکھن حساب گھینے (اتھاں لوظ گھینے ضرورت دے مال مال حق دے معنی دی ڈیندے) ۳۔ اے کم کئیں کاربگر کن ای تھیونے (اتھاں لوظ تھیونے قابلیت یا لیاقت دے معنی ڈیندے)۔

اسم استقبال بناون دا قاعدہ: کہیں وی مصدر دے بعد واحد مذکر کینے "ے" واحد مؤنث کینے "ی" جمع مذکر کینے "ن" جمع مؤنث کینے "یں" لہذا ذہن مال اسم استقبال حاصل تھیندے۔ اے گالھہ یاد رکھیو جسے جو جمع مذکر تے جمع مؤنث تھیندے۔ ہونئیں مصدر دی مصدری علامت "ن" دے مذھوں "زیر" ضرور لائون پوندی۔ جیویں جو اسم استقبال دیاں اے مثالاں ڈیکھو:

مصدر	واحد مذکر	واحد مؤنث	جمع مؤنث	مصدر	واحد مذکر	واحد مؤنث	جمع مؤنث
لکھن	لکھنے	لکھنی	لکھنیں	تھیون	تھیونے	تھیونی	تھیونیں
مارن	مارنے	مارنی	مارنیں	ڈیکھن	ڈیکھنے	ڈیکھنی	ڈیکھنیں
سوچن	سوچنے	سوچنی	سوچنیں	پورن	پورنے	پورنی	پورنیں

نوٹ: ۱۔ اسم آلہ ۹۔ اسم صوت ۱۰۔ اسم مفعول ۱۱۔ اسم کبوتر تے ۱۲۔ اسم صفت تے عمل بھٹ گذریں صفحات تے گزریں ۱۔ انھیں ما۔ تے اتھاں لکھن وقت تے صفحات کول ضائع کرن دے سوا کچھ حاصل نہ تھیں۔ (مرتب)

معظوفہ بن ویندے۔ جیویں جو مر کے یا مر کرئیں، ہم کے یا ہم کرئیں، ہم کے یا ہم کرئیں، سڈہ کے یا سڈہ کرئیں وغیرہ وغیرہ۔

6۔ اسم معاوضہ

تعریف: او اسم جہڑا جو کئیں محنت دی اجرت، مزدوری یا بھاڑے کول ظاہر کرے اسم معاوضہ سڈہیندے۔ جیویں جو رنگائی، چوئی، دھوئی، تے سلائی وغیرہ۔ بعض مصادر کن ہن آلے اسانے حاصل مصدر اسم معاوضہ و انھوں ہوندن پر انھیں وچ اجرت، مزدوری یا بھاڑے دا تصور تھیں پاتا ویندا۔ جیویں ہڈن کن ہڈائی، مستن کن مستائی۔ تے لڑن کن لڑائی وغیرہ وغیرہ۔

اسم معاوضہ بناون دا قاعدہ:

1۔ اے گالھہ یاد رکھن آلی جو اسم معاوضہ فقط مصدر متعدی یا متعدی الحدیث کن ای بنایا وچ سڈہیندے۔ متعدی مصادر کن اسم معاوضہ بناون دا طریقہ کچھ ایں ہے جو مصدر دے مصدری مادے دے بعد "ائی" بطور لاحقہ گنڈھ ڈیندے۔ جیویں جو:

مصدر	اسم معاوضہ	مصدر	اسم معاوضہ	مصدر	اسم معاوضہ	مصدر	اسم معاوضہ
چھون	چھوئی	کپن	کپائی	تھنڈن	تھنڈائی	کھن	کھائی
پورن	پورائی	رنگن	رنگائی	بھنڈن	بھنڈائی	پکھن	پکھائی

2۔ متعدی الحدیث مصادر دے مصدری مادے دے اکوں "ائی" بطور لاحقہ گنڈھ ڈیندے یوں مال اسم معاوضہ بنایا وچ سڈہیندے۔ جیویں جو:

مصدر	اسم معاوضہ	مصدر	اسم معاوضہ	مصدر	اسم معاوضہ	مصدر	اسم معاوضہ
سلاون	سلاوائی	پٹوانون	پٹوائی	پکوانون	پکوائی	چھلوانون	چھلوائی
ہنچوانون	ہنچوائی	گہبانون	گہبائی	پروانون	پروائی	رنگوانون	رنگوائی

7۔ اسم استقبال

تعریف: لہجہ تھیں لوظ جہڑے جو مصدر دے مادئیں کن ٹیپے ہونے ہون تے او جملے وچ صفت یا اسم دا کم ڈیون کینے استعمال تھیون، تے جنھیں کن اے معلوم تھیوے جو گئی کم آون آلے وقت وچ تھیونے۔ مصادر کن مشتق لہجہ تھیں لوظ اسم استقبال دے ناں مال یا دیکھ ویندن۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ میں کراچی وچھے ۲۔ زینب اج لاہور آؤئی ۳۔ گھوڑے بھجھن ۴۔ گائیں ڈھنڈھیں

اسان اے تاں جانے ہن جو کئیں وی صفت دا جہڑے وی اسم مال گنا غڑھا (تعلق) ہونے میھاں او اوندی جنس تے عدد وی مناسبت مال آندی۔ اے تے ڈتئیں کئیں جملئیں وچ وچھے دا مطلب ہے، وچھن آلا، آؤئی و دا مطلب ہے آون آلی، بھجھن دا مطلب ہے، وچھن آلی ہن تے ڈھنڈھیں دا مطلب ہے جو ڈھنڈھن آیاں ہن۔ ڈو جھے لٹئیں وچ وچھے، آؤئی، بھجھن تے

- استعمال ہووہ اسم ضمیر کا مرجع کہلاتا ہے۔
 -viii ضمیر وہ کلمہ ہے جو کسی شخص یا چیز کے نام کی جگہ استعمال کیا جاتا ہے۔ جس اسم کی جگہ استعمال کی جائے وہ مرجع کہلاتا ہے۔ مرجع عام طور پر ضمیر سے پہلے آتا ہے۔
 (آرہو کچھ زمین انعام جیلانی مخدوم 55)

اسم ضمیر دیاں قسماں:

۱۔ ضمیر شخصی یا ضمیر خالص (ضمیر منفصل)	۲۔ ضمیر متصل	۳۔ ضمیر اشارہ	۴۔ ضمیر موصولہ / ضمیر موصول	۵۔ ضمیر جواب موصول / موصولہ
۶۔ ضمیر استنبہام	۷۔ ضمیر مہم یا کنایہ	۸۔ ضمیر مشترک	۹۔ ضمیر تائیدی	۱۰۔ ضمیر تنکیری یا ضمیر تکرہ
۱۱۔ ضمیر صفتی یا صفت ضمیری	۱۲۔ ضمیر لعظیمی	۱۳۔ ضمیر معکوس		

1۔ ضمیر شخصی یا ضمیر خالص (ضمیر منفصل)

تعریف: او ضمیر جہزی جو گالہ کرن آلے (متکلم) گالہ سُنن آلے (حاضر یا مخاطب) آتے او نہ شخص یا اشخاص دے ماں دی بجائے ورتتی و نچے جنھیں دے متعلق گالہ لہجہ پئی تھیدی ہے (غائب)۔ اے ضمیر شخصی یا ضمیر خالص اکھیدی ہے۔ ہمہ ضمیر کوں ضمیر منفصل (تروٹوں ضمیر) دی آکھیا ویندے۔ اے ضمیر تے کسی اشخاص کیلئے استعمال تھیدی ہے۔ بکوا او شخص جہز او گالہ کرن آلا ہے۔ او کوں متکلم آکھیا ویندے۔ ڈو جھا او شخص جہز او گالہ کرن آلے دے سامنے موجود ہووے (جیندے مال گالہ مہاڑ پئی تھیدی ہووے) او کوں حاضر یا مخاطب آکھیا ویندے۔ تے تے تھیا او شخص جو موجود تاں نہ ہووے پر او نہ دے متعلق گالہ مہاڑ پئی تھیدی ہووے۔ او کوں غائب آکھیا ویندے۔ اے ضروری نہیں جو غائب ضمیر موجود آدی کیلئے ہووے جے کر ڈو بندے گالہ پٹے کریدے ہون۔ تے ہک ہا بندہ دی آکھیاں موجود ہووے۔ او ڈو بندے (حاضر تے متکلم) او نہ تے گھے بندے دے متعلق جہزی ضمیر بلیس اووی ضمیر غائب ہوی

الف: ضمیر متکلم: گالہ کرن آلا شخص اپنے ماں دی بجائے جہزے لوظ استعمال کریدے۔ انھیں کوں ضمیر متکلم آکھیا ویندے۔ جہزے جو کچھ ایں ہن، میں، ہیکوں، میڈا یا میڈی یا میڈیاں، اسان، اساکوں یا ساکوں، اساڈا یا ساڈا، اساڈی یا ساڈی تے اساڈیاں یا ساڈیاں وغیرہ وغیرہ۔

ب: ضمیر حاضر یا مخاطب: گالہ کرن آلا (متکلم) جنھیں لوٹیں مال حاضر یا مخاطب مال خطاب کریدیں ہوئیں یا اوہ لوظ جہزے جو مخاطب شخص مال گالہ کرن کریدیں ہوئیں او نہ انماں ول کھن دی بجائے چھوٹے چھوٹے لوظ استعمال کریدے ضمیر حاضر اکھیندے۔ جہزے جو کچھ ایں ہن، توں، ہیکوں، ہنڈی، تساں، تساں کوں یا تہا کوں، شہڈی یا تہا ڈی وغیرہ وغیرہ۔

ج: ضمیر غائب: گالہ کرن آلا (متکلم) جہزے لوظ غیر موجود یا غیر حاضر شخص یا اشخاص دے ماں دی بجائے استعمال کریدے۔ ضمیر غائب اکھیندے۔ جہزے جو کچھ ایں ہن، او، او کوں یا او نہ کوں، او نہ دی یا او نہی دی، انھیں کوں یا انھماں کوں،

ڈاہواں بھانگا ضمیر دا بیان

تعریف:

- i۔ ضمیر عربی زبان دا لفظ ہے جیندا معنی ہے لگیا ہو یا قواعد دی زبان وچ اوں لوظ کوں آدھن جیڑھا کہیں اسم دی جہجہ استعمال تھیندے۔ انماں دا فائدہ اے ہے جو مختلف آدمیاں یا شیں دانماں و لاوانئیں گھڑاں پونداتے کام ٹٹیل تے بدنا معلوم شخص تھیندے۔ (سرانگینی زبان دے قواعد سے قانون از ذکر مہر عبدالحق 91)
- ii۔ اونگھسراں جہز اکھیں گالہ وچ کہیں اسم دے ول ول استعمال کرن دی بجائے سہولت دی خاطر استعمال کینا ویندے۔ اسم ضمیر سڈ یا ویندے۔ (سرانگینی قواعد تے زبان دا بنی از مہر احمد بھائی 54)
- iii۔ طویل کھنگلوں میں کسی شخص یا چیز کا نام بار بار آتا ہے تو اس کی تکرار تحریر اور تقریر میں غیر موزوں معلوم ہوتی ہے۔ اس تکرار سے بچنے کے لیے اس شخص یا چیز کا نام ایک مرتبہ تو استعمال کرتے ہیں لیکن دوسری مرتبہ اس نام کی بجائے ایک اسم استعمال کرتے ہیں جو نام کا مظہر ہوتا ہے۔ اور اس نام کی طرف اشارہ کرتا ہے اس اسم کو اسم ضمیر کہتے ہیں۔
- iv۔ ضمیر اوہو لوظ ہے جو اسم دی بجائے آندے۔ ضمیر کوں کم وچ آہن کن مراد اے ہوی جہز اوہو ماں (اسم) ول گھنماں تہ پو وے (دو سنہی دیا کرن از مہر مہر چند اڈوانی 61) (ترجمہ)
- v۔ جہیلے یا تقریرے وچ کواں اسم ہک کن و دھیک دفعہ استعمال کرن دی بجائے جہز او لوظ اسم دی جاتے کم گھن آیا ویندے او کوں اسم ضمیر آہن دے۔ ڈو جھے لفظیں وچ ضمیر او نہی لفظ کوں آکھیا ویندے جہز او اسم دی جاتے کم آوے تے او نہی اسم دا عمل کرے۔ (سنہی پونی جھرف وچ از واحد جھن شیخ 232) (ترجمہ)
- vi۔ وہ الفاظ جو بجائے اسم کے استعمال کیے جاتے ہیں ضمیر کہلاتے ہیں۔ ضمیر سے فائدہ یہ ہے کہ بار بار انھیں اسماء کو جو گزرتے چکے ہیں دہرانا نہیں پڑتا۔ اور زبان میں الفاظ کے دہرانے سے جو بدنامی پیدا ہو جاتی ہے وہ نہیں ہونے پاتی۔
- vii۔ اسم کے عوض استعمال ہونے والے الفاظ ضمیر کہلاتے ہیں۔ جیسے میں، ہم، تو، تم، آپ، وہ وغیرہ۔ جس اسم کے لیے ضمیر

اضافی حالت	جمع	اُٹھاں دے، اُٹھاں دیاں، اُٹھاں دا، اُٹھاں دیاں	ٹساڈا، ٹساڈے، ٹساڈی، ٹساڈیاں	ساڈا، ساڈیاں، ساڈی، ساڈیاں	اُٹھاں دی، اُٹھیں دی، اُٹھیں دیاں، اُٹھیں دے
ظرفی حالت	واحد	اُوں وچ یا اُوں وچوں، اوہہ وچ یا اوہہ وچوں	تیں وچ، تیں وچوں، میڈے وچ، میڈے وچوں	میں وچ یا میں وچوں، میڈے وچ یا میڈے وچوں	اُوں وچ یا اُوں وچوں، اوہہ وچ یا اوہہ وچوں
ظرفی حالت	جمع	اُٹھاں وچ یا اُٹھاں وچوں، اُٹھیں وچ یا اُٹھاں وچوں	ٹساں وچ یا ٹساں وچوں، تہاڈے وچ یا تہاڈے وچوں	اساں وچ یا اساں وچوں، ساڈے وچ یا ساڈے وچوں	اُٹھاں وچ یا اُٹھاں وچوں، اُٹھیں وچ یا اُٹھاں وچوں
طوری حالت	واحد	اُوں کن یا اُوں کنوں، اوہہ کن یا اوہہ کنوں	تیں کن، تیں کنوں، تیکوں، تیکوں	میں کن یا میں کنوں، میکوں، میکوں	اُوں کن یا اُوں کنوں، اوہہ کن یا اوہہ کنوں
طوری حالت	جمع	اُٹھاں کن یا اُٹھاں کنوں، اُٹھیں کن یا اُٹھاں کنوں	ٹساں کن، ٹساں کنوں، تہا کن، تہا کنوں	اساں کن یا اساں کنوں، اساکن یا اساکنوں، ساکن یا ساکنوں	اُٹھاں کن یا اُٹھاں کنوں، اُٹھیں کن یا اُٹھاں کنوں

سرائیکی شخصی ضمیریں دیاں خصوصیات

- 1- سرائیکی وچ ضمیریں دی تذکیر و تانیث دافرق عموماً کانجی ہوند۔
- 2- صیغہ غائب دیاں ضمیراں جاندار ہون (انسان یا حیوان ہون) یا بے جان اشیاء ہون سمجھیں کیے کو جھنپاں ہونگے۔
- 3- **ضمیر واحد حاضر "توں" دا استعمال** = سرائیکی زبان وچ ضمیر توں دا استعمال عام طور تے سامنے بٹھے ہوئے شخص دی کم حیثیتی کون ظاہر کر دے۔ (خاص کر اللہ تعالیٰ کون مخاطب کرن وچ بٹھے کم حیثیتی ظاہر نہیں تھیندی) مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:
  - 1- ماپو دا اہٹی اولاد کیے ۲- استادو آپنے شاگرد کیے ۳- پیر دا اپنے مرید کیے ۴- کنیں بزرگ دا آپ کن چھوٹے کیے ۵- ہوں بے تکلف دو تیں نے آپنے سن برادر لوکیں کیے ۶- محبت تے بے تکلفی کیے ۷- تحقیر تے نفرت کیے ۸- غصے دے انداز وچ سامنے آئے کیے ۹- اللہ تعالیٰ کون مخاطب کریندیں ہونگیں ۱۰- نظم وچ شعرا دا آپنے محبوب یا کنیں بے مخاطب کیے ۱۱- غیرہ
- 4- **ضمیر "آپ" دا استعمال** = سرائیکی زبان وچ ضمیر "آپ" اُردو و انگوں استعمال نہیں تھیندی۔ البتہ بعض ضمیریں دے بعد تا کیدا گنڈھی ضرور ہندی ۱۰- جیویں جو اے ترکیاں توں آپ، ٹساں آپ، میں آپ، اساں آپ، او آپ، اوہہ

اُٹھیں دی یا اُٹھاں دی۔ ایکوں، ایندا، ایندی، ایندیاں، غیرہ وغیرہ۔

ضمیر شخصی یا ضمیر خاص دیاں حالتاں: ۱- فاعلی حالت ۲- مفعولی حالت ۳- اضافی حالت

الف) فاعلی حالت: جیں وچ گئی ضمیر کہیں جملے وچ فاعل یا مبتدا دی جاتے استعمال تھیوے۔ اُوں نہ ضمیری حالت کون فاعلی حالت آکھیا ویندے۔ مثال دے طور تے میں، اساں، توں، ٹساں، اوہہ وغیرہ وغیرہ۔

ب) مفعولی حالت: کہیں جملے وچ جیں وچ گئی ضمیر مفعول دی جاتے ورتی ویندی و تاں وں نہ ضمیری حالت کون مفعولی حالت آکھیا ویندے۔ مثال دے طور تے میکوں، ساکوں یا اساکوں، تیکوں، تہا کون یا تہا کون، اُوں کون یا اوہہ کون، اُٹھیں کون وغیرہ وغیرہ۔

ج) اضافی حالت: جیں وچ گئی ضمیر کون مضاف الیہ دی جاتے ورتیا وچے تاں وں نہ ضمیری حالت کون اضافی حالت آکھیا ویندے۔ ڈو جھے لوٹیں وچ اضافی حالت کون ملکتی حالت وی آکھیا ویندے۔ کیوں جو نہ حالت وچ ضمیر ملکیت دے معنی ہندی ۱۰- مثال دے طور تے میڈی، میڈیاں، ساڈی یا اساڈی، ساڈیاں یا اساڈیاں، تہاڈی یا تہاڈیاں، تہاڈی یا تہاڈیاں، تہاڈیاں یا تہاڈیاں، اُٹھیں دیاں وغیرہ وغیرہ۔

ضمیر شخصی یا ضمیر خاص دیاں اُٹھیں تریں حالتیں (فاعلی، مفعولی، اضافی) کن علاوہ وچ حالات دیاں وی من جہز دیاں جو اے من۔

۱- طوری حالت ۲- ظرفی حالت

سرائیکی ضمیریں دیاں حالتیں و افعال

حالات	ضمیر غائب	ضمیر حاضر	ضمیر متکلم
فاعلی حالت	واحد، او، اے، اُوں یا اوہہ، میں یا نہہ	توں، تیں	میں، میں آپ
فاعلی حالت	جمع، او، اے، اُٹھاں، اُٹھیں	ٹساں، تہیں	اساں، اساں آپ، آپاں، آسیں
مفعولی حالت	واحد، اُوکوں، اُوہہ کون، ایکوں، نہہ کون	تیکوں، تیں کون	میکوں
مفعولی حالت	جمع، اُٹھاں کون، اُٹھیں کون	ٹسا کون، تہا کون	اساکوں یا ساکوں، آپاں کون، آسکوں
اضافی حالت	واحد، اوندے، اوندی، اوندیاں، ایندا، ایندے، ایندی، ایندیاں	تہاڈے، تہاڈی، تہاڈیاں	میڈے، میڈیاں

۳۔ سا کو اپنے انمائیں بوڑھینے
بعض اوقات شعرا، اسان و ضمیر آہنی ذات دے کیے استعمال کریدن برائید اطلاق عام لوکان تے تھیدے۔
۱۔ اسان کنوں دل چاہیو دے یار
۲۔ اسان کنوں رہن نہ ڈی
۳۔ اسان سو بدست قلندر رہوں
۴۔ خدا جانے کل اسان کتھ ہوسوں تے تسان کتھ ہوسو
۱۔ چاہے کتھان و بھ لانیو دے یار
۲۔ لگی پھل دی تا بنگ
۳۔ سینے چھری سا نگ
۴۔ کڈ ہیں مسجد ہوں کڈ ہیں مندر ہوں (خوب فرید)

انھیں اشعار وچ توڑے جو آکھن آلا بکے پر معنی عمویت دے پاتے ویدن۔

7۔ ضمیر ”میں“ و استعمال = بعض اوقات انکساری تے عجز و نیاز دی خاطر موقبل دے مطابق ضمیر ”میں“ دی بجائے ہنے ہنے لوظ استعمال کیے ویدن۔ جیویں جو اے جملے ڈیکھو: ضرورت پوے تاں و ”نیا زمند“ کون یا دچا کیتا کرو۔ ۲۔ میں دی خدمت کیے ”غلام“ ہر ویلھے حاضر ہے۔ لگی کم ہووے ”فکر“ کون سڈ چا ماریا کرو۔

8۔ ضمیر ”آپناں، آہنی، آہنی یا اپناں“ و استعمال = موقبل دے مطابق اے ضمیر آہنی ہیئت تبدیل کریدن رہ ویدی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو: انھیں آہنی مستی وچ مست رہندے ار بہندن (ضمیر واحد، جمع غائب دے طور تے)۔ ۲۔ اپنا سبق یاد کر (بطور ضمیر واحد حاضر)۔ ۳۔ توں آہنی تھی لکھ (بطور ضمیر واحد حاضر)۔ ۴۔ سیکوں آپنے کم کن فرصت کا لگی (بطور ضمیر واحد متکلم)۔ ۵۔ سیکوں اپناں کم کرن ڈے (بطور ضمیر واحد متکلم)۔ ۶۔ تسان آپنے ہوش وچ وھے (بطور ضمیر جمع حاضر)۔ ۷۔ اسان اپناں بچا آپ کریدوں (بطور ضمیر جمع متکلم)

۹۔ لوظ ”خود“ و استعمال = لوظ خود توڑے جو فارسی دا لوظ ہر سرانگنی زبان وچ ایہدا استعمال نہایت ای خوبصورت تے لطیف معنی پیدا کریدے۔ اے جملے ڈیکھو: ۱۔ خود آسی یا اوکوں خود آونان پوسی (اسے لازماً آنا پڑے گا)۔ ۲۔ گالھ خود ایویں ہے (یہ بات بالکل اسی طرح ہے)۔ ۳۔ کم تھا کون خود کرنا پوسی (یہ کام آپ کو بذات خود لازماً کرنا ہوگا)۔ ۴۔ اے کم خود آپ تھا کون کرنا پوسی (یہ کام فقط آپ کو ہی کرنا ہوگا)۔ ۵۔ میں خود ہما ڈے مال جلساں (میں بذات خود آپ لازماً آپ کے ساتھ چلوں گا)۔ ۶۔ میڈا کم خود اونڈی ذات مال ہے (میرا کام صرف او صرف اس کی ذات کے ساتھ ہے)۔ ۷۔ خود پے ایمان ہوندے، نہیں کون وی بے ایمان تھدے (جو اپنے تئیں خود بے ایمان ہوتا ہے وہ دوسروں کو بھی بے ایمان سمجھتا ہے)۔ ۸۔ خود ہوں یں مگزی تاں کیوں لگی بھکوی (اگر تو بذات خود اپنے تئیں پاک و صاف ہوتو پھر تجھے موروا تزام کیوں ٹھرا یا جائے)

2۔ ضمیر متصل (گنڈھیل ضمیر)

جیویں جو گزریل صفحات وچ بیان کیتا گئے جو ضمیر شخصی یا ضمیر خالص کون ضمیر متصل (توڑوں ضمیر) آکھیا ویدن ہے ایویں ای سرانگنی زبان وچ کجھ ضمیراں ایجاں دی ورتیاں ویدن۔ جیویں جو چھوٹے چھوٹے حرف دی صورت وچ فعلیں دے لگوں کڈ جج

آپ یا انھیں آپ وغیرہ وغیرہ سرانگنی زبان وچ آپ کن ہانی آہیں ضمیریں و استعمال کجھ ایں اے۔

ضمیر	معنی	ضمیر	معنی
آپوں	اپنی طرف سے، از خود اپنے آپ	آہنیں آپ	خود بخود، اپنی ذات میں، بغیر کسی دوسرے کی امداد کے
آپو آپ / آپو آپنا	الگ الگ، انفرادی حیثیت میں	آپو آپنی یا آپ ترا بھئی	انفاسی، ہر شخص اپنی ذات کی حد تک
آہنیں	اپنے عزیز رشتہ دار، خویش قبیلہ	آپ ترا بھئی	انفاسی، ہر شخص اپنی ذات کی حد تک
آپنیاں	اپنی رشتہ دار (صرف مونث کے لیے)	آپ خوردا	اپنے آپ سے تئیں کرنا ہوا
آپ	بذات خود	آپ جوگا	صرف اپنی ذات تک با اپنے تئیں
آپ کنوں آپے	بغیر کسی ظاہری سب کے، از خود	آپ جوگا	آپ نہ جوگی گواغذہ ولاوے (اکھان)

سرانگنی زبان وچ عام طور تے تقظیماً (معزز افراد یا بزرگان کیے) توڑے جو واحد ہووے یا جمع ضمیر آپ دی بجائے یا ضمیر توں دی جاتے ”میں“ دا لوظ پو لیا ویدے۔ مونث کیے ”سین“ دا لوظ استعمال تھیدے۔ کڈ ہیں کڈ ہیں اے لفظاً وی پو لیا ویدے۔ جیویں جو اے جملے ڈیکھو:

۱۔ سنیں ہوراں کتھان سین (استفہامیہ یا طنزیہ انداز)۔ ۲۔ میڈا سنیں ذرا سجاگ تاں تھی (طنز یا تقظیم)۔ ۳۔ اللہ سناں، مال بنیاں (دعا یا انداز)۔ ۴۔ میں سنیں ہوراں دا ہانھا ہاں (اتزما)۔ ۵۔ سوہنا سنیں، آہو آتھنیں (محبوب سے محبت کے ساتھ)۔ ۶۔ سینکیاں سنیاں جھوٹی آئیاں (ہم عمر بہلیوں کے لیے)۔ ۷۔ سنیں سنیں کریدنیں، وات تھوں تھدا (خوشامد، اتزما یا پھر لفظاً)۔ ۵۔ جے کر بک کن زیادہ ضمیریں دا بیک وقت استعمال تھیوے او کجھ ایں ہوندے۔

ضمیریں دا غلط استعمال	ضمیریں وادرسٹ استعمال	ضمیریں وادرسٹ استعمال	ضمیریں وادرسٹ استعمال
میں، توں تے او	توں، او تے میں	میں تے توں	توں تے میں
او تے توں	توں تے او	اسان تے او	او تے اسان
او تے تسان	تسان تے او	اسان تے تسان اسان تسان	تسان تے اسان اسان اسان

6۔ ضمیر متکلم ”اسان“ و استعمال = توڑے جو اے ضمیر ”جمع متکلم“ کیے ورتی ویدی و پر عموماً اے ضمیر آہنی ذات تئیں وی محدود ہوندی ہے۔ البتہ ایہدی مراد عام لوک ہوندن۔ یعنی اے ضمیر عمویت دے معنیان وچ استعمال تھیدے ہون۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ بکڈ۔ بہد اسان سارے مردیوں
۲۔ اسان بر باد تھئے ہیں تاں اس آپنے نفاق دی وجہ کن

صرف ”جو“ ہے جس کی مختلف حالتیں مثلاً جس، جس نے، جس کو، جن کو، جنہیں وغیرہ وغیرہ۔ (قواعد اردو از ڈاکٹر مولوی مہمان 111)

vii - ضمیر موصولہ وہ ضمیر ہے جو ایسے اسم عام کی جگہ بولی جائے جس کا تعلق دوسرے کتب سے ہو ضمیر موصولہ کے ساتھ ہمیشہ ایک ایسا جملہ بھی ہوتا ہے۔ جس میں اس کے اسم کا بیان ہوتا ہے۔ اور جب تک وہ جملہ نہ لگایا جائے کچھ معنی نہیں دیتی۔ جیسے، جو، جس، جنہیں وغیرہ۔ ضمیر موصولہ کے بعد جو جملہ آتا ہے اس کو صلہ کہتے ہیں۔ (ذیابی اردو قواعد از ڈاکٹر تیل عباس بلوچ 102)

آتے ڈتیں، گئیں مختلف ماہرین لسانیات دی تعریفیں کن اے واضح تھیدے جو ضمیر موصولہ: اکہیں اسم دی جاتے آندی ۲۔ اوندے اکوں، میٹھاں بک جملہ ہوندے ۳۔ اوکے وقت ہج ڈو ہائیں جملئیں دے گا ہڑھے داکم دی ڈ پندی ۴۔ اردو زبان ہج ضمیر موصولہ کیے صرف بک لوظ ”جو“ ہے۔ جیندیاں مختلف حالتاں بطور ضمیر موصولہ ورتیاں و پندیئیں پر سرانگینی زبان ہج ضمیر موصولہ کیے بے شمار لوظ موجود ہن۔ جیویں جولدہ نہہ نقشے کن ظاہر تھیدن۔

سرانگینی شمار موصولہ واقفہ:

ضمیری حالت	واحد مذکر	واحد مؤنث	ضمیری حالت	جمع مذکر	جمع مؤنث
فاعلی حالت	ہجو، اچئیں	ہجو، اچئیں	فاعلی حالت	ہجو، جو، جھیاں، جھیاں	ہجو، جھیاں، جھیاں
مفعولی حالت	جیکوں / جنئیں کوں، جیکوں ہجو، ہجے کوں	جیکوں / جنئیں کوں، جیکوں ہجو، ہجے کوں	مفعولی حالت	جھیاں کوں / جنئیں کوں، جھیاں کوں، ہجو، ہجے کوں، جھیاں کوں	جھیاں کوں / جنئیں کوں، جھیاں کوں، ہجو، ہجے کوں، جھیاں کوں
اضافی حالت	جیندا ہجو، جیندا، جیندی	جیندا ہجو، جیندا، جیندی	اضافی حالت	جھیاں دا، جھیاں دا، جھیاں دا، جھیاں دا، جھیاں دا	جھیاں دا، جھیاں دا، جھیاں دا، جھیاں دا، جھیاں دا
ظرفی حالت	جھیں ہج، جیندے ہج	جھیں ہج، جیندے ہج	ظرفی حالت	جھیاں ہج، جھیاں ہج، جھیاں ہج، جھیاں ہج، جھیاں ہج	جھیاں ہج، جھیاں ہج، جھیاں ہج، جھیاں ہج، جھیاں ہج
ظوری حالت	جھیں کوں، جھیں وچوں، جیندے مال، جیندے کولہ	جھیں کوں، جھیں وچوں، جیندے مال، جیندے کولہ	ظوری حالت	جھیاں کوں / جنئیں کوں، جھیاں کوں، جھیاں کوں، جھیاں کوں، جھیاں کوں	جھیاں کوں / جنئیں کوں، جھیاں کوں، جھیاں کوں، جھیاں کوں، جھیاں کوں
جری حالت	جھیں / جیندے آتے، توں / جنئیں	جھیں / جیندے آتے، توں / جنئیں	جری حالت	جھیاں / جنئیں دے، آتے / آتوں	جھیاں / جنئیں دے، آتے / آتوں
جری حالت	جیندے پتھر / آتھوں	جیندے پتھر / آتھوں	جری حالت	جھیاں / جنئیں دے، پتھر / آتھوں	جھیاں / جنئیں دے، پتھر / آتھوں

اتھاں اے جگہ لہو نثار تھی گئی ۽ ”جو“ ایس تے اوں“ دے لوظ طور، طریقے، انداز تے مدد دے معنیوں ہج استعمال تھیدن۔ جڈاں جو ”لہہ تے اوںہ“ ضمیر دی فاعلی حالت کوں ظاہر کریدن۔ لہذا ایس تے اوں کوں ضمیر دی فاعلی حالت کیے استعمال کرنا درست کا گئی۔

4 — ضمیر موصول

تعریف:

- i اولفظ جوا کہیں اسم دی ہے۔ تے آندے پرا بندے اکوں، بیٹھاں بک پورا جملہ ہوندے۔ جہو اوں اسم دی کیفیت بیان کریدے۔ ضمیر موصولہ اکھیدے۔ مثلاً او کتاب ہجو دی کھاہ گھدی ہا سے گم تھی گئی ہے۔ اتھاں ہجو دی والفظ کتاب دی جاتے آتے لہذا ”ہجو“ ضمیر موصولہ ہے۔ (سرانگینی زبان دے قواعد سے قانون از ڈاکٹر مہمان 97)
- ii اسم موصول بک اچا اسم ہے جیندے سال جڈاں تائیں کوئی بنا فقرہ اوندی تشریح کیے نہ لانا دیکھے او اپنا مطلب پورا بیان نہ کر سکے۔ یا کون ضمیر موصولہ وی آکھیا ویدے۔ جیویں جو ”جھیں محنت کیتی او کامیاب تھیا“ ایس فقرے ہج ”جھیں ضمیر موصولہ“ ہے۔ (سرانگینی قواعد تے زبان دانی از بشیر احمد بھائی 58)
- iii او ہضمیر ہجو جیویں کہیں اسم دا حوالہ ڈے کرئیں جملے ہج اتصال یا گا ہڑھے داکم کرے، او کوں ضمیر موصول آکھیا ویدے۔ موصول دا معنی اے گنڈھیل ملئیں۔ مثال دے طور تے اے جملہ ”انسان کیے او ہو کافی ہے جو کچھ اوکوں جانز طریقے تالے حاصل تھیوے“ اتھاں ”جو کچھ“ ضمیر موصول ہے۔ (سنڈی پوئی ۽ جوصرف تے نماز واحد بخش شیخ 255 ترجمہ)
- iv اے او ہا کتاب ہے ہجو جیویں گولاں پینا ”لہہہ جملے ہج ”ہجو“ دا لوظ کتاب دی جاتے استعمال تھے۔ لہہہ لوظ ”ہجو“ کوں ضمیر موصول آکھیا ویدے۔ موصول دا معنی ۽ ”گنڈھید“ ہس او ہو لوظ ہجو اچو کہیں اسم دی جاتے جملے ہج کم اوے تے او اوہہ جملے کوں ہنے جملے مال گنڈھ ڈے یوے لو کوں ضمیر موصول آکھیا ویدے۔ (سنڈی ویا کرن از مرزا فتح بیک 28 ترجمہ)
- v جملے ڈے کیہو ”او ہا کتاب پڑھی گئی ۽ کتاب کراچی کوں آندی ہائیں“ ہے کرا جنئیں ڈے ہائیں جملئیں کوں گنڈھ ڈے وینے تاں و ت اے جملہ کچھ ایسی۔ او ہا کتاب پڑھی گئی ۽ ہجو جیویں کراچی کوں آندی ہائیں۔ لہہہ جملے ہج اے ڈے سیندے جو لوظ ”ہجو“ کتاب دی جاتے استعمال تھے۔ لہہہ جملے اے لوظ ضمیر کیا ویسی۔ ہس لوظ ”ہجو“ او ضمیر ہے جو ڈے جملئیں کوں آچت ہج گنڈھید ہی ہضمیر موصول سہ پندی ۽ موصول دا معنی ۽ ”گنڈھید“ یا ایس وی آکھیا ویندے جو او ہو لوظ ہجو اچو اسم دی جاتے استعمال تھیوے۔ تے اوہی ویلے ڈے جھے جملے کوں پہلے جملے مال گنڈھ ڈے یوے لو کوں ضمیر موصول آکھیا ویدے۔

vi - ضمیر موصولہ وہ ہے جو کسی اسم کے بجائے آتی ہے۔ مگر اس کے ساتھ ہمیشہ ایک جملہ ہوتا ہے جس میں اس کا بیان ہوتا ہے جیسے ”وہ کتاب جو بکل چوری ہو گئی تھی گئی ہے“ یا آپ کے دوست جو چپکے رو ہیں مجھے کل ملے تھے“ پہلے جملے میں ”جو“ کتاب کے لیے اور دوسرے جملے میں ”جو“ دوست کے لیے استعمال ہوا ہے اور ساتھ کے جملے میں دونوں اسموں کا بیان ہے۔ اردو میں ضمیر موصولہ

استفہام سہلے ویدن۔ ہم دامتعی ء کجھ یا جان۔ اہذا ضمیر استفہام دامتعی تھیما۔ او ہا ضمیر جہوی جو جان سخاں یا کجھن کیجے ورتی و ہجے۔ مثال دے طور تے:

- 1- ٹوں کون ہیں؟ (ضمیر کون فقط انسانیں کیجے ورتی ویدی ء)
- 2- کھڑا آدمی، کھڑی کتاب، کھڑے پھل، کھڑا کم وغیرہ (ضمیر کھڑا کھڑی، کھڑے انسانیں، شہیں یا کہیں کم کار کیجے استعمال تھیدی ء)
- 3- کیا گھن آئیں؟ کیا پیا آہدیں، کیا کہو پئی؟، کیا چھندیں؟ (ضمیر کیا صرف شہیں یا کہیں کار کیجے استعمال تھیدی ء)
- 4- کون آہدے؟ کتھاں آئوئے؟ کیکیوں آکھاں؟، کئیں کون مٹکاں؟ (مٹھاں کون، کتھاں، کیندا، کیکیوں، کئیں کون وغیرہ انسانیں کیجے استعمال تھیدی نہیں)
- 5- کڈ ہیں کڈ ہیں انھاں مٹھاں کون دو ہرایا دی ویدے۔ جیویں جو انھاں کون کون ہے؟ مٹاں کیندے کیندے کولہ گئے ہاؤے؟، کتھاں کتھاں روٹی کھا گھدی؟، کیکیوں کیکیوں پائی دی ضرورت پو غیرہ وغیرہ۔
- 6- کون دی بجائے کھڑا دی ضمیر وی ورتی ویدی ء۔ جیویں جو انھاں کون کھڑے یا انھاں کھڑا کھڑے۔

مٹھاں استفہام دیاں قسماں: ۱۔ مٹھاں استفہام استخباری ۲۔ مٹھاں استفہام اقراری ۳۔ مٹھاں استفہام انکاری

1- مٹھاں استفہام استخباری:

استخبار دامتعی ء ”خبر طلب کرن“ یعنی کجھیں ضمیر جہوی جو خبر حاصل کرن کیجے پو لی و ہجے ضمیر استفہام استخباری اکھیدی ء۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈ کیجو:

۱۔ او کڈاں اکڈوں آیا ہا؟ ۲۔ انھیں کیا آکھے؟ ۳۔ توں سن تئیں کتھاں ہانویں ۴۔ کھرے ء کون ء۔

اہذا کڈاں اکڈوں کیا، کتھاں تے کون مٹھاں استفہام استخباری؟ سن۔

2- مٹھاں استفہام اقراری:

او ضمیر جئیں ء کجھ کہیں گالہ و اقرار کیجا و ہجے یا پاتا و ہجے ضمیر استفہام اقراری اکھیدی ء۔ ء جملے ڈ کیجو:

۱۔ اے ڈا کوئیں تاں ہیا کون ء ۲۔ اے کم ہیڈے سو اپنا کون کر سگدے

پہلے جملے دامتعلی ء جو او جو شخص ای ڈا کو ء۔ تے ڈو جھے جملے دامتعلی ء جو توں ای اے کم کر سگدیں۔

3- مٹھاں استفہام انکاری: اے او ضمیر ہوندی ء جئیں ء کجھ کہیں آکھن آئے دامتعلی دامتعلی فی یا انکار ہوندے۔ جیویں جو

۱۔ میں کڈاں اکڈوں آکھیا ہوتوں انھاں و ہجے؟ ۲۔ کیا میں اوکوں آکھینے جو کھو ء کجھ ٹپ ڈے؟

انھیں جملے ء کجھ آکھن آلا انکار کریدے جو جئیں آکھیا۔

مثالیں کن و اخذ تھیدے۔ پر کڈ ہیں کڈ ہیں انھیں ڈ و ہا نہیں ضمیریں (ضمیر موصول۔ تے ضمیر جواب موصول) کن جملے ء کجھ کہیں ہک ضمیر ٹوں گجھا (مثنیٰ) کرکھیا ویدے یا صرف ہک ضمیر استفہام کتی ویدی ء۔ پر لہ نہہہ ہک ضمیر کن معنی ڈ و ہا نہیں ضمیریں دا رنگدے۔

مثال دے طور تے اے جملے ڈ کیجو: ۱۔ جنھیں وقت و ہجائے او بچھتا مین ۲۔ انسان دی تقدیر ء کجھ جو کجھ ہوندے اوکوں جملدے ۳۔ انسان دے دل ء کجھ خیال اٹھد نہہہ جھوے چکے دی ہوندن تے مندے دی ہوندن ۴۔ جہڑے ڈر گئے او مر گئے۔

2- عام طور تے کہیں وی جملے ء کجھ ضمیر جواب موصول، ضمیر موصول دے بعد آندی ء۔ پر جڈاں کہیں ضمیر جواب موصول کن کئی اہیت ظاہر کرنی ہو دے تاں وت او ضمیر موصول کن پہلوں آندی ء۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈ کیجو:

۱۔ اے انعام تھیں کون ملیسی، جہڑے لائق ہوسن ۲۔ انسان کون سوئی جملدے جہڑا اوندے نصیب ء کجھ لکھیا ہوندے۔

3- کڈ ہیں کڈ ہیں تاں ضمیر موصول۔ تے ضمیر جواب موصول دے لوظ ہک ہن دے مال مال استعمال تھیدن پر عام طور انھیں

ضمیریں دیاں ترکیباں ضمیر بہم یا ضمیر کنایہ کیجے وی ورتیاں ویدن۔ جیویں جو اے ترکیباں جہڑا ہڑا، ہیکل تئیں، جنھیں تھیں وغیرہ وغیرہ۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈ کیجو: ۱۔ جہڑے تہڑے کون آپنے دل دا ویدن نہ ڈوتہجے ۲۔ تیکوں جئیں تئیں آکھینے کوڑ آکھینے ۳۔ جنھیں تھیں تیکوں مارینے میں انھیں دی خبر گھن کتھاں۔

4- کڈ ہیں کڈ ہیں تاں ضمیر غائب وی ضمیر جواب موصول دامتعلی ویدی ء۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈ کیجو:

۱۔ ہنیں مال وی دوتی رکھیدیجے انھیں مال توڑنڈیہیجے ۲۔ جہڑا وعدہ کرو اوکوں پورا کرو آتے ڈ تے گئے جملیں ء کجھ جئیں مال تے اوکوں توڑے جو ضمیر غائب دے لوظ ہن پر انھاں ضمیر جواب موصول دے طور تے ورتیے گئیں۔

5- کڈ ہیں کڈ ہیں تاں طرف دے لوظ وی ضمیر موصول یا ضمیر جواب موصول دی جا ء تے ورتیے ویدن۔ مثال دے طور تے

اے جملے ڈ کیجو: ۱۔ جہڑا سیکوں سک مال سڈیسی، میں اوندہ ڈا ہن ہجے کھو ییاں ۲۔ جہڑی جا (جتھاں کمپڈے دل کون سکون ملیسی او ہومیڈ استان ء۔

آتے ڈ تے جملیں ء کجھ اوندہ ڈا ہن تے او ہواستان اسم طرف ہن جہڑے جو انھاں ضمیر جواب موصول دے طور تے استعمال تھیں۔

6- ضمیر موصول یا ضمیر جواب موصول جڈاں وی کہیں جملے ء کجھ اسم کن پہلوں آندی ء صفت دامتعلی ویدی ء۔ جیویں جو اے ترکیباں ڈ کیجو:

جو کتاب، جہڑا ملک، جو گئی، جہڑا پانی، ایڈی ڈھنڈھ وغیرہ۔ انھیں ترکیباں ء کجھ جو، جہڑا، جو، جہڑا، ایڈا توڑے جو ضمیر موصول پر انھاں صفت دے طور تے ورتیے گئیں۔

6 — ضمیر استفہام

او ہا ضمیر جہوی جو سوال کجھن دے کم آوے یا سوال کجھن آئے او ہے لوظ جہڑے جو آئیں دی بجائے استعمال تھیوں مٹھاں

9— ضمیر تاکید

پہلوں اے جملے ڈیکھو:

۱۔ میں آپ آگیا ہم ۲۔ اوخو واے چند ۳۔ توں خود آپ آویں۔ تے میکوں گھن وںجیں ۴۔ بہہ کم ۵۔ ج اوندا آپناں فائدہ ۶۔
اُتے ڈتے گئے جملیں ۷۔ ج ضماںر شخصی یا ضماںر خالص میں، اوہ توں تے اوندے بعد ضماںر مشترک (جہڑے جو بطور مفعول
آئین) آپ، خود، خود آپ۔ تے آپناں استعمال تھین۔ جہڑے جو اپنے اپنے فاعل تے زور دی ڈیدن تے تاکید دا مفہوم وی پیدا
کریدن۔ ضمیر مشترک دی تعریف کریندیں ہونیں اے گالہ پہلے دی بیان کر ڈتی گئی ۸۔ لہذا ضمیر تاکید دی تعریف (ضمیر
مشترک دی تعریف وی روشنی ۷۔ جہڑاں تھیں۔

”جڈاں شخصی یا خالص ضماںر (جہڑیاں جو بطور فاعل استعمال تھیاں ہوں) دے اکوں ضماںر مشترک آپ،
خود، خود آپ، آپناں، اہنئی آپنے تے آپ کن آئیں وچوں گئی ہک ضمیر استعمال تھتی ہووے تے او جملے ۷۔ ج
زور یا تاکید دا مفہوم پیدا کرے۔ ضمیر تاکید کھیندی ۸۔ جیوں جو اُتے ڈتے تھیں گھنیں مثالیں کن واضح ۷۔“

10— ضمیر تکبیری یا ضمیر نکرہ

”اوضمیراں جہڑیاں جو اشخاص یا جانداراں تے اشیا، دی غیر متعین تعداد یا مقدار کوں ظاہر کرن، ضماںر تکبیری یا
ضماںر نکرہ سہڈ ہند تھین۔ اے ضمیراں تعداد دے لحاظ نال صرف ڈوہن۔ یعنی اشخاص یا جانداراں دی غیر متعین
تعداد دیکھ گئی تے جے جان اشیا، دی غیر متعین تعداد یا مقدار کیئے، کجھ دالوظ ورمیا و بندے۔“

مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ گئی آوے گئی وہجے ساڈا کیا ۲۔ گئی ناں ہوی جہڑا میڈی مد و کرسی ۳۔ میڈے گھر ۷۔ ج کجھ رقم تاں پئی ہوی ۴۔ یارا! کجھ تاں کر
ضمیر تکبیری یا ضمیر نکرہ دے متعلق کجھ ضروری گالیں:

۱۔ جے کر ضمیر تکبیری یا ضمیر نکرہ دے اکوں گئی کجھ حرف رابٹا آونجے تاں وٹ ضمیر تکبیری "گئی" کہیں "دے لوظ ۷۔ ج
تبدیل تھی ویدی ۷۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ کہیں غیر شخص کوں گھر نہ آون ڈے ۲۔ یارا! کہیں دا آکھن تاں من گھن
اُتے ڈتے گئے جملیں ۷۔ ج چونکہ ضمیر تکبیری دے بعد کوں تے داحرف رابٹا آگئیں۔ لہذا گالوں ضمیر تکبیری گئی کوں
کہیں ۷۔ ج بدل ڈتا ہے۔

۱۔ جے کر ضمیر تکبیری دے بعد آون آلا اسم مونث ہوی تاں وٹ ضمیر تکبیری "گئی" دی بجائے "گئی" تھی ویسی۔ مثال دے
طور تے اے جملے ڈیکھو: ۱۔ میڈے گھر ۷۔ ج گئی عورت دی موجودگی ۲۔ گئی جہڑی میڈی مد و کرے؟

۱۔ خصوصیت کیئے ضماںر تکبیری دو ہرائے ویدن۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

تے اسان (ضمیر جمع متکلم) بطور فاعل استعمال تھین جڈاں جو ضماںر اوندی، اونداء، انھیں دا، انھیں دے، میڈا، میڈی، تہاڈیاں،
میڈے، ساڈے تے ساڈا بطور مفعول ورتے گھنیں۔ اُتے ڈتے گئے جملیں دے ڈو جھیں جملیں ۷۔ ج اُتے لکھنے گئے ضماںر اضافی
دی جاتے آہنئی، آپناں، آپنے تے آپناں بطور مفعول استعمال تھیں۔ لہذا انھیں سار میں مثالیں کن نشا برائے تھیاں جو
”اوضمیراں اضافی جہڑی جو غائب، حاضر یا متکلم کیئے ورتی وہجے، پر لہذا بہ کن پہلوں ضمیر شخصی دا استعمال
ضروری وچوں جو اُتے ڈتے گئے جملیں کن ظاہر تھیندے“ یا

اوضمیراں ضمیراں جہڑیاں جو فاعل دے بجائے مفعول تے کم آون یا اوضمیراں شخصی یا خالص جہڑیاں جو جملے
۷۔ ج فاعل دے طور تے ورتیاں وںجیں تے وٹ انھیں دی ضماںر اضافی کوں ای ضماںر مشترک آکھیا
ویندے۔ مثال دے طور تے اُتے ڈتے گئے جملیں ۷۔ ج استعمال تھیندے ضماںر اضافی اونداء، اوندی، انھیں
دا، انھیں دے، میڈا، میڈی، تہاڈیاں، میڈے، ساڈے تے ساڈا یا آہنئی، آپناں، آپنے تے آپناں
و غیرہ ضماںر مشترک تھیندے۔“

کجھ اے جملے ڈیکھو: ۱۔ میں آپ آساں یا میں خود آساں یا میں خود آپ آساں ۲۔ توں آپ وچ یا توں خود وچ یا توں خود آپ وچ
اُتے ڈتے گئے ڈوہا میں جملیں ۷۔ ج ضماںر آپ، خود، خود آپ بطور ضماںر اضافی یا ضماںر مشترک استعمال تھین۔ جہڑیاں
جو آہنئی گالہ ۷۔ ج زور پیدا کرن کیئے ورتیاں گھنیں۔

”لہذا ضمیر مشترک (جہڑی جو اپنے فاعل دے اکوں بطور مفعول آئی ۷۔ ج) اوندہ ضمیر شخصی یا

خالص دی گالہ ۷۔ ج زور پیدا کرنا سائے آئی ۷۔ جہڑی جو بطور فاعل استعمال تھتی ۷۔“

اُتے ڈتی گئی ساری بحث کن نشا برائے تھیاں جو

- ۱۔ اوضمیراں اضافی جہڑی جو جملے ۷۔ ج فاعل دی بجائے مفعول دے کم آوے یا
- ۱۔ اوضمیراں اضافی جہڑی جو جملے ۷۔ ج ضمیر شخصی یا خالص (جہڑی جو بطور فاعل ورتی گئی ہووے) دی گالہ ۷۔ ج زور پیدا کرن
سائے ورتی وہجے ضمیر مشترک تھیندی ۷۔ ج
- ۱۔ ضماںر شخصی یا خالص غائب ہوں، حاضر ہوں یا متکلم ہوں تے انھیں دی جنس یا تعداد کجھ ہووے پر انھیں دے اکوں
ورتیاں وںجیں اڈیاں ضماںر مشترک کجھ ایس ہوند تھین۔

واحد مذکر کیئے اپنا، جمع مذکر کیئے اپنے، واحد مونث کیئے اہنئی تے جمع مونث کیئے آپناں استعمال تھیندیں۔ جیوں جو
اُتے ڈتے گئے جملیں کن ظاہر ۷۔ ج اے گالہ یا دہوے جو ضمیر مشترک آپ، خود، خود آپ ہر اوندہ ضمیر شخصی کیئے (جہڑی جو
جملے ۷۔ ج بطور فاعل ورتی گئی ۷۔ ج) تو ڈے جو واحد ہووے، مونث ہووے واحد ہووے یا جمع ہووے کجھیں استعمال
تھیندی ۷۔ ج جیوں جو اُتے ڈتے گئے جملیں کن ظاہر تھیندے۔

یارواں بھانگا فعل دا بیان

تعریف:

- i فعل اولفظ ہوندے جنیں کنوں کہیں شے دا ہونون یا کہیں کم دا تھیون ظاہر تھیوے۔
(سرائیکی زبان دے قواعد سے قانون ازاد کرمبر عبدالحی 104)
- ii فعل عربی اولفظ ہے۔ فعل دا معنی ہے کم۔ گرائمر وچ فعل اونہہ کھلے کون آکھیا ویدے جنیں کنوں کہیں کم واکرن، تھیون یا سہن ظاہر تھیوے۔ جیویں جو اسم کھل لکھیا، روٹی پک گئی ہے۔ ٹھنڈ لگدی پئی ہے۔ انٹھاں ٹھنڈیاں وچ لکھیا کم دے کرن کون، پک گئی ہے کم دے تھیون کون تے لگدی پئی ہے۔ سہن کون ظاہر کریدن۔ ایں گاہوں ایہ فعل ہن۔
(سرائیکی قواعد تے زبان دا بنی از شیر احمد بھانگا 38)
- iii اہنیں لفظ بھانگا کنوں کہیں کم واکرن، تھیون یا سہن ظاہر تھیوے۔ اتے اوندے وچ ترے زمانیاں (چچوال، اجوال تے اجوال) وچوں کئی بک زمانہ ہوندے۔ جیویں آنداپے، لکھیا، آس، آکھیں تے لکھیا، ڈھیر۔
(سرائیکی مصادر از جوکت مثل 17)
- iv فعل وہ ہے کہ جس میں کام کا کرنا تین زمانوں (ماضی، حال، مستقبل) میں سے کسی ایک زمانے کے ساتھ پایا جائے۔
جس فعل میں زمانہ نہیں ہوگا وہ اسم ہوگا۔ جیسے لکھن، پڑھن، تے کھاوون وغیرہ (جو کہ مصادر ہیں) فعل نہیں ہیں بلکہ اسم ہیں۔
(مختصر قواعد از شیر احمد بھانگا 78)
- v فعل اولفظ ہوندے جنیں وچوں کہیں کم دے کرن یا بنے آدمی یا شے تو تھیون یا ہونون دے معنی نکلیں۔
(سنہی ویا کرن از شمس العلماء راز قلیج 196) (ترجمہ)
- vi فعل وہ ہے کہ جس سے کسی کام کا کرنا یا ہونا زمانے کے تعلق کے ساتھ پایا جائے۔ (تادرا قواعد از مولوی محمد عبدالحق 50)
- vii جملے میں فعل کی اتنی ہی اہمیت ہے جتنی کہ اسم کی، فعل سے عمل کی ترجمانی ہوتی ہے۔ معنوی اصطلاح ”عمل“ اور قواعدی اصطلاح ”فعل“ میں مطابقت پیدا کی جاسکتی ہے۔ فعل جہاں عمل کو ظاہر کرتا ہے۔ جیسے ”احمد کھا رہا ہے“ وہیں حالت کی بھی ترجمانی کرتا ہے۔ جیسے ”احمد سوتا ہے“ اور اس سے تسلسل کار کا بھی اظہار ہوتا ہے۔ جیسے ”پھول کھلتے ہیں“ ہر

آنحضرت:

- i اے لوظ فقط شاہ مرسلان، رسول عربی ﷺ دی ذات اقدس کیلئے شخص ہے۔ جیویں جو اسان آہدے ہیں، آنحضرت ﷺ اے گالہر این فرمائی۔
- ii حضور دا لوظ جڈاں ضمیر واحد غائب کیلئے ورتیا ویسی تاں وت ایندا اصداف صرف پاک پیغمبر ﷺ دی ذات اقدس ہوی۔ جیویں جو حضور پاک ﷺ اللہ دے آخری پیغمبر ہن۔
- iii بطور ضمیر واحد غائب بزرگان دین یا اولیائے کرام کیلئے وی ورتیا ویدے۔
- iv ضمیر واحد حاضر کیلئے مذہاب یا طفر اور دنیا ویدے۔ جیویں جو
- v حضور اتھاں کنٹھاں ۲۹۔ حضور تشریف گھن آؤ۔ حضور ہزار ویدے۔ عین تاں میڈے کیلئے کجھ پھل گھدی آون۔ ۳۰۔ حضور دا سر حیدر اتاں وت ڈا تری پھیر نہ پھیر۔
- vi حضرت: ا۔ مشاہیر اسلام یا بزرگان عظام کیلئے بطور تعظیماً۔ جیویں جو حضرت سیدنا عمر بن خطاب، حضرت شاہ عبدالقادر جیلانی، حضرت تنی سلطان باہو، حضرت قائد اعظم، حضرت علامہ اقبال۔
- vii اے لوظ تعظیماً وی استعمال کیئا ویدے۔ جیویں جو
- viii اتوں تاں وڈا حضرت ہیں۔ ۲۔ حضرت صاحب آؤ تشریف گھن آؤ۔ ۳۔ ہم اللہ! حضرت صاحب آگین۔
- ix اے لوظ پیغمبر ﷺ کیلئے وی تعظیماً استعمال کیئا ویدے۔

13 — ضمیر معکوس

جڈاں آہنی گالہر وچ زور پیدا کرنا ہوندے تاں وت ضمیر شخصی دے اگوں خود، آپ تے خود آپ وچوں کہیں بک لوظ دا دھارا کرڈیہدے ہیں (جیویں جو ضمیر مشترک دے عنوان پشور بیان کیئا گئے۔ آپ دا لوظ ضمیر تعظیماً کیلئے وی استعمال تھیندے۔ جیویں جو ضمیر تعظیماً دے عنوان پشور وضاحت کیئی گئی) ضمیر شخصی دے اگوں استعمال تھیندے انھیں لفظیں کون ہن انھیں معکوس آکھیا ویدے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو: ا۔ شوں رٹھا وی آپ ہیں، منیسیں وی آپ ۲۔ توں خود میڈے کول ٹر کے آسیں ۳۔ او خود آپ نہ آسے تاں وت گلوٹا نی چوتج کے آسے ۴۔ بس حضور راٹساں آپ ای آپ ہو

ہیں جو فعل متعدی والگا یا فاعل دے نال نال مفعول نال وی ہوندے۔“

فعل متعدی دیاں صورتاں: ۱۔ فعل معروف ۲۔ فعل مجہول ۳۔ فعل متعدی بالواسطہ یا فعل سببی

(i) **فعل متعدی معروف:** فعل متعدی معروف فعل متعدی دی او با صورت ۲ نہیں ۲ وچ کم کرن آلا (فاعل) جملے ۲ وچ ظاہری طور رتے موجود ہوندے یا جیدا فاعل موجود ہوندے یا جہڑا مہیماں اپنے مفعول کن ودھیک اپنے فاعل تے دھیان ڈیوے۔ کڈ نہیں تاں جملے ۲ وچ فاعل معلوم ای نہیں ہوندے او نہہ جملے ۲ وچ موجود فعل کون وی فعل متعدی معروف ای سڈیا ویندے کیوں جو او نہہ جملے ۲ وچ یا تاں فاعل گجھا (مخفی) ہوندے۔ تے یا دت فعل ۲ وچ ای فاعل دا مشہوم پاتا ویندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

استیڈو (یا تین ڈیوں) جلدی خط لکھساں ۲۔ میڈو (میں ڈیوں) کوڑی اکھنڈی کچھ

انہیں جملیں ۲ وچ کئی فاعل کا تین پرا نہیں ۲ وچ درتے گئے افعال لکھساں تے ڈی کچھ ۲ وچ فاعل دا مشہوم پاتا ویندے۔ لہذا جگھاں اے افعال متعدی معروف لکھیں۔

عربی زبان ۲ وچ عرف دا معنی ۲ جائن تے لہذا لفظ نال معروف دا معنی تھیا جائل اظہار معلوم۔ لہذا فعل متعدی معروف دا معنی جیسی او متعدی فعل جیدا فاعل جائل اظہار معلوم ہوندے۔

(ii) **فعل متعدی مجہول:** فعل متعدی مجہول فعل متعدی دی او با صورت ہے جیدا فاعل معلوم اظہار جائل نہ ہوندے پرا اوندا مفعول فاعل دا قائم مقام ہوندے یعنی فاعل دا مشہوم ادا کرے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

اسفر و رانسا میں کون دو زرخ دی بھا ۲ وچ سٹیا ویسی ۲۔ کاناٹ کون مک مقرر رے صے کیےتے وجود بخیا گئے۔

انہیں جملیں ۲ وچ پہلے جملے ۲ وچ ”دورخ دی بھا ۲ وچ سٹیا ویسی ۲۔ کاناٹ کون مک مقرر رے صے کیےتے وجود بخیا گئے۔“

عربی زبان ۲ وچ جمل دا معنی ۲ ”ان جانپ (جہالت)“۔ لہذا لفظ نال جائل دا معنی ”ان جان“ تے ”مجہول دا معنی“۔ ان جائل اگجھا مخفی لہذا معلوم تھیں۔ لہذا جہڑے فعل متعدی دا فاعل ان جائل اگجھا مخفی لہذا معلوم ہوندے او کون فعل متعدی مجہول آکھیا ویندے۔

(iii) **فعل متعدی بالواسطہ یا فعل سببی:**

پہلوں اے جملے ڈیکھو: ۱۔ بادشاہ حرم کون مروائے ۲۔ امجد میکیوں سڈوائے ۳۔ انو تھتا جین گون روئی کھوائی ۲۔ انہیں جملیں ۲ وچ بادشاہ، امجد تے انو توڑے جو فاعل بن پرا نہیں بذات خود کئی کم نہیں کیتا بلکہ انہیں آپناں کم نہیں کرسن کروائے۔ لہذا افعال مروائے، سڈوائے تے کھوائی نو غیر کون افعال متعدی بالواسطہ یا افعال سببی سڈیا ویندے۔

عربی زبان ۲ وچ واسطہ دا معنی ۲ ”وچ آلا“ تے بالواسطہ دا معنی تھیا ”وچ آلا کس“ یا ”وچ آلا کیےتے، لہذا فعل متعدی بالواسطہ کس او جو کم ظاہر تھیندے جہڑا جو کیں بنے دے واسطے یا وسیلے نال مکمل تھیوے یا اپنے فاعل دے تاں لکھ کر نہیں ہتے تین اثر ہنچا وے۔ اتھاں کجھ مضاررہ لازم تے مضاررہ متعدی معروف کن افعال متعدی بالواسطہ یا فاعل دے قاعدے بیان کیےتے ویندے۔

آتے جنہیں افعال دا ذکر کیتا گئے اے افعال ناقص، افعال لازم دی حیثیت ۲ وچ وی رتے ویندے۔

vi- افعال ناقص بذات خود کہیں تے اثر نہیں تھیندے بلکہ اے چھڑا اثر ظاہر کریندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ انور پھارے، عابد چھوہرے، او پاگل ۲، زینب ہشیارے، زاہد بدھو کھتے وغیرہ

3- **معنی دے لحاظ نال فعل تام دیاں قساماں:** (الف) فعل لازم۔ (ب) فعل متعدی

(الف) **فعل لازم:** پہلوں اے جملے ڈیکھو، گھوڑا بھجے، بال روندے، رضو کھلے، انہیں جملیں ۲ وچ بھجے، روندے تے کھلے فعل بن۔ جہڑے جو اپنے اپنے فاعل دی بابت ڈی سیدے جنہیں (یعنی گھوڑا، بھجن، دام کریدا پنے، بال روندے، رضو کھلے اپنے) اے فاعل یعنی (گھوڑا، بال، تے رضو) جہڑا وی کم کریندے جنہیں انہیں دا اثر انہیں کن سوا کہیں ہتے تے نہیں تھیندا پینا۔ لہذا افعال بھجے، روندے تے کھلے تے جنہیں افعال تام بن جنہیں کو افعال لازم سڈیا ویندے۔ فعل لازم دی تعریف کجھ ایس وی تھی سگدی ۲۔

”فعل لازم او ہون فعل تام ہوندے جہڑا جو او ہو کم یا او با حالت ڈیکھیندے۔ جیدا لگا پا (تعلق) چھڑا فاعل نال

ہوندے یا جنیکوں صرف فاعل دی لوڑھ پوندی ۲ تے او مفعول دے بغیر وی آپناں مطلب ادا کر سگدے۔“

لازم دا لغوی معنی ۲ وچ ”لگا ہون یا چھڑا ہون یا“ لہذا مطلب اے جہڑے جو فعل لازم کون مفعول دی لوڑھ نہیں پوندی کیوں جو او مہیماں اپنے فاعل نال لگا ہون یا ہوندے کجھ افعال ناقص وی (جنہیں دا ذکر پہلوں آچکے) افعال لازم دے طور تے درتے ویندے۔ مثال دے طور تے:

صدر	بلور فعل ناقص	بلور فعل لازم
زین	او مہیماں پینا سنوریا رہندے	او شہر ۲ وچ رہندے
زنگلی	او با لکل بدھو کھتے	او گھر دے دروازے کن کھتے
لگن	او پچھے کپڑیں ۲ وچ سونا لگدے	تیڈا ہک بک لوڑھ تیرا گون لگدے

(ب) **فعل متعدی:** اے جملے ڈیکھو: ۱۔ امجد پائی پینا اپنے ۲۔ امجد خط لکھدا پٹھے ۳۔ انور کتاب پڑھ گدی ۲۔

انہیں جملیں ۲ وچ پینا، پٹھے، لکھدا پٹھے تے پڑھ گدی ۲ او افعال بن جنہیں والگا پا (تعلق) فاعل امجد، امجد یا انور دے نال نال پائی، خط یا کتاب نال وی ہے۔ جہڑے جو جنہیں جملیں ۲ وچ مفعول دے طور تے آئین۔ لہذا او فعل جہڑا جو ہو کم ڈیکھاوے جیدا اثر فاعل کون لکھ کر نہیں ہتے تین (مفعول تین) ۲ وچ پہنچے فعل متعدی سڈیدے۔ متعدی دا معنی ۲ ہے کہیں ڈیو جھے تین لکھ وچ آلا۔ لہذا فعل متعدی دی تعریف کجھ ایس وی تھی سگدی ۲ جو

”متعدی او فعل ہوندے جنیکوں فاعل دے علاوہ مفعول دی وی لوڑھ پوندی ۲ تے فاعل یا مفعول ۲ وچ کیں

بک دے نہ ہون نال جملے دا مطلب پورا پورا واضح نہیں تھیندا۔ یا ڈیو جھے لوٹیں ۲ وچ اے وی آکھ سگدے

صدر متعدی معروف	صدر متعدی	صدر متعدی بالواسطہ	ماضی قریب معروف، مصدر متعدی بالواسطہ	صدر متعدی بالواسطہ	صدر متعدی بالواسطہ	صدر متعدی بالواسطہ
لکھن	لکھا	لکھا	لکھو	لکھو	لکھو	لکھو
پڑھن	پڑھا	پڑھا	پڑھو	پڑھو	پڑھو	پڑھو
پورن	پورا	پورا	پورو	پورو	پورو	پورو
پیون	پیا	پیا	پیو	پیو	پیو	پیو
سیون	سیا	سیا	سیو	سیو	سیو	سیو
سیون	سیا	سیا	سیو	سیو	سیو	سیو

انہاں اے گالہر یاد رکھن آئی ۽ جو ماضی قریب معروف متعدی بالواسطہ "اونہ لکھئے" تے "اونہ لکھوائے" دا مطلب بکھوجیاں ۽ یعنی فاعل لکھن دا کم خود آپ نہیں کیتا بلکہ کہیں ڈو جھے کن اے کم کروا لگئے۔ ڈو جھی اے گالہر جڈاں مصدری مادے "لکھا" دا الف حذف کر کے ماضی قریب معروف متعدی بالواسطہ بنائی گئی ۽ تاں وت لکھئے، دی، کھ، تے زہر پانی گئی ۽ لہذا گالہر اے نشا برتھی گئی جو ماضی قریب معروف متعدی دے ڈو جھے حرف تھی تے زہر لاؤنی پوی۔

ج) کجھ اگھنیں مصادر متعدی معروف جنہیں کن صرف متعدی المععدی مصادر تاں بندن پرہے (ڈوڑے یا دوہرے) متعدی المععدی مصادر نہیں بندے۔ اگھنیں مصدر کن افعال متعدی بالواسطہ بناؤن ساگئے انہیں دے متعدی المععدی مصادر بنا کر نہیں تے وت انہیں دے مصدری مادے گھن کر نہیں افعال متعدی بالواسطہ بنائے ونج سگدن۔

صدر متعدی معروف	صدر متعدی	صدر متعدی بالواسطہ	ماضی قریب معروف، مصدر متعدی بالواسطہ	صدر متعدی بالواسطہ	صدر متعدی بالواسطہ	صدر متعدی بالواسطہ
چانوں	چاوا	چاوا	چاوا	چاوا	چاوا	چاوا
کھانوں	کھوا	کھوا	کھوا	کھوا	کھوا	کھوا

نوٹ: مصادر متعدی دیاں قسماں تے دے لٹا ظالم تے وت مفعول دے لٹا ظالم لازم مصادر کن متعدی بناؤن دے طریقے تے متعدی مصادر کن متعدی المععدی بناؤن دے طریقے مصدر دے باب ۽ ج تفصیل مال ڈیکھو جوڑے جو گز شیعہ صفحات تے موجود ہن۔

iv- فعل دے لوازم: افعال ۽ ج جنس تے تعداد دے علاوہ چار چیزاں ہیاں وی پائیاں ویدنہن۔ جنہیں کوں فعل دے لوازم آکھیا ویدے۔ جو یاں جو اے ہن۔

تاں جو افعال متعدی بالواسطہ کوں گھن، پنجائین تے شاون ۽ ج آسانی پیدا تھی دہئے۔
الف) مصادر لازم کن افعال متعدی بالواسطہ دی نش: جے کر مصدر لازم کن مصدر متعدی بنا کر نہیں اوندے مصدری مادے (فعل امر) کن کہیں وی فعل (زمانے) دی گردان کیتی ونجے تاں وت افعال متعدی بالواسطہ شمار تھی۔ جیدا مطلب اے ہے جو فاعل (کم کرن آلے) او کم براہ راست (بغیر کہیں واسطے دے) خود آپ کیسے کہیں ڈو جھے دے ہتھوں نہیں کروا یا۔ تے وت جڈاں اونہی متعدی مصدر کن مصدر متعدی المععدی بنا کر نہیں اوندے مصدری مادے کن کہیں وی فعل دی گردان کیتی ونجے تاں وت افعال متعدی بالواسطہ تھی۔ جیدا مطلب اے ہے جو فاعل او کم خود آپ نہیں کیتا بلکہ اوندہ او کم کہیں ہن دے ہتھوں کروائے۔ مثال دے طور تے اے کو شوارہ ڈیکھو:

صدر لازم	صدری	لازم کن مصدری	ماضی قریب معروف، مصدر متعدی بالواسطہ	صدری	لازم کن مصدری	ماضی قریب معروف، مصدر متعدی بالواسطہ
بھجن	بھج	بھجاو	بھج	بھج	بھج	بھج
ولن	ول	ولاو	ولا	ولا	ولا	ولا
ملن	من	مناو	منا	منا	منا	منا
ہون	ہ	ہوا	ہو	ہو	ہو	ہو
ہون	ہ	ہوا	ہو	ہو	ہو	ہو

نوٹ: ماضی قریب بلا واسطہ بناؤن کیسے یا تاں مصدر لازم دے مصدری مادے دے اگوں "ئے" یا وت مصدر متعدی دے مصدری مادے انگریزی الف حذف کر کے باقی دے اگوں "ئے" دا دھارا کر ڈتا کئے۔ جڈاں جو ماضی قریب متعدی بالواسطہ بناؤن کیسے مصدر متعدی المععدی دے مصدری مادے دے اگوں "ئے" دا دھارا کر ڈتا کئے۔ لہذا مصدری مادے دے اخیر الف کوں حذف نہیں کیتا گیا جو لہذا الف کن پہلوں "واؤ" آگئی ۽۔

ب) مصادر متعدی کن افعال متعدی بالواسطہ دی نش: متعدی معروف مصادر جنہیں کن مصادر متعدی المععدی تے مصادر ہن متعدی المععدی (جنہیں کوں ڈوڑے یا دوہرے متعدی المععدی مصادر وی آکھیا ویدے) بنا کر نہیں انہیں کن افعال متعدی بالواسطہ بناؤن دا قاعدہ کجھ ایں ہے۔

مصدر متعدی معروف کن مصدر متعدی المععدی بنا کر نہیں اوندے مصدری مادے کن کہیں وی فعل دی گردان کیتی ونجے تاں وت افعال متعدی بالواسطہ ہن ویدے۔ جیدا واضح مطلب اے ہے جو فاعل اپنا کم خود آپ نہیں کیتا بلکہ اوندہ اے کم کہیں ڈو جھے دے ہتھوں کروائے۔ جے کر مصدر متعدی المععدی کن جڈاں (ڈوڑا یا دوہرا) متعدی المععدی بنا کر نہیں۔ اوندے مصدری مادے کن کئی وی فعل بنا یا ونجے تاں وت افعال متعدی بالواسطہ ای تھی۔ مثال دے طور تے اے کو شوارہ ڈیکھو۔

ہوں سارے بندے ہوئے ہوں۔ ۷۔ بے کراؤں کھیر نہ ملیاں تاں اومر ویسی۔

iv امری صورت: جن میں جملے میں جگہ گئی حکم یا تاہے یا گئی التماسی و بے اوکوں فعلی امری صورت آکھیا و بندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ پائی گھن آ۔ ۲۔ مٹیچ پو۔ ۳۔ مٹہہ پیسیر کے تاں ناں پہہ۔ ۴۔ گھر دوول بجل۔ ۵۔ ماچو گوں راضی رکھ۔ ۶۔ اس اج دی رات جک پو۔

v مصدری صورت: مصدری صورت میں مصدری شکل و صورت بحال رکھ دے تے جملے میں جگہ اسم و اکم ڈیندے پر لہبہ ہونے جگہ کم دا ہونوں وقت دے تعین دے بغیر پاتا و بندے۔ ڈو جے لفظیں جگہ مصدری صورت کوں فعلی اسم وی آکھیا و بندے کیوں جو اے ظاہری طور تے فعل دی نوعیت یا اوندی حالت کوں بیان کریندے جہو جی جو زمانے یا تعداد دی قید کن ازاد ہوندی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ پیڑا اج لاہور پچنی ٹھیک کا نیئی۔ ۲۔ کوڑ مارن ہک ہوں بڑی عادت۔ ۳۔ ہوا دا گھلن تے چھروا پچنی۔ ۴۔ کہیں کوں دوکھے جگہ رکھن و ڈی بد اخلاقی۔

اے گھا لہر یا درکھن آئی جگہ جو سراپائی زبان اختصار دے پاسے ہوں زیادہ مائل ہے۔ لہبہ کیلے لہبہ زبان و جگہ مصدری نشانی فارسی و انگریزی ساکن ہے۔ البتہ بعض خاص صورتاں و جگہ ایکوں متحرک وی کر ڈتا و بندے۔ مثال دے طور تے "لو پچنا پوسی، ایذا معنی ہے جو پیڑا اتھاں و پچنی ضروری ہے۔ یا پیڑا اتھاں و پچناں ضروری ہے۔ و ڈیاں دے سامنے الاون ٹھیک نہیں یا و ڈیاں دے سامنے الاوناں ٹھیک نہیں۔ جملے دے ڈو ہیں انداز درست ہن تے انھیں ڈو ہیں دامطلب وی ہوجھیاں ہے۔ اونویں تاں سراپائی زبان دامصدری علامت دے متعلق ڈیبر رجحان "ن" دے غیر متحرک ہونوں آلیے پاسے ہے۔ پر ایکوں متحرک کر ڈیون نال وی ایندی مصدری صورت جگہ گئی فرق نہیں پوند۔

ج) زمانہ ہر کم کیلے کہیں نہ کہیں زمانے دا ہونوں ضروری ہے۔ بے کر کہیں کم جگہ زمانہ نہ پاتا ویسی تاں وکٹ او کم فعل دی بجائے اسم گنیا ویسی۔ زمانے تے قسمی ہونوں۔ بک تاں او زمانہ جو گزر بگئے۔ ڈو جھا او زمانہ جو گزر واپے۔ تے تر سبھا او زمانہ جہو اگہاں آسی۔ گزریئے زمانے کوں ماضی، گزردے زمانے کوں حال۔ تے اون آلیے زمانے کوں مستقبل داناں ڈا و بندے۔ ڈو جھے لفظیں جگہ یا تاں کی کم قسمی چکا ہوندا۔ یا تھیندا لپیا ہوندا یا تھیندا ہوندا۔ بے کر مصدری مصدری علامت کوں حذف کر ڈتا و بچے تاں باقی پچنی آلیے لوظ کوں مصدری مادہ آکھیا و بندے۔ مصدری مادے کوں فعل امر دے طور تے وی ورتیا و بندے۔ تے لہبہ مادے کوں حالیہ تمام تے حالیہ تمام وی نائے و بچ سکدن۔ (حالیہ تمام تے نا تمام دامفصل بیان اسم حالیہ دے باب و جگہ ڈیکھو) اے گھا لہر یا درکھن آئی جگہ ہمد مصدری مادے کن ای اکثر افعال بنائے و بندن۔ ڈو جھے لفظیں جگہ اے مادہ اکثر افعال دی بنیاد بندے۔

د) حالت: فعل دیاں بنیاد وی طور تے ترے حالتاں ہونداں۔ یعنی حالت غائبہ حالت حاضر تے حالت متکلم۔ انھیں حالتیں دیاں تعداد دے لحاظ نال وی ڈو و تے وکٹ دے لحاظ نال وی ڈو وکٹ دے لحاظ نال ہونداں۔ ایں لحاظ نال اے کل ہارصاں حالتاں ہن و بندن۔ جہو یوں جو اے ہن۔

(الف)

i طور: فعل دی طوری حالت ڈو قسمی ہوندی۔ پہلی او حالت جنہں کن اے معلوم تھیوے جو جملے میں جگہ پاتے و پچنی آلیے فاعل (کم کرن آلیے) دے کم دا اثر کہیں ڈو جھی شے یا ڈو جھے شخص تے واقع تھن تے طور معرف اکھیندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو: ۱۔ زاہد سارا کھیر پی گئے۔ ۲۔ نوکروئی کھادی پٹھے

پہلے جملے میں جگہ فاعل زاہد دے کم دا اثر کھیر تے تھن جہڑاں جو ڈو جھے جملے میں جگہ فاعل نوکروئی پاتے تے تھن لہذا انھیں جملے میں جگہ پاتی و پچنی آئی افعال دی طوری حالت معرف اکھیس۔

ii فعل دی ڈو جھی طوری حالت او ہوندی جہنیں کن صرف اونہہ شے یا اونہہ شخص دے متعلق معلوم تھیوے جہنڈے اے فاعل دے کم دا اثر تھیندے پر اے معلوم تھیوے جو کم کرن آلیے (فاعل) کون ہے۔ طور مجہول اکھیندی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو: ۱۔ طاہر کوں مار ڈتا بیگے۔ ۲۔ خط لکھیا ویسی۔

انھیں جملے میں جگہ مارن تے لکھن دا جہو کم تھن اوندے کرن آلیے (فاعل) دے متعلق کچھ کھنیں جہو آیا گیا۔ لہذا افعال دی لہبہ حالت کوں طور مجہول داناں ڈتا و بندے۔

مجہول دامتعی وی "یا معلوم" یعنی جہو فعل دافاعل معلوم نہ ہووے او مجہول اکھیندے۔

ب) صورت: کہیں وی کم دے کرن دی گئی نہ گئی صورت ضرور ہوندی۔ جنہں کن اے معلوم تھیوے جو کم کھوے ڈھنگ یا انداز نال واقع تھن تے عام طور تے فعل دے واقع تھیون دیاں پنج صورتاں ہونداں۔ جہڑیاں جو اے ہن۔

۱۔ خبری صورت ۲۔ شرطی صورت ۳۔ اجتنابی صورت ۴۔ امری صورت ۵۔ مصدری صورت

i خبری صورت: جہڑاں کہیں جملے میں جگہ کیں واقعے دی خبر ڈتی و بچے یا کہیں کم دی بابت پچھیا و بچے تاں او فعل دی خبری صورت اکھیندی اے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ ارشد ڈھئے پے ۲۔ غریب بگھر کن مر گئے ۳۔ تساں پائی پیو؟

ii شرطی صورت: فعل دی او صورت جنہں جگہ گئی شرط یا تمنا پاتی و بچے توڑے جو جملے میں جگہ گئی حرف شرط مو جو ہووے یا نہ ہووے پر کڈا نہیں کڈاں ہیں انھیں جملے میں جگہ کیں توقع یا خواہش دا اظہار وی پاتا و بندے۔ شرطی صورت اکھیندی اے مثال دے طور تے جملے ڈیکھو: ۱۔ او آندا تاں میں جلد آ۔ ۲۔ توں آسیں تاں میں ضرور مجلساں۔ ۳۔ او آوے نہ آوے میں ضرور بیساں۔ ۴۔ توں اوند لگھ ویدا تاں او مٹیچ پوند۔ ۵۔ توں جو آندوں تاں جس آو بندے۔ ۶۔ ساڈے ملک دے ارباب اختیار ملک دی دولت ڈو ہائیں ہتھیں نال نہ لگیندے تاں پاکستان دینا دا ہک امیر ترین تے عظیم ترین ملک ہوندا۔

iii اجتنابی صورت: کہیں جملے میں جگہ گئی شک دی گھا لہر پاتی و بچے یا کہیں اجتناب یا اندیشے دا اظہار کرتا و بچے انھیں صورت کوں فعل دی اجتنابی صورت آکھیا و بندے۔ اے جملے ڈیکھو۔ اچھی سکدے او گھر نہ گیا ہووے۔ ۲۔ شاید اج رات او بچے۔ ۳۔ اے خط ضرور زاہد ای لکھیا ہووی۔ ۴۔ جو اٹھو لکھا متاں جو بیمار تھی پویں۔ ۵۔ لگدے جو دی و جھی پئی ہووی۔ ۶۔ کل آلیے حادثے جگہ

(ب) سرانگینی مرکب افعال دی نعت و عجز امدادی فعلیں، اسمیں تے صفتیں وا کر وار:

1 ہوون تے تھیون:

ہوون تے تھیون سرانگینی زبان دے ہوں ای اہم مصادر ہن۔ اکثر سرانگینی افعال انھاں ڈ و ہاں مصدر راں دی مدد نال بنائے ویدن سائیں گھاٹھوں اے ڈ و ہاں مصدر سرانگینی افعال دی جان گئے ویدن۔ تھیون مصدر ہوون مصدر دی چھوٹی صورت ہے۔ اگئی تے تڑن توں پہلوں تھیون مصدر دی کچھ خصوصیات بیان کیتیاں ویدن مین تاں جو انھیں دی اہمیت واضح کیتے تھنجے۔

(الف) سرانگینی زبان و عجز فعل امر بناون سا گئے ہوون مصدر دی بجائے تھیون مصدر استعمال کیتا ویدے جیویں جو۔

اردو جملہ	سرانگینی جملہ	اردو جملہ	سرانگینی جملہ
تو ہویا تو ہوجا	توں تھی، یا توں تھی و نچ	تم ہویا تم ہوجاؤ	تساں تھیو یا تساں تھی و نچو

(ب) اردو زبان و عجز "ہونا" مصدر دی چھوٹی صورت کا یعنی جڈاں جو سرانگینی زبان و عجز تھیون مصدر نال اے کی پوری کیتی ویدی ہے۔

(ج) اردو زبان و عجز فعل ماضی شکلیہ تے فعل مستقبل کیلئے لوظ "گا" ورتیا ویدے۔ جہز او عام طور تے جملیں دیں معنیاں و عجز شک پیدا کر ڈیوے۔ مثال دے طور تے اردو روا اے جملہ ڈیکھو:

وہ غالب جیسا شاعر ہوگا۔ نہہ جملے دے ڈ و معنی تھی سکدن۔ ہک معنی تاں فعل ماضی شکلیہ نال تعلق کر کھیدے یعنی او غالب جیسا شاعر ہوئی۔ تے ڈ و جہا معنی فعل مستقبل کون ظاہر کریدے یعنی او غالب جیسا شاعر تھیسی۔ اردو دا جملہ سن کر نہیں سنن آلے تے واضح نہیں تھیدا جو آخر آکھن آلا آکھن کیا پندے۔ پر سرانگینی زبان تھیون مصدر دی ہر نال نہہ عیب توں پاک ہے یعنی سرانگینی زبان و عجز انھیں جملیں کیلئے ماضی شکلیہ کیلئے ہوون مصدر تے فعل مستقبل کیلئے تھیون مصدر دا استعمال کیتا ویدے۔

(د) اردو زبان و عجز "ہونا" مصدر تے سرانگینی زبان و عجز ہوون مصدر امدادی فعل دے طور تے ورتیا ویدے۔ جے کر اردو زبان دا اصل مصدر وی "ہونا" ہووے تے امدادی فعل وی "ہونا" ہووے تاں ورتا ویدے اے جملے ڈیکھو۔ اس کی شادی ہوتی ہوتی ہے۔ یہ کام ایسے ہوا ہوا ہے وغیرہ وغیرہ۔ ایدے مقابلے و عجز جے کر سرانگینی زبان دا اصل مصدر وی "ہوون" ہووے تے امدادی فعل وی "ہوون" ہووے تاں ورتا ویدے۔ سرانگینی زبان تھیون مصدر دی ہر نال اپنے مشکل صورت حال کن سوکھی گل آندی ہے۔ اے ڈ و تے جے اردو جملیں کون سرانگینی و عجز ایں لکھوں۔

۱۔ اوندی شادی تھی ہوتی ہے۔ ۲۔ اے کم ایں تھیا ہوئی ہے۔

جے کر اردو دے جملیں کون درست ادا کرنا ہووے تاں ورتا ویدے "چھنا" مصدر دی مدد و کھنٹی پندی ہے۔ ورتا ویدے جملے ایں تھیں۔ اس کی شادی ہو چکی ہے۔ ۳۔ یہ کام ایسے ہو چکا ہے۔

(ر) ہاں اے گھاٹھ نثار تھی کر نہیں سامنے آگئی ہے جو سرانگینی زبان دا تھیون مصدر ہوون مصدر دی چھوٹی شکل ہے جیکوں اردو

۱۔ واحد غائب مذکر	۲۔ واحد غائب مؤنث	۳۔ جمع غائب مذکر	۴۔ جمع غائب مؤنث
۵۔ واحد حاضر مذکر	۶۔ واحد حاضر مؤنث	۷۔ جمع حاضر مذکر	۸۔ جمع حاضر مؤنث
۹۔ واحد متکلم مذکر	۱۰۔ واحد متکلم مؤنث	۱۱۔ جمع متکلم مذکر	۱۲۔ جمع متکلم مؤنث

اے گھاٹھ یاد رکھن آئی ہے جو انھیں حالتیں کون انجوائے "میخے" دا ناں ڈ تا ویدے۔ ڈ و جھے لوظیں و عجز اے ہارھاں حالتاں ہارھاں میخے گئے وین۔

5 **مرکب افعال:**۔ عجز چھو تاں ہر زبان دا سب توں زیادہ زندہ تے قیمتی حصہ مرکب افعال دا ہوندے۔ جتھاں ابتدائی مصدر (بنیادی یا خاص مصدر) پورا مطلب ادا کرن و عجز نا کام تھی ویدن۔ انھاں نت نویں مصادر و عام دی لسانی کلسال و چون گھڑتے گھڑتے کے سامنے آندے رہندن۔ پر انھاں دے متعلق اے کئی نہیں ڈ سا سکدا جو اے افعال جہزی شکل صورت و عجز ہن، کیویں کھن۔ مثال دے طور تے سٹ ڈے، سٹ چھوڑ، سٹ گھت، سٹ چا، وغیرہ و عجز ڈے، چھوڑ، گھت، تے چا و کیا ٹٹل ہے۔ تے انھاں لفظاں دی بجائے گئی یا لفظ کیوں نہیں لایا گیا۔ ایدا جواب ایدے سوایا کا یعنی جو زبان اپنے مزاج تے ماحول دے مطابق انھاں افعال کون اپن بنائے۔ پر زبان واناں انھیں دی نعت دے کچھ اصول ضرور مرتب کھن۔ جنھیں دے ذریعے مرکب افعال بنائے ویدن۔ مرکب افعال بناون دے ڈ و طرے جتے ہن۔

الف: امدادی افعال یا معاون افعال دی مدد نال

ب: اصل افعال یا خاص افعال کون اسمیں یا صفتیں دے نال گنڈھ کر نہیں

(سرانگینی زبان دے قاعدے قانون ازڈا کنہر عمالحتی 319)

(الف) **امدادی افعال یا معاون افعال:**۔ و ظیفے دے اعتبار نال افعال ڈ و کھی ہوندن۔ یعنی اصل یا خاص افعال تے امدادی یا معاون افعال۔ امدادی یا معاون افعال او افعال ہوندن جہزے جو اصل یا خاص افعال نال استعمال تھی کر نہیں اوندے و عجز زور پیدا کریدن۔ اے ہک حقیقت ہے جو اصل یا خاص افعال دے اندرونی تغیر نال نویں معنی پیدا نہیں کیلئے و نچ سکدن۔ جڈاں جو ڈ و جھے افعال دی مدد نال (یعنی امدادی یا معاون افعال دی گنڈھ تروپ نال) نویں نویں معنی پیدا کیلئے و نچ سکدن۔ ڈ و جھے لوظیں و عجز اصل یا خاص افعال نال کچھ ڈ و جھے افعال (امدادی افعال) کیا انھیں دے سا تزا گنڈھ ڈ یون نال اصل افعال دے معنیاں و عجز کچھ نہ کچھ تغیر پیدا کیتا و نچ سکدے۔ امدادی افعال یا انھیں دے اجزاء دے گھاٹھ نال اصل افعال دے معنیاں و عجز جتھاں زیادہ طاقت تے زور پیدا تھی ویدے انھاں گھاٹھ و عجز کھن تے خوبصورتی وی پیدا تھی ویدی ہے۔ ایدے نال نال کام و عجز جتھاں بے شمار ظیف تے نازک مضامین ادا کیلئے و نچ سکدن انھاں بیان و عجز وسعت تے نزاکت وی پیدا کیتے و نچ سکدی ہے۔ ڈ و جھے لوظیں و عجز امدادی افعال یا انھیں دے اجزاء دی جوت نال معنیاں و عجز جہز افرق پیدا تھیدا ہے او ہوں ای نازک تے پر لطف ہوندے۔

- (ش) متعدی مصادر سے صدری مادے وچجن مصدر کن پہلوں گنڈھ ڈیون نال مرکب افعال بنائے وچ سگدن، جیویں جو: کھاوچجن، ڈکھیوچجن، باروچجن، اڈوچجن وغیرہ۔
- (ص) وچجن مصدر کن پہلوں بعض مصادر سے صدری مادے گنڈھ ڈیون نال تکمیل فعل والا ظہار تھیندے جیویں جو آوچجن، مل وچجن، تھی وچجن، برت وچجن، تک وچجن، ست وچجن وغیرہ۔

3 چانوں:

- (الف) چانوں مصدر سراہنگی زبان دا ہوں اہم مصدر ہے۔ سراہنگی زبان دے اکثر افعال ایندی مدد نال بندن لہ نہ مصدر کوں امدادی فعل دے طور تے ورتن نال نہایت ہی لطیف معنی پیدا تھی ویندن۔ جیویں جو سر چانوں، بھل چانوں، بھل چانوں، بار چانوں، احسان چانوں، تہڑا چانوں، منت چانوں، ہتھ چانوں، ڈٹ چانوں، جتھ چانوں وغیرہ وغیرہ۔
- (ب) مصدر چانوں دا مصدری مادہ ”چا“ کئی ڈوجھے مصادر دے مصدری مادیں نال بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون نال اکتھا، منت سماجت، خواہش تے اجازت دے معنی پیدا کیئے وچ سگدن۔ جیویں جو کھا چا، پی چا، رکھ چا، پڑھ چا، ڈس چا، س چا وغیرہ۔
- (ج) وچجن مصدر دا مصدری مادہ ”چا“ بشرطیہ عملیں ع و آ کرنیں شرط دی بجائے تاکید دے معنی پیدا کریندے جیویں جو کم کر چا، اوکوں ڈس چا، خط لکھیں چا، سڈ مار چا وغیرہ۔
- (د) چانوں مصدر دا مصدری مادہ ”چا“ بعض مصادر نال بطور سابقہ آکر نہیں شدت تے تاکید دے معنی پیدا کریندے۔ جیویں جو چا مارن، چا پٹن، چا سٹن، چا ڈیون، چا گھنن وغیرہ وغیرہ۔
- (ر) چا کوں پہلوں کجھ اسم گنڈھ کر نہیں۔ نہایت لطیف معنی پیدا کیئے وچ سگدن جیویں جو آنا چال، روٹی چا پکا، گھاں چا ڈوہ، مل چا ویا وغیرہ وغیرہ۔
- (س) چا کن پہلوں بعض صفات گنڈھ کر نہیں خوبصورت محاورے بنائے ویندن۔ جیویں جو شرم چا کر، ڈکھ چا وعا، لاج چا رکھ، رنگ چا لا وغیرہ وغیرہ۔

4 **پانوں** پانوں مصدر کن پہلوں کئی اسم گنڈھ کر نہیں اتھیں مرکب افعال بنائے وچ سگدن جہڑے جو بطور محاورہ وی استعمال کیئے وچ سگدن۔ جیویں جو ہتھ پان، بیہر پانوں، ہانہ پانوں، مٹی پانوں، بوقت پانوں، پھٹی پانوں۔

5 پونوں:

- (الف) اہم مصدر دے کئی مشہور بن، اپنا ایک مشہور نام ہے، بے حسی، کالی سستی، مٹیا پیار ہون، تے ڈوجھا مشہور ہے کہیں کم دا خلاف توقع تھی وچجن۔ جیویں جو کھل پونوں، ڈس پونوں، ڈھے پونوں، بھل پونوں، بڑ پونوں، مڑ پونوں
- (ب) بعض مصادر دے صدری مادیں دے اکوں پونوں مصدر دا مصدری مادہ ”پو“ بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون نال معنیوں ع و ج زور پیدا کیتا وچ سگدے۔ جیویں جو مڑ پو، سم پو، کھل پو، دل پو، بچ پو، پو پو، پو پو وغیرہ۔
- (ج) اہم مصدر کنوں افعال جاری بنائون دا کم وی گھدا ویندے۔ جیویں جو کھاندا پنے، ویندا پنے، رندا پنا، مر دا پنا ہوی،

زبان ع و ج ”ہو جانا“ لکھیآ ویندے۔

- (س) تھیون مصدر نال عام طور تے اسما یا صفات گنڈھ کر نہیں مصادر مرکب بنائے ویندن۔ جیویں جو چھتا تھیون، سوکھا تھیون، اوکھا تھیون، ویلھا تھیون، واندا تھیون، ڈاڈھا تھیون، پنناں تھیون، ورا تھیون، پدھرا تھیون، ڈکھیآ تھیون، سکھیآ تھیون، پورا تھیون، سوایا تھیون، ہنساہیا تھیون وغیرہ وغیرہ۔
- (ص) بعض ڈوڑے لوڑاوی مصادر مرکب بنیندن۔ جیویں جو آٹ کھٹ تھیون، کھل بہت تھیون، اپنچ تھیون، تنگ تھیون، چک بہک تھیون، اچا جھکا تھیون، ڈنگا ڈوڑا تھیون وغیرہ۔
- (ض) تھیون مصدر دا مصدری مادہ ”تھی“ بھٹھاں مصدر نال زل کرنیں بے شمار مصادر مرکب بنیندے۔ جیویں جو تھی وچجن، تھی آون، تھی ہون، تھی کھن، تھی ٹرن، تھی پون وغیرہ وغیرہ۔

2 آون تے وچجن:

- (الف) مصدر آون کن فعل دی تکمیل دے علاوہ اے وی ظاہر تھیندے جو فاعل کہیں کم کوں پورا کر کے واپس ول آئے۔ عام طور تے لہ نہ مقصد دی خاطر آون مصدر توں پہلوں کہیں مصدر دا مصدری مادہ بطور سابقہ گنڈھ ڈیون دے۔ جیویں جو ابھر آون، ہم آون، جھا آون، نکل آون، کڈھ آون، لہا آون، ودھ آون، ودھا آون، ول آون، ولا آون، گھس آون، کھسا آون، بچ آون، بچھا آون، تے مارا آون، مرتج آون وغیرہ۔
- (ب) آون مصدر کن پہلوں کئی اسم گنڈھ کر نہیں نال مرکب افعال بنائے وچ سگدن۔ جیویں جو رت آون، رت آون، کم آون، بھٹل آون، چٹیا آون، اکھ آون، وات آون، موت آون وغیرہ۔
- (ج) مصدر آون توں پہلوں کجھ صفات بطور سابقہ گنڈھ ڈیون نال افعال مرکب بنائے ویندن۔ جیویں جو کلاڑ آون، شرم آون، پھوٹ آون، اوکھ آون، سوکھ آون، حسن آون، ڈکھ آون وغیرہ۔
- (د) آون مصدر توں پہلوں ڈوڑے سے سابقے گنڈھ نال افعال مرکب بنائے ویندن جیویں جو گوے وات آون، پھانسی وات آون، گھانسی وات آون، بھک پیٹھ آون، بھنگا پیٹھ آون، چک ع و ج آون، پپ چپا تا آون، ڈنڈکوں آون وغیرہ۔

(ر) آون مصدر دے صدری مادے ”آ“ دے اکوں کہیں وی مصدر دا مصدری مادہ گنڈھ ڈیون نال افعال مرکب بنائے ویندن۔ جیویں جو آوچ، آہہ، آمر، آکھ، آڈکھی، آکھا، آکھ، آپڑھ وغیرہ۔

- (س) آون تے وچجن مصدر نال ع و ج وی او تعلق ع جہا جو گھنن تے ڈیون مصدران ع و ج ہے۔ سراہنگی زبان ع و ج وچجن مصدری وی تھیون مصدر و انگوں بے حد اہم مصدر ہے۔ ایندی مدد نال تمام مجہول افعال بنائے ویندن۔ لازم مصادر دے مصدری مادے کوں وچجن مصدر کن پہلوں بطور سابقہ گنڈھ ڈیون نال افعال مرکب بنائے وچ سگدن۔ جیویں جو ٹروچن، مڑ وچجن، بچ وچجن، تھی وچجن، اڈوچجن، برت وچجن، کھنڈ وچجن، پھٹ وچجن وغیرہ وغیرہ۔

زیادہ تر فعل وی تکمیل کیے درمیانہ ویندے۔ جتنساں ڈیون مصدر توں فاعل دی بے تعلقی ظاہر تصیدی و اتھال گھنن مصدر مال فاعل دا ماخدا سامنے آؤیندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

کھنن مصدر دا جملہ	ڈیون مصدر دا جملہ	کھنن مصدر دا جملہ	ڈیون مصدر دا جملہ
اوکوں سمجھا گھدی	اوکوں سمجھا ڈتی	پائی گھن چا	پائی ڈے چا
کتاب چا گھن	کتاب چا ڈے	قلم گھن گھدس	قلم ڈے ڈس
بس رو گھدی	بس رو ڈتی	دوا گھن ڈے	دوا ڈے گھن
وچھا چھوڑ گھن	وچھا چھوڑ ڈے	وچھا گھن چھوڑ	وچھا ڈے چھوڑ

(ب) کھنن وی مصدر دے مصدری مادے دے اکوں گھنن مصدر بطور لاحقہ کنڈھ ڈیون مال مرکب فعل بنایا وچ سکدے۔ جیویں جو مال گھنن، سمجھا گھنن، جوڑ گھنن، تر وڑ گھنن، کدھ گھنن، گھت گھنن، الا گھنن، پکا گھنن وغیرہ وغیرہ۔

(ج) کھنن اسم یا کھنن صفت دے اکوں گھنن مصدر بطور لاحقہ کنڈھ ڈیون مال فعل مرکب بنایا وچ سکدے۔ جیویں جو ساہ گھنن، راہ گھنن، آسرا گھنن، بدلہ گھنن، مت گھنن، بکر گھنن، شاہنشاہ گھنن، باعث گھنن وغیرہ وغیرہ۔

9 گھنن:

(الف) گھنن مصدر بطور امدادی فعل استعمال کرن مال مرکب افعال دے معنیاں وچ نتیجے تے ماہیندیگی دا عنصر شامل تھی ویندے۔ امدادی فعل دے طور تے اے مصدر اوہ نہہ۔ پلھے آئیں یا صفیں مال گنڈھیندے جڈاں جو مرکب افعال دے معنیاں وچ تکلیف، بے چینی، حرکت، یا ماہیندیگی دا عنصر شامل کرنا ہووے۔ مثال دے طور تے رولا گھنن، رچھ گھنن، مصیبت گھنن، لوٹی گھنن، ڈاک گھنن، بول گھنن، تھڑھلی گھنن، رنگ وچ بھنگ گھنن، شکر گھنن، پچھا گھنن، چال گھنن جانوراں کوں خوراک مہیا کرن کیلے۔ دانا گھنن، ڈالا گھنن، گھا گھنن، گھس گھنن، گھل گھنن، بوڑا گھنن، ٹوکا گھنن

(ب) گھنن مصدر کن علاوہ سٹن، پانون، چھوڑن مصدا دروی انہیں معنیاں وچ ورتے ویندے پر انھاں معنیاں وچ گھنن دے معنیاں وگاؤں زور پیدا نہیں کیئا وچ سکدا۔ چھوڑن کن محض فعل دی تکمیل دا اظہار تھیندے جڈاں جو سٹن وچ شدت دے مال مال بے تعلقی دا اظہار وی تھیندے۔ پر گھنن مصدر کن فاعل دے فعل دے ماہیندیگی ہونون دا بھر پور اظہار تھیندے۔

(د) گھنن مصدر دے استعمال مال بعض اوقات لطیف معنی وی پیدا کیلے ویندے۔ جیویں جو مرنا گھنن، ہتھ گھنن، وٹھ گھنن، ساہ گھنن، ول گھنن، نیل گھنن وغیرہ۔

10 سٹن:

(الف) لہجہ مصدر دی مدد مال سرا لیکچر زبان دے ہوں سارے افعال بنائے ویندے۔ لہجہ مصدر کوں امدادی فعل دے طور تے

شالا آندا پیا ہووے وغیرہ۔

(د) پونون مصدر کن پہلوں بعض اسما گنڈھ کرکین مرکب افعال بنائے ویندے جیویں جو مصیبت پونون، گوا پونون، فساد پونون، شر پونون، بھیڑی پونون، ویر پونون، لٹ پونون، دھم پونون، پالا پونون، سول پونون، پیش پونون، پو پونون، چکا پونون، ہم پونون وغیرہ وغیرہ۔

(ر) توقع، خواہش یا شک دے معنیاں وچ وی لہجہ مصدر دے مشتقات ورتے ویندے۔ جیویں جو مر پوسی، جم پوسی، رو پوسیں، کھل پوساں، ول پوسوں، بھڑ پوسو وغیرہ۔

6 چھوڑن: - فعل (کم) دی تکمیل کیلے چھوڑن مصدر دا استعمال کیئا ویندے۔

(الف) کھنن وی مصدر دے مصدری مادے دے بعد چھوڑن مصدر دا استعمال۔ کھا چھوڑن، پی چھوڑن، مار چھوڑن، لکھ چھوڑن، رکھ چھوڑن، ہدھ چھوڑن وغیرہ وغیرہ۔

(ب) حکم وچ زور پیدا کرن سانگے کھنن وی مصدر کن بیٹے ہوئے فعل امر دے بعد چھوڑن مصدر دا مصدری مادہ کنڈھ ڈیونیدے۔ جیویں جو رکھ چھوڑ، مار چھوڑ، کھا چھوڑس، لکھ چھوڑنم، پی چھوڑیساں، روہ چھوڑنی وغیرہ وغیرہ۔

(ج) مشکلات دے باوجود کھنن کم دی تکمیل دا اظہار۔ جیویں جو کم کر چھوڑنم، مکان بنا چھوڑنم وغیرہ۔

7 ڈیون:

(الف) ڈیون مصدر کن پہلوں اسما یا صفات دا گھا عزا کرکے بے شمار افعال مرکب بنائے وچ سکدے جیویں جو، ہتھ ڈیون، اکلےس ڈیون، اٹاپی ڈیون، ہڈ کھ ڈیون، زور ڈیون، ساہی ڈیون، رولا ڈیون، ریلہ ڈیون، کنڈھ ڈیون، مو عزا ڈیون وغیرہ۔

(ب) مصدر ڈیون کن پہلوں مصدری مادیں دا استعمال جیویں جو مار ڈیون گٹ ڈیون، چھوڑ ڈیون، ٹھپ ڈیون، کپ ڈیون، ہنگ ڈیون، جھنڈھ ڈیون، ڈھک ڈیون وغیرہ وغیرہ۔

(ج) کھنن وی مصدر دا مصدری مادہ تے ڈیون مصدر دے مصدری مادے کوں جوڑ ڈیون مال حکم وچ زور پیدا کیئا ویندے۔ جیویں جو، مار ڈے، پور ڈے، چھوڑ ڈے، پکا ڈے، بھکا ڈے، روہ ڈے، مہل ڈے، ویٹ ڈے، چھک ڈے، مندھ ڈے وغیرہ۔

(د) اجازت منگن کیلے کھنن مصدر دے اکوں "ڈے" بطور لاحقہ کنڈھ ڈیونیدے جیویں جو کھانا ڈیون، پانون ڈیون، سمن ڈیون، گھنن ڈیون، رکھن ڈیون وغیرہ۔

(ر) بند کرن دے معنیاں وچ ڈیون دا استعمال جیویں جو، گنڈا ڈیون، چا، دروازہ ڈیون، گھڑے تے چھوٹی ڈیون پئی وچ؟ دروازے کوں سلہ ڈیون وچ وغیرہ۔

8 گھنن:

(الف) گھنن مصدر ڈیون مصدر دا معنیاں دے لحاظ مال متضاد و لہجہ تضاد افعال مرکب وچ وی برقرار رہندے۔ اے مصدر

معنیوں و چون تکمیل فعل دے علاوہ سکون، آرام تے احساس دے معنی وی نکدن، جیویں جو کاوڑ کڈھن، اُٹ کڈھن، وٹ کڈھن، ساہ کڈھن، ہی کڈھن، تھکیو اکڈھن، بھڑاس کڈھن، غلطی کڈھن وغیرہ وغیرہ۔

(ب) کجھ آئیں یا صفیں دے اگوں کڈھن مصدر بطور لاحقہ گنڈھن۔ دھانہہ کڈھن، آہ کڈھن، رت کڈھن، ارمان کڈھن، عرق کڈھن، پگھر کڈھن، ڈنڈ کڈھن، رنگ کڈھن، ماں کڈھن، نموز کڈھن، توہ کڈھن، گالہہ کڈھن، جنڈ کڈھن، جاں کڈھن، ہاں کڈھن، جتھ کڈھن، ڈڈھ کڈھن ساہ کڈھن، روح کڈھن، مطلب کڈھن، ہر یقہ کڈھن، پلو تے کڈھن، مرناں کڈھن پوچی کڈھن، بوہتر و کڈھن وغیرہ۔

13 کرن:

(الف) کرن مصدر سرا لینی زبان واسب توں زیادہ کثیر الاستعمال امدادی مصدر ہے۔ اے مصدر عربی تے فارسی لوٹاں نال بطور امدادی فعل ہوں زیادہ ورتیا بندے۔ مثال دے طور تے محبت کرن، نفرت کرن، امداد کرن، نقصان کرن، نفع کرن، حسد کرن، دوا کرن، علاج کرن وغیرہ۔

(ب) کرن مصدر نال عموماً صفتاں تے مصدری اسم آمدن جیویں جو۔ چلائی کرن، دوو کرن، اہل کرن، چھک چھپو کرن، آئی وچئی کرن، اذت کرن، رلا کرن، سح کرن، رکھی کرن، راسھی پوچی کرن، بُو بُو کرن بہت کھو کرن، پھر کرن، ستر کرن، پکا کرن، کپا کرن، پک کرن، پوری کرن، کوڑھا کرن، دوا بچا کرن وغیرہ۔

(ج) کرن مصدر نال ڈوڑ ساہا صفتاں وی ورتیے ویدن جیویں جو دوا بچا کرن، کھو کھناؤ کرن، جھنڈ جھو لاکرن، اُپتری سچری کرن، آئی وچئی کرن، ابا مویا کرن، ابا تاجا کرن، الوئے تلوئے کرن، بہت بہت کرن، دھرو پٹ کرن، دیر پیر کرن، ڈیر گھنٹی کرن، بڑ بڑ کرن، ٹرپش کرن، سح سواہ کرن، کوڑ پال کرن وغیرہ وغیرہ۔

14 لگن: لگن عام طور تے واقعہ تھیون بقریب تھیون، اثر انداز تھیون تے جاری تھیون دے معنیوں ءج استعمال کینا ویندے۔ مثال دے طور تے لو لگن، گل لگن، پھای لگن، بھاگ لگن، سیت لگن، روگ لگن، ڈھپ لگن، بھنیں لگن، متھے لگن، ذسے لگن، بیماری لگن، ڈر لگن، روزہ لگن، ڈمہ لگن، چاٹ لگن، ڈھک لگن، دھکا لگن وغیرہ۔

15 لائون: لائون مصدر لگنی مصدر متعدی ءے اے مصدر وی عام طور تے انھیں معنیوں ءج استعمال تھیندے جنھیں معنیوں ءج لگنی مصدر استعمال تھیندے۔ مثال دے طور تے اے مرکبات ڈیکھو۔ لارا لائون، اکھ لائون، جتھ لائون، لون لائون، ڈھک لائون، کن لائون، دل لائون، گل لائون، سر لائون، جھیوا لائون، رونق لائون، جنڈرا لائون، چک لائون، مہندی لائون، پونا لائون، دن لائون، منت لائون، جھورا لائون، ڈنٹ لائون داہ لائون وغیرہ۔

16 مارن: مارن مصدر امدادی فعل دے طور تے استعمال تھی کرئیں وڈے لطیف معنی پیدا کریندے۔ عام طور تے تخی، تکلیف، مسیت تے اوکھ دے معنی ڈیندے جیویں جو چا مارن، کڈھ مارن، پٹ مارن، اڈھ مارن، چھک مارن، مکھ مارن، تھپ مارن، ست مارن وغیرہ۔ مارن مصدر نال اسم، صفتاں تے اسائے مصدری دے گام بڑھے نال بنن آئے کجھ مرکبات اے

استعمال کرن نال معنیوں ءج فاعل دے ارادے، ارادے دی شدت، کجھ کجھ نفرت تے لاتعلقی پائی ویدی ء، مثال دے طور تے مارئیں، چیرئیں، لٹئیں، کوہئیں، کپئیں، بوڑئیں، جک سئیں وغیرہ۔

(ب) سئیں مصدر دے بطور امدادی فعل استعمال نال جتھاں فعل دی تکمیل دا اظہار تھیندے اتھاں فاعل دی مجبوری، لاجاری، تے مرضی دے خلاف فعل دے سرزد تھیون دے معنی وی پاتے ویدن۔ جیویں جو پرے سئیں، بھکا سئیں، وہت سئیں، تر وڑ سئیں، جھل سئیں، ادھر وڑ سئیں وغیرہ۔

(ج) بعض اوقات نفرت دے اظہار کیے تے تعلقات تروڑڈیون کیے وی اے مصدر بطور امدادی فعل ورتیا ویندے۔ جیویں جو رشیت سئیں، آوچ سئیں، یاری پاشی سئیں، سلام دے سئیں، واہ سئیں، آدر بھاسئیں، سونہہ سچان سئیں، کھارا سئیں وغیرہ

(د) کئیں پوچھی یا بڑی عادت کون چھوڑن دے معنی پیدا کرن سائے کھنیں مصدر کون ایندے نال سلھا ڈڈا تا ویندے۔

مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ چوری چکاری سٹ کھت ۲۔ نماز روزہ اصلوں سٹ گھیتنئیں ۳۔ میڈے گھر دا آوچ کیوں سٹ گھیتنئی ۴۔ میں پڑھائی تاں کڈاں دی سٹ کھتی ۵۔

(ر) کجھ آئیں یا صفیں دے نال سئیں مصدر استعمال وڈی آئی سئیں، ڈڈھپ سئیں، اللہول سئیں، مستی سئیں، چوگ سئیں، جھوم سئیں، ہار سئیں، گھرا سئیں وغیرہ۔

11 رکھن:

(الف) رکھن مصدر استعمال بطور امدادی فعل تاکید دے معنیوں ءج گھن رکھن، ڈیکھ رکھن، یار رکھن، ہی رکھن، گت رکھن (ب) کئیں دی مرضی دے خلاف دوستی یا جبر نال کم گھن دے معنیوں ءج بھلا رکھن، بدھ رکھن، پور رکھن، دبا رکھن، مندھ رکھن وغیرہ۔

(ج) افعال جاریہ کیے۔ ماری رکھن، کھادی رکھن، کیتی رکھن، جوڑی رکھن، ڈبھی رکھن، ڈبھائی رکھن، بھائی رکھن، جھلی رکھن وغیرہ وغیرہ۔

(د) کئیں کم کون ختم کر ڈیون دے معنیوں ءج اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ نواں جوڑا سی رکھ۔ ۲۔ خط لکھ رکھیم۔ ۳۔ جتی جوڑ رکھی ۴۔ بھائی پکا رکھ۔ ۵۔ روٹی گھت رکھساں۔ ۶۔ چولائی رکھئی تاں چار ڈے۔

(ر) کئیں وی متعدی مصدر دے مصدری مادے دے اگوں رکھن مصدر بطور لاحقہ، لکا رکھن، بدھ رکھن، بھچا رکھن، وہت رکھن، بچا رکھن، پور رکھن، ویزھ رکھن وغیرہ۔

(س) کئیں اسم یا صفت دے بعد رکھن مصدر بطور لاحقہ، امید رکھن، روزہ رکھن، بھن رکھن، کینز رکھن، واث رکھن، سر رکھن، رکھ رکھن، کاوڑ رکھن، ڈیر رکھن، وٹ رکھن، گند رکھن، غیرت رکھن، لحاظ رکھن، بہت رکھن، گت رکھن

12 کڈھن:

(الف) کڈھن مصدر گھنیں مصدری ضد ہے۔ اہمہ مصدر کون امدادی فعل دے طور تے استعمال کرن نال مرکب افعال دے

- (س) کتب ہیں کتب ہیں و بچن مصدر کن جاریہ افعال دائم وی گھدا ویندے۔ مثال دے طور تے۔ اتوں بس آہنی سُئنی ویندیں، کہیں ہنے دی نہیں سُندا ۲۔ اُس کئی میڈے سے بڑیں کوں چُھل ویندی ۳۔ توں بس بول ویندا، میں لکھساں ویندا ۴۔ پانی ٹھڈھ کنوں جھدا ویندے۔ ۵۔ اوکوں ڈیکھو بلاں آلی کارکھاند اویندے کھاند اویندے۔ ۶۔ اے ڈاند کیندے جہڑا سچھ او دے۔
- (ش) نکلن مصدر کوں عام طور تے او نہہ و بطھے وی بطور امدادی فعل و رمیا ویندے جڈاں جوا چانک یا دفعۃً کنیں واقعے واڈ کرکینا دےجے یا وقت کئی خلاف توقع واقعہ پیش آوےجے۔ مثال دے طور تے۔ ۱۔ چُپیا پہاڑ تے کھٹا چو پا ۲۔ میڈا چھو ہر واڈا لائق کھتے۔ ۳۔ میڈے اگوں ایزخت مانگ کھتے تے میں وسمیا گیاں ۴۔ توں گھاندتاں کر سارا کوڑج نکل آسی ۵۔ ہال گھروں روندنا کھتے۔
- (ص) بطور امدادی فعل لقی مصدر کن کہیں کم دے شروع کرن دے معنی وی گھدے، ویندے مثال دے طور تے۔ ۱۔ اور دون جو بلگے بیکیوں ترس آگئے ۲۔ خیر انگریز وی سرائیکی بولن لگے بیٹیں ۳۔ توں گھاند گھاند تے بھڑن کیوں لگ پوندیں ۴۔ سوننا نہیں اندر لگے آؤ۔ ۵۔ بزارا گاوچ تے سبزی گھن آؤ۔ ۶۔ آج آپوں میسے لئی، میں تیکوں کل ڈے ڈے رہاں۔
- (ض) اکثر امدادی افعال فعل یا اسم دے مزاج دے مطابق ورتے ویندے۔ لکھو چھنیں امدادی افعال دا استعمال کہیں قاعدے قانون دا پابند نہیں ہوندا۔ بولن آلا آپنے جذبات، گھاند دی شدت تے گہرائی آپنے انداز زبان تے موقع محل دے مطابق انھیں مصداقہ انتخاب کریندے۔ اس طرحاں نوپاں نوپاں ترکیباں سرائیکی زبان دی زینت بند کنیں۔ مثال دے طور تے۔ پت گھٹن، پت سٹن، پت ڈیون، پت مارن، پت بہن، مگو بدھن، مگو چھن، دل رکھن، دل بدھن، دل سٹن، دل چھن، دل تروڑن، دل کڈھن، راند رسا نوں، راند وچا نوں، راند کھانوں، راند کرن، بس لہن، اوانا لہن ہتھ پیر لہن، ہاں لہن، سرو لہن، ووچی کھانوں، نم کھانوں، دھکے کھانوں، رنج کھانوں، ترس کھانوں، مار کھانوں، سر کھانوں، ہتھ کھانوں، ہتھوں کھانوں، تھور تھور کھانوں، تھر کھانوں، تھکیرا لہانوں، سروں لہانوں، مہمہ لہانوں، ویر لہانوں، قرض لہانوں، جن بھوت لہانوں، ہاں لہانوں، ہتھ لہانوں وغیرہ وغیرہ۔
- (ط) اردو زبان واگوں سرائیکی زبان وچ وی افعال دی تکرار مال بولن آلا آپنے کلام وچ زور رکھارتے سونپ پیدا کر سکدے۔ ڈو جتھے لوٹیں وچ اصل فعل دے اکوں ڈو جھا ایتھاں فعل جوڑ ڈتا ویندے جہڑا جو عام طور تے اندام تراویف، متضاد یا ہم آواز ہوندے۔ اس طرحاں بولن آلا آپنے کلام کوں زیادہ زور دار تے پر لطف بنا ڈیندے، چویں جو اے ترکیباں ڈیکھو، ہز نسک و بچن، ہز چچ و بچن، سچ ڈھرک کرن، آوچ رکھن، لگ لگ لپڑ کرن، مارکت سٹن، لئی چچی کرن وغیرہ وغیرہ۔
- (ظ) سرائیکی زبان بولن آلا موقع محل دی مناسبت مال اسمیں تے صفتیں مال امدادی فعل کڈھ کرکین۔ بے شمار نوپاں نوپاں مرکبات بنا گھدین مثال دے طور تے۔ اے ترکیباں ڈیکھو رت بدھن، رت چوچن، رت کڈھن، رت روون، نم کھانوں، نم دھوانوں، نم گھٹاؤں، نم سہن، ڈند بھن، ڈند کڈھن، ڈند چھن، ڈند چھن، ہتھ کڈھن، ہتھ ڈیون، ہتھ چھن، ہتھ کھانوں، ہتھ چانوں، ہتھ بدھن، ہتھ بھن، ہتھ بھن، ہتھ دھوانوں، ہتھ رکھن، ہتھ آسانوں، پور پورن، پور چھلن، پور

- بن۔ درمارن، ہتھ مارن، چک مارن، وات مارن، مہمہ مارن، جان مارن، لت مارن، مت مارن، بچن مارن، چچ مارن، دگا مارن، دریس مارن، بلھر مارن، بھونک مارن وغیرہ۔
- 17 متفرق: اتھاں کجھرا بچھیں مرکبات پیش کیے ویندے جہڑے جو آپناں بک وکھرا انداز رکھیندن انھیں دی گھاڑت کن اے پتہ لگدے جو سرائیکی زبان آپنے مزاج کوں مد نظر رکھیندن نہیں ہوتیں ہر موقع محل کیے بک نوں کو مرمکب پیش کریندی ۱۔ او مرکب متھیاں دے لحاظ ظلال جتھاں وڈی وسعت و احوال ہوندے اتھاں او سرائیکی زبان دے مزاج دی نشان دہی وی کریندے۔
- (الف) پونون مصدر جہڑا جو سرائیکی دا بک اہم مصدر ۱۔ نیکیوں افعال دی منت وچ بطور امدادی فعل ہوں ورتیا ویندے۔ جتھاں او نہہ کن فعل دی سیکھیل دائم گھدا اویندے اتھاں او فاعل دی حالت کوں وی نشا بر کریندے۔ مثال دے طور تے۔
- اتوں کھتاں تہیں ۲۔ میں بڑنیں بڑنیں ٹرٹ پیاں ۳۔ اصفراں کل لاہور بندہ اپنے ۴۔ او آپیں روی وی پینا تے کھاسی وی پینا۔ ۵۔ گھی آوئے پینا گھی وچے پیا سا کوں کیا ۶۔ کیاں مرنا چے گھی جو ڈل نہیں ولینا۔
- (ب) بک کم دے ناخاتے تے وچھے کم دی شروعات کیے سرائیکی زبان وچ وچ وچ مصداق کوں کھانوں کرکے ورتیا ویندے۔ اے مرکبات عام طور تے آفون و بچن تے بہن مصداق بنا ئے ویندے۔ مثال دے طور تے۔ ۱۔ آتے روئی کھاوچ ۲۔ ملی سارا کھیر پی گئی ۳۔ بس اتھاں بہہ وچ ۴۔ میڈے گھر کون آیا پھٹے ۵۔ جتھاں دل آکھی اتھاں ہونچ بہہ۔
- (ج) سرائیکی زبان وچ پہلا کم تھیون دے بعد فاعل دی بہن، کھڑن بڑن تے سنن دی حالت کوں بیان کرن کیے مناسب مصداق استعمال کیے ویندے۔ مثال دے طور تے۔ ۱۔ توں کتاب پریمی پھنیں ۲۔ او پانی چینی کھڑے۔ ۳۔ میں آیت الکرسی پڑھ لٹاں ۴۔ او نوکر کوں ماری پئے۔ ۵۔ توں وڈی دیر کن کھیڈ دا و دیں ۶۔ میں پتھری ماری پٹھاں۔ کجھ اے مرکبات وی ڈیکھو جہڑے جو سرائیکی زبان دی وسعت دی ڈس ڈیندے۔ مثال دے طور تے ایویں لگدے او گھوڑے وچ چٹھے، وچ پٹھے وچ آئے، وچ گئے، وچ پگی کھڑے، وچ اٹھئے، وچ پگی و دے، وچ پگی چے، وچ پگی ویندے، وچ گڑے وغیرہ وغیرہ۔
- (د) اجازت ممکن، تاکید کرن تے درخواست یا التجا کیے ڈیون مصدر دے مصدری مادے "ڈے" دا استعمال ہوں دلچسپ و اے مرکبات ڈیکھو۔ مرن ڈے، اٹھن ڈیوں، بیون ڈیم، کھاو ڈس، سنن ڈیوں، پڑھن ڈیوں، و بچن ڈیوں، روون ڈیوں، و دھن ڈیوں، گھٹن ڈے، پڑھن ڈیوں وغیرہ وغیرہ۔
- (ر) سرائیکی زبان دا "سکن مصدر" وی بک وکھرا مصدر ۱۔ نیکیوں بطور امدادی فعل استعمال کرکے وڈے نازک تے لطیف معنی پیدا کیے ویندے۔ مثال دے طور تے۔ ۱۔ میں کون اے کم نہ چھی سگسی ۲۔ توں آسگیں تاں آو چھیں ۳۔ مٹی چھی آپ نہ سگے لغت کوڈنیں تے۔ ۴۔ میں بیٹ سکول وچ گھساں تاں ویساں ۵۔ اے کم بس توں ای کر سکدیں۔
- کڈ ہیں کڈ ہیں تاں و بچن مصدر کن وی سکن مصدر دائم گھدا ویندے۔ مثال دے طور تے۔ ۱۔ میں کن اے کم نہیں کیتا ویندا۔ ۲۔ تیں کن اندھارے وچ پڑھیا ویندے۔ ۳۔ میڈے کن بندہ کن مہمہ کیے میں کن کجھ نہیں سنیا ویندا۔ ۴۔ بے کروڑا بھادینا تاں بند بھرتی پوے بہا۔

کے، وہ بڑا کے بل بلا کے، سن سنا کے، بچ بچا کے، دودھ دھسا کے، ڈکھ ڈکھا کے وغیرہ وغیرہ۔

(م) کڈ ہیں کڈ ہیں ڈو جھالوٹ (مصدری مادہ یا فعل امر) پہلے لوٹ (مصدری مادے یا فعل امر) اور متراف ہونے سے یا وٹ متضاد ہونے سے۔ جیویں جو اے مرکبات، الاہول، سوچ سمجھ، لگ لوڑ، بول پھول، بھل چک، لوڑھ دھاڑ، جان سجان، کھل بس، پچھ پر تپتیا، مارگٹ، چپک چھپڑ، ڈے گھن، ڈے ڈے ڈو وغیرہ وغیرہ۔

نوٹ: اے جگہ لہو یا درکھن آئی جو زندہ زبانوں میں جو نونیں مرکبات پہلے کنوں طے شدہ قوانین یا اصولیں دے تحت نہیں بندے۔ بلکہ عام دی کسماں میں خود بخود گھڑتے ہیں کہ وہ نونیں ہی دیندے۔ ویزھے گو اڈھی مختلف زبانوں دے اختلاف مال وی کہیں زبان میں جو نونیں لوٹ تے نوپاں نوپاں مرکبات داخل تھی ویندیں۔ پر اے لوٹ تے ترکیاں زبان دے بنیاد و حاشیے یعنی افعال دین گرائیں تے حروف دے استعمال کون بدلن تے قادر نہیں ہوندیاں۔

مرکبات سازی ہک لکھو جھنیاں عمل ہے جیندی نیت دے اصول گئی قواعد ان متعین نہیں کرسگدا۔ پر او صرف اے ڈے سا سگدے جو کھوے کھوے مرکب دے اجزا اتر تیب و ج کینویں گھڑتے گھن۔ سرائیکی زبان کھلے آسمانوں دے پتھر و سنی آسماں دی زبان ہے۔ اہمہ کہتے ایندی وسعت آزاد مزاجی تے ہمہ گیری نیت نونیں مرکبات بناونوں و ج ایندی مدد کیندی و۔ عوامی دی کسماں وچوں نونیں گور مرکبات گھڑتے گھڑتے نونیں ایندے سہنپ تے و کھرپ و ج و دھارا کیتی آندن۔ ساڈے مہاند رے کھاری سرائیکی زبان دے دھارے کیے پھر پور کوشھیاں پنے کیندن۔

6 **فعل معطوف یا فعل معطوفی:** او فعل جہاں جو ڈو فعلیں مال مل کرئیں بندے انھیں ڈو ہائیں فعلیں دے وچکارے کے یا کرئیں، آندے تے اے ڈو ہیں فعل ہک ڈو جھے دے مالو مال آندن فعل معطوف یا فعل معطوفی یا فعل معطوفی اکھیدن۔ انھیں ڈو ہائیں فعلیں وچوں پہلے فعل کون معطوف علیہ تے ڈو جھے کون معطوف آکھیا ویندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ ہال اٹھی کے ڈھے پنے ۲۔ چو ہالی کون ڈیکھ کرئیں بچ گئے ۳۔ لوٹا زمین تے وچ کرئیں بھناں گئے ۴۔ ماو چھڑے پتر کون مل کرئیں روڈ تے ۵۔ میڈا بھرا اروٹی کھا کے کم تے وچ۔

اتھناں ہک ہی جگہ دی وضاحت وی کیتی ویدی و جو آتے ڈتیں گئیں جملیں و ج کے یا کرئیں دی جاتے حرف عطف

”تے یا تیں“ دا استعمال وی کیتا وچ سگدے ایس طرحاں آتے ڈتے گئے جملے کجھ ایس تھیں۔

۱۔ ہال اٹھی تے اتیں ڈھے پنے ۲۔ چو ہالی کون ڈیکھ تے اتیں بچ گئے ۳۔ لوٹا زمین تے اتیں وچ تے اتیں بھناں گئے ۴۔ ماو چھڑے پتر کون مل تے اتیں روڈ تے ۵۔ میڈا بھرا اروٹی کھا تے اتیں وچ۔

7 **فعل دی قائل یا مبتدا دے مال مطابقت:**

(i) جے کرئیں جملے و ج ہک کن و دھیک فاعل استعمال تھئے ہوں تاں وٹ فعل دی تڈ کر و تا نیت (مذکر یا مؤنث)۔ تے وحدت و جمع (واحد یا جمع) اوئہ اسم دے مطابق ہوندی و جہاں جو فعل دے ڈھیر کھو (نزدیک) یا آخری فاعل دے مال ہووے۔

چاؤن، پور ڈیون پور پورن، پورنگھاؤن، پت رکھن، پت و بچاؤن، پت پائن، پت ڈیون، پت آکھن، پت پون، کوز مارن، کوز کڈھن، بھلا کھن، پھای چڑھن، پھای لاؤن، پھای گھن، تک رگون، تک گھروٹن، تک رکھن، تک لہانوں وغیرہ وغیرہ۔

(ع) بعض عربی تے فارسی لؤٹیں مال سرائیکی زبان دے سادہ مصادر جوڑ کرئیں نونیں گور مصادر بنائے و ب سگدن۔ مثال دے طور تے۔ مدد کرن، مدد گھن، مدد پکاؤن، عزت لہانوں، عزت لہن، عزت رکھن، عزت ڈیون، عزت گھن، عزت پانوں، عزت تاؤن، عزت چکھن، فساد گھن، فساد پانوں، فساد دھانوں، فساد دھکاؤن، عادت گھن، عادت دھکاؤن، عادت پکاؤن، جمع کرن، جمع تھیون، بکڑ پڑھن، شروع کرن، شروع تھیون، ہمت بدھن، ہمت تر وڑن، ہمت کرن، ہمت پکاؤن، عقل مرہن، عقل آؤن، وعدہ کرن، وعدہ پھانوں، وعدہ تر وڑن وغیرہ وغیرہ۔

(غ) کہیں جگہ وچ سہنپ تے زور پیدا کرن سگتے سرائیکی بولن آئے بعض دفعہ ہک بمعنی لوٹ مال پیا بمعنی لوٹ جوڑ ڈیندن۔ اتجھیں مرکب کون تابع موضوع تے متبوع آکھیا ویندے۔ لہہ مرکب دے پہلے لوٹ کون تابع موضوع تے ڈو جھے کون متبوع سہنپا ویندے۔ سرائیکی زبان دے لکھو جھنیں مرکبات کجھ اے ہن۔ پت ڈھرک، روک نوک، بھل چک، بچ ٹٹ، کٹ پھاٹ، بول پھول، پت پھول، پت پھول، گنڈھ تروپ، ڈیکھ بھال، سوچ سمجھ، رو پت، دھرو پت، چھل چھو، پت کھو، پیر پاڑ، لگ لوڑ، بھن تر وڑ، و بچا ہار، چان بچھ، و بچ و تاؤل تک، گھٹ وٹ، تر و زمر وڑ، چھان پٹن، دھو ماچ، کپ تک، بھل بس، وغیرہ وغیرہ۔ اے جگہ لہو یا درکھن آئی و جو اتجھیں مرکبات دے ڈو ہیں لوٹ مال طور تے مصادر دے مصدری مادے (فعل امر) ہوندن۔

(ف) سرائیکی زبان دی ہک خاص جگہ اے وی ہے جو سرائیکی بولن آلا آپنے کلام و ج سہنپ تے و کھرپ پیدا کرن سگتے متعدی مصادر دے مصدری مادیں دے اگون اوہے مصادر جوڑ کرئیں نونیں گور مرکب مصدر بنا گھندے۔ لکھو جھنیں سوہنے تے و کھرے مرکبات کجھ اے ہن۔ الا الاؤن، بھال بھانن، پت پٹن، پت پچاؤن، تا گھٹ تا گھن، بول تولن، ٹور ٹرن، چوگ چاؤن، چھا تک چھاگن، چپک چکھن، رکھ رکھن، ریڑھ ریڑھن، سنہال سنہالین، کٹ کٹن، کھل کھلن، لٹ لٹن، لپ لپن، مار مارن، ہوز ہوزن، ہنڈ ہنڈن، بوٹ بوٹن وغیرہ وغیرہ۔

(ق) سرائیکی زبان و ج افعال دے مصدری مادیں (فعل امر) کون دوہرا کرئیں آپنے کلام و ج سہنپ تے زور پیدا کیتا ویندے مثال دے طور تے اے جملے۔ میں ٹڑکے تھک پیاں، ۲۔ توں کھا کھا کے سنڈھال گئیں۔ ۳۔ لوکوں مار مار کے اجاں تھکا نوہیں۔ ۴۔ سوچ سوچ کے چیتا زل گیم۔ ۵۔ میں تیکوں تھک بھن بھن کے سمجھائے۔ ۶۔ رو رو کے کھن کھن پٹھے وے۔

(ک) ہک مصدر حرف (لازم ہووے یا متعدی) کن ہن آئے فعل امر مال اوئیں مصدر دے متعدی یا متعدی متعدی مصدر کن ہن آئے فعل امر کون جوڑ کرئیں ہک اتجھاں مرکب بنایا ویندے جہاں جو بولن آئے دے کلام و ج حسن، کھار تے و کھرپ پیدا کر ڈیندے۔ کجھ لکھو جھیں مرکبات اے ہن۔ ڈے ڈو واکے، کھا کھا کے، پی پیا کے، پڑھ پڑھا کے، چاچھا

۴۔ تک طوطا تے کب لالی مرگئی ء ۵۔ کب لالی تے کب طوطا مرگئے وغیرہ وغیرہ۔

(iii) فعل متعدی دی صورت ء چ (یا درہوے جو فعل متعدی او فعل ہوندے جہاں جو فاعل دے علاوہ مفعول کوں وی چندے سے جڈاں جو فعل لازم صرف فاعل کوں چندے سے) جڈاں مفعول دے مال مفعولی علامت ”کوں یا مال“ وی استعمال تھی ہووے تاں و ت فعل واسیہ ہمبھاں واحد مذکرای آسی۔ مثال دے طور تے۔

۱۔ تیں کتابیں کوں کیوں خراب کیئے ۲۔ تیں کتابیں مال کبروا کم کیئے ۳۔ تیں کتاب کوں کتھاں رکھیئے ۴۔ تیں کتابیں کوں کتھاں رکھیئے ۵۔ تیں چولے مال کیا کیئے۔

(iv) جے کر فعل متعدی دی صورت ء چ مفعول دے مال مفعولی علامت ”کوں یا مال“ استعمال نہ کیئی ونجے۔ جیویں جو سراگینی زبان و اوزان ء تاں و ت فعل مفعول دے مطابق مذکر یا مؤنث تے واحد یا جمع آسی، یعنی جے کر مفعول مذکر ہوئی یا فعل وی مذکر آسی، مفعول مؤنث ہوئی تاں فعل وی مؤنث آسی، مفعول واحد ہوئی تاں فعل وی واحد آسی تے جے کر مفعول جمع ہوئی تاں و ت فعل وی جمع آسی۔ مثال دے طور تے۔

۱۔ تیں کتاب کتھاں رکھی ء ۲۔ تیں کتاباں کتھاں رکھیں ۳۔ تیں امر و دیوں کھاوے ۴۔ تیں ڈاند کتھاں پدھن وغیرہ وغیرہ۔
 (v) جے کر فعل متعدی دی صورت ء چ فعل مصدری صورت ء چ ہوئی تاں و ت مصدر مفعول وی مناسب مال مذکر یا مؤنث، واحد یا جمع آسی۔ مثال دے طور تے۔ ۱۔ تیکوں سپہ کھاوفا پوسی ۲۔ تیکوں کتاب پڑھئی پوسی ۳۔ تیکوں ناشپا تیاں کھاو دیاں پوسن ۴۔ تیکوں دھکے کھاوئے پوسن وغیرہ وغیرہ۔

9 **فعل بے قائل**: پہلے اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ میں اگور کھانداں پٹھاں ۲۔ توں خط لکھدا بیئیں ۳۔ اگور کھو پندے پتین ۴۔ خط لکھیدا اچے۔

۱۔ تے ڈے گئے ڈو جملیں ء چ ورتے گئے فاعل ”میں“ تے توں ”نشا بر کھڑن“ یعنی ڈو جملے لوٹیں ء چ اے فاعل معروف صورت ء چ ہن۔ لہذا معروف فاعلیں دے اکوں ورتے گئے افعال وی معروف صورت ء چ ہوندن۔ ڈو جملے لوٹیں ء چ ورہیے گئے افعال دے مصادر معروف ہن۔ (کیوں جو انھیں دے فاعل معلوم ہن) جڈاں جو تہجھے تے چوتھے جملے دے فاعل گئے (مخفی یا لپیے ہوئے) ہن۔ ڈو جملے لوٹیں ء چ فاعل معلوم کا نیئی۔ یعنی انھیں جملیں ء چ ورتے گئے مصادر کھو پتین تے لے سکھیا جسں جمہولی صورت ء چ ہن۔ لہذا اخیر لے ڈو جملیں ء چ ورتے گئے فعل ”فعل بے قائل“ سڈہ سن۔ ہن فعل بے قائل دی تعریف کجھ ایسی تھیسی۔ ”اوفعل جیندا فاعل معلوم نہوو دے فعل بے قائل سڈہ بندے۔“

10۔ زمان یا زمانہ:

وقت کیئے گرا مر ء چ ”زمان یا زمانہ“ دا لوظ استعمال تھیندے قدرت طرفاں زماں یا زمانے دے ترے بھاگئے (وڈے) چواڑے و پندن۔ جیویں جو بک ڈہمہ دے ترے بھاگئے سویل یا سویلا (صبح) ڈو پہرہ تے شجھ یا شجھا (شام) ہوندن۔ عمر دے ترے بھاگئے پلہن (بچپن) جوانی تے بڈھیا جڈاں جو کہیں کم دے ترے بھاگئے منڈھ (بیاد) و چکار یا وچالا تے پاندیا

مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ ہال تے ہالڑیاں کھیڈ دیاں و دینن ۲۔ کبریاں تے گھوڑے چر دے دن ۳۔ ڈاند تے گاں بڈھی کھڑی ء ۴۔ گاں تے ڈاند ہڈھا کھڑے۔

(ii) جیویں جو جملے ء چ فعل ہمبھاں فاعل دے مطابق واحد، جمع، مذکر یا مؤنث آندے جیویں جو بھرا آیا، بھینن گئی، گھوڑے بچھے، ہالڑیاں چنکھ جھونیاں وغیرہ۔ ایویں ای فعل ناقص آپنے مبتدا دے مطابق واحد، جمع، مذکر، یا مؤنث، آندے جیویں جو تیزا چھو ہرگماں کھتھے یا میڈے پھر ذہن ہن۔ احمد دی بھاک ہوں سڈھی ء تیزیاں ونگاں سوہیاں ہن۔

(iii) جے کر جملے دے ڈو فاعل ہووکن، ڈو ہیں انسان ہوون، توڑے جوڈے ہیں واحد ہوون تے انھیں دے وچکار حرف عطف ”تے“ استعمال کیا گیا ہووے تاں و ت فعل بہر صورت جمع آسی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ زید تے کرم گئیں ۲۔ سلم تے اصغر گئیں ۳۔ زہراں تے پھاپل روئیاں پٹھیں ۴۔ رضو تے تلی مرگئیں۔

(iv) جے کر جملے دے ڈو فاعل ہوون، ڈو ہیں غیر انسان ہوون، بھانوس جوڈے ہیں واحد ہوون تے انھیں دے وچکار حرف عطف ”تے“ استعمال تھیا ہووے تاں و ت فعل ہمبھاں واحد آسی، مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ کاں تے لالی اڈ گئی ء ۲۔ لالی تے کاں اڈ گئے ۳۔ ڈاند تے ہاں چر دی وی ء ۴۔ ہاں تے ڈاند چر داو دے۔

(v) جڈاں فاعل ڈو یا ڈو کن و دھیک تھیریں تے مشتعل ہوون تے اوزھیراں انجوانج (یعنی کئی غائب ہووے تے کئی حاضر ہووے یا کئی متکلم ہووے) ہوون تاں و ت فعل ہمبھاں جمع آسی۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ توں تے میں اہور جلسوں ۲۔ میں تے توں کھتھے کم کرہوں ۳۔ شساں تے میں اہور جلسوں ۴۔ شساں تے اسماں اہور جلسوں۔
 ۵۔ میں تے اہور جلسوں ۶۔ او تے میں اہور جلسوں ۷۔ میں تے شساں اہور جلسوں وغیرہ وغیرہ۔

(vi) جڈاں جو فاعل دی عزت تے تعظیم لوظ خاطر ہووے تاں و ت فعل ہمبھاں جمع آسی، مثال دے طور تے

۱۔ جیر صاحب تشریف گھنن آئیں ۲۔ استاد صاحب پڑھیندے کھڑن ۳۔ میڈے والد صاحب اج ملتان و یسن ۴۔ سنیں ہوراں کتھاں و پندے پتین۔

8 **فعل دی مفعول یا خبر دے مال مطابقت:**

(i) جے کر بک جملے ء چ بک کن و دھیک مفعول یا خبراں آیاں ہوون تاں و ت فعل اخیری مفعول یا خبر دے مطابق واحد یا جمع آسی۔ مثال دے طور تے

۱۔ شوکت چار قلم تے بک پنا نہ گندے ۲۔ شوکت بک پنا نہ تے چار قلم گندن ۳۔ بک طوطا تے چار لالیاں مرگئیں ۴۔ چار لالیاں تے بک طوطا مرگئے۔ ۵۔ چار کبوتر تے بک لالی مرگئی ء وغیرہ وغیرہ۔

(ii) جے کر بک جملے ء چ بک کن و دھیک مفعول یا خبراں آیاں ہوون تاں و ت فعل اخیری مفعول دے مطابق مذکر یا مؤنث آسی، مثال دے طور تے۔

۱۔ اونہہ ڈو مکان تے بک دوکان وچ ڈتی ء ۲۔ اونہہ ڈو دوکاناں تے بک مکان وچ ڈتے ۳۔ اونہہ بک دوکان تے ڈو مکان وچ

۹- واحد متکلم مذکر	۱۰- واحد متکلم مؤنث	۱۱- جمع متکلم مذکر	۱۲- جمع متکلم مؤنث
--------------------	---------------------	--------------------	--------------------

نوٹ: اس کن پہلے جو مختلف افعال دی منت تے آئیں دیں گروا نہیں تے بحث کر سبے ڈ حروف تہجی (جنہیں کول سرانیکی دانشور پہلے محض علامتاں تصور کر بندے) کورنتے وچن آئے نہماز متصل دے گھاڑھے مال بنن آئے لوظیں دی املا کرن ءچ ہوں مشکل پیش آسی۔ توڑے جو ساڈے سرانیکی زبان دے مہاند رے دانشور انہیں ڈو ہائیں حروف تہجی کوسرا انیکی زبان دے مخصوص لہجے آئے حروف تہجی دی فہرست ءچ شمار نہیں کر بندے بلکہ انہیں کول صرف علامتاں داناں ڈے کے نظر انداز کر ڈیدن حالانکہ اے حروف تہجی سرانیکی زبان دے مخصوص لہجے آئے حروف تہجی (جہوے جو محض پنج حروف تہجی شمار کیے ویدن یعنی پ، ج، ڈ، گ، ہ، ن) دی فہرست ءچ اپناں بک وکھرا وجود رکھندن۔ انہیں ڈ حروف تہجی دے وجود دے انکار مال سرانیکی لوظیں دی املا تے انہیں دے روزمرہ دے تلفظ ءچ ہوں سارا بہام پیدا تھی و بندے۔ جیویں جو سرانیکی دانشوریں دا خیال ءجواے حروف تہجی صرف الہا بول دی حد تئیں محدود ہن۔ انہیں داسرا انیکی زبان دی لکھت ءچ کئی مقام کا نینی۔ میڈے نز ویک اے خیال درست کا نینی۔ بلکہ اے ڈوہن حروف تہجی سرانیکی لکھت دا مک انہم جزو ہن۔ بھانویں جو سرانیکی بول چال ہووے یا سرائیکی تحریر ہووے۔ انہیں دا وجود مسلم ہے۔ اے حروف تہجی ہن۔ الف تہجی الصوت ۲۔ یا تے تہجی الصوت۔

ہن اتھاں وترے وترے انہیں حروف تہجی دی املا دے متعلق وضاحت پیش کیق ویدی ء۔ تاں جو ساکول انہیں حروف تہجی دے گھاڑھے مال بنن آئے سرانیکی لوظیں دی املا تے انہیں دے تلفظ کرن ءچ گئی وقت پیش نہ آوے۔ انہیں حروف تہجی دی منت تے ضرورت تے بحث کرن توں پہلے اے جانن ضروری ءجو دراصل حروف تہجی آکھیا کیکن و بندے۔

الف) الف تہجی الصوت: ماہرین لسانیات دے نزدیک ہر زبان بنیادی طور تے کچھ آوازیں دا مجموعہ ہوندی ء۔ اللہ تعالیٰ انسان دے بولن آئے اعضا (اعضا نطق) تے کھاون آئے، پیون آئے، تے سا گھنن آئے اعضا انجواں نہیں بنے بلکہ اے سارے اعضا مل کر نطق اعضا نطق داکم وی ڈیدن۔ حقیقت تاں اے ہے جو اے سارے اعضا نطق ہے تار آوازاں کڈھن دی صلاحیت رکھندن۔ پر انہیں بے شمار آوازیں وچوں او آوازاں جہو یاں جو بک انسان کول ہن انسان تئیں آپنے ماضی الضمیر پہنچا لون داکم ڈیدن۔ کلاسی آوازاں آکھندن۔ ہر لسانی فرق (بک زبان بولن آلا گروہ) آپنے تے سبلی مقاصد کیے کچھ مخصوص کلاسی آوازیں دا استعمال کر بندے۔ ڈو جھے لوظیں ءچ اینکوں ایں وی بیان کیتا وچ سکدے جو ہر زبان دا آپناں بک وکھرا صوتی نظام ہوندے جیدے ءچ مختلف آوازیں کول ترتیب ڈے کر نئیں لوظ بنا تے ویدن۔ یعنی اے لوظ کچھ حروف دا مجموعہ ہوندن کیوں جو ہر حرف کئیں نیکون ادا زدی علامت سمجھیا و بندے۔ ڈو جھے لوظیں ءچ اے حروف صرف ادا نہیں ہوندے بلکہ آوازیں دی تحریری علامت ہوندن۔ جڈاں گئی زبان تحریری روپ اختیار کر گھندی ءتاں و متکلم (بولن آئے) دی نفس نئیں موجودگی غیر ضروری تھی ویدی ء۔ ایں طرحاں تحریر زبان کول دوام نشیندی ء۔ پر اے گھاڑھی آوتی جاتے بک حقیقت ءجو کئیں وی زبان دی تحریر ادا نہہ زبان دے کلاسی آوازیں دے سارے ءچ وچم کول واضح کرن تے قادر نہیں ہوندی۔ لہہہ گھاڑھی وی دنیا دی کئیں وی زبان دارسم انڈا صوتی اعتبار مال اوندے مکمل ہون دا دعویٰ نہیں کر سکد۔ اے گھاڑھی وی درست ءجو گئی وی زبان تحریر کن بے نیاز تھی کر نئیں

پوچھری ہوندن۔ ایویں ای زمان یا زمانے دے وی ترے بھاگیے گزریا ویلھا یعنی او ویلھا جہو ا جو تک چکے (ماضی) کڑا ویلھا یعنی او ویلھا جہو شروع تان تھی گئے پر مکاتھن (حال)۔ تے آندڑ ویلھا یعنی او ویلھا جہو شروع تھیں تھیا (مستقبل) ایں طرحاں زمان یا زمانے دیاں ترے بنیادی قسام ہوندن۔

۱- زمان ماضی یا گزریا ویلھا ۲- زمان حال یعنی گروا ویلھا۔ تے زمان مستقبل یعنی آندڑ ویلھا۔ اے گھاڑھی یا درکھن آتی ءجو ہر کم (فعل) دا زمان (زمانہ) ڈو گھاڑھیں ڈو بندے۔

۱- کم (فعل) دے تھیون دا وقت ۲- کم (فعل) دے درجے یا کم شروع تھیون کن پورے تھیون تئیں کبڑے کبڑے مرحلتیں (پورے) کن گزردے۔

11 **فعلی مادہ / مصدری مادہ / امر واحد (VERBAL-ROOT):** اسماں مصدر دے بیان ءچ پڑھائے ہن جو فعل دی او با صورت جہڑی جو کئیں کم یا حالت دا معنی ڈکھاوے مصدر آکھندی ء۔ مصدر روڈ وچما معنی اے وی ہے جو لوہو لوظ کئیں کن ہن لوظ صادر تھیون یا ایں وی آکھیا وچ سکدے جو مصدر فعلیں دے کیے بک بنیا و فرام کر بندے۔ لہہہ بنیا وکول فعلی مادہ / مصدری مادہ / امر واحد آکھیا و بندے۔ فعلی مادے دے بنا لون دا طریقہ کچھ ایں ہے۔ سرانیکی مصادر دی مصدری علامت ”ن“ یا ”ون“ کول حذف کرن دے بعد جو کچھ باقی بچدے ءو کول فعلی مادہ / مصدری مادہ / امر واحد آکھیا و بندے۔ اے گھاڑھی یا درکھن آتی ء (جیویں جو مصدر دے بیان ءچ لکھیا گئے) جو فعل دیاں تمام شکلاں فعلی مادہ / مصدری مادہ / امر واحد کن بنایاں ویدن۔ نہ کہ اے شکلاں مصادر کن بنایاں ویدن۔ عام طور تے آکھیا اے و بندے جو فعل دیاں تمام شکلاں مصادر کول بند تئیں۔ اے آکھنی قطعاً درست کا نینی۔ مصدر افعال کول فقط بنیا و فرام کر بندے۔ اتھاں اے گھاڑھی وی یا درہوے جو افعال فعلی مادے کن علاوہ حالیہ تمام حالیہ تمام۔ تے امدادی افعال دے گھاڑھے مال وی بنائے وچ سکدن جنہیں دی وضاحت اگوں آسی۔

12- **گردان تے صیغے:** افعال دی گردان کر بندن ہون تے گھاڑھی دا خیال رکھیا و بندے۔ جہو یاں جو اے ہن۔

۱- جنس ۲- تعدد ۳- حالت

جنس دا معنی ہے صیغیں ءچ ”تذکیر و تانیث“ تعدد دا معنی ہے صیغیں ءچ ”وحدت و جمع“ دا بہر طور خیال رکھیا و بندے۔ کیوں جو سرانیکی افعال دیں گرداناں ءچ مذکر تے مؤنث دیں صورتیں ءچ ہوں فرق ء۔ گردان کر بندے ویلھے لہہہ فرق کول ضرور سامنے رکھیا و بندے۔ ایویں ای گردان کر بندن ہونیں افعال کول ترے حالتیں غائب حاضر تے متکلم ءچ تقسیم کر ڈتا و بندے۔ تے و ت تعدد دے لحاظ مال ہر حالت دیاں مزید ڈو و حالات بنایاں ویدن۔ ایں طرحاں اے چھی حالات ہن ویدن۔ تے و ت مذکر تے مؤنث دے لحاظ مال اے چھی حالات ڈو و بنیاں تھی کر نئیں بارھاں ہن ویدن۔ جہو یاں جو اے ہن۔

۱- واحد غائب مذکر	۲- واحد غائب مؤنث	۳- جمع غائب مذکر	۴- جمع غائب مؤنث
۵- واحد حاضر مذکر	۶- واحد حاضر مؤنث	۷- جمع حاضر مذکر	۸- جمع حاضر مؤنث

۳۔ وَ مَا أُبْرِي وَيَسْتَاءُ وَيُنشِئُ ذُعَاءً، نَبْوَةُ الْبَيْنِ، اَبَاؤُنَا وَغَيْرُهُ وَغَيْرُهُ

اُتے ڈتے گئے لوٹیں گوں غورنال ڈیکھن دے بعد معلوم تھیندے جو ہمزے تے زبر گھٹ کرئیں (ء) مخفف ”ا“ دی او ازیں کون تحریری صورت ء ج گھن آند اگئے تے ہمزے دے تلوں زبر گھٹ کرئیں (ء) مخفف ”ا“ تے ہمزے دے اے تے پیش گھٹ کرئیں (ء) مخفف ”ا“ دی او از کون تحریری صورت ڈتی گئی ء۔ لہہہ کن ثابت اے تھیا جو مخفف ”ا“ دی جاتے ”ء“ مخفف ”ا“ دی جاتے ”ء“ تے مخفف ”ا“ دی جاتے ”ء“ استعمال کر کے حرف علت الف (جہاں جو بذات خود بک نیم مصوتہ ء) دی او از کن مزید نیم مصوتہ دی او از پیدا کئی گئی ء جنس کن ثابت اے تھیندے جو ”ہمزہ“ کنی علامت نہیں بلکہ حرف علت الف دا نیم مصوتہ ء۔ یعنی مخفف ”ا“ دی جاتے ”ء“ مخفف ”ا“ دی جاتے ”ء“ تے مخفف ”ا“ دی جاتے ”ء“ دا استعمال ڈو جیسے لوٹیں ء ء ج اپند مطلب اے ہے جو ء کون ا، ء کون ا تے ء کون ا دی او جی او ز مال پڑھیا ونجے۔ لہہہ ساری بحث معلوم اے تھیا جو ہمزہ گئی علامت نہیں بلکہ بک حرف علت الف دا نیم مصوتہ ء جیندے اے تے تلے زبر، زبر تے پیش دیاں حرکات استعمال کر کے (جہاں جو بذات خود نیم حرف علت گئیاں ویندین) مخفف الف دی او از پیدا کیتی گئی ء جو تے تلوں حرف علت ”و“ یا ”ی“ دی کیوں نہیں آگئے۔ لہذا ہمزہ عربی زبان دا ہک اہم نیم مصوتہ ء پورے قرآن کریم ء ج تھیا آہنی لہہہ حیثیت ء ج بھر پور طور تے استعمال کیتا گئے۔ تے کراہل عرب آہنی زبان دا 29 واں تے اہم حرف جی ”ہمزہ“ ایجاد نہ کریندے تاں و ت قرآت ء ج تاں انھیں دی زبان دا صوتی آہنگ اناثر ہوندا پر لکھت ء ج او اپندا ظہار نہ کر سگدے۔ ہمزے دی ایجاد لہہہ کنی کون پورا کر ڈتے۔ تے ہر ابجا طور تے تاج بن یوسف دے سر ہے جیں قرآن کریم تے اعراب گھنوا تے۔

اردو زبان دے انھیں لوٹیں گائے، رائے، لائے، آؤ، لاؤ، جاؤ، کئی، گئی، دی املاکوں سامنے رکھیندیں ہونیں ڈاکٹر گیان چند، ے، ی، تے، و دے اُتے گھتے گئے ہمزے کون ”جڑواں مصوتے“ دا مانا ڈیندیں ہونیں کھدن (جو جڑواں مصوتہ ایک (VOWEL-GLIDE) ہے۔ یعنی اس کی او ایٹگی میں اعصائے نطق ایک مصوتے کے خرج سے روانہ ہو کر تیزی کے ساتھ دوسرے مصوتے کے مقام تک پہنچتے ہیں۔ یعنی یہ عمل محض دو مصوتوں کے اجتماع کے مترادف نہیں ہے۔ بلکہ دونوں مصوتے ایک ہی کوشش اور سانس کے ساتھ ایک ہی جھکے میں او اہوتے ہیں۔ اس طرح کہ سننے میں کو یا واحد آواز معلوم ہوتے ہیں اور اصولاً ان کی او ایٹگی کے وقت آواز کی کوچ میں شیب و فر ا نہیں ہوتا۔ لیکن واقعہ یہ ہے کہ اس کے پہلے اور آخری اجزا میں سے ایک نسبتاً زیادہ نمایاں ہوتا ہے۔)

(بحوالہ اردو کے جڑواں مصوتے لسانی مطالعے 64، 65)

ڈاکٹر گیان چند دی لہہہ تو جہہہ کن اے ثابت تھیندے جو ہمزہ گئی علامت نہیں بلکہ بک نیم مصوتہ ء یا تے مجبول (ے) یا تے معرف (ی) تے داؤدے اے تے آ کے آپنے ء جو دوا بھر پورا ظہار کریندے تے ایں طرحاں اے جڑواں مصوتے دی وچ تخلیق بندے۔

عربی زبان و انگوں سرائیکی زبان دے صوتی آہنگ دے مطابق وی ہمزے دی حیثیت ہوں اہمیت دی حامل ء کیوں جو سرائیکی زبان وی انہیں ہند آریائی زبانیں یا غیر آریائی زبانیں و انگوں عربی زبان کن متاثر ء۔ لہذا سرائیکی زبان و ج وی اے کون

آپناں وجود تاں قائم رکھ سگدی ء پر کئیں تحریر دا زبان کن بے نیاز ہون بے معنی تھینیں گا لہہہ ماہرین لسانیات دے نزدیک جہوی زبان آپناں تحریری وجود نہیں رکھدی او باالخر بک ڈ۔ لہہہ آپناں وجود ای ضائع کر ہندی ء۔

اے طے کرن دی خاطر جو کہوی زبان ء ج کہویاں کہویاں او از اں ورتیاں ویندین، ڈٹھا اے ویندے جو کہوی او از استعمال تھیون مال کئیں لو ط دے معنیاں ء ج تہدیلی پیدا کر ڈیندی ء۔ اپندا مطلب اے ہے جو لہہہ او از دی جاتے گئی آہنی او از استعمال کیتی ونجے تاں و ت معنیاں ء ج فرق پیدا تھیندے یا نہیں تھیندا۔ تے کراوا او از معنیاں ء ج فرق پیدا کر ڈیندی ء۔ تاں و ت او از او نہ زبان دے صوتی نظام ء ج شامل کر گھدی ویندی ء۔ اصطلاحاً او نہ او از کون صوتیہ (PHONEME) آکھیا ویندے تے صوتیہ ڈنسی ہوندن انھیں وچوں بکلوں کون مصمتے (CONSONANT) یعنی حروف صحیح تے ڈنسی کون مصوتے (VOWELS) یعنی حروف علت آکھیا ویندے۔

ہر زبان دے مصمتے تے صوتیہ دی تعداد مختلف ہوندی ء۔ پر عربی، فارسی، تے سرائیکی زبان دے مصمتے تاں تعداد ء ج و کھو کہ بن پر انھیں زبانیں دے مصوتے صرف ترے بن۔ انھیں زبانیں ء ج عام طور تے (الف، و، ی) کون ای مصوتے (حروف علت) آکھیا ویندے۔ تے کہ ڈٹھا ونجے تاں جہاں اے حرف علت (الف، و، ی) کئیں لو ط دے شروع ء ج آؤ کئی تاں و ت اے حروف صحیح بن ویندن۔ لہہہ گھاٹوں اے حروف جی تاں مصمتے گھنے ویندن تے ندای مصوتے۔ بلکہ انھیں کون جے کر نیم مصوتے (اُدھے مصوتے) آکھیا ونجے تاں زیادہ درست ء۔ ماہرین لسانیات انھیں حروف علت کون نیم مصوتے ای شمار کریندن۔ تے تے کہ حرف علت (الف، و، ی) کو ای او از کون مزید مصمتے (ادھا) کر ڈتا ونجے تاں و ت ”الف“ زبر ء ج ”می“ زبر ء ج تے ”و“ پیش ء ج تہدیل تھی ویندی ء۔ ایں طرحاں زبر، زبر تے پیش حروف علت (الف، و، ی) یعنی نیم مصوتے دے نیم مصوتے گھنے ویندن۔ لہہہ ساری تہیدہ و مقصد عربی زبان دے اتر یوں (29) حرف جی ”ہمزہ“ کون زبر گھن آنون ہے۔ حقیقت تاں اے ہے جو اہل عرب آہنی زبان دی صوتی ضرورت پوری کرن کیتے بک حرف جی دا اضافہ کیتا چند امان ”آمزہ“ رکھیا گیا۔ تے اوندی تحریری شکل ”ء“ مقرر کیتی گئی۔ آمزہ دا لو ط و گودیں و گودیں ”ہمزہ“ بن گیا۔ اہل عرب ہمزے دی او از الف دی او جی او از دے برابر رکھی۔ ڈیکھنا اے ہے جو ہمزہ عربی زبان دا مصمتہ ء یا مصوتہ ء تے یا و ت صرف بک علامت ء جیوں جو ساڈے سرائیکی دانشوریں دا خیال ء۔

اتھان کجھ عربی دے قرآن پاک وچوں ماخوذ لو ط بطور مثال پیش کیتے ویندن تاں جو اے معلوم کیتا ونجے جو عربی زبان ء ج ہمزے دی تحریری حیثیت کیا ہے۔ یعنی انھیں لوٹیں ء ج ہمزے دا استعمال مصمتے دے طور تے تھیا یا مصوتے دے طور تے یا و ت نیم مصوتے دے طور تے تھیا یا الف مصوتے دے نیم مصوتے دے طور تے ورتیا گئے۔ اے لو ط کجھ ایں بن۔

۱۔ اُولَیئَا . وَ لَقَدْ السُّہُہُی

۲۔ اُو لَکَکُ . بِالسُّوِ . حَوَ اِنِ . وَ السَّلِکَکُ ، اَبَا نِہِم . مِنَ السَّمَا ءِ نَظْمِیْنَ الْقُلُوبِ . هُوَ قَاتِمٌ . مِنْ وَرَآئِہِ . ذَا بَیِّنٍ ، اَفْیَلِکَ .

- اے تے تے تلڈے تے گئے جملیں دامواز نکر نال فرق واضح معلوم تھیندا اپنے جہواں کجھ اے ہے۔
- i- اے اولوا اشارہ قریب کیے تے او دا اولوا اشارہ بعید کیے ورتیا ویندے۔ جڈاں جو اے تے ڈے تے جملیں ءو ج انھیں لوٹیں دے استعمال دی گئی بچہ معلوم نہیں تھیندی۔ انھیں لوٹیں دے استعمال نال جملیں دامطلب کیا تھیں سبھ توں بالا تر ہے۔
- ii- بالفرض اے دی جاتے ”ہے“ تے او دی جاتے ”ہو“ دا استعمال کیتا وکھے تاں تے اے تے ہے تے او تے ہو کجھ ڈو جھے دا مترادف لوٹتاں کا نئیں۔ کیوں جو اے تے او تاں اسم اشارہ بن جڈاں جو ہے تے ہوا فعل ناقص بن۔
- iii- انجھنیں جملیں ءو ج ”دی بجائے“ ”اے یا ہے“ تے ”ہ“ ”دی بجائے“ ”او“ یا ”ہو“ دا استعمال ننداں کلامی طور تے نہای تحریری طور تے سرائیکی صوتیات دی ضرورت کون پورا کریندے۔ بلکہ انھیں دا استعمال تحریری روانی ءو ج مزاج تھیندے تے اے سرائیکی زبان دے صوتی آہنگ کون وگاڑڈیندے۔
- iv- اے تے ہے یا او تے ہو دے استعمال نال سرائیکی اشعار دے اوزاں دا توازن وگوبیندے۔ مثال دے طور تے اے اشعار ڈیکھو۔

- اے تاں ٹھیک اے، آئی میری ہے مگر درد اندر دے دی پیدن مار دل (اللہ بخش یاد)
- اے ایں بھائے مال اے، یا اوں بھائے مال اے اندھارے غمارے میریں گزرا گئی (احمد خان طارق)
- چو بارے دی ویک وچوں، ایویں بھائی پاتی کر جیویں فخریں پو پھندی اسنت نویں لشکار دے نال (ریاض رحمانی)
- اے جے اے زندگی ہے قرض کاظم مگر نہہ قرض دایکھا چکائی جہل
- وہں تاں پئی اے روہی خبراے سائل سوناں ویسی کے تیں (امان اللہ کاظم)
- اے تے ڈے تے گئے شعریں وچوں پہلے شعر ءو ج ٹھیک اے، ڈو جھے شعر ءو ج مال اے، نہہ جھے شعر ءو ج پھندی اے، چوتھے شعر ءو ج اے تے پنجویں شعر ءو ج پئی اے۔ تے خبراے لوظ استعمال تھین۔ جہوے جو نتاں معیاں دے سلنا ظا نال تے نہای گرامر دے قواعد دے لحاظ نال درست ہن۔ انھیں دی جاتے ہے کراے لوظ ٹھیک ءو، مال ءو، پھندی ءو، جے ءو، پئی ءو تے خبر ءو لکھنے ویندے تاں و تے مفاہیم تے قواعد دے لحاظ نال درست ہوندے۔
- v- حروف علت (ا، و، ی) جنھیں کون مصو تے دی آکھیا ویندے ہے کرا نہیں وچوں گئی ہک حرف کہیں لوظ دے شروع ءو ج آونجے تاں و تے او حرف صحیح (مصور) بن ویندے۔ پر بے کرا گئی حرف علت شعر دی تلفظ کریندیں ہونیں۔ گرا ڈے تا ونجے (حذف کر ڈے تا ونجے) تاں و تے او نہہ حرف علت کن پہلوں آون آلے لوظ دے اخیر حرف جی تے زیر یا پیش وچوں گئی نہ گئی حرکت ضرور اونڈی پوندی ءو۔ پر اے تے او دے الف کون حذف کریندیں ہونیں انجھو جنھیں صورت کڈ نہیں وچیں جنھیں آندی۔ مثال دے طور تے جزمبر ۴ دے اشعار ءو ج ڈے تے گئے لوٹیں کون ڈے ٹھار ج سگدے۔
- vi- جزمبر ۵ پونڈے ڈے تے گئے قانون دے مطابق جے کرا ءو ج دے الف گون حذف کر ڈے تا ونجے تاں و تے او نہہ کن پہلوں

”ہ“ تے او کون ”ہ“ لکھن ننداں معیوب ءو تے نہای گرامر دے قواعد دے خلاف ءو جے کرا ”ہ“ تے ”ہ“ کون الف خفی الصوت دا ناں ڈے تا ونجے تاں اے بے جا نہ ہوی۔ کیوں جو اے الف مصو تے دائیم مصو تے ءو لہذا سرائیکی زبان دے کلامی آہنگ دے مطابق اے یا ہے کون ”ہ“ تے او یا ہو کون ”ہ“ لکھن سرائیکی صوتیات دے عین مطابق ءو۔ ایں طرحاں ءو ج یا و ج کون ”ہ“ لکھن کئی معیوب جگھاں کا نئیں۔ کیوں جو اے تے او سرائیکی زبان دی کلامی تے تحریری ضرورت کون پورا نہیں کریندے۔ ڈو جھی اے جگھاں جو اے تے او اسم اشارہ بن، فعل ناقص نہیں۔ اے کون ہے دی بجائے تے او کون ہو دی بجائے استعمال کرن درست کا نئیں۔ چونکہ اے واضح مختلف ”ہ“ تے او مختلف ”ہ“ سرائیکی زبان دی کلامی تے تحریری ضرورت کون پورا کریندے۔

ابن دے نال نال تحریر ءو ج روانی دی پیدا تھئی ویندی ءو۔ سب توں زیادہ اہم اے جگھاں ءو ج افعال دے گرا دیاں ءو ج ضمیر متصل دے گنا غڑھے نال املا ءو ج ہوا یا ن پھیر گیاں پیدا تھیندیں انھیں کون ”ہ“ تے ”ہ“ دے استعمال نال بطریق احسن دور کیتا وکھے سگدے۔ مثال دے طور تے ضمیر متصل دے گنا غڑھے نال ہوا یا ن آلے لوٹیں دی املا کجھ ایس ہے۔

لوظ	ضمیر متصل	حرف علت	فعل	معنی
لکھیں	ضمیر واحد متکلم	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی مطلق	میں نے لکھا
لکھیں	ضمیر واحد متکلم	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی قریب	میں نے لکھا ہے
لکھیں	ضمیر واحد غائب	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی مطلق	اس نے لکھا
لکھیں	ضمیر واحد غائب	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی قریب	اس نے لکھا ہے
لکھیں	ضمیر واحد متکلم	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی مطلق	میں نے اسے لکھا
لکھیں	ضمیر واحد متکلم	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی قریب	میں نے اسے لکھا ہے
لکھیں	ضمیر واحد حاضر	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی قریب	تو نے لکھا ہے
لکھیں	ضمیر واحد حاضر	حرف علت ی دے اے تے ءو استعمال	ماضی قریب	تو نے لکھا ہے

مثال دے طور تے کجھ جملے دی ڈیکھو۔

- 1 اور کھتاں قہندی پئی ءو۔ ۲۔ تاں کیا کھاندے ہے پئے ہو۔ ۳۔ اے کیندا گھر ءو۔ ۴۔ بیڑا گھرتاں سلامت ءو۔ ۵۔ روزہ افطار کیتی پٹھے ءو۔
- اے تے ڈے تے گئے جملیں ءو ج استعمال کیتے گئے ”ہ“ تے ”ہ“ دی جاتے ہے کرا ”ہ“ تے ”ہ“ دا استعمال کیتا ونجے تاں اے بیلے کجھ ایس لکھینے وین۔
- 2 اور کھتاں ویندی پئی اے۔ ۱۔ تاں کیا کھاندے ہے پئے او۔ ۳۔ اے کیندا گھر اے۔ ۴۔ چلو! بیڑا گھرتاں سلامت اے۔ ۵۔ روزہ افطار کیتی پٹھے او۔

مقبولیت حاصل نہ کر سکی۔ حضرت غلامی صاحب دے بعد سرائیکی زبان دے کئی دانشور کوں توفیق نہ بخشی جو یائے خفی الصوت دی لکھت بارے آہر کر ہند اجڑی جو سرائیکی بول چال تے آوند نہیں لکھتیں دی جان ۽۔ بابائے اردو ڈاکٹر مولوی عبدالحق یائے خفی الصوت گوں ”یائے معدولہ“ دا نام ڈیندیں ہونئیں آہنی کتاب ’قواعد اردو‘ دے صفحہ نمبر ۴۹ تے لکھیاں لکھینے۔

”بعض الفاظ میں ’ی‘، ’ہی‘ اپنے پہلے حرف کے ساتھ اس طرح مل کر پڑھی جاتی ہے کہ وہ دونوں ایک آواز معلوم ہوتے ہیں۔ جیسے کیا، کیاری، پیارا، دھیان، چینی اور گیارہ۔ اس کا نام ہم نے ’یائے معدولہ‘ رکھا ہے۔ اس کتاب کے لیے ایسی ’ی‘ کے اوپر یہ ’v‘ نشان یعنی الٹی جزم لگا دیتے ہیں۔“

میڈے نزدیک بابائے اردو دی رائے درست ۽۔ یعنی یائے خفی الصوت دے آئے الٹی جزم ’v‘ دا نشان گھٹ کر نہیں یائے معروف تے یائے خفی الصوت کوں انجواں کر ڈاؤن ۽۔ جیویں جو سرائیکی زبان دا مزاج وی ہے تے آوندی لکھت دی ضرورت وی۔ سرائیکی زبان ۽ جی یائے خفی الصوت کھٹاں کھٹاں استعمال تھیندی ۽۔ نشتا ہر کرن دی آہر کریندے ہیں۔ (نوٹ: یائے خفی الصوت دی علامت ’v‘ میڈی لہجہ پوری کتاب ۽ جی لکھت ڈٹی گئی ۽ ڈیجھی وچ سگدی ۽)۔

1 انجھیں مصادرتھیں کن ماضی مطلق معروف بُنید نہیں ہونئیں مصدری مادے دے بعد جے کڈ نہیں ’یا‘ دا گھاڑ حاضر وی تھی وچے تاں وت اونہہ ’یا‘ ’دی‘ ’ی‘ کوں یائے خفی الصوت یعنی ’یا‘، لکھن ضروری تھی ویسی کیوں جو سرائیکی زبان ۽ جی انجھیں لوٹیں دا تلفظ یائے خفی الصوت مال ای کہیا ویندے۔ مثال دے طور تے ماضی مطلق معروف دے سینے و احد غائب دے اے لوظ ڈیکھو۔ لکھن کن لکھنا، کھین کن کھینڈیا تے پڑھن کن پڑھنا وغیرہ۔ جے کرائیں لوٹیں کوں یائے خفی الصوت دے نشان ’v‘ دے گھاڑھے مال نہ لکھوں تاں وت اے لوظ یائے جلی الصوت مال، لکھنا پڑھنا تے کھینڈیا پڑھے دیں جہو اسر پنجانی تے اردو لہجہ ۽۔ پراے گھاڑ کھنڈھ بھن آئی ۽ جو لازم مصادرتھیں متعدد معنی متعدی متعدی مصدر کن آلے مصادرتھیں جے کرائیں ماضی مطلق معروف دی گردان لیتی ویسی تاں وت صیغہ و احد غائب مال یائے خفی الصوت دی بجائے یائے جلی الصوت استعمال تھیں۔ مثال دے طور تے لکھوایا، کھنڈایا، پڑھلایا پڑھوایا وغیرہ۔

2 متعدی مصادرتھیں ماضی مطلق معروف بُنید نہیں ہونئیں صیغہ جمع غائب مؤنث کیلے مشغول دے مال یائے خفی الصوت دا استعمال تھیں۔ مثال دے طور تے اے جملہ ڈیکھو۔ اہلم پھٹیاں لکھناں میں روٹیاں کھناں، اونہہ چھٹیاں پھٹیاں وغیرہ

3 کہنیں وی لازم مصدر کن ماضی مطلق معروف دے صیغہ جمع غائب مؤنث جمع حاضر مؤنث تے جمع متکلم مؤنث کیلے یائے خفی الصوت دا استعمال تھیندے۔ مثال دے طور تے درکن مصدر کن او درکیاں، تساں درکیاں، اسان درکیاں، سمں مصدر کن، او ستیاں، تساں ستیاں تے اسان ستیاں وغیرہ۔

4 کہنیں وی لازم یا متعدی مصدر کن فعل حال معروف دے صیغہ جمع غائب مؤنث جمع حاضر مؤنث تے جمع متکلم مؤنث

آون آلے لوظ دے اخیر ی حرف دے تلوں زیر لاؤنی پوندی ۽۔ مثال دے طور تے گھرائج کوں گھرائج، دل اچ کوں دل اچ، رات اچ کوں رات اچ لکھن لکھت دے کہیں اصول دے مطابق کا نہیں۔ انجھیں ترکیبیں کوں جے کرائیں خفی الصوت دے گھاڑھے مال گھرائج، دل اچ، رات اچ، یائے خفی لکھنا وچے تاں زیادہ درست ۽۔ چنانچہ اچ کوں ۽ جی لکھن کہیں قانون دے خلاف کا نہیں۔

vii- جے کر ۽ جی یائج دی جاتے وچ لکھنا وچے تاں وت اے لکھت دے اصول دے عین مطابق ۽۔ پر جے کڈ نہیں کہیں شعر ۽ جی وچ دے استعمال مال وزن ۽ جی فرق آندا ہونے تاں وت حرف علت ’و‘ ’دی‘ بجائے الف خفی الصوت (۽) دا استعمال ضروری تھی ویندے۔ مثال دے طور تے اے اشعار ڈیکھو جنھیں ۽ جی لوظ وچ پورا پورا رہنا گئے۔

اپنے گھروچ، اپنیاں وچ، غیر ہاں، اے کھپے وی کھپیاں روز میں (اللہ بخش یاد)
میڈی قسمت وچ رب لکھیں، وٹے، مٹیاں، گارے، پتھر (ریاض رحمانی)
جتھو وچ جے گئی ہتھیا نہیں، جتھیں جتھیں کرو، چاں چاں کرو (احمد خان طارق)

ہن کھن لکھو جنھیں شعر ڈیکھو جنھیں ۽ جی وچ دا لوظ پورا پورا (یعنی آہنی بھر پورا آواز مال) نہیں آندا۔ لہجہ گھاٹھوں اتھال الف خفی الصوت (۽) دا استعمال لازمی تھی ویندے تاں شعر دا وزن پورا ہندے۔

آہنی سنہیل وان تے اتلا، بے شولا نہ تھی۔ ویٹھے دی جے وٹھے وچ آویں، وٹھو پٹیں پکے دھو (اللہ بخش یاد)
عین بہاری رت وچ آتھیاں۔ آجوں نہیں، بول نہیں وٹیاں آتھیں

میڈے شہر وچ او ہوسوے۔ جیندے آپہنے لکھن تے رتے (امان اللہ بھٹم)

ب: یائے خفی الصوت: یائے خفی الصوت (مدغم او آزی ’ی‘) دا استعمال سرائیکی زبان دی ہک اہم ضرورت ۽ کیوں جو سرائیکی زبان دے بے شمار لوٹیں دے تلفظ ۽ جی یائے خفی الصوت ہوں اہم کردار دا کردی ۽ خصوصاً اکثر افعال دی گردان کریندیں ہونئیں یائے خفی الصوت دا استعمال ضروری تھی ویندے۔ لہجہ گھاٹھوں سرائیکی زبان دے لکھنا نہیں تے زیر تعلیم افراد کیلے ایندے استعمال تے کما حقہ، دسترس رکھن ہوں ضروری ۽۔ لطف دی گھاڑھ تاں اے ہے جو ساڈے سرائیکی زبان دے دانشوراہاں تیں یائے خفی الصوت کوں ہک نوبٹا حرف تہجی ملن یا نہ ملن دی بحث ۽ جی سرگردان ہن تے مال ای ایندی املا وی اچاں تیں متا زعمہ۔ اخیر اے ہنی گھاڑھ ۽ جو یائے خفی الصوت کوں ہروں بھروں حرف تہجی ملنیاں وچے یا مانیاں وچے پر اے گھاڑھ ضروری ۽ جو ایندی املا تے ضرور اتفاق کر گھدا وچے تاں جو سرائیکی زبان دیں لکھتیں ۽ جی یکسانیت پیدا کیق وچ سکے۔ حضرت بشیر احمد غلامی بہاولپوری یائے خفی الصوت دے وجود تے او ہندی املا تے توجہ ضروری وئی ۽ پر او ہندی اے کوشش سرائیکی دانشوریں دے نزدیک شرف قبولیت حاصل نہیں کر سکی۔ انجھیں ایندی املا ’ی‘ مقرر کیق جوی جو لکھت دے اصولیں دے مطابق نہ تھیں لہجہ گھاٹھوں اے املا زیادہ

ذیوے فعل ماضی اکھید سے۔ چیوس جو رمضان خط لکھنیا، میں سکول گیا، تم تیں پتنگ اٹی اٹی ہوئی، توں فیس ڈے چھوڑیں با، اصغر گھر آ گیا ہے۔ وغیرہ وغیرہ۔ فعل ماضی دیاں تسمان درج ذیل ہن۔

- (الف) فعل ماضی مطلق
(ب) فعل ماضی قریب
(ج) فعل ماضی بعید (ماضی تمام)
(د) فعل ماضی استمراری ابدامی انا تمام اجاری،
(ر) فعل ماضی بھکیہ یا احتمالی
(س) فعل ماضی شرطی یا تمنائی
(ض) فعل ماضی التزای۔

الف) فعل ماضی مطلق

i۔ جبوے فعل توں محض بک گزرے ہوئے زمانے دا تھنیا ہونیا کم ظاہر تھیوے کوں فعل ماضی مطلق آکھیا ویندے۔

(سرائیکی زبان دے قاعدے قانون ازفا کرمہر عبدالحی 231)

ii۔ فعل ماضی مطلق او فعل ہے جیوے وچ محض گزریا ہویا زمانہ تاں ظاہر تھیوے پر ایہ پتہ نہ لگے جو کم تیزے دے زمانے وچ تھئے یا پرے دے زمانے وچ۔

(سرائیکی قواعد دے زبان ماہی انیشرا احمد بھائیہ 138)

iii۔ فعل ماضی مطلق اوہ زمانے کوں آکھیا ویندے جیں وچ کہیں کم دے تھیون دی جمل (مہم، کول مول) نمونے وچ خبر ڈتی وے۔ مطلق دے معنی ہن اصل، خالص، سورا، ازاد، بالکل، محض، ہراسر وغیرہ۔

(سنڈی بولی جو صرف و نحو واحد بخش 341) (ترجمہ)

iv۔ فعل ماضی مطلق اوہ وقت ڈکھیندے جہو اجو بالکل گزریا ہویا ہے یعنی جیں وچ تیزے تے پرے دا تصور نہ پاتا وے یا جیں وچ کئی کم تھی چکا ہووے۔

(وڈے سنڈی دیا کرن اڈ میر ولس ہر چھا ڈوانی 131) (ترجمہ)

v۔ فعل ماضی مطلق او فعل ہے جیں وچ کہیں کم دا تھیون گزرنے ہوئے زمانے وچ پاتا وے تے پرے دا تصور موجود نہ ہووے۔

(اردو کوزہ پڑھنا نغلام جیلانی صدم 113) (ترجمہ)

vi۔ فعل ماضی مطلق او فعل ہے جیں وچ محض بک فعل دے گزریئے ہوئے زمانے وچ واقع تھیون دی خبر ملے۔

(قواعد اردو روزا کرمولوی عبدالحی 125) (ترجمہ)

vii۔ گزریل وقت دا نمائندہ ماضی اکھید ہے۔ تے بے کرن فعل دے ذریعے گزریل وقت دا اظہار کرنا ہووے تے مال ای زمانی فاصلے دا تعین کرن دی مقصود نہ ہووے تاں وچ ایہہ مقصد کیسے استعمال تھیون آئے فعل دی ہیئت ’ماضی مطلق‘ اکھیدی ہے۔

(نئی اردو قواعد از حسمت جاوید 93) (ترجمہ)

اُتے ڈتیں گئیں مختلف دانشوریں دیں تعریفیں کن ماضی مطلق دی تعریف کجھ ایں بندی ہے۔

’او فعل جیں وچ کہیں کم دا کرن تھیون تے ہن گزرنے ہوئے مطلق (ازاد، بالکل، قطعی) یا جمل (مہم، کول مول) یا مختصر زمانے وچ پاتا وے۔ ڈو جھے لوٹیں وچ ایہہ گزریئے وقت دا اظہار زمانی فاصلے دے بغیر (یعنی تیزے تے پرے دے تصور

کیسے یا ئے غنی الصوت دا استعمال تھیندے۔ مثال دے طور تے سمین مصدر کن او سمین، سناں سمیناں، اسان سمیناں ہیں، لکھن مصدر کن او لکھن، تیں لکھنیاں، اسان لکھنیاں ہیں۔

5 الجھنیں سارے لازم تے متعدی مصادر جنہیں کن ماضی مطلق معروف دے پان آئے صیغے واحد غائب دے اثیر وچ ’یا‘ آندے تاں وچ انہیں لازم مصادر کن ماضی قریب معروف مذکر دے سارے صیغے تے مؤنث دے جمع غائب، جمع حاضر تے جمع متکلم دے صیغے یا ئے غنی الصوت مال لکھن و سین جڈاں جو متعدی مصادر کن ماضی قریب معروف مذکر تے مؤنث دے سارے صیغیں وچ یا ئے غنی الصوت استعمال تھیں۔ مثال دے طور تے ڈیکھو:

مصدر	مذکر یا مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد متکلم	جمع متکلم
درکن	مذکر	اودر کیئے	و در کیئیں	توں در کیئیں	ٹساں در کیئے	میں در کیاں	اساں در کیئے
درکن	مؤنث	اودر کی	اور کیئیں	توں در کی	ٹساں در کیاں	میں در کی	اساں در کیاں
لکھن	مذکر	اوندہ لکھن	انھیں لکھن	تیں لکھن	ٹساں لکھن	میں لکھن	اساں لکھن
لکھن	مؤنث	اوندہ لکھن	انھیں لکھن	تیں لکھن	ٹساں لکھن	میں لکھن	اساں لکھن

6 الجھیں تمام واحد اسانے مؤنث جنہیں دے اثیر وچ یا ئے معروف ’می‘ آندی ہے انہیں دی جمع بنیدیں ہونیں یا ئے غنی الصوت دا استعمال کیئا ویندے۔ مثال دے طور تے والی کن و الیاں تھالی کن تھالیاں، چنچی کن چنچیاں، مٹی کن مٹیاں، گلھی کن گلھیاں تے چنچی کن چنچیاں وغیرہ۔

7 الجھنیں تمام واحد اسانے مؤنث جنہیں دے اثیر وچ یا ئے معروف ’می‘ آندی ہے انہیں کن جمع بنیدیں ہونیں یا ئے غنی الصوت دا استعمال تھیندے مثال دے طور تے والی کن و الیاں تھالی کن تھالیاں، چنچی کن چنچیاں، مٹی کن مٹیاں، گلھی کن گلھیاں، تے چنچی کن چنچیاں وغیرہ۔

8 الجھیں تمام واحد اسانے مذکر جنہیں دے اثیر وچ یا ئے معروف ’می‘ آندی ہے او جملے وچ بطور فاعل استعمال تھیں تاں وچ اوندی جمع بنیدیں ہونیں یا ئے غنی الصوت استعمال تھیندی ہو شرط ہے جو گردان ماضی قریب معروف دی ہووے۔ مثال دے طور تے موچیں چم چھینے، درزیں کپڑے پتیں، بوٹھیں جنگ لڑی ہے۔ وغیرہ وغیرہ۔

9 کہیں وی مصدر کن اسم حالیہ بنیدیں ہونیں یا ئے غنی الصوت دا استعمال کیئا ویندے۔ مثال دے طور تے درکن کن درکدیں، لکھن کن لکھدیں، گلھن کن گلھدیں وغیرہ۔

11۔ افعال، انہیں دے ٹانوں دے قاعدے تے گرداناں:

(i) **فعل ماضی تے آندی اقسام:** گذریل وقت دا قواعدی نمائندہ ماضی اکھید ہے۔ ڈو جھے لوٹیں وچ فعل ماضی او خبری فعل وچ جو گزرنے ہوئے زمانے وچ کہیں کم دے کرن، واقع تھیون انجام پانوں، سہن یا کہیں حالت دے ظاہر تھیون دی خبر

دھون	دھو	دھوتا	ڈیون	ڈے	ڈتا	پوون	پو	پوتا
جانن	جان	جاتا	سجائون	سجائے	سجتا	چاون	چا	چاتا

قاعدہ نمبر 4: بعض مصادر جمول و مصدری مادے (فعل امر) دے پہلے حرف تہی دے اکوں ”دھا“ داودھارا کر ڈیون مال ماضی مطلق معروف بن ویندے پر کجھ مصادر لہبہ قاعدے کن متشقی وی ہوندن۔ مثال دے طور تے۔

لہبھیجن	لہھ	لہھا	ڈوہیجن	ڈوہ	ڈوہا	رئھیجن	رئھ	رئھا
رچھیجن	رچھ	رچھا	گھنھیجن	گھنھ	گھنھا	بڈھیجن	بڈھ	بڈھا

قاعدہ نمبر 5: بعض سرائیکی مصادر جنھیں وی ہن جنھیں کنوں فعل ماضی مطلق معروف بے قاعدہ ہندے۔ مثال دے طور تے روون کن رن مران کن مویا، کرن کن کینا، کھان کن کھا، وچن کن گیا، وچن کن بوڑھا، نکلن کن نکھتا، وکاون کن وکھا، آسن کن آندا، بھاون کن بھانا، کمان کن گمانا یا گمایا وغیرہ۔

فعل ماضی مطلق معروف دی گردان کتوں:

قاعدہ نمبر 1: اُتے ڈتے گئے مختلف قاعدیں مال بنائی گئی ماضی مطلق معروف دے چھیکوی ”الف“ کون حذف کر کے باقی دے اگوں تلے ڈتے گئے قاعدے دے مطابق شمار منفصل تے شمار متصل کہتے وکھو وکھو دھارا کینا ویندے۔ ایویں ای موٹ تے ذکر کہتے وی انجوانج و دھارا کر کے فعل ماضی مطلق معروف دی گردان کتوں ویندی۔ اے اے گھلے وی یاد رکھن آئی جو شمار منفصل مال گردان کریندیں ہونیں غائب، حاضر متکلم ویاں، فاعلی ضمیراں (شخصی ضمیراں) وی مال مال ورنیاں ویندیں جڈاں جو شمار متصل مال اے ضمیراں استعمال نہیں کیتیاں ویندیاں۔

ضمیر	ثبت	متعلق	مذکر اموت	واحد عائب	جمع عائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد کلم	جمع حکم
منفصل	ثبت	منفی	مذکر	الف	ے	الف	ے	الف	ے
منفصل	ثبت	منفی	مذکر	ضمیر الف	ضمیر ے	ضمیر الف	ضمیر ے	ضمیر الف	ضمیر ے
منفصل	ثبت	منفی	موت	ی	یاں ااں	ی	یاں ااں	ی	یاں ائی
منفصل	منفی	موت	ضمیر ی	ضمیر یاں ااں	ضمیر ی	ضمیر یاں ااں	ضمیر ی	ضمیر ی	ضمیر یاں ااں
متصل	ثبت	مذکر	الف	ے	یوں اوں	یوے ایوے	کیم ایوی	یوے اوے	یوے اوے
متصل	منفی	مذکر	ضمیر الف	ضمیر ے	نویں اوں	نویں اوں	نویں اوں	نویں اوں	نویں اوں
متصل	ثبت	موت	ی	یاں ااں	یوں اوں	یوے اوے	کیم ایوی ام	یوے اوے	یوے اوے
متصل	منفی	موت	ضمیر ی	ضمیر یاں ااں	نویں اوں	نویں اوں	نویں اوں	نویں اوں	نویں اوں

تون پاک یا لہبہ کن اے ظاہر تہیوے جو کم نیڑے دے زمانے وچ تھئے یا پر دے زمانے وچ تہیوے فعل ماضی مطلق سڈھدے۔“

فعل ماضی مطلق معروف بناون دے قاعدے: سرائیکی مصادر کئی وکھیں دے ہن۔ لہبہ گھلھوں جنھیں مصادر کن اردو تے فارسی و اگوں فعل ماضی مطلق بناون دا کئی ہک قاعدہ وضع نہیں کینا وچ سبدا بلکہ سرائیکی مصادر کوں مختلف گروپیں وچ وچ کرکے فعل ماضی مطلق بناون دے قاعدے گھڑینے ویندے جنہوے جو کجھ ایں ہن۔

قاعدہ نمبر 1: سرائیکی مصادر کن عام طور تے ماضی مطلق معروف بناون ساکے کہیں وی مصدر دے مصدری مادے یا فعل امر دے اکوں ”یا“ (یاے فعی الصوت ”ی“ + الف) داودھارا کر ڈیون مال فعل ماضی مطلق معروف بن ویندے۔ مثال دے طور تے آون کنوں آیا۔ مارن کنوں ماریا، ترن کنوں تریا، کھلن کنوں کھلایا، بوٹی کنوں بوٹیا، وچن کنوں وچنیا، سٹھلن کنوں سٹھلایا۔ تے وچن کنوں وچنیا۔

قاعدہ نمبر 2: جے کہیں مصدر دے مصدری مادے (فعل امر) دا چھیکوی حرف ”یا“ ”س“ ہووے تاں وت اوندی لہبہ چھیکوی ”ہ“ ”یا“ ”س“ کون حذف کر کے باقی دے اگوں ”نھا، دھا یا تھا“ داودھارا کر ڈیون مال فعل ماضی مطلق معروف بن ویندے۔ مثال دے طور تے:

صدر	صدری مادہ	ماضی مطلق	صدر	صدری مادہ	ماضی مطلق	صدر	صدری مادہ	ماضی مطلق
پہن	پہہ	پہٹھا	پہن	پہہ	پہٹھا	پہن	پہہ	پہٹھا
دھروہن	دھروہ	دھروٹھا	دھروہن	دھروہ	دھروٹھا	دھروہن	دھروہ	دھروٹھا
پہن	پہہ	پہٹھا	پہن	پہہ	پہٹھا	پہن	پہہ	پہٹھا
کسن	کس	کھٹھا	کسن	کس	کھٹھا	کسن	کس	کھٹھا
ڈہن	ڈوہ	ڈوہا	ڈہن	ڈوہ	ڈوہا	ڈہن	ڈوہ	ڈوہا
چھن	چھہ	چھٹھا	چھن	چھہ	چھٹھا	چھن	چھہ	چھٹھا

اے گالھ یاد رکھن آئی جو بعض مصادر جنھیں دے مصدری مادے دی چھیکوی ”ہ“ ”یا“ ”س“ آندی ہ۔ لہبہ قاعدے کن متشقی ہوندن۔

قاعدہ نمبر 3: جنھیں مصدر دے مصدری مادے یا فعل امر دا چھیکوی حرف، حروف علت (ا، و، ی) وچوں کئی ہک آونجے یا ”س“ (نون غنہ) ہووے تاں وت اوندی چھیکوی حرف کون حذف کر کے باقی دے اگوں ”تا“ داودھارا کر ڈیون مال فعل ماضی مطلق معروف بن ویندے۔ پر بعض مصادر لہبہ قاعدے کن متشقی وی ہوندن۔ مثال دے طور تے۔

صدر	صدری مادہ	ماضی مطلق	صدر	صدری مادہ	ماضی مطلق	صدر	صدری مادہ	ماضی مطلق
پان	پا	پاتا	چاون	چا	چاتا	دھان	دھا	دھاتا
پیون	پی	پیٹا	سیون	سی	سیتا	جون	جو	جیتا

متصل	مثنیٰ	مؤنث	ضمیمہ درکی	ضمیمہ انحصاری	نہیں درکی	نہیں درکی	نہیں درکی	نہیں درکی	نہیں درکی	نہیں درکی
------	-------	------	------------	---------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

فعل ماضی مطلق معروف دی گردان مصادر متحدی کون:

قاعدہ نمبر 2: کہیں وی متحدی مصدر کون آئے ڈتے گئے قاعدہ کیں دے مطابق فعل ماضی مطلق واحد غائب مذکر گھن کر نہیں اونہ کن پہلوں غائب، حاضر تے متکلم دیاں سیفہ وار فاعلی (شخصی) ضمیراں گنڈھ کر نہیں گردان مثنیٰ و ہندی و ڈو جسے لوظیں ہوج ڈتے گئے اصل مصدر متحدی کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر تاں مستقل رہندے جڈاں جو اونہ کن پہلوں آؤن آکیاں غائب، حاضر متکلم دیاں فاعلی ضمیراں سیفہ وار تبدیل تھیندیاں رہ و ہندی نہیں۔ ہئی اے گھاکھ جو مصدر متحدی کن فعل ماضی مطلق معروف دی گردان مذکر تے مؤنث کیلے انجواں نہیں ہوندی۔ ضمیر منفصل دی مثنیٰ گردان کیلے ضمیر شخصی تے فعل ماضی مطلق معروف دے سیفہ واحد غائب مذکر دے وچکار لوظ "نہیں" دا ودھارا کیتا و ہندے۔ ایوں ای ضمیر متصل مال فعل ماضی مطلق معروف دی مثبت تے مثنیٰ گردان ساگے تلے ڈتے گئے خاکے دے مطابق لوظیں دا ودھارا کیتا و ہندے۔ اے ای درہوے ہوجی گردان کیلے ماضی مطلق معروف دے سیفہ واحد غائب مذکر کن پہلوں تلے ڈتے ہونے لوظیں دا ودھارا کیتا و ہندے۔

ضمیر	ثبت	مثنیٰ	مذکر مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر مؤنث	س	نہیں آنے	واوہی آئی	وہے اوے آنے	م ایوں	وے	
متصل	مثنیٰ	مذکر مؤنث	اُس اونہیں	نہیں	نہیں	نہیں	نہیں	نہیں	نہیں

مصادر متحدی لکھن آتے ڈیون کن گردان:

ضمیر متصل	ثبت	مذکر مؤنث	اونہ لکھیا	نہیں اداں لکھیا	تہیں لکھیا	تساں لکھیا	میں لکھیا	اساں لکھیا
ضمیر متصل	ثبت	مذکر مؤنث	اونہ لکھیا	نہیں اداں لکھیا	تہیں لکھیا	تساں لکھیا	میں لکھیا	اساں لکھیا
ضمیر متصل	مثنیٰ	مذکر مؤنث	اونہ لکھیا	نہیں اداں لکھیا	تہیں لکھیا	تساں لکھیا	میں لکھیا	اساں لکھیا
ضمیر متصل	مثنیٰ	مذکر مؤنث	اونہ لکھیا	نہیں اداں لکھیا	تہیں لکھیا	تساں لکھیا	میں لکھیا	اساں لکھیا
ضمیر متصل	ثبت	مذکر مؤنث	لکھیوں	لکھیوں	لکھیوں	لکھیوں	لکھیوں	لکھیوں

مصادر متحدی ڈیون کن گردان:

ضمیر	ثبت	مذکر تے مؤنث	ڈاں	ڈاں	ڈاں	ڈاں	ڈاں	ڈاں
متصل	ثبت	مذکر تے مؤنث	ڈاں	ڈاں	ڈاں	ڈاں	ڈاں	ڈاں

ڈرکن تے روون مصدر کون گردان:

متصل	ثبت	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	ثبت	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مثنیٰ	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مثنیٰ	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	ثبت	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	ثبت	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مثنیٰ	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مثنیٰ	مذکر	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا
متصل	مؤنث	مؤنث	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اوڑکيا	اساں اوڑکيا

بن وید سے گردان کرن سائگے آتے ڈا تا گیا قاعدہ ہبڑ اور بنیا وید سے۔ لہہ قاعدے دے مطابق مذکر تے موث دی گردان انجو ائق ویدی ہو۔ گردان کہتے قاعدہ ہبڑ ادا خا ک آپنے سامنے رکھو۔

معدی مصدر مان کتوں گردان:

ضمیر	ثبت	منفی	مذکر اموت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم

متصل	منفی	مذکر تے موث	نس ڈا / نوئس ڈا	نویس ڈا	نویس ڈا	نویس ڈا	نویس ڈا	نویس ڈا	نویس ڈا
------	------	-------------	-----------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

فعل ماشی مطلق معروف دی گردان مصادر معدی المعدی کتوں:

قاعدہ نمبر 3: فعل ماشی مطلق دی گردان مصادر معدی المعدی کتوں قاعدہ نمبر ۲ دے مطابق کیتی ویدی معدی مصدر کن مصادر معدی المعدی کتوں ناون دے قاعدے ”مصدر دے بیان“ دی تہ نمبر 10 پیٹھر ڈیکھو۔

معدی المعدی مصادر کساواں / کساواں تے ڈا واں کتوں گردان:

ضمیر	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب <th>جمع غائب <th>واحد حاضر</th> <th>جمع حاضر</th> <th>واحد حکم</th> <th>جمع حکم</th> </th>	جمع غائب <th>واحد حاضر</th> <th>جمع حاضر</th> <th>واحد حکم</th> <th>جمع حکم</th>	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	منفی	مذکر تے موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم

فعل ماشی مطلق مجهول دی مصادر معدی کتوں گردان:

قاعدہ نمبر 4: فعل ماشی مطلق مجهول دی گردان صرف معدی مصدر کن ای کیتی وچ سگدی ہو۔ اید سے ناون دا قاعدہ کجھ ای ہے جو اصل مصدر (جیدی گردان کرن مقصود ہو) کن ماشی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر گھن کرنیں آوندے گوں وچ جن مصدر کن وی ماشی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (جہو اچو گیا بند سے) اچو گیا بند سے) کنڈھ ہون مال فعل ماشی مطلق مجهول واصیغہ واحد غائب مذکر

متصل	منفی	مذکر	مرج ناص	-	مرج نھویں کیا	مرج نوصے گئے	مرج نہ کیوی	مرج نلے گئے
متصل	منفی	مذکر	مرج نوص	-	-	-	مرج نھم اگھیں کیا	-
متصل	مثبت	مؤنث	مرج نگیس	مرج نگیوں	مرج نگیوں	مرج نگیوں	مرج نگیوں	مرج نہ کیوے
متصل	منفی	مؤنث	مرج نہ	مرج نھیں	مرج نہ کیوں	مرج نہ کیوے	مرج نہ گیم	مرج نہ کیوے
متصل	منفی	مؤنث	مرج ناص	-	مرج نھویں	مرج نہ کیوے	مرج نہ کیوی	مرج نلے گیاں
متصل	منفی	مؤنث	مرج نوص	-	-	مرج نوصے گیاں	مرج نھم گئی	-

مصدر مجہول مرجئی کتوں گروان نمبر 2:

متصل	مثبت	مذکر	اومری کیا	اومری گئے	توں مری کیا	توں مری گئے	توں مری کیا	اساں مری گئے
متصل	منفی	مذکر	اومری نھیں کیا	اومری نھیں گئے	توں مری نھیں کیا	توں مری نھیں گئے	توں مری نھیں کیا	اساں مری نھیں گئے
متصل	مثبت	مؤنث	اومری گئی	اومری گیاں	توں مری گئی	توں مری گیاں	توں مری گئی	اساں مری گیاں
متصل	منفی	مؤنث	اومری نھیں گئی	اومری نھیں گیاں	توں مری نھیں گئی	توں مری نھیں گیاں	توں مری نھیں گئی	اساں مری نھیں گیاں
متصل	مثبت	مذکر	مری نگیس	مری نگیوں	مری نگیوں	مری نگیوں	مری نگیوں	مری نہ کیوے
متصل	منفی	مذکر	مری نہ نگیس	مری نھیں گئے	مری نہ کیوں	مری نہ کیوے	مری نہ گیم	مری نہ کیوے
متصل	منفی	مذکر	مری ناص اچی کیا		مری نھویں کیا	مری نہ کیوے	مری نہ کیوی	مری نلے گئے
متصل	منفی	مؤنث	مری نگیس	مری نھیں	مری نہ کیوں	مری نہ کیوے	مری نہ	مری نہ کیوے
متصل	منفی	مؤنث	مری ناص اچی گئی		مری نھویں گئی	مری نہ کیوے	مری نھم گئی	مری نلے گیاں
متصل	منفی	مؤنث	مری نوص گئی			مری نوصے گیاں	مری نھیں گئی	

متصل	منفی	مؤنث	ماری ناص	ماری نھیں	ماری نھویں گئی	ماریاں نہ	ماری نہ کیوی	ماریاں نلے گیاں
متصل	منفی	مؤنث	ماری نوص	ماریاں نھیں	-	ماریاں نوصے	ماری نھم گئی	-
			گئی	گیاں	گئی	گیاں	ماری نھیں گئی	

فعل ماضی مطلق مجہول دی مصدر مجہول کتوں گروان:

قاعدہ نمبر 5: مصدر مجہول چہرے جو مصدر معروف دی چھیکوی ”ن“ بناوان دے بعد باقی دے اکوں ”ہن“ گنڈھ کرئیں شائے ویدن (چہریں جو کھاون کن کھونچن، لکھن کن لکھدھین، تے پڑھن کن پڑھدھین، وغیرہ) کن فعل ماضی مطلق مجہول بناوان واقعہ کچھ ایں ہے۔ مصدر مجہول دی چھیکوی ”ن“ حذف کرن دے بعد باقی دے اکوں ”ہن“ مصدر کن بنائی گئی ماضی مطلق معروف داصیغ واحد غائب مذکر ”گیا“ گنڈھ ڈیوان ہال ماضی مطلق مجہول واحد غائب مذکر بن ویدے چہریں جو کھونچن کن کھونچ گیا۔ لکھدھین کن کھنچ گیا۔ تے پڑھدھین کن پڑھ گیا۔ ”گیا“ گنڈھ ڈیوان ہال ماضی مطلق مجہول بناوان داڈو جھا قاعدہ کچھ ایں ہے۔ مصدر مجہول دے چھیکوی ”ہن“ کوں حذف کرن دے بعد باقی دے اکوں ”ہن“ گنڈھ ڈیوان ہال ماضی مطلق مجہول بن ویدری۔ چہریں جو کھونچن کن کھوی گیا۔ لکھدھین کن لکھی گیا۔ تے پڑھدھین کن پڑھی گیا وغیرہ۔

مصدر مجہول مرجئی کتوں گروان نمبر 1:

خمیر	مثبت	مذکر	توں مری کیا	توں مری گئے	توں مری کیا	توں مری گئے	توں مری کیا	توں مری گئے
متصل	منفی	مذکر	توں مری نھیں کیا	توں مری نھیں گئے	توں مری نھیں کیا	توں مری نھیں گئے	توں مری نھیں کیا	توں مری نھیں گئے
متصل	مثبت	مؤنث	توں مری گئی	توں مری گیاں	توں مری گئی	توں مری گیاں	توں مری گئی	توں مری گیاں
متصل	منفی	مؤنث	توں مری نھیں گئی	توں مری نھیں گیاں	توں مری نھیں گئی	توں مری نھیں گیاں	توں مری نھیں گئی	توں مری نھیں گیاں
متصل	مثبت	مذکر	مری نگیس	مری نگیوں	مری نگیوں	مری نگیوں	مری نگیوں	مری نہ کیوے
متصل	منفی	مذکر	مری نہ نگیس	مری نھیں گئے	مری نہ کیوں	مری نہ کیوے	مری نہ گیم	مری نہ کیوے
متصل	منفی	مؤنث	مری نگیس	مری نھیں	مری نہ کیوں	مری نہ کیوے	مری نہ	مری نہ کیوے
متصل	منفی	مؤنث	مری ناص اچی گئی		مری نھویں گئی	مری نہ کیوے	مری نھم گئی	مری نلے گیاں
متصل	منفی	مؤنث	مری نوص گئی			مری نوصے گیاں	مری نھیں گئی	

ظہیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوپر لکھو گئے	اٹھاں لکھو گئے	تیں لکھو گئے	تساں لکھو گئے	میں لکھو گئے	اساں لکھو گئے
ظہیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوپر لکھیں لکھلا	اٹھاں لکھیں لکھلا	تیں لکھیں لکھلا	تساں لکھیں لکھلا	میں لکھیں لکھلا	اساں لکھیں لکھلا
ظہیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوپر لکھیں لکھو	اٹھاں لکھیں لکھو	تیں لکھیں لکھو	تساں لکھیں لکھو	میں لکھیں لکھو	اساں لکھیں لکھو
متصل	ثبت	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو
متصل	ثبت	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو
متصل	منفی	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو
متصل	منفی	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو

فعل ماضی قریب جہول دی مصادر متعدی کنوں گردان:

قاعدہ نمبر 4: فعل ماضی قریب جہول دی گردان صرف متعدی مصادر کن ای تھی سگدی ہے۔ ایندے بناوان دا قاعدہ کجھ ایس ہے۔ اصل مصدر متعدی کن (جیندی گردان کرن مقصود ہووے) فعل ماضی مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر گھن کرئیں اوندے اگوں وچجن مصدر کن فعل ماضی قریب معروف قاعدہ نمبر 1 دے مطابق بنا کرئیں کنڈھ ڈیون نال فعل ماضی قریب جہول بن ویندے۔ اصل مصدر کن بنیا ہویا ماضی مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر گردان کریندیں ہونئیں ضمیر منفصل دی ہر حالت نال اتہنی اصلی شکل اتہنا دے مطابق تبدیل کرہی جڈاں جو چجن مصدر کن قاعدہ نمبر 1 دے مطابق ماضی قریب معروف دی گردان کیتی ویسی۔ ضمیر متصل نال گردان کرن سائگے اصل مصدر کن بنیا ہویا ماضی مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر تھو تے جس دے مطابق تبدیل تھیندا ویسی۔ جڈاں جو اوندے اگوں وچجن مصدر کن ماضی قریب معروف دے قاعدہ نمبر 2 دے مطابق ماضی قریب معروف بنا کرئیں کنڈھ ڈتی ویسی تے دست گردان کیتی ویسی۔ اے جگہ لکھو یا درکھن آئی جو ماضی قریب جہول ہے تہ مذکر تے مونث دی گردان وکھو وکھو ہندی ہے۔ اتھاں مارن مصدر متعدی کنوں ماضی قریب جہول دی گردان کیتی ویندی ہے۔

ظہیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوپر لکھو گئے	اٹھاں لکھو گئے	تیں لکھو گئے	تساں لکھو گئے	میں لکھو گئے	اساں لکھو گئے
ظہیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوپر لکھیں لکھو	اٹھاں لکھیں لکھو	تیں لکھیں لکھو	تساں لکھیں لکھو	میں لکھیں لکھو	اساں لکھیں لکھو

مقصود ہووے) کن ماضی مطلق معروف بنا کرئیں اوندے صیغہ واحد غائب مذکر دے چھیکوی الف کوں حذف کر کے باقی دے اگوں تے خا کے دے مطابق دھارا کینا ویندے۔ ضمیر متصل دے گھاڈھے دی وچھی صورت اے وی ہے جو ماضی مطلق معروف دے صیغہ واحد غائب مذکر دے اگوں تے خا کے دے مطابق لکھیں دا دھارا کینا ویندے۔ نئی بناوان سائگے خا کے بچ ڈتے ہوئے لوظ ماضی مطلق دے صیغہ واحد غائب مذکر کن پہلوں کنڈھ ڈتے ویندن۔ اے جگہ لکھو یا درکھن آئی جو مصدر متعدی کن ماضی قریب معروف دی گردان کریندیں ہونئیں مذکر تے مونث دے صیغہ وکھو وکھو ہوندے۔

خاک:

ضمیر	صورت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد متکلم	جمع متکلم
متصل	پہلی صورت مثبت	نہیں	نہیں	ئی او آئی	ے	تھم	ے سے
	پہلی صورت مونث	نہیں	نہیں	نھوی	نھوے	نھم	نہے
	ڈوچھی صورت	ہنس	ہنہیں	ہوی	ہوے	ہم	ہسے
	منفی	نہیں	نہیں	نھوی	نھوے	نھم	نہے

مصدر متعدی مارن کنوں گردان:

ظہیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوپر لکھو گئے	اٹھاں لکھو گئے	تیں لکھو گئے	تساں لکھو گئے	میں لکھو گئے	اساں لکھو گئے
ظہیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوپر لکھیں لکھو	اٹھاں لکھیں لکھو	تیں لکھیں لکھو	تساں لکھیں لکھو	میں لکھیں لکھو	اساں لکھیں لکھو
متصل	ثبت	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو
متصل	ثبت	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو
متصل	منفی	مذکر مودت	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو	لکھاؤں لکھو اٹھو

فعل ماضی قریب معروف دی مصادر متعدی کنوں گردان:

قاعدہ نمبر 3: سب توں پہلے مصادر لازم یا مصادر متعدی کنوں مصدر دے بیان دی جز نمبر 10 پتھر ڈتے گئے قاعدہ دے مطابق مصادر متعدی متعدی نائے ویندن تے دست فعل ماضی قریب معروف دی گردان قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتی ویندی ہے۔

مصادر متعدی متعدی لکھاؤں لکھو اوں کنوں گردان:

ظہیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوپر لکھو گئے	اٹھاں لکھو گئے	تیں لکھو گئے	تساں لکھو گئے	میں لکھو گئے	اساں لکھو گئے
ظہیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوپر لکھیں لکھو	اٹھاں لکھیں لکھو	تیں لکھیں لکھو	تساں لکھیں لکھو	میں لکھیں لکھو	اساں لکھیں لکھو

ضمیر	ثبت اسنی	مذکر امونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل
مثنیٰ	مذکر امونث	مثنیٰ	مثنیٰ	مثنیٰ	مثنیٰ	مثنیٰ	مثنیٰ

ماضی قریب معروف تمام نون وا قاعدہ:

قاعدہ نمبر 7: کہیں کم دا گز رہے ہوئے قریب دے زمانے عین شتم تھیون پانا ونجے ماضی قریب تمام اکھیندے۔ ماضی قریب تمام بنا نون وا قاعدہ کجھ ایس ہے۔ کہیں وی مصدر (ٹوڑے جو لازم ہووے یا متعدی ہووے) دے مصدری مادے (فعل امر) دے اگوں گھنن مصدر کن ماضی قریب معروف واحد غائب مذکر گنڈھ ڈیون مال ماضی قریب تمام واحد غائب مذکر بن ویندے۔ چویس جو مار گھدے، اٹ گھدے، لکھ گھدے، لکھ گھدے وغیرہ وغیرہ۔ گھنن مصدر کن علاوہ کی ہنے مصادر وی ہن جنہیں کن ماضی قریب معروف واحد غائب مذکر گنڈھن مال ماضی قریب تمام واحد غائب مذکر بن ویندے۔ مثال دے طور تے مار ڈتے، ڈتے، کھائے، کھائے، کھاموئے، مرستے، مرستھائے، دکھائے، مرچکے، کھاچکے، مارکھڑے، مارستھے وغیرہ وغیرہ۔ بعض اوقات ہون مصدر کن ماضی مطلق یا ماضی قریب معروف دے سینے ترتیب وار آتے ڈتیں گھن ترتیب دے اگوں بطور لاحقہ گنڈھ ڈتے ویندے۔ چویس جو کھا گھد ام، مار ڈتاہوی، مار ڈتاہنی، کھامو یا ہے، ڈکھ بھانہیں، مرستھائے ہن، کھا ستے ہوو غیرہ وغیرہ۔ اسے کھا لہو یا درکھن آئی جو ماضی قریب تمام دے صیغہ واحد غائب کنوں پہلے بیکر ضمیر منفصل (ضمیر شخصی) اوہہ لگی تاں وت اونڈی گردان مذکر تے مونث کیے انجوانج تھیسے پر جڈاں ضمیر منفصل اوگی تاں وت اونڈی گردان مذکر تے مونث کیے انجوانج تھیسے۔ اوہہ مار گھدے، اوہہ مار ڈتے، اوہہ ٹرٹھستے، او کھاموئے، او مرستے، او مرستھائے، او ڈکھ بھانے وغیرہ وغیرہ۔ ضماز متصل دا استعمال جڈاں تھیسے جڈاں ماضی قریب تمام دے صیغہ واحد غائب مال ضمیر منفصل ’’اونہ‘‘ ورتی گئی ہووے جے کر ضماز متصل نہورہیاں ونجن تاں وت ضماز متصل لاہوتھی وین۔ ضماز متصل کجھ ایس ہن۔ صیغہ واحد غائب کیے (س) صیغہ جمع غائب کیے (سے نیں) واحد حاضر کیے (ی، وی) جمع حاضر کیے (ونے، وے، وے) واحد متکلم کیے (م، وئی) تے جمع متکلم کیے (دے، سے)

کھاون مصدر کن ماضی قریب تمام دی گردان:

متصل	ثبت	مذکر	اوہہ کھا	انہیں کھا	تین کھا گھدے	تساں کھا گھدے	میں کھا گھدے	اساں کھا گھدے
			گھدے	گھدے				

فعل ماضی قریب مجہول دی مصادر مجہول کنوں ڈو جھی گردان:

قاعدہ نمبر 6: مصدر مجہول دے چھیکوی ’’جھن‘‘ کون حذف کر کے باقی دے اگوں ونجوں مصدر کنوں فعل ماضی قریب مجہول آتے ڈتے گئے قاعدہ نمبر 5 دے مطابق گردان کیتی پندی ہ۔ مثال دے طور تے مرتجبن کن مری گئے، لکھ لکھ جس کن لکھی گئے، کھ لکھ جس کن لکھی گئے وغیرہ وغیرہ۔ قاعدہ نمبر 5 و اگوں اتھاں وی مذکر تے مونث دی گردان و کھو کھو ہندی ہ۔ مرتجبن مصدر کن ماضی قریب مجہول دی گردان کجھ ایس تھیسے۔

ضمیر	ثبت اسنی	مذکر امونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
متصل	ثبت	مذکر	اوہی گئے	اوہی گئے	توں مری گھیں	تساں مری گئے	میں مری گھیاں	اساں مری گئے
متصل	ثبت	مذکر	اوہی گھیا ہے	اوہی گھیا ہے	توں مری گھیا	تساں مری گھیا	میں مری گھیا	اساں مری گئے
-	-	-	-	-	توں مری گھیاں	تساں مری گھیاں	میں مری گھیاں	اساں مری گئے
متصل	مثنیٰ	مذکر	اوہیں مری گھیا	اوہیں مری گھیا	توں مری گھیں	تساں مری گھیں	میں مری گھیں	اساں مری گھیاں
متصل	ثبت	مذکر	اوہی گئی	اوہی گئی	توں مری گھیں	تساں مری گھیں	میں مری گھیں	اساں مری گھیاں
متصل	ثبت	مذکر	اوہی گئی ہے	اوہی گئی ہے	توں مری گھیں	تساں مری گھیں	میں مری گھیں	اساں مری گھیاں
					توں مری گھیں	تساں مری گھیں	میں مری گھیں	اساں مری گھیاں
متصل	مثنیٰ	مذکر	اوہیں مری گھیں	اوہیں مری گھیں	توں مری گھیں	تساں مری گھیں	میں مری گھیں	اساں مری گھیاں
متصل	ثبت	مذکر	مری گھیں	مری گھیں	مری گھیں	مری گھیں	مری گھیں	مری گھیں

متصل	منفی	مذکر	کھا نہیں نہا ستی	کھا نہیں نہا ستی	کھا نوے سے / سٹیاں	کھا نہیں نہا ستی	کھا نہیں نہا ستی	کھائے سے / سٹیاں
------	------	------	---------------------	---------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------

فعل ماضی قریب تمام مچھول بنا نون وا قاعدہ:

قاعدہ نمبر 8: ماضی قریب تمام مچھول بنا نون کیلئے اصل مصدر دامتعدی ہوون ضروری ہوج کیوں جو مصدر لازم کنون ماضی قریب تمام مچھول نہیں بنائی ہوج سگدی۔ اید سے بنا نون وا قاعدہ کچھ ایس اے اصل مصدر (جیدی گردان کرن مقصود ہووے) دے مصدری مادے (فعل امر) دے ایگوں ”گھدا کھینے“ یا قاعدہ نمبر 7 ہوج ڈٹی ایگی کہیں وی ترکیب دے مطابق (ڈ تا گئے، سنیا گئے وغیرہ) وغیرہ گنڈھ ڈیون مال ماضی قریب تمام مچھول بنائی ہوج سگدی ہ۔ ہر سیخے دے مطابق گھدا گئے وغیرہ گوں بدلایا ویندے۔ ہیا اے جو ہمارے متصل دا استعمال وی ممکن نا ایگی مونث تے مذکر کیلئے انجواج گردان کیتی ویندی ہ۔ سچان تے مارن مصدر کن ماضی قریب تمام مچھول وی گردان کچھ ایس ہ۔

ضمیر	ثبت / منفی	مذکر / مؤنث	واحد / عجب	جمع / عجب	واحد / حاضر	جمع / حاضر	واحد / حکم	جمع / حکم
متصل	ثبت	مذکر	اوہجان گھدا	اوہجان گھدے	توں سچان	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھنے	گھنے	گھدا گھیں	گھدا گھیں	گھیاں	گھینے
			کھیا ہے	گھنے ہن	گھدا کیا ہیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			کھیا ہے	گھنے ہن	گھدا کیا ہیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			کھیاں گھیں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے
			گھیاں	گھدے	گھدا گھیں	توں سچان	ہیں سچان گھدا	اسان سچان گھدے

متصل	ثبت	مذکر	اوہجان گھدا ہے	اھیں گھدا ہے	تیں گھدا ہے	تساں گھدا ہے	میں گھدا ہے	اسان گھدا ہے
متصل	ثبت	مذکر	اوکھاٹے	اوکھاٹیں	توں کھاٹیں	تساں کھاٹو	میں کھاٹاں	اسان کھاٹوں
متصل	ثبت	مذکر	-	-	توں کھاٹوں	تساں کھاٹوے	-	اسان کھاٹے سے
متصل	ثبت	مذکر	-	-	توں کھاٹا	تساں کھاٹوے	-	-
متصل	ثبت	مؤنث	اوکھاٹئی	اوکھاٹئیاں	توں کھاٹئی	تساں کھاٹئیاں	میں کھاٹئی	اسان کھاٹئیاں
متصل	ثبت	مذکر	-	-	توں کھاٹئیاں	تساں کھاٹو	-	اسان کھاٹوں
متصل	ثبت	مذکر	-	-	-	تساں کھاٹوے اتے وے	-	اسان کھاٹوے
متصل	منفی	مذکر	اوہجان گھدا گھدا	اھیں گھدا گھدا	تیں گھدا گھدا	تساں گھدا گھدا	میں گھدا گھدا	اسان گھدا گھدا
متصل	منفی	مذکر	اوکھاٹیں گھدا	اوکھاٹیں گھدا	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مذکر	گھیاں	گھیاں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مؤنث	گھیاں	گھیاں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مذکر	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مؤنث	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مذکر	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مؤنث	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مذکر	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مؤنث	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مذکر	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا
متصل	منفی	مؤنث	گھدا گھیں	گھدا گھیں	توں کھاٹیں گھدا	تساں کھاٹیں گھدا	میں کھاٹیں گھدا	اسان کھاٹیں گھدا

نوٹ: اہمہ قاعدے سے پہلے کر ضمیر متصل مال گردان کرنی ہوئے تاں ہر سینے مال فاعلی (شخصی) ضمیراں وی گنڈھیاں ویدن تے جے کر ضمیر متصل مال گردان کرنی ہوئے تاں ہر سینے مال فاعلی (شخصی) ضمیراں گنڈھیاں نہ ہون۔ اے گالہ وی یاد رکھن آئی ء جو مصادر لازم کنوں فعل ماضی بعید معروف دی گردان مذکر تے مونث کیے انجواں ہوندی ء۔

اپرین مصدر کنوں فعل ماضی بعید دی گردان:

ضمیر متصل	ثبت	مذکر	اوپرینے ہن	توں اپرینا ہوں	تساں اپرینے ہاے	میں اپرینا ہم لہاں	اساں اپرینے ہاے
منفی	مذکر	اوپرینا نہا	اوپرینے نہن	توں اپرینا نہ ہوں	تساں اپرینے نہاے	میں اپرینا نہم لہاں	اساں اپرینے نہاے
ثبت	مونث	اوپرینا ہئی	اوپرینا ہن	توں اپرینا ہوں	تساں اپرینا ہاے	میں اپرینا ہم لہاں	اساں اپرینا ہاے
منفی	اوپرینا نہئی	اوپرینا نہن	توں اپرینا نہ ہوں	تساں اپرینا نہاے	میں اپرینا نہم لہاں	اساں اپرینا نہاے	

مصادر متعدی کنوں فعل ماضی بعید معروف بناون وا قاعدہ:

قاعدہ نمبر 2: آتے ڈتے گئے قاعدہ نمبر او اگوں ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر گن مذکر گن اوندے اگوں ہر سینے کیے صرف لوظ "ہا" داودھارا کہتا ویدے۔ جڈاں جو ضمائر متصل کیے صرف فاعلی (شخصی) ضمائر دی سینہ وار گردان کیتن ویدن ء پر ضمائر متصل مال گردان کرنا ساکنے تے ڈتے گئے خاکے دے مطابق لوظیں داودھارا کرن ضروری ء۔ اے گالہ وی یاد رہوے جو ماضی بعید معروف دی مصادر متعدی کنوں کیتی وچن آئی گردان ء مونث تے مذکر دے سینے انجواں نہیں ہوندے۔

خاک:

ضمیر متصل	ثبت	مذکر	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
منفی	ثبت	مذکر	مذکر	ہاوں	ہائیں	ہاوی	ہاویں	ہاے	ہاے
منفی	منفی	نہاوں	نہائیں	نہاویں	نہاویں	نہاویں	نہاویں	نہاے	نہاے

مصادر متعدی لکھی تے ڈیون کنوں گردان:

ضمیر متصل	ثبت	مذکر	مذکر	واحد مکمل	جمع مکمل	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد غائب	جمع غائب	واحد مکمل	جمع مکمل
منفی	ثبت	مذکر	مذکر	لکھی ہاوں	لکھی ہائیں	لکھی ہاویں	لکھی ہاویں	لکھی ہاے	لکھی ہاے	لکھی ہاے	لکھی ہاے
منفی	منفی	نہاوں	نہائیں	نہاویں	نہاویں	نہاویں	نہاویں	نہاے	نہاے	نہاے	نہاے

ضمیر متصل	ثبت	مذکر	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
منفی	ثبت	مذکر	مذکر	گھدا گیا	گھدا گئے	گھدا گیا	گھدا گئے	گھدا گیا	گھدا گئے
منفی	منفی	نہاں	نہاں	نہاں	نہاں	نہاں	نہاں	نہاں	نہاں

نوٹ: ماضی قریب تمام جمہول دی مونث کیے گردان گذشتہ گردان دے مطابق کیتن وچے۔ طوائف دے پیش نظر درج تھیں کیتن ویدی پئی۔

ج۔ فعل ماضی بعید (ماضی تمام)

تعریف: کہیں کم دا گردان تھیون، یا تہن پرین دے گزرے ہوئے زمانے عوفا پانا وچے فعل ماضی بعید اکھندے۔ ڈوہجے لوظیں ءوچاں دی اکھندے ہن جو کئی کم کہیں ہن کم کنوں ہوں وقت پہلے پورا تھی گیا ہو دے پر بہہ کن اے پتہ نلگے جو کم کتلا پہلے تہم (پورا) تھیئا ہا۔ یعنی کم دے پورا تھیون دے وقت واقعین تھی سکے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

اسافر دے خط ملن توں پہلے میں اوکوں خط لکھیئا ہا۔ ۲۔ تیڈے آون کن اگیں میں مانگ ماریا ہا۔

مصادر لازم کنوں فعل ماضی بعید معروف بناون وا قاعدہ:

قاعدہ نمبر 1: ماضی مطلق معروف یا حالیہ تمام دے تے ڈتے گئے خاکے دے مطابق لوظیں داودھارا کہتا ویدے۔

ضمیر متصل	ثبت	مذکر	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
منفی	ثبت	مذکر	مذکر	ہاں	ہائیں	ہاویں	ہاویں	ہاے	ہاے
منفی	منفی	نہاں	نہاں	نہاویں	نہاویں	نہاویں	نہاویں	نہاے	نہاے

نوٹ: منفی مذکر تے موند دی گردان قاعدہ نمبر 5 واگوں تھیں۔ مشن کرو خود۔

فعل ماضی بعید تمام معروف و ناوان دا قاعدہ:

قاعدہ نمبر 7: فعل ماضی بعید تمام معروف، ناوان دا قاعدہ فعل ماضی قریب تمام معروف دے قاعدے نمبر 7 واگوں ہے۔ فرق صرف اتا ہے جو فعل ناقص "ہے" دی بجائے "ہا" ورتیو ویسی۔

کھاوان مصدر کنوں فعل ماضی بعید تمام معروف دی گردان:

متصل	ثبت	مذکر	اوہڑ کھا گھدا	اٹھیں کھا گھدا	تتیں کھا گھدا	تساں کھا گھدا	میں کھا گھدا	اساں کھا گھدا
متصل	منفی	مذکر	اوہڑ کھا نہ گھدا	اٹھیں کھا نہ گھدا	تتیں کھا نہ گھدا	تساں کھا نہ گھدا	میں کھا نہ گھدا	اساں کھا نہ گھدا
متصل	ثبت	مذکر	اوکھا کھا	اوکھا کھکے	توں کھا کھا	تساں کھا کھا	میں کھا کھا	اساں کھا کھا
متصل	منفی	مذکر	اوکھا نہ کھا	اوکھا نہ کھکے	توں کھا نہ کھا	تساں کھا نہ کھا	میں کھا نہ کھا	اساں کھا نہ کھا
متصل	ثبت	موند	اوکھا تکی ہئی	اوکھا تکی ہئی	توں کھا تکی ہویں	تساں کھا تکیاں	میں کھا تکی ہم لہاں	اساں کھا تکیاں
متصل	منفی	موند	اوکھا نہ تکی ہئی	اوکھا نہ تکیاں	توں کھا نہ تکی ہویں	تساں کھا نہ تکیاں	میں کھا نہ تکی ہم لہاں	اساں کھا نہ تکیاں
متصل	ثبت	مذکر	کھا گھدا	کھا گھدا	کھا گھدا	کھا گھدا	کھا گھدا	کھا گھدا
متصل	منفی	مذکر	کھا نہ گھدا	کھا نہ گھدا	کھا نہ گھدا	کھا نہ گھدا	کھا نہ گھدا	کھا نہ گھدا
متصل	منفی	مذکر	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا
متصل	منفی	مذکر	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا	کھا نہیں گھدا
متصل	ثبت	مذکر	کھا کھا	کھا کھا	کھا کھا	کھا کھا	کھا کھا	کھا کھا
متصل	منفی	مذکر	کھا نہ کھا	کھا نہ کھا	کھا نہ کھا	کھا نہ کھا	کھا نہ کھا	کھا نہ کھا
متصل	منفی	مذکر	کھا نہیں کھا	کھا نہیں کھا	کھا نہیں کھا	کھا نہیں کھا	کھا نہیں کھا	کھا نہیں کھا
متصل	ثبت	موند	کھا تکیاں	کھا تکیاں	کھا تکیاں	کھا تکیاں	کھا تکیاں	کھا تکیاں
متصل	منفی	موند	کھا نہ تکیاں	کھا نہ تکیاں	کھا نہ تکیاں	کھا نہ تکیاں	کھا نہ تکیاں	کھا نہ تکیاں
متصل	منفی	موند	کھا نہیں تکیاں	کھا نہیں تکیاں	کھا نہیں تکیاں	کھا نہیں تکیاں	کھا نہیں تکیاں	کھا نہیں تکیاں

				اور ماری گئی	اور ماری نہیں گئی	توں ماری نہاں	تساں ماریاں	میں ماری نہ گئی	اساں ماریاں نہاں
				اور ماری نہیں گئی	اور ماری نہیں گئی	توں ماری نہاں	تساں ماریاں	میں ماری نہ گئی	اساں ماریاں نہاں

مصادر مجہول کنوں فعل ماضی بعید مجہول دے ناوان دا قاعدہ:

قاعدہ نمبر 5: مصادر مجہول کنوں فعل ماضی بعید مجہول بناون ساکے فعل ماضی قریب مجہول دے قاعدے نمبر 5 دے صیغیاں کنوں فعل ماضی بعید مجہول دے قاعدے نمبر 4 دے مطابق گردان کیتی ویسی۔

مصدر مجہول مرتجی کنوں پہلی گردان:

ضمیر	ثبت	مذکر	اور مرتجی کیا ہا	اور مرتجی گئے	توں مرتجی کیا	تساں مرتجی گئے	میں مرتجی کیا ہا	اساں مرتجی گئے
متصل	منفی	مذکر	اور مرتجی نہ کیا	اور مرتجی نہ گئے	توں مرتجی نہ کیا	تساں مرتجی نہ گئے	میں مرتجی نہ کیا	اساں مرتجی نہ گئے
بود	منفی	مذکر	اور مرتجی نہیں کیا	اور مرتجی نہیں گئے	توں مرتجی نہاں	تساں مرتجی نہاں	میں مرتجی نہاں	اساں مرتجی نہاں
متصل	منفی	مذکر	اور مرتجی نہی کیا	اور مرتجی نہی گئے	توں مرتجی نہاں	تساں مرتجی نہاں	میں مرتجی نہاں	اساں مرتجی نہاں
بود	ثبت	موند	اور مرتجی گئی	اور مرتجی گئی	توں مرتجی گئی ہا	تساں مرتجی گئی	میں مرتجی گئی ہم	اساں مرتجی گئی ہا

نوٹ: منفی موند مذکر واگوں ہوندی۔ مشن کرو خود

مصدر مجہول مرتجی کنوں ڈوجھی گردان:

قاعدہ نمبر 8: مصدر مجہول مرتجی کنوں فعل ماضی بعید مجہول دی گردان فعل ماضی قریب مجہول دے قاعدے نمبر 8 دے صیغیاں کنوں فعل ماضی بعید مجہول دے قاعدے نمبر 5 دے مطابق کیتی ویسی۔

ضمیر	ثبت	مذکر	اور مری کیا ہا	اور مری گئے	توں مری کیا ہا	تساں مری گئے	میں مری کیا ہم	اساں مری گئے
-	-	موند	اور مری گئی نہیں	اور مری گئی نہیں	توں مری گئی ہا	تساں مری گئی ہا	میں مری گئی ہم	اساں مری گئی ہا

منفی	مذکر	ماہر اہمی کھاہا رہندا	نہن انھن کھاہے	نہوین کھاہا	نہوے کھاہے	نہم انھی کھاہا	نہسے کھاہے
مثبت	مؤنث	کھاہی رہندی ہئی	کھاہیاں رہندیاں	کھاہی	کھاہیاں	کھاہی رہندی	کھاہیاں
منفی	مؤنث	نہئی کھاہی رہندی	نہن انھن	نہوین کھاہی	نہوے کھاہیاں	نہم انھی کھاہی	نہسے کھاہیاں
		کھاہیاں رہندیاں	کھاہیاں رہندیاں	کھاہی رہندی	کھاہیاں رہندیاں	کھاہی رہندی	کھاہیاں رہندیاں

قاعدہ نمبر 3: اصل مصدر واحد مردی ماہر گھن کرئیں اوند سے اگون یاے معروف ”ہی“ زین مصدر کنوں حالیہ تمام تے ہون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر ”ہا“ گھنڈھ ڳیون مال مطلوبہ ماضی بن ویدی ہے۔ لکھن مصدر کن اے ماضی کھئی رہندا ”ہا“ بھئی۔ گردان کرئیں ہونیں پہلا لوک کھئی مستقل رسی باقی سیخے ورتھیل تھیندے زسین۔

مثبت	مذکر	کھئی رہندا ہائی	کھئی رہندا ہئیں	کھئی رہندا ہویں	کھئی رہندا ہاے	کھئی رہندا ہا	کھئی رہندا ہاے
منفی	مذکر	نہئی کھئی رہندا	نہن انھن کھئی رہندا	نہوین کھئی رہندا	نہوے کھئی رہندا	نہم انھی کھئی رہندا	نہسے کھئی رہندا
مثبت	مؤنث	کھئی رہندی ہئی	کھئی رہندیاں ہئیں	کھئی رہندی ہویں	کھئی رہندیاں ہاے	کھئی رہندی ہا	کھئی رہندیاں ہاے
منفی	مؤنث	نہئی کھئی رہندی	نہن انھن کھئی	نہوین کھئی رہندی	نہوے کھئی رہندیاں	نہم انھی کھئی	نہسے کھئی رہندیاں
		کھاہیاں رہندیاں	کھاہیاں رہندیاں	کھاہی رہندی	کھاہیاں رہندیاں	کھاہی رہندی	کھاہیاں رہندیاں

قاعدہ نمبر 4: اصل مصدر کن اسم حالیہ تمام، وچن مصدر کن وی حالیہ تمام تے ہون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر بک بنے مال جوڑ ڳیون مال ماضی مدای اترا ری انا تمام اجاری بن ویدی ہے۔ چوین جو مارن مصدر کن مطلوبہ ماضی ”مریدا ویدنا“ ہئی (مریدا واد تلفظ، ر، ے، و، ا)

گردان:

مثبت	مذکر	مریدا ویدنا ہا	مریدا ویدنا ہئیں	مریدا ویدنا ہویں	مریدا ویدنا ہاے	مریدا	مریدا ہاے
منفی	مذکر	نہئی مریدا ویدنا	نہن انھن مریدا	نہوین مریدا ویدنا	نہوے مریدا	نہم انھی مریدا	نہسے مریدا
مثبت	مؤنث	مریدی ویدی ہئی	مریدیاں ویدیاں ہئیں	مریدی ویدی ہویں	مریدیاں ویدیاں ہاے	مریدی ویدی	مریدیاں ویدیاں ہاے
		مریدا ویدنا	مریدا ویدنا	مریدی ویدی	مریدیاں ویدیاں	مریدی ویدی	مریدیاں ویدیاں

ہونیں تھ ڳتے گئے خاکے دے مطابق لئیں داو دھارا کرئیں۔ ماضی اترا ری دی گردان مذکر تے مؤنث کیے انجو ہندی ہے پر ضمیر منفصل تے ضمیر متصل، واگنی انجوانج قواعد کا بنی۔ بے کر گردان کرئیں ہونیں شخصی شمارہ کھنڈھے وچن وی درست ہے۔ تے بے کر نہ گھنڈھے وچن وت وی درست ہے۔ بنی اے گھاہر جوہرے کو ظفنی بناون کیے ورئیں ویدن مثلاً نہی، نہ بن۔ نہ ہاے، نہ ہاے، نہ ہم یا نہ ہا، نہ ہاے کون مختلف طور تے ترتیب وار بنی، نہن انھن، نہوین انھوین، نہوے انھوے، نہم انھم، نہی انھی، نہ ہاے انھے وی لکھیا وچ سکدے۔

ناک:

مثبت	مذکر	فہا ہئی	فہا ہئیں	فہا ہویں	فہا ہاے	فہا	فہا ہاے
منفی	مذکر	فہا نہ ہائی	فہا نہ ہئیں	فہا نہ ہویں	فہا نہ ہاے	فہا نہ ہا	فہا نہ ہاے
مثبت	مؤنث	ہئی ہئی	ہئیں ہئیں	ہویں ہویں	ہاے ہاے	ہا	ہا ہاے
منفی	مؤنث	ہئی نہ ہئی	ہئیں نہ ہئیں	ہویں نہ ہویں	ہاے نہ ہاے	ہا نہ ہا	ہا نہ ہاے

گردان:

مثبت	مذکر	رہندا ہائی	رہندا ہئیں	رہندا ہویں	رہندا ہاے	رہندا	رہندا ہاے
منفی	مذکر	رہندا نہ ہائی	رہندا نہ ہئیں	رہندا نہ ہویں	رہندا نہ ہاے	رہندا نہ ہا	رہندا نہ ہاے
منفی	مذکر	ماہر رہندا ہئی	نھن رہندا	نہوین رہندا	نہوے رہندا	نہم انھی رہندا	نہسے رہندا
مثبت	مؤنث	رہندی ہئی	رہندیاں ہئیں	رہندی ہویں	رہندیاں ہاے	رہندی ہا	رہندیاں ہاے
منفی	مؤنث	نہئی رہندی	نہن انھن رہندیاں	نہوین رہندی	نہوے رہندیاں	نہم انھی رہندی	نہسے رہندیاں

قاعدہ نمبر 2: اصل مصدر کن اسم حالیہ تمام تے زین مصدر کن حالیہ تمام گھن کرئیں انھیں ڳوہا ئیں دے مجموعے دے اگون ہون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر جوڑ ڳیون مال ماضی مدای اترا ری انا تمام اجاری بن ویدی ہے۔ باقی گردان قاعدہ نمبر 1 دے خاکے دے مطابق لئیں داو دھارا کر کے کتی ویدی ہے۔ کھاون مصدر کن مطلوبہ ماضی ”کھاہا رہندا“ ہئی۔

گردان:

مثبت	مذکر	کھاہا رہندا ہائی	کھاہا رہندا ہئیں	کھاہا رہندا ہویں	کھاہا رہندا ہاے	کھاہا	کھاہا رہندا ہاے
منفی	مذکر	کھاہا نہ رہندا ہائی	کھاہا نہ رہندا ہئیں	کھاہا نہ رہندا ہویں	کھاہا نہ رہندا ہاے	کھاہا نہ رہندا	کھاہا نہ رہندا ہاے
مثبت	مؤنث	کھاہی رہندی ہئی	کھاہیاں رہندیاں ہئیں	کھاہی رہندی ہویں	کھاہیاں رہندیاں ہاے	کھاہی رہندی	کھاہیاں رہندیاں ہاے
منفی	مؤنث	نہئی کھاہی رہندی	نہن انھن کھاہیاں رہندیاں	نہوین کھاہی رہندی	نہوے کھاہیاں رہندیاں	نہم انھی کھاہی رہندی	نہسے کھاہیاں رہندیاں

قاعدہ نمبر 16: اصل مصدر کن ماضی مطلق معروف دے صیغہ واحد غائب مذکر دے جھیکوی الف یا "ے" کو حذف کر کے اوندے اگوں یا ے معروف "ئی" دا ودھارا کیجا ویندے۔ تے وت ہون مصدر کن ماضی بعید معروف (پٹھا ہا) گنڈھ ڈو بندے۔ ایں طرحاں فعل ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بن ویندے۔ جیویں جو پوون مصدر کن مطلق پہ فعل واحد غائب مذکر مثبت "پوئی پٹھا ہا" بندے۔ ایویں ای صیغہ واحد غائب مذکر منفی "ہنئی پوئی پٹھا" مثبت مونث "پوئی پٹھی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی پوئی پٹھی" ہنئی۔ باقی گردان قاعدہ نمبر 3 دے مطابق کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 17: اصل مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام تے کھڑن مصدر کنوں ماضی بعید معروف (کھڑا ہا) کوں آہت ے وچ گنڈھ ڈو بندے۔ ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بن ویندے۔ جیویں جو مارن مصدر کن مطلق پہ فعل "مرید کھڑا ہا" ہنئی۔ ایویں ای صیغہ واحد غائب مذکر منفی "ہنئی مرید کھڑا" مثبت مونث "مریدی کھڑی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی مریدی کھڑی" ہنئی باقی گردان قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتی ویندی۔

قاعدہ نمبر 18: اصل مصدر کنوں فعل امر بنا کرئیں اوندے اگوں یا ے معروف "ئی" دا ودھارا کر کے ایویں ای چاؤن مصدر دے مصدری مادے دے الف کوں حذف کر کے باقی دے اگوں "ئی" دا ودھارا کر کے وچون مصدر کن ماضی بعید معروف (ویندا ہا) گنڈھ ڈو بندے۔ ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بن ویندے۔ جیویں جو مارن مصدر کن مطلق پہ فعل "ماری چئی ویندا ہا" ہنئی۔ ایویں ای صیغہ واحد غائب مذکر منفی "ہنئی ماری چئی ویندا" مثبت مونث "ماری چئی ویندی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی ماری چئی ویندی" ہنئی۔ باقی گردان قاعدہ نمبر 3 دے مطابق کیتی ویندی۔

نوٹ: سرائیکی زبان کب ہوں ای صیغہ زبان و۔ ایندی وسعت دا اندازہ فعل ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بناؤن دے بے شمار قاعدئیں کن کیجا وچ سگدے۔ سرائیکی زبان ے وچ فعل ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری ہوں ای اہم فعل کہنیا ویندے۔ ایندی ہفت دے بے شمار قاعدے بن پرطوالت دے پیش نظر ہر قاعدہ وترے وترے بیان کیتا وچ سگدا۔ اتھان مختصر اکجھ جملے ڈتے ویندن۔ انھیں جملئیں وچوں ہر جملہ کب نوں کور قاعدے دی نشان دہی کریندے۔ ہر جملے ے وچ کب کن زیادہ افعال ورتتے گین۔ انھیں دی گردان آتے ڈتے گئے قاعدئیں دے مطابق مشق دے طور خود کیتی ونجے۔ اے جملے کجھ ایں ہن۔

۱۔ لکھدا ہوندا ہا	۲۔ روئدا پٹھا ہوندا ہا	۳۔ کھو دا کھڑا ہوندا ہا	۴۔ چچن دی کیتی رکھدا ہا
۵۔ مارن دی کیتی روئدا ہا	۶۔ پڑھن دی کیتی رہندا ہا	۷۔ کھاؤن دی کریندا پٹھا ہا	۸۔ مرن دی کیتی کھڑا ہا
۹۔ مرن دی کیتی پٹھا ہا	۱۰۔ سخن دی کیتی پٹھا ہا	۱۱۔ پڑھ سما ہا	۱۲۔ روہندا ہا
۱۳۔ کھل ڈیندا ہا	۱۴۔ ہٹ پوندا ہا	۱۵۔ روون پٹے ویندا ہا	۱۶۔ پ کھڑا ہا
۱۷۔ ڈھے پوندا ہا			

لائسنسا اصول: سرائیکی زبان ے وچ ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری دی اہمیت دے پیش نظر اوندے بناؤن دے کجھ رہنما اصول بیان کیتے ویندن تاں جو ایہدے بناؤن ے وچ سانی پیدا کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 10: اصل مصدر کن اسم حالیہ نام تمام، وچون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر تے ہون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر آہت ے وچ گنڈھ کرئیں ماضی مدای اتھاری انا تمام ہئی ویندی۔ جیویں جو کھاؤن مصدر کن مطلق پہ فعل "کھاؤدا گیا ہا" ہنئی، ایندی منفی "ہنئی کھاؤدا گیا" مثبت مونث کیتے "کھاؤدی گئی ہئی" تے منفی مونث کیتے "ہنئی کھاؤدی گئی" ہنئی باقی گردان قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتی ویندی۔

قاعدہ نمبر 11: اصل مصدر دے مصدری مادے (فعل امر) دے اگوں یا ے معروف "ئی" دے ودھارے تے اوندے اگوں رین مصدر کن ماضی اتھاری معروف واحد غائب مذکر گنڈھ ڈو بندے۔ ماضی مدای اتھاری انا تمام واحد غائب مذکر بن ویندے۔ کھاؤن مصدر کن مطلق پہ فعل "ہنئی کھاؤدی رہندا ہا" تہو اہو صیغہ واحد غائب مذکر ہے۔ ایہد صیغہ واحد غائب مونث "ہنئی کھاؤدی رہندی ہئی" منفی مذکر "ہنئی کھاؤدی رہندا" تے منفی مونث "ہنئی کھاؤدی رہندی" ہنئی باقی گردان قاعدہ نمبر 3 دے مطابق کیتی ویندی۔

قاعدہ نمبر 12: اصل مصدر دے مصدری مادے (فعل امر) دے اگوں یا ے معروف (ی) دا ودھارا تے اوندے اگوں رکھن مصدر کن حالیہ نام تمام تے وت ہون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر (ہا)۔ اے سب آہت ے وچ جوڑ ڈتے وچون تاں وت ماضی مدای اتھاری انا تمام واحد غائب مذکر بن ویندے۔ جیویں جو تانن مصدر کن مطلق پہ ماضی واحد صیغہ واحد غائب مذکر ہئی۔ اتاڑی رکھدا ہا، منفی مذکر "ہنئی اتاڑی رکھدا" مثبت مونث "ہنئی اتاڑی رکھدی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی اتاڑی رکھدی" ہنئی باقی گردان قاعدہ نمبر 3 دے مطابق کیتی ویندی۔

قاعدہ نمبر 13: اصل مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام تے پوون مصدر کنوں ماضی بعید معروف (پیہا ہا) کوں آہت ے وچ جوڑ کرئیں ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بنائی ویندی۔ جیویں جو پڑھن مصدر کن مطلق پہ فعل واحد غائب مذکر "پڑھدا پیہا ہا" بندے۔ ایویں ای صیغہ واحد غائب مذکر منفی "ہنئی پڑھدا پیہا" مثبت مونث "پڑھدی پئی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی پڑھدی پئی" ہنئی۔ باقی گردان قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتی۔

قاعدہ نمبر 14: اصل مصدر کنوں فعل امر تے پوون مصدر کنوں ماضی بعید معروف (پیہا ہا) کوں آہت ے وچ جوڑ کرئیں ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بنائی ویندی۔ جیویں جو پڑھن مصدر کن مطلق پہ فعل واحد غائب مذکر "پڑھدی پیہا ہا" بندے۔ ایویں ای صیغہ واحد غائب مذکر منفی "ہنئی پڑھدی پیہا" مثبت مونث "پڑھدی پئی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی پڑھدی پئی" ہنئی۔ باقی گردان قاعدہ نمبر 3 دے مطابق کیتی۔

قاعدہ نمبر 15: اصل مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام تے ہون مصدر کنوں ماضی بعید معروف (پٹھا ہا) کوں آہت ے وچ جوڑ کرئیں ماضی مدای اتھاری انا تمام اجاری بنائی ویندی۔ جیویں جو پوون مصدر کن مطلق پہ فعل واحد غائب مذکر "پوئدا پٹھا ہا" بندے۔ ایویں ای صیغہ واحد غائب مذکر منفی "ہنئی پوئدا پٹھا" مثبت مونث "پوئدی پٹھی ہئی" تے منفی مونث "ہنئی پوئدی پٹھی" ہنئی۔ باقی گردان قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتی۔

سوچی پٹھا ہا، کھلن دی تیکی رکھا ہا، بھجن دی تیکی کھڑا ہا، بھجن دی تیکی وید ہا، لکھن دی تری پٹھا ہا، لکھن دی تیکی رہند ہا
متعدی المعدی مصدر کن ماضی مدائی اترااری انا تمام اجاری معروف ثنائون دے قاعدے:
 قاعدہ نمبر 1: تے ہونے مصدر متعدی المعدی کنوں اسم حالیہ نام تمام۔ تے اوندے اگوں لاحقہ با گنڈھ ڈیون نال ماضی مدائی اترااری انا تمام اجاری بنائی وچ سکدی ء۔ چویس جو لکھوان مصدر کن لکھویندا ہا، مرواوان کن مروید ہا، سٹو اوان کن سٹویندا ہا وغیرہ وغیرہ گروان کریندیں ہونیں مڈکر تے موٹ دی گروان انجوان ہوندی ء پر چٹاڑ منفصل تے خاڑ متصل انجوان استعمال نہیں تھیندے۔

پڑھاوان یا پڑھاوان مصدر کن گروان: پڑھویندا دے جے گھواری بن (پ، ژھ، و، ے، ہ، د، ا)

ضمیر	ثبت احمق	مڈکر موٹ	واحد غائب	مجمع غائب	واحد حاضر	مجمع حاضر	واحد حکم	مجمع حکم
متصل	ثبت	مڈکر	پڑھویندا ہا	پڑھویندے سئیں	پڑھویندا ہویس	پڑھویندے	پڑھویندا ہم	پڑھویندے
ہوے	حمفی	مڈکر	پڑھویندا نہ ہا	پڑھویندے نہ سئیں	پڑھویندا نہ ہویس	پڑھویندے نہ	پڑھویندا نہ ہا	پڑھویندے نہ ہا
متصل	حمفی	مڈکر	پڑھویندا ہونجی	لکھن اہن	پڑھویندا ہویس	نہوے	نہم اہنکی	نہسے پڑھویندا
ہوے	ثبت	موٹ	پڑھویندا تہی	پڑھویندا سئیں	پڑھویندا ہویس	پڑھویندا ہا	نہم اہنکی	پڑھویندا ہا
	حمفی	موٹ	پڑھویندا تہی	پڑھویندا سئیں	پڑھویندا ہویس	نہوے	نہم اہنکی	نہسے پڑھویندا ہا
	حمفی	مڈکر	پڑھویندا نہ	پڑھویندا نہ	پڑھویندا نہ	پڑھویندا نہ	پڑھویندا نہ	پڑھویندا نہ ہا

قاعدہ نمبر 2: تے ہونے مصدر متعدی المعدی کنوں اسم حالیہ نام تمام، رہون اردن مصدر کنوں وی اسم حالیہ نام تمام تے ہونوں مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مڈکر (با) کول آپت ء چ جوڑ ڈیون نال ماضی مدائی اترااری انا تمام بن ویدی ء چ۔ چویس جو لکھویندا رہندا ہا، مروید ہا رہندا ہا، سٹو اوان رہندا ہا وغیرہ وغیرہ۔

ضمیر	ثبت	مڈکر	پڑھویندا رہندا ہا	پڑھویندا رہندے سئیں	پڑھویندا رہندا ہویس	پڑھویندا رہندے	پڑھویندا رہندا	پڑھویندا رہندے
	ثبت	مڈکر	پڑھویندا رہندا ہا <td>پڑھویندا رہندے سئیں <td>پڑھویندا رہندا ہویس <td>پڑھویندا رہندے <td>پڑھویندا رہندا <td>پڑھویندا رہندے </td></td></td></td></td>	پڑھویندا رہندے سئیں <td>پڑھویندا رہندا ہویس <td>پڑھویندا رہندے <td>پڑھویندا رہندا <td>پڑھویندا رہندے </td></td></td></td>	پڑھویندا رہندا ہویس <td>پڑھویندا رہندے <td>پڑھویندا رہندا <td>پڑھویندا رہندے </td></td></td>	پڑھویندا رہندے <td>پڑھویندا رہندا <td>پڑھویندا رہندے </td></td>	پڑھویندا رہندا <td>پڑھویندا رہندے </td>	پڑھویندا رہندے
	حمفی	مڈکر	پڑھویندا رہندے <td>پڑھویندا رہندے نہ سئیں <td>پڑھویندا رہندے نہ ہویس <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ ہا </td></td></td></td></td>	پڑھویندا رہندے نہ سئیں <td>پڑھویندا رہندے نہ ہویس <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ ہا </td></td></td></td>	پڑھویندا رہندے نہ ہویس <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ ہا </td></td></td>	پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ ہا </td></td>	پڑھویندا رہندے نہ <td>پڑھویندا رہندے نہ ہا </td>	پڑھویندا رہندے نہ ہا

i جے کرکٹیں جملے ء چ ڈی وفعال (مصادر) ورنتے گئے ہون تے پہلے مصدر کن فعل امر گھدا گیا ہو سے تاں و ت ڈی و جھے مصدر کن اسم حالیہ نام تمام۔ تے اوندے اگوں ہونوں مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مڈکر (با) گنڈھ کرکٹیں گروان تیکی ویدی ء۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ رہویندا ہا، ڈیکھ گھندا ہا، کس ہند ہا، مر پوندا ہا، پڑھ ہندا ہا، رو ڈی ہندا ہا وغیرہ وغیرہ۔

ii پہلے اصول دے مطابق جے کر ماضی مدائی اترااری انا تمام اجاری بناوئی ہو سے تاں و ت پہلے مصدر کن فعل امر، ڈی و جھے مصدر کن اسم حالیہ نام تمام۔ تے و ت پوون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مڈکر (پہلیا) تے ہونوں مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مڈکر (با) گنڈھ ڈیون نال مطلق ماضی بن ویدی ء۔ چویس جو بچ ویندا ہا، تھک پند اپیٹا ہا، تک رہندا ہا، اپویس ای ماضی مدائی اترااری اجاری بناون ساگتے پہلے مصدر کن فعل امر تے و ت پوون مصدر کن اسم حالیہ نام تمام۔ تے ہونوں مصدر کن فعل ماضی مطلق معروف واحد غائب مڈکر گنڈھ ڈیون نال مطلق ماضی بن ویدی ء۔ چویس جو تک پوندا ہا، رو پوندا ہا، بھڑ پوندا ہا، کھل پوندا ہا، مر پوندا ہا، وغیرہ وغیرہ۔ جے کرکٹیں جملے ء چ پہلے مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام بنایا گیا ہو سے تاں و ت ڈی و جھے مصدر کنوں وی حالیہ نام تمام تے لاحقہ (با) گنڈھ ڈیون تا ویدے۔ مثال دے طور تے روئدا ویندا ہا، روئدار رہندا ہا، پڑھا رہندا ہا، وغیرہ وغیرہ۔

iv جے کر پہلے مصدر کنوں اسم حالیہ نام بنایا گیا ہو سے تاں و ت ڈی و جھے مصدر کنوں ماضی بعید معروف واحد غائب مڈکر گنڈھ کرکٹیں مطلق ماضی بنائی وچ سکدی ء۔ مثال دے طور تے پیندا کھڑا ہا، کھاندا دا ہا، روئدا پٹھا ہا، پڑھا اپیٹا ہا وغیرہ وغیرہ۔

v جے کر پہلا مصدر متعدی ہوے تے اوکن فعل امر گھن کرکٹیں اوندے اگوں یا ے معروف (ی) گنڈھ ڈیون تے۔ تے و ت اوندے اگوں یا تاں ڈی و جھے مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام۔ تے لاحقہ (با) گنڈھ کرکٹیں مطلق ماضی بنائی ویدی ء۔ تے یا اوندے اگوں ڈی و جھے مصدر کنوں ماضی بعید معروف واحد غائب مڈکر گنڈھ کرکٹیں مطلق ماضی بنائی ویدی ء۔ چویس جو ماری ویندا ہا، ماری پٹھا ہا، کھادی رہندا ہا، کھدی پٹھا ہا، کھادی رکھدا ہا، بچ کھڑا ہا، کھادی پٹھا ہا، کھادی پٹھا ہا، کھادی پٹھا ہا، کھادی پٹھا ہا وغیرہ مصدر لازم کنوں اصول نمبر 5 دی طرز تے ماضی مدائی اترااری انا تمام دی گروان نہیں تیکی وچ سکدی۔ جے تیں مصدر لازم کنوں مصدر متعدی نہ بنایا وچے۔ مثال دے طور تے بھجن کن متعدی بھجاوان تے ماضی اترااری بھجنی ویندا ہا، بھسنی اویس ای کھلن کن کھلنی رہندا ہا، بھسنی کن بھسنی رکھدا ہا۔ روئی کن روئی دا ہا، وغیرہ وغیرہ۔

7 بعض جملیں ء چ تے ترے مصادر ورنتے ویدن چویس جو مرن دی تیکی کھڑا ہا، بھجن دی سوچی کھڑا ہا، بھرن دی ستری پٹھا ہا وغیرہ وغیرہ۔ جنھیں ترکیب ء چ پہلا مصدر ہمیشاں آہنی اصلی حالت ء چ ہوندے چڈاں جو ڈی و جھے مصدر کن فعل امر بنا کرکٹیں اوندے اگوں یا ے معروف (ی) دا کا مڈھا تے و ت ترے جھے مصدر کنوں ماضی بعید معروف واحد غائب مڈکر یا اسم حالیہ نام تمام۔ تے لاحقہ (با) گنڈھ ڈیون نال ماضی اترااری بن ویدی ء۔ مثال دے طور تے کھلن دی

مصادر مجہول کون ماضی مدای استمراری لانا تمام اجاری مجہول بناؤں دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: جتے ہوئے مصدر مجہول دے چھیکوی ”جین“ کوں حذف کرن دے بعد باقی دے اگوں ”ندا“ دا ودھارا کر کے اوندے اگوں لاحقہ ”نا“ گنڈھن سیتی ماضی مدای استمراری لانا تمام اجاری بن ویندی ہے۔ جیویں مرتجین مصدر کن ”مریدنا“ (م، ری، ن، وا، ہا) کر تہن کن کریدنا (ک، ری، ن، وا، ہا) جتے کھوتہن مصدر کن کھویندا (ک، و، ی، ن، وا، ہا) کو غیر وغیرہ۔ گردان کرید نہیں ہونئیں مذکر تے مونث دی گردان انجواں ہوندی ہے۔

مرتجین مصدر کون گردان:

ضمیر	ثبیت احمقی	مذکر اہونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد محکم	جمع محکم
متصل	ثبیت	مذکر	مریدنا	مریدے نس	مریدنا ہا یں	مریدے	مریدنا	مریدے
ہوے	منفی	مذکر	مریدنا نہا	مریدے نہن	مریدنا نہا یں	مریدے نہ	مریدنا نہم	مریدے نہا
یا	منفی	مذکر	نہی مریدنا	نہن انہن	نہویں مریدنا	نہوے	نہم انہی	نہسے مریدے
متصل	منفی	مذکر	کاہیناہ/ کاہیناہی	کاہینھن مریدے	کاہینو یں	کاہینوے	کاہینھن مریدنا	کاہینھسے
ہوے	ثبیت	مذکر	مریدنا ہی	مریدنا یں	مریدنا ہی ہا یں	مریدنا ہا	مریدنا ہم	مریدنا ہا
-	منفی	مذکر	مریدنا نہا ہی	مریدنا نہن	مریدنا نہا یں	مریدنا نہا	مریدنا نہم	مریدنا نہا
-	منفی	مذکر	نہی/ کاہینہی	نہن انہن/ کاہینھن	نہویں/ کاہینو یں	نہوے/ کاہینوے	نہم/ کاہینھن	نہسے/ کاہینھسے

قاعدہ نمبر 2: جتے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ یا تمام رہن ارہون مصدر کن اسم حالیہ یا تمام تے ہوون مصدر کن ماضی مطلق و اصفیہ واحد غائب مذکر (ہا) گوں آہت ہے جوڑ ڈیون نال مطلق ماضی مدای استمراری لانا تمام اجاری بناؤں دے سراپنگی زبان وچ بے شمار قاعدے ہن پر طوالت دے پیش نظر ہر قاعدہ دوڑے وڑے بیان نہیں کینا وچ سکدا تے نہ ایہدی گردان کیتی وچ سکدی ہے۔ اتھاں مختصر ا کچھ جملے ڈتے ویندن۔ انھیں جملنیں وچوں ہر جملہ کب نوں قاعدے دی نشان دی کریدے۔ ہر جملے کن گردان آتے ڈتے کئے قاعدے تیں دے مطابق تھیں۔ گردان مشتق دے طور تے خود کیتی وچھے۔ اے جملے کجھراں ہن۔

ثبیت	مذکر	نہی	نہویں	نہوے	نہم	نہسے
ثبیت	مذکر	منفی	منفی	منفی	منفی	منفی
متصل	منفی	منفی	منفی	منفی	منفی	منفی

قاعدہ نمبر 3: اصل مصدر متعدی متعدی کنوں فعل امر بنا کر تیں اوندے اگوں ہمزہ تے یاے معروف (تی) جوڑ ڈیون ویندی ہے، ورت رہن ارہون مصدر کن اسم حالیہ یا تمام، ہوون مصدر کن ماضی مطلق معروف و اصفیہ واحد غائب مذکر جوڑ ڈیون نال ماضی مدای استمراری لانا تمام بن ویندی ہے۔ جیویں جوڑ ڈیون رہندا ہا کھویندا رہندا ہا، پڑھویندا رہندا ہا وغیرہ وغیرہ۔

کھویندا مصدر کن گردان: کھویندا دے جے کجھراں ہن (ل، کھ، و، ی، ن، وا، ہا)

ضمیر	ثبیت احمقی	مذکر اہونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد محکم	جمع محکم
متصل	ثبیت	مذکر	کھویندا	کھویندے	کھویندا ہا یں	کھویندے	کھویندا	کھویندے
ہوے	منفی	مذکر	کھویندا نہا	کھویندے نہن	کھویندا نہا یں	کھویندے نہ	کھویندا نہم	کھویندا نہا
یا	منفی	مذکر	نہی کھویندا	نہن انہن	نہویں کھویندا	نہوے	نہم انہی	نہسے کھویندا
متصل	ثبیت	مذکر	کھویندا ہی	کھویندا یں	کھویندا ہی ہا یں	کھویندا ہا	کھویندا ہم	کھویندا ہا
ہوے	منفی	مذکر	کھویندا نہا ہی	کھویندا نہن	کھویندا نہا یں	کھویندا نہا	کھویندا نہم	کھویندا نہا
-	منفی	مذکر	نہی کھویندا	نہن انہن	نہویں کھویندا	نہوے	نہم انہی	نہسے کھویندا

نوٹ: مصادر متعدی متعدی کنوں وی ماضی مدای استمراری لانا تمام اجاری بناؤں دے سراپنگی زبان وچ بے شمار قاعدے ہن پر طوالت دے پیش نظر ہر قاعدہ دوڑے وڑے بیان نہیں کینا وچ سکدا تے نہ ایہدی گردان کیتی وچ سکدی ہے۔ اتھاں مختصر ا کچھ جملے ڈتے ویندن۔ انھیں جملنیں وچوں ہر جملہ کب نوں قاعدے دی نشان دی کریدے۔ ہر جملے کن گردان آتے ڈتے کئے قاعدے تیں دے مطابق تھیں۔ گردان مشتق دے طور تے خود کیتی وچھے۔ اے جملے کجھراں ہن۔

- ۱۔ کھویندا ویندا ہا
- ۲۔ کھویندا ویندا ہا
- ۳۔ کھویندا رہندا ہا
- ۴۔ کھویندا رہندا ہا
- ۵۔ کھویندا رکھدا ہا
- ۶۔ کھویندا رکھدا ہا
- ۷۔ کھویندا دی کیتی رکھدا ہا
- ۸۔ کھویندا دی کیتی رکھدا ہا
- ۹۔ کھویندا دی کیتی رکھدا ہا
- ۱۰۔ کھویندا پٹھا ہوندا ہا
- ۱۱۔ کھویندا پٹھا ہوندا ہا
- ۱۲۔ کھویندا پٹھا ہوندا ہا
- ۱۳۔ کھویندا پٹھا ہوندا ہا
- ۱۴۔ کھویندا پٹھا ہوندا ہا
- ۱۵۔ کھویندا پٹھا ہوندا ہا

بود	منفی	مؤنث	ڈھکی ہوئی	ڈھکیاں صحن	ڈھکی ہوئی	ڈھکیاں ہوئے	ڈھکی ہوئی	ڈھکیاں ہونے
			ویندی	ویندیاں	ویندی	ویندیاں	ویندی	ویندیاں

ر _____ ماضی ہکیہ یا احتمالی

تعریف:

- i ماضی ہکیہ او فعل اے جیندے وچ گزریئے ہوئے زمانے وچ کہیں کم دے تھیون یا نتیجوں انج شک ظاہر تھیوے۔
(سراہنگی قواعد زبان ہانی از شیر احمد بھائیہ 154) (ترجمہ)
- ii ماضی ہکیہ یا احتمالی اوکوں جیندے وچ کوئی شک شبہ پاتا وچے۔
(سراہنگی زبان دے قواعد سے قانون از ذاکر محمد عبدالحق 234)
- iii اوہو زمانہ جنہیں وچ گزریئے ہوئے زمانے وچ کہیں کم دے واقع تھیون یا بت گمان یا احتمال ظاہر کہتا گیا ہووے اوکوں ماضی ہکیہ یا احتمالی آکھیا ویندے۔
(سنہدی ہونی جعفر وچو از ذاکر بخش شیخ 359) (ترجمہ)
- iv ماضی ہکیہ یا احتمالی وہ ماضی ہے جس میں کسی کام کا کرنا یا ہونا شک کے ساتھ پایا جائے۔
(ادوات و اصولی محمد عیاض 59)
- v فعل ماضی ہکیہ یا احتمالی وہ فعل ہے جس میں گزرے ہوئے زمانے میں کسی کام کے کرنے یا ہونے کے متعلق شک پایا جائے۔
(ادویہ کی پیش از نظام جیلانی صدم 116)

اُتے ڈتیں گئیں مختلف ماہرین لسانیات دے تعریفیں کن معلوم تھیندے جو ماضی ہکیہ یا احتمالی اونہیہ فعل کوں آکھیا ویندے جیندے وچ کہیں کم دے تھیون یا نتیجوں دے متعلق گزریئے ہوئے زمانہ وچ شک شبہ گمان یا احتمال پاتا وچے۔

فعل ماضی ہکیہ یا احتمالی معروف متاوان دے قواعد: کہیں وی صدر دے حایہ تمام دے اگوں ہون مصدر کن فعل مضارع معروف یا فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر (ہوے یا ہوئی) گنڈھ ڈیون نال ماضی ہکیہ یا احتمالی ثنائی وچ سگدی ہے۔ اے گاہر دی یاد رکھن آئی ہے جو ماضی ہکیہ یا احتمالی دی گردان کریند نہیں ہوئیں شک، گمان، یا احتمال کوں مزید نشان بر کرن کیسے ہر صیغے دے شروع وچ کجھ کوٹ استعمال کیسے ویندے۔ اردو تے سراہنگی دے انہیں مترادف ٹولیں کوں یک جہول دی صورت وچ لکھیا ویندے تاں جو شخص وچ آسانی رہوے۔

اردو	ممكن ہے	شاید	خدا معلوم	کیا پتہ	کیا خبر	پتہ نہیں	ضرور
سراہنگی اردو	تھی سگدے	شیرت	اللہ جانتے	پتہ ہے	خبر ہے	پتہ نہیں	ضرور

انہیں ٹولیں کن علاوہ شک، گمان یا احتمال کیسے سراہنگی زبان دا یک خاص کوٹ "متاں یا متھن" کوئی استعمال کیتا وندے جہوڑا جو امید یا نا امیدی دے معنیان وچ ہوں لطفائت پیدا کریندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو:

۱۔ ڈیکھتاں سہی متاں او آگیا ہووے۔ ۲۔ پتہ تاں کرمتاں / متھن اولگا گیا ہووے۔ ۳۔ جلدی کرمتاں / متھن بس نکل وچے۔ ۴۔ او آہدا

منفی	مذکر	کاہناہ / کاہنی	کاہنھن مریندے	کاہنھن مریندا	کاہنھن مریندے	کاہنھن مریندا	کاہنھن مریندے
		مریندا مریندا	مریندا مریندا	مریندا مریندا	مریندا مریندا	مریندا مریندا	مریندا مریندا
مثبت	مؤنث	مریندی مریندی	مریندیاں مریندیاں	مریندی مریندی	مریندیاں مریندیاں	مریندی مریندی	مریندیاں مریندیاں
		ہئی	ہن	ہئی	ہن	ہئی	ہن
مؤنث	مؤنث	نچی مریندی	نھن انھن	نچی مریندی	نھن انھن	نچی مریندی	نھن انھن
		مریندی	مریندیاں	مریندی	مریندیاں	مریندی	مریندیاں
مؤنث	مؤنث	کاہنی مریندی	کاہنھن مریندیاں	کاہنی مریندی	کاہنھن مریندیاں	کاہنی مریندی	کاہنھن مریندیاں
		مریندی	مریندیاں	مریندی	مریندیاں	مریندی	مریندیاں

نوٹ: مصادر جمہول کن ماضی مدای استمراری / اتمام اجاری دے سراہنگی زبان وچ بناون دے بے شمار قواعد ہن۔ پر طوالت دے پیش نظر ہر قاعدہ وچ سے بیان نہیں کیتا وچ سگدا تے نہ ای گردان کیتی وچ سگدی ہے۔ اھن مختصراً کجھ جملے ڈتے ویندے۔ انہیں تھیں وچوں ہر جملہ یک نویں قاعدے دی نشان دی کریندے۔ لہذا انھیں وی گردان مشتق دے طور تے چھوڑ ڈتی ویندی پئی اے۔ جملے کجھ ایس ہن:

- ۱۔ مریندا ویندا ۲۔ مریندا پیندا ۳۔ مریندا او دا ۴۔ مریندا ہوندا
- ۵۔ مریندا پیندا ہوندا ۶۔ مریندی دی کیتی رہندا ۷۔ مریندی دی کیتی ویندا ۸۔ مریندی دی کیتی رکھندا
- ۹۔ مریندی دی کیتی ویندا رہندا ۱۰۔ مریندی دی کیتی رہو ویندا ۱۱۔ مریندی دی کیتی ودا ہوندا ۱۲۔ مریندی دی کریندا رہو ویندا
- ۱۳۔ مریندی دی کریندا پیندا ۱۴۔ مریندی دی کریندا او دا ۱۵۔ مریندی دی کریندا ہوندا

قاعدہ نمبر 3: ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر تے وچ مصدر کنوں ماضی استمراری معروف واحد غائب مذکر اچے وچ جوڑ ڈیون نال ماضی مدای استمراری / اتمام اجاری ہن ویندی ہے۔ چہوں جو کھاون مصدر کنوں مطلوبہ ماضی کھا او ویندا، لکھن مصدر کنوں لکھیا ویندا تے پڑھن مصدر کنوں پڑھیا ویندا، وغیرہ وغیرہ۔

ضمیر	مثبت	مذکر	واحد	جمع	واحد	جمع	جمع حکم
متصل	مثبت	مذکر	ڈھا ویندا	ڈھے ویندے	ڈھا ویندا	ڈھے ویندے	ڈھے ویندے
بود	منفی	مذکر	ڈھا ویندا	ڈھے ویندے	ڈھا ویندا	ڈھے ویندے	ڈھے ویندے
یا	منفی	مذکر	ڈھا ویندا	ڈھے ویندے	ڈھا ویندا	ڈھے ویندے	ڈھے ویندے
متصل	مثبت	مؤنث	ڈھی ویندی	ڈھیاں ویندیاں	ڈھی ویندی	ڈھیاں ویندیاں	ڈھیاں ویندیاں
			ہئی	ہن	ہئی	ہن	ہئی

لازم مصدر اور کن کون گروان:

ضمیر	ثبت	مذکر اہوت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
	ثبت	مذکر	در کیا ہوئی / ہوے	در کیے ہوں	در کیا ہوئیں	در کیے ہو	در کیا ہوں	در کیے ہو
	منفی	مذکر	در کیا نہ ہوئی / ہوے	در کیے نہ ہوں	در کیا نہ ہوئیں	در کیے نہ ہو	در کیا ہوں	در کیے نہ ہو
متصل	منفی	مذکر	کاہناں در کیا ہوئی / ہوے	کاہناں در کیے	کاہناں در کیا ہوئیں	کاہناں در کیے ہو	کاہناں در کیا ہوں	کاہناں در کیے ہو
یا	ثبت	مؤنث	در کی ہوئی / ہوے	در کیا ہوں	در کی ہوئیں	در کیے ہو	در کیا ہوں	در کیے ہو
ضمیر	منفی	مؤنث	در کی نہ ہوئی / ہوے	در کیا نہ ہوں	در کی نہ ہوئیں	در کی نہ ہو	در کیا ہوں	در کیے نہ ہو
متصل			کاہناں در کی ہوئی / ہوے	کاہناں در کیا ہوں	کاہناں در کیا ہوئیں	کاہناں در کیے ہو	کاہناں در کیا ہوں	کاہناں در کیے ہو

قاعدہ نمبر 3: بے کر مصدر متعدی ہووے تاں و تے ہوئے مصدر رکوع اسم حالیہ تمام یا ماضی مطلق بنا کر نہیں آوندے اگوں ہوون مصدر کن فعل مضارع معروف گنڈھ ڈیون مال ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف بنائی و بچ سگدی ۽ گروان کر بند نہیں ہونیں ضمیر منفصل کیے صرف فاعلی (شخصی) ضمیراں صیغہ وار تبدیل تھیند نہیں اسم حالیہ تمام یا ماضی مطلق واحد غائب مذکر تبدیل نہ تھیندی پر ہوون کن بنیا ہو یا فعل مضارع وی تبدیل نہ تھیندی۔ چڈاں جو ضمیر متصل کہتے اسم حالیہ تاں تبدیل نہ تھیندی پر فعل مضارع صیغہ وار تبدیل تھیند اڑسی۔ منعی گروان کہتے ماضی مطلق یا اسم حالیہ تمام کن پہلوں ”نہ یا کاہناں“ دے لوظیں کوں جوڑیا ویسی ۽ مصادر متعدی کن ماضی شکلیہ یا احتمالی دی گروان کر بند نہیں ہونیں مذکر تے مؤنث دی گروان انجوان نہ تھیندی ۽ چکھن مصدر کن گروان ڈیکھو۔

ضمیر	ثبت	مذکر اہوت	متاں اونہہ ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا
	ثبت	مذکر اہوت	متاں اونہہ ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا	متاں آہیں ڈنھا
متصل	منفی	مذکر اہوت	متاں اونہہ نہ ڈنھا	متاں آہیں نہ	متاں آہیں نہ	متاں آہیں نہ	متاں آہیں نہ	متاں آہیں نہ
ضمیر	ثبت	مذکر اہوت	ڈنھا ہووے	ڈنھا ہووے	ڈنھا ہووے	ڈنھا ہووے	ڈنھا ہووے	ڈنھا ہووے
کینے	منفی	مذکر اہوت	ڈنھا نہ ہووے	ڈنھا نہ ہووے	ڈنھا نہ ہووے	ڈنھا نہ ہووے	ڈنھا نہ ہووے	ڈنھا نہ ہووے

قاعدہ نمبر 4: بے کر مصدر متعدی ہووے تاں و تے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ تمام یا ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر تے آوندے اگوں ہوون مصدر کن فعل مستقبل معروف واحد غائب مذکر بنا کر نہیں گنڈھ ڈیون مال ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف واحد غائب مذکر بنی و بندے۔ ضماں منفصل مال گروان کر بند نہیں ہونیں ضماں فاعلی (شخصی) صیغہ وار تبدیل تھیندن چڈاں جو باقی گئی تبدیل نہ تھیندی۔ پر ضماں متصل مال گروان کر بند نہیں ہونیں صیغہ وار تبدیل تھیندی۔ مؤنث تے مذکر کہتے گروان انجوان نہ

تاں باجوہیں آویساں ۽ کچھ تہاں امتن او آیا پٹھا ہووے وغیرہ وغیرہ ہاے گالہر یا روکھن آئی ۽ جو تاں امتن دے لوظ اونہہ جیلے ۽ حق استعمال تھیند چندے اشرے ۽ حق ہووے دا لوظ لگدے۔ جنھیں ہمہلین دے اشرے ۽ ”ہوی“ دا لوظ آونہہ تاں دست اونہہ مال تاں امتن دا لوظ نہ لگسی۔ ایویں امی دعا نیہ اندازیا امید ظاہر کرن کہتے ”شالا“ دا لوظ استعمال تھیندے جوہیں جو شالا او آیا پٹھا ہووے۔ مثال میں پاس تھیا ہوواں قاعدہ نمبر 1: بے کر مصدر لازم ہووے تاں و تے او کن حالیہ تمام بنا کر نہیں آوندے اگوں ہوون مصدر کن مضارع بنا کر نہیں جوڑ ڈتاونہہ تاں و تے ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف بنی و بندی ۽ مصدر لازم کن بنی ماضی شکلیہ دے صیغہ جنس تے عدو دے مطابق رہندن پر ہوون مصدر کن بنی آلا مضارع صیغہ وار تبدیل تھیند اڑ و بندے۔ ماضی شکلیہ ۽ حق مذکر تے مؤنث دی گروان انجوان تھیندی ۽ پر ضمیریں (ضمیر متصل تے ضمیر متصل) دا استعمال انجوان جنھیں تھیند اکیوں جو ضمیراں متصل ہوون دی وجہ کوں مطلب واضح تھی و بندے۔

لازم مصدر اور کن کون گروان:

ضمیر	ثبت	مذکر اہوت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر	متاں آئی ہووے	متاں آئی ہوون	متاں آئی ہوویں	متاں آئی ہووے	متاں آئی ہووے	متاں آئی ہووے
ہووے	منفی	مذکر	متاں کاہناں آئی ہووے	متاں کاہناں آئی ہوون	متاں کاہناں آئی ہوویں	متاں کاہناں آئی ہووے	متاں کاہناں آئی ہووے	متاں کاہناں آئی ہووے
یا	منفی	مذکر	متاں نہ آئی ہووے	متاں نہ آئی ہوون	متاں نہ آئی ہوویں	متاں نہ آئی ہووے	متاں نہ آئی ہووے	متاں نہ آئی ہووے
متصل	ثبت	مؤنث	متاں آئی ہووے	متاں آئی ہوون	متاں آئی ہوویں	متاں آئی ہووے	متاں آئی ہووے	متاں آئی ہووے
ہووے	منفی	مؤنث	متاں نہ آئی ہووے	متاں نہ آئی ہوون	متاں نہ آئی ہوویں	متاں نہ آئی ہووے	متاں نہ آئی ہووے	متاں نہ آئی ہووے
			متاں کاہناں آئی ہووے	متاں کاہناں آئی ہوون	متاں کاہناں آئی ہوویں	متاں کاہناں آئی ہووے	متاں کاہناں آئی ہووے	متاں کاہناں آئی ہووے

قاعدہ نمبر 2: بے کر مصدر لازم ہووے تاں و تے او کن حالیہ تمام بنا کر نہیں آوندے اگوں ہوون مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر کہتے ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف بنائی و بندی ۽ مثال دے طور تے او آیا ہوی، میں گنیا ہوساں، توں ڈر کیا ہوویں، اسان رنے ہوسوں وغیرہ وغیرہ۔ قاعدہ نمبر 2 دی وی قاعدہ نمبر اوگوں گروان تھیندی۔

		موند	اوماری کا بنانا	اوماریاں	توں ماری	تساں ماریاں	میں ماری	اساں ماریاں
			گئی ہوئے	کا بنانا کیاں	کا بنانا گئی	کا بنانا کیاں	کا بنانا گئی	کا بنانا کیاں
				ہوون	ہوویں	ہوود	ہوواں	ہوودوں

قاعدہ نمبر 6: مصدر متعدی کنوں ماضی مطلق معروف اسم حالیہ تمام، وچکن مصدر کنوں ماضی مطلق معروف (گیا) تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واصبغ واحد غائب مذکر گنڈھ کرکیں ماضی شکلیہ یا احتمالی جمول ثنائی ویدی ء۔ مذکر تے موند دی گردان انجوائج تھیدی ء۔ ڈیکھن مصدر کن گردان ڈیکھو۔

ضمیر	ثبت	ثبت	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
توڑے جو	ثبت	مذکر	ڈکھا گیا ہوی	ڈکھا گیا ہوس	ڈکھے گئے ہوسو	ڈکھا گیا	ڈکھے گئے
متصل	منفی	مذکر	ڈکھا نہ کیا	ڈکھا نہ کیا ہوس	ڈکھے نہ گئے ہوسو	ڈکھا نہ	ڈکھے نہ گئے
یا	منفی	مذکر	کا بنانا ڈکھا گیا	کا بنانا ڈکھا گیا ہوس	کا بنانا ڈکھا گئے ہوسو	کا بنانا ڈکھا	کا بنانا ڈکھے گئے
ضمیر	ثبت	موند	ڈکھی گئی ہوی	ڈکھی گئی ہوس	ڈکھی گئی ہوسو	ڈکھی گئی	ڈکھی گئی
متصل	منفی	موند	ڈکھی نہ گئی	ڈکھی نہ گئی ہوس	ڈکھی نہ گئی ہوسو	ڈکھی نہ گئی	ڈکھی نہ گئی
ہوئے	منفی	موند	کا بنانا ڈکھی گئی	کا بنانا ڈکھی گئی ہوس	کا بنانا ڈکھی گئی ہوسو	کا بنانا ڈکھی گئی	کا بنانا ڈکھی گئی

قاعدہ نمبر 7: جے کر مصدر متعدی المعیدی کنوں ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف بناوئی ہووے تاں وت ڈ۔ تے ہوئے مصدر متعدی المعیدی کنوں ماضی مطلق معروف تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع معروف بنا کرکیں گنڈھ ڈ یون نال ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف بن ویدی ء۔ مذکر تے موند دی گردان انجوائج تھیدی ء۔ پر ضائر متصل تے ہنماڑ متصل دی گردان انجوائج تھیدی ء۔ جیویں جو لکھو اون مصدر کنوں ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف ”متاں اونہہ لکھو یا ہووے“ ہنسی۔ منفی گردان کرن ساگے لوظ نہ یا کا بنانا استعمال کیجے ویدن مشق دے طور تے گردان قاعدہ نمبر 3 دے مطابق خود کیجی وئے۔

قاعدہ نمبر 8: جے کر مصدر متعدی المعیدی کنوں ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف بناوئی ہووے تاں وت ڈ۔ تے ہوئے مصدر متعدی المعیدی کنوں ماضی مطلق معروف تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف بنا کرکیں گنڈھ ڈ تا ویدی ء۔ جیویں جو لکھو اون مصدر کنوں ماضی شکلیہ یا احتمالی معروف شیت ”اونہہ لکھو یا ہوی“ ہنسی۔ منفی گردان کیجے لوظ نہ یا کا بنانا استعمال کیا وئی۔ مشق دے طور

تھیدی۔ منفی گردان کیجے ماضی مطلق دے بعد نہ یا کا بنانا و او دھارا کر ڈیوں۔

مارن مصدر کن گردان:

ضمیر	ثبت	ثبت	جمع غائب	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر
متصل	ثبت	مذکر	اوتھیا ماریا	اوتھیا ماریا	اوتھیا ماریا	تتھیاں ماریا	تتھیاں ماریا
متصل	منفی	مذکر	اوتھیا نہ ماریا	اوتھیا نہ ماریا	اوتھیا نہ ماریا	تتھیاں ماریا نہ	تتھیاں ماریا نہ
متصل	ثبت	مذکر	ماریا ہوس	ماریا ہوس	ماریا ہوس	ماریا ہوس	ماریا ہوس
متصل	منفی	مذکر	ماریا نہ ہوس	ماریا نہ ہوس	ماریا نہ ہوس	ماریا نہ ہوس	ماریا نہ ہوس

فعل ماضی شکلیہ یا احتمالی جمول ثنائی دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 5: ماضی شکلیہ یا احتمالی جمول مصادر لازم کنوں نہیں ثنائی وچ سگدی بلکہ مصادر و متعدی ہوون ضروری ء۔ ڈ۔ تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف اسم حالیہ تمام، وچکن مصدر کنوں ماضی مطلق معروف (گیا) تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع (ہوئے) گنڈھ ڈ یون نال ماضی شکلیہ یا احتمالی جمول بن ویدی ء۔ گردان کرکیں ہوس موند۔ تے مذکر دی گردان انجوائج تھیدی ء۔

مارن مصدر کنوں گردان:

ضمیر	ثبت	ثبت	جمع غائب	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر
متصل	ثبت	مذکر	اوماریاں کیاں	اوماریاں کیاں	اوماریاں کیاں	تساں ماریاں کیاں	تساں ماریاں کیاں
ہوئے	منفی	مذکر	اوماریاں نہ کیاں	اوماریاں نہ کیاں	اوماریاں نہ کیاں	تساں ماریاں نہ کیاں	تساں ماریاں نہ کیاں
ضمیر	ثبت	مذکر	اوماریاں کیاں	اوماریاں کیاں	اوماریاں کیاں	تساں ماریاں کیاں	تساں ماریاں کیاں
متصل	منفی	مذکر	اوماریاں نہ کیاں	اوماریاں نہ کیاں	اوماریاں نہ کیاں	تساں ماریاں نہ کیاں	تساں ماریاں نہ کیاں
ہوئے	ثبت	موند	اوماریاں گئی	اوماریاں گئی	اوماریاں گئی	تساں ماریاں گئی	تساں ماریاں گئی
ہوئے	منفی	موند	اوماریاں نہ گئی	اوماریاں نہ گئی	اوماریاں نہ گئی	تساں ماریاں نہ گئی	تساں ماریاں نہ گئی

صدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف ”لکھو یا ہووے“، ہنسی۔ مونث دی تے مذکر دی گردان انجواں نہیں تھیدی۔ لکھواون مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف دی گردان مشق دے طور تے قاعدہ نمبر 1 دے مطابق کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 20: مصدر متعدی المعصدی کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف بناون ساگتے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المعصدی کنوں ماشی مطلق معروف تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف بنا کے انھیں کول آپت وچ گنڈھ ڈیون نال ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف۔ بن ویدی و لکھواون مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف ”لکھو یا ہووے“، ہنسی۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں نہیں تھیدی۔ لکھواون مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی دی گردان مشق دے طور تے قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتی وئے۔

(س) فعل ماشی شرطی یا تمنائی

تعریف:

- 1 فعل ماشی شرطی یا تمنائی او فعل ہے جنہیں کن گزرتے ہوئے زمانے وچ گئی شرط سک یا چاہت ظاہر تھیوے۔
(سراٹنگی قواعد تے زبان دانی از میر احمد بھائیہ 161)
- 2 فعل ماشی شرطی کون تمنائی وی آہدن۔ ایندے وچ کئی شرط یا خواہش پائی ویدی و۔
(سراٹنگی زبان دے قواعد تے قانون از ڈاکٹر محمد علی 235)
- 3 فعل ماشی شرطی یا تمنائی او زمانہ جتیں وچ گزرتے ہوئے وقت وچ کہیں کم دے تھیون کہیں گئی شرط، آرزو، تمنایا خواہش ظاہر تھیوے۔
(سندھی وائی جو حرف تے نماز احاد بخش 357) (ترجمہ)
- 4 ماشی تمنائی یا شرطی و ماشی ہے کہ جس میں فعل کا واقع ہونا شرط یا تمنائے کے ساتھ پایا جائے۔
- 5 فعل ماشی شرطی یا تمنائی او فعل ہے جس میں کسی کام کا ہونا گزشتہ زمانے میں شرط یا تمنائے کے ساتھ پایا جائے۔
(مکھان قواعد از میر احمد علی بھائیہ 85)

”اُتے ڈتیں گئیں مختلف ماہرین اسانیات دے تعریفیں کن ماشی شرطی یا تمنائی دی تعریف کجھ ایس نشا بر تھیدی و جو فعل ماشی شرطی یا تمنائی او فعل ہوندے جتیں وچ کہیں کم واکرن تھیون، ہن کہیں نہ کہیں شرط سک، خواہش یا تمنائے نال پاتا وئے۔“

فعل ماشی شرطی یا تمنائی معروف بناون دے قاعدے: سرانگنی زبان وچ ماشی استمراری یا ماشی ہکلیہ و انگو ماشی شرطی یا تمنائی معروف دے وی بناون دے کئی قاعدے ہن۔ جہوے جو اے ہن۔

قاعدہ نمبر 1: اسم حالیہ تمام کن پہلوں کئی کئی حرف شرط یا تمنائی رسا بقہ گنڈھ ڈیون نال ماشی شرطی یا تمنائی معروف۔ بن ویدی و بلو رسا بقہ ورتے وچ آ لے حرف شرط یا تمنائی اے ہن۔ جے، جے کر جے کڈئیں تے مثالا انھیں لوئیں کون ملاو داساں فارسی دالووظ ”کاش“ دی استعمال کر سکدے ہیں۔ توڑے جو کاش دالووظ ”مثالا“ ہے۔ پر کاش دالووظ ”مثالا“ کنوں وسیع تاظر رکھدے

تے گردان قاعدہ نمبر 11 دے مطابق خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 14: جے کر مصدر جہول کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی بناون ہووے تاں و تے ہوئے مصدر دی ”جہن“ کول حذف کر کے، وچن مصدر کنوں ماشی مطلق معروف تے ہوون مصدر کنوں مضارع معروف بنا کے سب کول آپت وچ گنڈھ ڈیون نال ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بن ویدی و لکھو جہن مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول ”متاں لکھو جہن“ گیا ہووے، ہنسی۔ مونث دی گردان کہیں ”متاں لکھو جہن گئی ہووے“، ہنسی۔ مشق دے طور تے گردان اُتے ڈتے گئے قاعدہ نمبر 11 دے مطابق کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 15: جے کر مصدر متعدی المعصدی جہول کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بناون ہووے تاں و مصدر متعدی المعصدی جہول دی ”ن“ کول حذف کر کے وچن مصدر کنوں ماشی مطلق معروف تے ہوون مصدر کنوں مضارع معروف بنا کے سب کول آپت وچ گنڈھ ڈیون نال ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بن ویدی و لکھو جہن مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول ”متاں لکھو جہن“ گیا ہووے، ہنسی۔ مونث دی گردان کہیں ”متاں لکھو جہن گئی ہووے“، مشق دے طور تے گردان اُتے ڈتے گئے قاعدہ نمبر 11 دے مطابق خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 16: جے کر مصدر متعدی المعصدی جہول کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بناون ہووے تاں و تے ہوئے مصدر متعدی المعصدی جہول دی ”ن“ کول حذف کر کے وچن مصدر کنوں ماشی مطلق معروف بناون تے تاں و ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بن ویدی و لکھو جہن مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول ”شیت او لکھو جہن گئی ہووے“، ہنسی۔ مشق دے طور تے گردان قاعدہ نمبر 12 دے مطابق کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 17: مصدر متعدی المعصدی جہول کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی بناون ساگتے ڈتے ہوئے مصدر دی چھیکوی ”جہن“ کول حذف کر کے وچن مصدر کنوں ماشی مطلق معروف بنا کے تے ہوون مصدر کنوں مضارع بنا کے سب کول آپت وچ گنڈھ ڈیون نال ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بن ویدی و لکھو جہن مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول ”شیت او لکھو جہن“ گیا ہووے، ہنسی۔ تے مونث دی گردان کہیں ”شیت او لکھو جہن گئی ہووے“، ہنسی۔ مشق دے طور تے گردان قاعدہ نمبر 11 دے مطابق کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 18: مصدر متعدی المعصدی جہول کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بناون ساگتے ڈتے ہوئے مصدر دی چھیکوی ”جہن“ حذف کر کے وچن مصدر کنوں ماشی مطلق معروف بنا کے تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف بنا کے سب کول آپت وچ گنڈھ ڈیون نال ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول بن ویدی و لکھو جہن مصدر کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی جہول ”شیت او لکھو جہن“ گیا ہووے، ہنسی۔ تے مونث دی گردان کہیں ”شیت او لکھو جہن گئی ہووے“، ہنسی۔ مشق دے طور تے گردان قاعدہ نمبر 12 دے مطابق کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 19: مصدر متعدی المعصدی کنوں ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف بناون ساگتے ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماشی مطلق معروف تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع بنا کے انھیں کول آپت وچ گنڈھ ڈیون نال ماشی ہکلیہ یا احتمالی معروف بن ویدی و لکھواون

قاعدہ نمبر ۶	لکھوایا ویندا	پڑھوایا ویندا	مروایا ویندا	سنوایا ویندا وغیرہ وغیرہ
قاعدہ نمبر ۷	لکھوایا گیا ہوندا	پڑھوایا گیا ہوندا	مروایا گیا ہوندا	سنوایا گیا ہوندا وغیرہ
قاعدہ نمبر ۸	لکھوایا وکھے ہا	پڑھوایا وکھے ہا	مروایا وکھے ہا	سنوایا وکھے ہا وغیرہ وغیرہ
قاعدہ نمبر ۹	لکھوایا ویندا ہووے ہا	پڑھوایا ویندا ہووے ہا	مروایا ویندا ہووے ہا	سنوایا ویندا ہووے ہا وغیرہ
قاعدہ نمبر ۱۰	لکھوایا گیا ہووے ہا	پڑھوایا گیا ہووے ہا	مروایا گیا ہووے ہا	سنوایا گیا ہووے ہا وغیرہ

مصادر مجہول کن ماضی شرطی یا تمنائی بناون دے قاعدے: مصادر مجہول دی چھیکوی ”ن“ یا ”ہن“ حذف کر کے باقی دے اگوں قاعدے نمبر 6 کن قاعدہ نمبر 10 تیں جوڑ لینے کئے لائے جوڑن مال ماضی شرطی یا تمنائی ہن ویندی ء۔ طوالت دے پیش نظر وترے وترے گرداناں کرن ممکن کا نہیں۔ لہٰذا ہمہ گھاٹوں مشق دے طور تے گرداناں خود کیتیاں وکھن۔ اتھاں صرف ہر قاعدے دا صیغہ واحد غائب مذکر ڈٹا گئے۔

قاعدہ نمبر ۱۱	کھنچ ویندا	پڑھنچ ویندا	مرنچ ویندا	سنچ ویندا
قاعدہ نمبر ۱۲	کھنچ ویندا	مری ویندا	پڑھی ویندا	سنی ویندا
قاعدہ نمبر ۱۳	مرنچ گیا ہوندا	کھنچ گیا ہوندا	پڑھنچ گیا ہوندا	سنچ گیا ہوندا
قاعدہ نمبر ۱۴	مری گیا ہوندا	کھنچ گیا ہوندا	پڑھی گیا ہوندا	سنی گیا ہوندا
قاعدہ نمبر ۱۵	مرنچ وکھے ہا	کھنچ وکھے ہا	پڑھنچ وکھے ہا	سنچ وکھے ہا
قاعدہ نمبر ۱۶	مری وکھے ہا	کھنچ وکھے ہا	پڑھی وکھے ہا	سنی وکھے ہا
قاعدہ نمبر ۱۷	مرنچ ویندا ہووے ہا	کھنچ ویندا ہووے ہا	پڑھنچ ویندا ہووے ہا	سنچ ویندا ہووے ہا
قاعدہ نمبر ۱۸	مری ویندا ہووے ہا	کھنچ ویندا ہووے ہا	پڑھی ویندا ہووے ہا	سنی ویندا ہووے ہا
قاعدہ نمبر ۱۹	مرنچ گیا ہووے ہا	کھنچ گیا ہووے ہا	پڑھنچ گیا ہووے ہا	سنچ گیا ہووے ہا
قاعدہ نمبر ۲۰	مری گیا ہووے ہا	کھنچ گیا ہووے ہا	پڑھی گیا ہووے ہا	سنی گیا ہووے ہا

مصادر متعدی المعجی مجہول کن ماضی شرطی یا تمنائی مجہول بناون دے قاعدے: قاعدہ نمبر 6 کن قاعدہ نمبر 10 تیں دی بُت کن سامنے رکھن ہونیں مصادر متعدی المعجی مجہول کن ماضی شرطی یا تمنائی دے قاعدے وضع کیلے ویندن۔ پرا نہیں دی گردان مشق دے طور تے خود کیتق وکھے۔

قاعدہ نمبر ۲۱	لکھوی ویندا	مرو ویندا	پڑھوی ویندا	سنو ویندا
قاعدہ نمبر ۲۲	لکھوی ویندا	مرو ویندا	پڑھوی ویندا	سنوی ویندا

ضمیر متصل	مضی	مذکر	اوماریا نہوے ہا	اوماریے نہوے ہا	توں ماریا نہوے ہا	تساں ماریے نہوے ہا	میں ماریا نہوے ہا	اساں ماریے نہوے ہا
ہووے	ثبت	مومنٹ	اوماریا نہوے ہا	اوماریاں وکھن ہا	توں ماریاں وکھن ہا	تساں ماریاں وکھن ہا	میں ماریاں وکھن ہا	اساں ماریاں وکھن ہا
ضمیر متصل ہووے	مضی	مومنٹ	اوماریا نہوے ہا	اوماریاں نہوے ہا	توں ماریاں نہوے ہا	تساں ماریاں نہوے ہا	میں ماریاں نہوے ہا	اساں ماریاں نہوے ہا

قاعدہ نمبر 4: تے گئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر و کچھ مصدر کنوں اسم حالیہ تمام، ہون مصدر کنوں فعل مضارع و اصیغہ واحد غائب مذکر، ہون مصدر کنوں ماضی مطلق و اصیغہ واحد غائب مذکر، اے سب آہت ء ح جوڑ ڈتے وکھن تاں وت ماضی شرطی یا تمنائی مجہول ہن ویندی ء۔ جیویں جوڑیکھن مصدر کن ڈٹھا ویندا ہووے ہا، کھاون مصدر کن کھا دا ویندا ہووے ہا تے ہون مصدر کن پیتا ویندا ہووے ہا۔ لہٰذا ہمہ قاعدے دے مطابق مومنٹ تے مذکر دی گردان انجواں چھتھی۔

دیکھن مصدر کنوں گردان:

ثبت	مذکر	اوڈٹھا ویندا ہووے ہا	اوڈٹھے ویندا ہووے ہا	توں ڈٹھا ویندا ہووے ہا	تساں ڈٹھے ویندا ہووے ہا	میں ڈٹھا ویندا ہووے ہا	اساں ڈٹھے ویندا ہووے ہا
مضی	مذکر	اوڈٹھا ویندا ہووے ہا	اوڈٹھے ویندا ہووے ہا	توں ڈٹھا ویندا ہووے ہا	تساں ڈٹھے نہ ویندا ہووے ہا	میں ڈٹھا ویندا ہووے ہا	اساں ڈٹھے نہ ویندا ہووے ہا
ثبت	مومنٹ	اوڈٹھی ویندی ہووے ہا	اوڈٹھیاں ویندی ہووے ہا	توں ڈٹھی ویندی ہووے ہا	تساں ڈٹھیاں ویندی ہووے ہا	میں ڈٹھی ویندی ہووے ہا	اساں ڈٹھیاں ویندی ہووے ہا
مضی	مومنٹ	اوڈٹھی ویندی ہووے ہا	اوڈٹھیاں نہ ویندی ہووے ہا	توں ڈٹھی نہ ویندی ہووے ہا	تساں ڈٹھیاں نہ ویندی ہووے ہا	میں ڈٹھی نہ ویندی ہووے ہا	اساں ڈٹھیاں نہ ویندی ہووے ہا

قاعدہ نمبر 5: ڈتے گئے مصدر کن ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر، وکچھ مصدر کن ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر ہون مصدر کن فعل مضارع و اصیغہ واحد غائب مذکر تے ہون مصدر کن ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر۔ اے سب آہت ء ح جوڑ ڈتے وکچھ تاں وت ماضی شرطی یا تمنائی مجہول ہن ویندی ء۔ جیویں جوڑیکھن مصدر کن ڈٹھا گیا ہووے ہا، لکھن مصدر کن لکھیا گیا ہووے ہا وغیرہ وغیرہ۔ مارن مصدر کن گردان "اوماریا گیا ہووے ہا" مشق دے طور تے گردان قاعدہ نمبر ۳ دے مطابق خود کیتق وکھے۔

مصادر متعدی المعجی کنوں ماضی شرطی یا تمنائی مجہول دے بناون دے قاعدے: طوالت دے پیش نظر مصادر متعدی المعجی کنوں وضع کیلے گئے ماضی شرطی یا تمنائی مجہول دے قاعدے دیاں گرداناں وترے وترے نہیں کیتیاں وکھ سکدیاں۔ مشق دے طور تے گرداناں خود کیتیاں وکچھن۔ اتھاں ہر قاعدے مال بنی آئی ماضی شرطی یا تمنائی مجہول دے صیغہ واحد غائب مذکر دے جملے ڈتے ویندن تاں جو مظلوم ماضی بناون ء ح آسانی رہوے۔ باقی گرداناں خود کیتیاں وکچھن۔

یا	ثبت	موند	اوپنی سگدی ہی	اوپنی سگدیاں	توں نی	تساں نی	میں نی سگدی	اساں نی
ضمیر متصل	منفی	موند	اوپنی نی سگدی	اوپنی نی سگدیاں	توں نہویں نی	تساں نہویں نی	میں نہی سگدی	اساں نہی نی
ہوے								

قاعدہ نمبر 2: فعل ماضی امکانی معروف بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر کنوں (تو نہیں جو او مصدر لازم ہووے یا متعدد ہووے) فعل امر تے سکن مصدر کنوں ماضی شرطی یا تمنائی معروف داصیغہ واحد غائب مذکر یعنی سکن مصدر کنوں فعل مضارع معروف داصیغہ واحد غائب مذکر تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف داصیغہ واحد غائب مذکر کہے ناں گھنڈ ڈیون ناں ماضی امکانی معروف بن ویدی ء۔ جیویں جو لکھن مصدر کنوں لکھ سکے ہا۔ پڑھن مصدر کنوں پڑھ سکے ہا۔ تے امرن مصدر کنوں مار سکے ہا وغیرہ۔ ایں قاعدے دے مطابق موند تے مذکر دی گردان انجواں نہیں تھیدی تے نہی ضمیر منفصل تے متصل دی گردان انجواں تھیدی ء۔

پڑھن مصدر کن گردان:

ضمیر	ثبت احمی	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	اوپڑھ سکے ہا	اوپڑھ سگن ہا	توں پڑھ سگن ہا	تساں پڑھ سگن ہا	میں پڑھ سگن ہاں	اساں پڑھ سگن ہا
منفصل	منفی	اوپڑھ نہ سکے ہا	اوپڑھ نہ سگن ہا	توں پڑھ نہ سگن ہا	تساں پڑھ نہ سگن ہا	میں پڑھ نہ سگن ہاں	اساں پڑھ نہ سگن ہا

مصادر متعدی الجمع کی کتوں ماضی امکانی معروف بناؤں دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 3: مصدر متعدی الجمع کی کتوں قاعدہ نمبر 2 دے مطابق ماضی امکانی معروف بناؤں وچ وسگدی ء۔ جیویں جو مرادون مصدر کن مراد سگدا ہا لکھو اون مصدر کن لکھو اسگدا ہا۔ لہجہ قاعدے دے مطابق گردان کر بند نہیں ہوئیں مذکر تے موند دی گردان انجواں انجھیدی ء۔

مرادون مصدر کنوں گردان:

ضمیر	ثبت احمی	مذکر اموند	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ضمیر متصل	ثبت	مذکر	مراد سگدا ہا	مراد سگدے	مراد سگدا	مراد سگدے	مراد سگدا	مراد سگدے
ہوے	منفی	مذکر	نہی مراد سگدا	نہی مراد سگدے	نہی مراد سگدا	نہی مراد سگدے	نہی مراد سگدا	نہی مراد سگدے
یا	ثبت	موند	مراد سگدی ہی	مراد سگدیاں	مراد سگدی	مراد سگدیاں	مراد سگدی	مراد سگدیاں

قاعدہ نمبر ۲۳	لکھوٹ گیا ہوندا	مروٹ گیا ہوندا	پڑھوٹ گیا ہوندا	سنوٹ گیا ہوندا
قاعدہ نمبر ۲۳	لکھوی گیا ہوندا	مروی گیا ہوندا	پڑھوی گیا ہوندا	سنوی گیا ہوندا
قاعدہ نمبر ۲۵	لکھوٹ وچے ہا	مروٹ وچے ہا	پڑھوٹ وچے ہا	سنوٹ وچے ہا
قاعدہ نمبر ۲۶	لکھوی وچے ہا	مروی وچے ہا	پڑھوی وچے ہا	سنوی وچے ہا
قاعدہ نمبر ۲۷	لکھوٹ ویندا ہووے ہا	مروٹ ویندا ہووے ہا	پڑھوٹ ویندا ہووے ہا	سنوٹ ویندا ہووے ہا
قاعدہ نمبر ۲۸	لکھوی ویندا ہووے ہا	مروی ویندا ہووے ہا	پڑھوی ویندا ہووے ہا	سنوی ویندا ہووے ہا
قاعدہ نمبر ۲۹	لکھوٹ گیا ہووے ہا	مروٹ گیا ہووے ہا	پڑھوٹ گیا ہووے ہا	سنوٹ گیا ہووے ہا
قاعدہ نمبر ۳۰	لکھوی گیا ہووے ہا	مروی گیا ہووے ہا	پڑھوی گیا ہووے ہا	سنوی گیا ہووے ہا

(ص) _____ فعل ماضی امکانی

تعریف: اوہ فعل جہاں جو کہیں کم دے کران تھیون یا سہی واگر رہینے ہونے زمانے وچ امکان ڈکھاوے اوکوں فعل ماضی امکانی آکھیا ویندے۔ جیویں جو او اسگدا ہا تاں آوے ہا۔ اوکھا سگدا ہا تاں کھاوے ہا۔ مرن آئے پچھوں کون مر سگدا ہا وغیرہ وغیرہ۔

فعل ماضی امکانی معروف دے بناؤں دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: فعل ماضی امکانی معروف بناؤں ساگے ڈتے ہوئے مصدر کن توڑے جو او لازم ہووے یا متعدی ہووے فعل امر تے سکن مصدر کن ماضی استمراری معروف (یعنی سکن مصدر کن اسم حالیہ نا تمام تے ہوون مصدر کن ماضی مطلق معروف داصیغہ واحد غائب مذکر) بنا کر نہیں گنڈھ ڈیون ناں ماضی امکانی معروف بن ویدی ء۔ جیویں جو آون مصدر کن ”آسگدا ہا“ وچنی مصدر کن ”وچ سگدا ہا“ کھینڈن مصدر کن کھینڈ سگدا ہا وغیرہ۔ گردان کر بند نہیں ہوئیں موند تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ء پڑھناز منفصل تے نہاڑ متصل دا استعمال انجواں نہیں تھیدی ا۔

بیون مصدر کن گردان:

ضمیر	ثبت احمی	مذکر اموند	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ضمیر متصل	ثبت	مذکر	اوہنی سگدا ہا	اوہنی سگدے	توں نی سگدا	تساں نی	میں نی سگدا	اساں نی سگدے
ہوے	منفی	مذکر	اوپنی نی سگدا	اوپنی نی سگدے	توں نہویں نی	تساں نہویں نی	میں نہی سگدی	اساں نہی نی
یا	ثبت	موند	مراد سگدی ہی	مراد سگدیاں	مراد سگدی	مراد سگدیاں	مراد سگدی	مراد سگدیاں

پڑھو اون مصدر کن گردان:

ضمیر	جبت احمی	مذکر احوث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
متصل ہوئے	منفی	مذکر احوث	پڑھا اسکے با	پڑھا اسکوں با	پڑھا اسکیں با	پڑھا سگو با	پڑھا سگوں با	پڑھا سگوں با
متصل ہوئے	منفی	مذکر احوث	پڑھا اسکے با	پڑھا اسکوں با	پڑھا اسکیں با	پڑھا سگو با	پڑھا سگوں با	پڑھا سگوں با

مصدر متعدی کنوں ماضی امکانی مجہول بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 7: مصدر متعدی کن ماضی امکانی مجہول بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کن فعل امر، سگن مصدر کن فعل مضارع تے ہون مصدر کن ماضی مطلق واحد غائب مذکر، اے سب آہت ءج جوڑ ڈتے وچجن تاں وت ماضی امکانی مجہول بن ویدی ء۔ چو یس جو مارن مصدر کن ”ما ریا وچ سکے با“، لکھن مصدر کن لکھیا وچ سکے با، پڑھن مصدر کن پڑھیا وچ سکے با وغیرہ وغیرہ۔ لہہ قاعدے وچ مونث تے مذکر دی گردان انجوان تھیدی ء۔ مثال دے طور تے ماری وچ سکے با لکھی وچ سکے با، پڑھی وچ سکے با، منفی کیلئے ماریا وچ نہ سکے با، پڑھی وچ نہ سکے با (یعنی وچ دے بعد ندا و دھارا کیتا ویسی) مشق دے طور تے ایڈی گردان قاعدہ نمبر 2 دے مطابق کیتق وچے۔ یا دروے جو صاور لازم کنوں کئی وی ماضی مجہول نہیں بنائی وچ سکدی۔

قاعدہ نمبر 8: مصدر متعدی کنوں ماضی امکانی مجہول بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر سگن مصدر کنوں اسم حالیہ ناقص، ہون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر اے سب آہت ءج جوڑ ڈتے وچجن تاں وت ماضی امکانی مجہول واحد غائب مذکر بن ویدی ء۔ چو یس جو ماریا وچ سکدا ہا لکھیا وچ سکدا ہا، پڑھیا وچ سکدا ہا۔ لہہ قاعدے وچ مذکر تے مونث دی گردان انجوان تھیدی ء۔ مثال دے طور تے ماری وچ سکدی ہی، لکھی وچ سکدی ہی، پڑھی وچ سکدی ہی، منفی کیلئے وچ دے بعد نہی، نہن نہویں، نہوے، نہم نہمی تے نہسے و اضافہ کیتا ویندے۔ مشق دے طور تے ایڈی گردان قاعدہ نمبر 1 واگوں ہذا ت خود کیتق وچے۔

قاعدہ نمبر 9: مصدر متعدی کن ماضی امکانی مجہول بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر، سگن مصدر کنوں فعل مضارع تے پوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، اے سب آہت ءج جوڑ ڈتے وچجن تاں وت ماضی امکانی مجہول واحد غائب مذکر بن ویدی ء۔ چو یس جو لکھن مصدر کن لکھیا وچ سکے پیا، ماریا وچ سکے پیا، پڑھیا وچ سکے پیا، ہونث کیلئے پیا، ماری وچ سکے پیا، پڑھی وچ سکے پیا، منفی کیلئے نہی لکھیا نہ وچ سکے پیا، ماری نہ وچ سکے پیا وغیرہ وغیرہ۔ مشق دے طور تے گردان قاعدہ نمبر 5 دے مطابق خود کیتق وچے۔

مصادر متعدی المعہدی کن ماضی امکانی مجہول بناون دے قاعدے: قاعدہ نمبر 7، 8، 9 کون سائے رکھنیں ہوئیں مصادر متعدی المعہدی کن ماضی امکانی مجہول بناون دے قاعدے وچ سکدن تے طوالت دے پیش نظر انھیں دی گردان مشق دے

ضمیر متصل	منفی	مؤنث	نہی مرد سگدی	نہی زن سگدی	نہی مرد سگدی	نہی زن سگدی	نہی مرد سگدی	نہی زن سگدی
ہوئے	منفی	مؤنث	نہی مرد سگدی	نہی زن سگدی	نہی مرد سگدی	نہی زن سگدی	نہی مرد سگدی	نہی زن سگدی

قاعدہ نمبر 4: مصدر متعدی المعہدی کن ماضی امکانی معروف بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کن فعل امر یا مصدری مادہ، سگن مصدر کن فعل مضارع تے پوون مصدر کن ماضی مطلق واحد غائب مذکر۔ اے سب آہت ءج جوڑ ڈتے وچجن تاں وت ماضی امکانی معروف بن ویدی ء۔ چو یس جو لکھو اون مصدر کن لکھو اسکے پیا، سٹو اون مصدر کن سٹو اسکے پیا وغیرہ وغیرہ۔ لہہ قاعدے وچ مونث تے مذکر دی گردان وکھو کھ ہوندی ء۔

ضمیر	جبت احمی	مذکر	لکھو اسکے پیا	لکھو اسکوں پے	لکھو اسکیں پیا	لکھو اسکوں پے	لکھو اسکوں پے	لکھو اسکوں پے
متصل ہوئے	منفی	مذکر	لکھو اسکے پیا	لکھو اسکوں پے	لکھو اسکیں پیا	لکھو اسکوں پے	لکھو اسکوں پے	لکھو اسکوں پے
متصل ہوئے	منفی	مؤنث	لکھو اسکے پیا	لکھو اسکوں پیاں	لکھو اسکیں پیاں	لکھو اسکوں پیاں	لکھو اسکوں پیاں	لکھو اسکوں پیاں
متصل ہوئے	منفی	مؤنث	لکھو اسکے پیا	لکھو اسکوں پیاں	لکھو اسکیں پیاں	لکھو اسکوں پیاں	لکھو اسکوں پیاں	لکھو اسکوں پیاں

قاعدہ نمبر 5: مصدر توڑے جو لازم ہووے یا متعدی ہووے ماضی امکانی معروف بناون ساگنے ڈتے ہوئے مصدر کنوں فعل امر یا مصدری مادہ، سگن مصدر کن فعل مضارع تے پوون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر۔ اے سارے آہت ءج کنڈھ ڈتے وچجن تاں وت ماضی امکانی معروف بن ویدی ء۔ مثال دے طور تے کھا سکے پیا، پی سکے پیا، لکھ سکے پیا، پڑھ سکے پیا، مار سکے پیا۔ لہہ قاعدے وچ مذکر تے مونث دی گردان وکھو کھ تھیدی ء۔

کرن مصدر کن ماضی امکانی معروف دی گردان:

ضمیر	جبت	مذکر	کرن سکے پیا	کرن سکوں پے	کرن سکیں پیا	کرن سکوں پے	کرن سکوں پے
متصل ہوئے	منفی	مذکر <td>کرن سکے پیا <td>کرن سکوں پے <td>کرن سکیں پیا <td>کرن سکوں پے <td>کرن سکوں پے </td></td></td></td></td>	کرن سکے پیا <td>کرن سکوں پے <td>کرن سکیں پیا <td>کرن سکوں پے <td>کرن سکوں پے </td></td></td></td>	کرن سکوں پے <td>کرن سکیں پیا <td>کرن سکوں پے <td>کرن سکوں پے </td></td></td>	کرن سکیں پیا <td>کرن سکوں پے <td>کرن سکوں پے </td></td>	کرن سکوں پے <td>کرن سکوں پے </td>	کرن سکوں پے
متصل ہوئے	منفی	مؤنث <td>کرن سکے پیا <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td></td></td></td>	کرن سکے پیا <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td></td></td>	کرن سکوں پیاں <td>کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td></td>	کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td>	کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td>	کرن سکوں پیاں
متصل ہوئے	منفی	مؤنث <td>کرن سکے پیا <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td></td></td></td>	کرن سکے پیا <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td></td></td>	کرن سکوں پیاں <td>کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td></td>	کرن سکیں پیاں <td>کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td></td>	کرن سکوں پیاں <td>کرن سکوں پیاں </td>	کرن سکوں پیاں

قاعدہ نمبر 6: مصدر متعدی المعہدی کن ماضی امکانی معروف بناون ساگنے ڈتے ہوئے مصدر کن فعل امر، سگن مصدر کن فعل مضارع تے پوون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر۔ اے سب آہت ءج جوڑ کرئیں ماضی امکانی معروف بنائی وچ سکدی ء۔ چو یس جو لکھو اون مصدر کن لکھو اسکے با، پڑھو اون کنوں پڑھو اسکے با وغیرہ۔ لہہ قاعدے وچ مونث تے مذکر دی گردان انجوان نہیں تھیدی۔

(ض) _____ فعل ماضی التزامی

تعریف: جے کر کہیں کم واکرن تھیون یا سہنی گزرنے ہوئے وقت وچ لازمی قرار ڈتا وےجے۔ فعل ماضی التزامی اکھیندے۔ جیویں جو لکھنا با، پڑھنا با، وچنا با، ڈیکھنا با، چھینا با وغیرہ وغیرہ۔

مصادر لازم یا متعدی کنوں ماضی التزامی معروف بناون وے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں ماضی التزامی معروف بناونے ہوئے تے اس وقت ڈتے ہوئے مصدر کن اسم استقبال بنا کر کہیں (یعنی کہیں وی مصدر دی چھیکو وچ، الف دا وھارا کر کہیں) تے ہون مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر جوڑ کر کہیں ماضی التزامی معروف بناونے دی ے۔ جیویں جو چھین کن چھینا با۔ کھلن مصدر کن کھلنا با وغیرہ۔ اہمہ قاعدے وچ مونث تے مذکر دے سیخا انجوان ہوندن تے ضماز منفصل تے متصل وی وکھو کھلدن۔

ملن مصدر کن ماضی التزامی معروف دی گردان: (ملن مصدر لازم ہے)

غیر	ثبت	ثبت	مذکر امونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
متناصل	ثبت	مذکر	اوکوں ملتا با	انھیں کوں ملتا با	انھیں کوں ملتا با	تیا کوں ملتا با	تیا کوں ملتا با	میکوں ملتا با	اسا کوں ملتا با
متناصل	منفی	مذکر	اوکوں ملتا نہ	انھیں کوں ملتا نہ	انھیں کوں ملتا نہ	تیا کوں ملتا نہ	تیا کوں ملتا نہ	میکوں ملتا نہ	اسا کوں ملتا نہ
متناصل	ثبت	مونث	اوکوں ملتی	انھیں کوں ملتی	انھیں کوں ملتی	تیا کوں ملتی	تیا کوں ملتی	میکوں ملتی	اسا کوں ملتی
متناصل	منفی	مونث	اوکوں ملتی نہ	انھیں کوں ملتی نہ	انھیں کوں ملتی نہ	تیا کوں ملتی نہ	تیا کوں ملتی نہ	میکوں ملتی نہ	اسا کوں ملتی نہ
متناصل	منفی	مونث	اوکوں ملتی	انھیں کوں ملتی	انھیں کوں ملتی	تیا کوں ملتی	تیا کوں ملتی	میکوں ملتی	اسا کوں ملتی
متناصل	منفی	مذکر	اوکوں ملتی	انھیں کوں ملتی	انھیں کوں ملتی	تیا کوں ملتی	تیا کوں ملتی	میکوں ملتی	اسا کوں ملتی
متناصل	ثبت	مذکر	اوکوں ملتا با	انھیں کوں ملتا	انھیں کوں ملتا	تیا کوں ملتا	تیا کوں ملتا	میکوں ملتا با	اسا کوں ملتا
متناصل	منفی	مذکر	اوکوں ملتا نہ	انھیں کوں ملتا نہ	انھیں کوں ملتا نہ	تیا کوں ملتا نہ	تیا کوں ملتا نہ	میکوں ملتا نہ	اسا کوں ملتا نہ

طور تے خود کیتی وےجے۔ اتھاں صرف سیخے واحد غائب مذکر ڈتے گھین۔

قاعدہ نمبر ۱۰	مروا یا وچ سکدا با	لکھو یا وچ سکدا با	پڑھو یا وچ سکدا با
قاعدہ نمبر ۱۱	مروا یا وچ سکے با	لکھو یا وچ سکے با	پڑھو یا وچ سکے با
قاعدہ نمبر ۱۲	مروا یا وچ سکھینا	لکھو یا وچ سکھینا	پڑھو یا وچ سکھینا

انھیں قاعدہ تیں وچ مونث تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ے۔

مصادر مجہول کن ماضی امکانی مجہول بناون وے قاعدے: مصادر مجہول دی چھیکوی ’ن‘ یا ’جن‘ کوں حذف کر کے باقی دے اکوں قاعدہ نمبر 2، 1، 5 کوں سامنے رکھ کے ماضی امکانی مجہول بناونے دی وچ سکدی ے۔ طوالت وے پیش نظر انھیں دی گردان مشق تے طور تے خود کیتی وےجے۔ مونث تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ے۔

قاعدہ نمبر ۱۳	مریج سکدا با	لکھیج سکدا با	پڑھیج سکدا با
قاعدہ نمبر ۱۴	مری سکدا با	لکھی سکدا با	پڑھی سکدا با
قاعدہ نمبر ۱۵	مریج سکے با	لکھیج سکے با	پڑھیج سکے با
قاعدہ نمبر ۱۶	مری سکے با	لکھی سکے با	پڑھی سکے با
قاعدہ نمبر ۱۷	مریج سکھینا	لکھیج سکھینا	پڑھیج سکھینا
قاعدہ نمبر ۱۸	مری سکھینا	لکھی سکھینا	پڑھی سکھینا

مصادر متعدی متعدی مجہول کن ماضی امکانی مجہول بناون وے قاعدے: مصادر متعدی متعدی مجہول دی چھیکوی ’ن‘ یا ’جن‘ کوں حذف کر کے باقی دے اکوں قاعدہ نمبر 13، 18 کوں سامنے رکھ کے ماضی امکانی مجہول بناونے دی وچ سکدی ے۔ طوالت وے پیش نظر انھیں دی گردان مشق تے طور تے خود کیتی وےجے۔ مونث تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ے۔

قاعدہ نمبر ۱۹	مروا وچ سکدا با	لکھو وچ سکدا با	پڑھو وچ سکدا با
قاعدہ نمبر ۲۰	مروا سکدا با	لکھو سکدا با	پڑھو سکدا با
قاعدہ نمبر ۲۱	مروا وچ سکے با	لکھو وچ سکے با	پڑھو وچ سکے با
قاعدہ نمبر ۲۲	مروا سکے با	لکھو سکے با	پڑھو سکے با
قاعدہ نمبر ۲۳	مروا وچ سکھینا	لکھو وچ سکھینا	پڑھو وچ سکھینا
قاعدہ نمبر ۲۴	مروا سکھینا	لکھو سکھینا	پڑھو سکھینا

متصل	ثبت	موث	اوکوں لکھنیاں پھنیاں ہن	انہیں کوں لکھنیاں پھنیاں ہن	تیکوں لکھنیاں پھنیاں ہن	تہا کوں لکھنیاں پھنیاں ہن	سیکوں لکھنیاں پھنیاں ہن	اسا کوں لکھنیاں پھنیاں ہن
متصل	منفی	موث	اوکوں لکھنیاں نھنیاں ہن	انہیں کوں لکھنیاں نھنیاں ہن	تیکوں لکھنیاں نھنیاں ہن	تہا کوں لکھنیاں نھنیاں ہن	سیکوں لکھنیاں نھنیاں ہن	اسا کوں لکھنیاں نھنیاں ہن
متصل	ثبت	مذکر	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن
متصل	منفی	مذکر	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن
متصل	ثبت	موث	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن
متصل	منفی	موث	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن
متصل	ثبت	مذکر	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں پھنیاں پھنیاں ہن
متصل	منفی	مذکر	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن	لکھنیاں نہنیاں پھنیاں ہن

قاعدہ نمبر 5: کہیں وی لازم یا متعدی مصدر کن بے کر ماضی التزامی معروف بناوئی ہووے تاں وٹ اصل مصدر کنوں اسم استقبال، پودن مصدر کن ماضی قریب معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (پئے) وچ جن مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (گیا) تے ہوون مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر اے سب آہت عروج گنڈھ پون مال ماضی التزامی معروف واصیغہ واحد غائب مذکر ہن ویندے۔ جیویں جو لکھن کن لکھنیاں پئے گیا ہا، وچ جن کن وچنا پئے گیا ہا، پئے لکھن کن پئے گیا ہا۔ مذکر تے مونٹ دی گردان انجواں چھیتی۔

چھان مصدر کن گردان: (چھان مصدر متعدی ہے)

متصل	منفی	موث	آوئی نہ پوہے	آوئی نہ پوہیں ہا	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہے ہا
متصل	ثبت	مذکر موث	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہیں ہا	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہے ہا
متصل	منفی	مذکر موث	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہیں ہا	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہے ہا	آوئی نہ پوہے ہا

قاعدہ نمبر 4: کہیں وی لازم یا متعدی مصدر کنوں ماضی التزامی معروف بناوئی ہووے تاں وٹ تے ہوئے مصدر کنوں اسم استقبال، پودن مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر گن کرئیں اے سب آہت عروج جوڑڈ تے وچ جن تاں ماضی التزامی معروف واصیغہ واحد غائب مذکر ہن ویندے۔ جیویں جو لکھن مصدر کن لکھنیاں پھنیاں ہا، پئے لکھن مصدر کن پئے لکھنیاں پھنیاں ہا۔

لکھن مصدر کن گردان: (لکھن مصدر متعدی ہے)

ضمیر	ثبت احمی	مذکر موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر	اوکوں لکھنیاں پھنیاں	انہیں کوں لکھنیاں پھنیاں	تیکوں لکھنیاں پھنیاں	تہا کوں لکھنیاں پھنیاں	سیکوں لکھنیاں پھنیاں	اسا کوں لکھنیاں پھنیاں
متصل	منفی	مذکر	اوکوں لکھنیاں نہ	انہیں کوں لکھنیاں نہ	تیکوں لکھنیاں نہ	تہا کوں لکھنیاں نہ	سیکوں لکھنیاں نہ	اسا کوں لکھنیاں نہ
متصل	ثبت	موث	اوکوں لکھنیاں پھنیاں	انہیں کوں لکھنیاں پھنیاں	تیکوں لکھنیاں پھنیاں	تہا کوں لکھنیاں پھنیاں	سیکوں لکھنیاں پھنیاں	اسا کوں لکھنیاں پھنیاں
متصل	منفی	موث	اوکوں لکھنیاں نہ	انہیں کوں لکھنیاں نہ	تیکوں لکھنیاں نہ	تہا کوں لکھنیاں نہ	سیکوں لکھنیاں نہ	اسا کوں لکھنیاں نہ
متصل	منفی	مذکر	اوکوں لکھنیاں نہنیاں	انہیں کوں لکھنیاں نہنیاں	تیکوں لکھنیاں نہنیاں	تہا کوں لکھنیاں نہنیاں	سیکوں لکھنیاں نہنیاں	اسا کوں لکھنیاں نہنیاں
متصل	منفی	موث	اوکوں لکھنیاں نہنیاں	انہیں کوں لکھنیاں نہنیاں	تیکوں لکھنیاں نہنیاں	تہا کوں لکھنیاں نہنیاں	سیکوں لکھنیاں نہنیاں	اسا کوں لکھنیاں نہنیاں
متصل	ثبت	مذکر	اوکوں لکھنیاں پھنیاں	انہیں کوں لکھنیاں پھنیاں	تیکوں لکھنیاں پھنیاں	تہا کوں لکھنیاں پھنیاں	سیکوں لکھنیاں پھنیاں	اسا کوں لکھنیاں پھنیاں
متصل	منفی	موث	اوکوں لکھنیاں نہنیاں	انہیں کوں لکھنیاں نہنیاں	تیکوں لکھنیاں نہنیاں	تہا کوں لکھنیاں نہنیاں	سیکوں لکھنیاں نہنیاں	اسا کوں لکھنیاں نہنیاں

مذکر ”مرجینا“، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 2 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 16: مصدر رجہول ڈیکھیجین کنوں اسم استقبال (ڈیکھیجینا) پون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (پینا) تے ہوون مصدر کنوں وی ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با) اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی مجہول واصیف واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو ڈیکھیجینا پینا، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 2 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 17: مصدر رجہول ”لکھیجین“ کنوں اسم استقبال (لکھیجینا) پون مصدر کنوں فعل مضارع (پوے) ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با) اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی مجہول واصیف غائب مذکر ”لکھیجینا“ پوے، ”بئسی۔ لہجہ قاعدہ نمبر 3 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 18: مصدر رجہول ”پڑھیجین“ کنوں اسم استقبال (پڑھیجینا) پون مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (پوندا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق واصیف واحد غائب مذکر (با) اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی مجہول واصیف واحد غائب مذکر ”پڑھیجینا“ پوندا، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 4 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 19: مصدر رجہول ”چھلیجین“ کنوں اسم استقبال (چھلیجینا) پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (پے) وچن مصدر کنوں ماضی مطلق واصیف واحد غائب مذکر (کینا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با)۔ اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی مجہول واصیف واحد غائب مذکر ”چھلیجینا“ پے، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 5 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 20: مصدر رجہول ”درکیجین“ کنوں اسم استقبال ”درکیجینا“ پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (پے) وچن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (ویدا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با) اے سب آپت ء چ جوڑ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی مجہول واصیف واحد غائب مذکر ”درکیجینا“ پے ویدا، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 6 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 21: مصدر رجہول ”چھکیجین“ کنوں اسم استقبال (چھکیجینا) پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (پے) وچن مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (وئے) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با)۔ اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی مجہول واصیف واحد غائب مذکر ”چھکیجینا“ پے وئے، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 6 سے مطابقت کیتی وئے۔

(ii) فعل حال

تعریف:

1 فعل حال موجودہ زمانے کون ظاہر کریدے۔ (سرائیکی زبان دے قاعدے قانون از ڈاکٹر محمد علی 236)

التزامی معروف واصیف واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو ڈیکھاون مصدر کنوں ماضی التزامی واصیف واحد غائب مذکر ”ڈیکھاونا“ پینا، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے نمبر 2 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 10: متعدی المعدی مصدر راٹواون کن اسم استقبال (اٹواونا)، پون مصدر کنوں فعل مضارع (پوے) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با)۔ اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی معروف واصیف واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو اٹواون مصدر کنوں ماضی واصیف واحد غائب مذکر ”اٹواونا“ پوے، ”بئسی۔ لہجہ قاعدہ نمبر 3 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 11: متعدی المعدی مصدر کھواون کنوں اسم استقبال (کھواونا) پون مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (پوندا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با)۔ اے سب آپت ء چ جوڑ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی معروف واصیف واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو کھواون مصدر کنوں کھواونا پوندا، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 4 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 12: مصدر متعدی لکھاون کن اسم استقبال (لکھاونا) پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (پے) وچن مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (کینا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با) اے سب آپت ء چ جوڑ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی معروف واصیف واحد غائب مذکر ”لکھاونا“ پے، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 5 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 13: متعدی المعدی مصدر درکواون کنوں اسم استقبال (درکواونا) پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (پے) وچن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (ویدا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با) اے سب آپت ء چ جوڑ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی معروف واصیف واحد غائب مذکر ”درکواونا“ پے ویدا، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 6 سے مطابقت کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 14: مصدر متعدی لکھاون کنوں اسم استقبال (لکھاونا) پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (پے) وچن مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیف واحد غائب مذکر (وئے) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (با)۔ اے سب آپت ء چ گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت ماضی التزامی معروف واصیف واحد غائب مذکر ”لکھاونا“ پے وئے، ”بئسی۔ لہجہ قاعدے دی گردان قاعدہ نمبر 7 سے مطابقت کیتی وئے۔

مصادر مجہول کنوں ماضی التزامی مجہول دے بناون دے قاعدے: اتھان مختلف مصادر مجہول کنوں ماضی التزامی مجہول بناون دے قاعدے ڈ تے ویدن طوالت دے پیش نظر انھیں دیاں گرداناں مشق دے طور تے خود کیتیاں وچن۔

قاعدہ نمبر 15: مصدر رجہول مرتجین کنوں اسم استقبال (مرجینا) تے ہوون مصدر کنوں ماضی مطلق واصیف واحد غائب مذکر (با) کون آپت ء چ گنڈھ ڈ یون مال ماضی التزامی مجہول بن ویدے۔ جیویں جو مرتجین مصدر کنوں ماضی التزامی مجہول واصیف واحد غائب

منفی	مذکر	نہ پڑھا ہے	نہ پڑھا	نہ پڑھا	نہ پڑھا	نہ پڑھا
مثبت	مؤنث	پڑھی	پڑھا	پڑھا	پڑھا	پڑھا
منفی	مؤنث	نہ پڑھی	نہ پڑھی	نہ پڑھی	نہ پڑھی	نہ پڑھی

قاعدہ نمبر 6: کہیں وی مصدر متعدی متعدی کنوں فعل مضارع معروف دی گردان کرنی ہووے تاں و تے ہوئے مصدر کنوں قاعدہ نمبر 4 دے مطابق فعل مضارع معروف بنا کرئیں۔ تے معاون افعال پوون، وچن، ہون، تے کھڑن کنوں اسم حالیہ تمام ہینا، ودا، پٹھا۔ تے کھڑا بنا کرئیں بطور لاحقہ کنڈھ ڈیون نال فعل مضارع معروف داصیفہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ مثال دے طور تے لکھواوے ہینا، کھواوے ہینا، سٹواوے ودا، پڑھاوے ہینا۔ تے پوراوے کھڑا وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوائی نہ تھیں۔

سٹواون مصدر کن گردان:

مثبت	مذکر مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
مثبت	مذکر	سٹواوے پٹھا	سٹواون پٹھے	سٹواوے پٹھا	سٹواون پٹھے	سٹواوے پٹھا	سٹواون پٹھے
منفی	مذکر	سٹواوے نہ پٹھا	سٹواون نہ پٹھے	سٹواوے نہ پٹھا	سٹواون نہ پٹھے	سٹواوے نہ پٹھا	سٹواون نہ پٹھے
مثبت	مؤنث	سٹواوے پٹھی	سٹواون پٹھیاں	سٹواوے پٹھی	سٹواون پٹھیاں	سٹواوے پٹھی	سٹواون پٹھیاں
منفی	مؤنث	سٹواوے نہ پٹھی	سٹواون نہ پٹھیاں	سٹواوے نہ پٹھی	سٹواون نہ پٹھیاں	سٹواوے نہ پٹھی	سٹواون نہ پٹھیاں

قاعدہ نمبر 7: کہیں وی مصدر متعدی متعدی کنوں فعل مضارع معروف دی گردان کرنی ہووے تاں و تے ہوئے مصدر کنوں قاعدہ نمبر 6 دے مطابق فعل مضارع معروف۔ تے معاون افعال کنوں اسم حالیہ تمام بنا کرئیں بطور سابقہ جوڑ ڈیون نال فعل مضارع معروف داصیفہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ مثال دے طور تے ہینا لکھواوے، ودا سٹواوے، پٹھا پڑھاوے۔ تے کھڑا پوراوے وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوائی نہ تھیں۔ مشق دے طور تے قاعدہ نمبر 5 دے مطابق گردان خود کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 8: کہیں وی مصدر مجہول کنوں جے کہ فعل مضارع مجہول دی گردان کرنی ہووے تاں و تے ہوئے مصدر کنوں قاعدہ نمبر 3 دے مطابق فعل مضارع مجہول بنا کرئیں اوندے اگون قاعدہ نمبر 6 وچ ڈے۔ تے گئے مصادر معاون کن اسم حالیہ تمام بنا کرئیں جوڑ ڈیون نال فعل مضارع مجہول داصیفہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ مثال دے طور تے لکھیجے جے ہینا، پڑھیجے جے پٹھا، کھوے ودا، پوسے کھڑا وغیرہ۔ تے مؤنث دی گردان وکھوے کھنسی۔

مرجین مصدر کنوں گردان:

مثبت	مذکر	مرجے ودا	مرجین ودا	مرجے ودا	مرجین ودا	مرجے ودا	مرجین ودا
منفی	مذکر	مرجے نہ ودا	مرجین نہ ودا	مرجے نہ ودا	مرجین نہ ودا	مرجے نہ ودا	مرجین نہ ودا
مثبت	مؤنث	مرجے ودی	مرجین ویاں	مرجے ودی	مرجین ویاں	مرجے ودی	مرجین ویاں

قاعدہ نمبر 3: جے کہ مصدر مجہول ہووے تاں و تے فعل مضارع مجہول بناون کیے ڈے۔ تے ہوئے مصدر مجہول دی چھکوی 'ن' کوں حذف کر کے باقی دے اگون یاے مجہول (ے) دوا ودا را کر ڈیون نال فعل مضارع مجہول داصیفہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو کھوے جن کن کھوے جے۔ مرجین کن مر جے، لکھیجے جن کن لکھیجے جے وغیرہ۔ مذکر تے مؤنث دی گردان انجوائی نہ تھیں۔

مرجین مصدر کن گردان:

مثبت	مذکر مؤنث	امر جے	امر جین	توں مر جین	توں مر جین	امر جے	امر جین
منفی	مذکر مؤنث	امر جے	امر جین	توں نہ مر جین	توں نہ مر جین	امر جے	امر جین

قاعدہ نمبر 4: کہیں وی لازم یا متعدی مصدر کن فعل مضارع معروف بناون کیے ڈے۔ تے ہوئے مصدر کن قاعدہ نمبر 4 دے مطابق فعل مضارع معروف داصیفہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ تے معاون مصادر پوون، ہون، وچن، ہون، تے کھڑن وغیرہ جہڑے جو عام طور تے معاون مصادر کیے ویدن کن اسم حالیہ تمام ہینا، ہا، ودا، پٹھا۔ تے کھڑا کنڈھ ڈیون نال فعل مضارع معروف بن ویدے۔ مثال دے طور تے روون مصدر کن فعل مضارع معروف داصیفہ واحد غائب مذکر رووے ہینا، رووے ہا، رووے ودا، رووے پٹھا، رووے کھڑا وغیرہ ہنسی۔ مذکر تے مؤنث دی گردان انجوائی نہ تھیں۔ اتھان روون مصدر کن فعل مضارع معروف بنا کرئیں تے اوندے اگون معاون فعل ودا بطور لاحقہ کنڈھ کرئیں گردان کیتی ویدی۔ جے جڈاں جوشق دے طور تے آتے ڈے تے گئے باقی معاون افعال ہینا، ہا، پٹھا۔ تے کھڑا بطور لاحقہ کنڈھ کرئیں بذات خود گردان کیتی وچے۔

مثبت	مذکر مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
مثبت	مذکر	رووے ودا	روون ودا	رووے ودا	روون ودا	رووے ودا	روون ودا
منفی	مذکر	رووے نہ ودا	روون نہ ودا	رووے نہ ودا	روون نہ ودا	رووے نہ ودا	روون نہ ودا
مثبت	مؤنث	رووے ودی	روون ویاں	رووے ودی	روون ویاں	رووے ودی	روون ویاں
منفی	مؤنث	رووے نہ ودی	روون نہ ویاں	رووے نہ ودی	روون نہ ویاں	رووے نہ ودی	روون نہ ویاں

قاعدہ نمبر 5: کہیں وی لازم یا متعدی مصدر کنوں فعل مضارع معروف بناون سانگے ڈے۔ تے ہوئے مصدر کنوں قاعدہ نمبر 4 دے مطابق فعل مضارع معروف بنا کرئیں اوکن پہلو پوون، وچن ہون تے کھڑن مصادر کنوں بن آ لے اسمائے حالیہ تمام ہینا، ودا، پٹھا۔ تے کھڑا وغیرہ بطور سابقہ کنڈھ ڈیون نال فعل مضارع معروف داصیفہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو قاعدہ نمبر 4 وچ ڈے تا گئے۔ مثال دے طور تے ہینا لکھیجے ودا رووے ہا، پٹھا پڑھا، کھڑا کھوے وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوائی نہ تھیں۔

کھاون مصدر کنوں گردان:

مثبت	مذکر	پڑھا ہے	پڑھا	پڑھا	پڑھا	پڑھا	پڑھا
منفی	مذکر	پڑھا نہ ہے	پڑھا نہ	پڑھا نہ	پڑھا نہ	پڑھا نہ	پڑھا نہ
مثبت	مؤنث	پڑھی ہے	پڑھی	پڑھی	پڑھی	پڑھی	پڑھی

- ۲۔ لکھیندا ہوئے، پڑھیندا ہوئے مریدا ہوئے سُئیندا ہوئے کھیندا ہوئے
 ۳۔ لکھیندا آوے، پڑھیندا آوے مریدا آوے سُئیندا آوے کھویندا آوے وغیرہ وغیرہ

مونث تے مذکر کیلے گرداناں انچ اچ تھیندی۔

قاعدہ نمبر 26: جتے ہوئے کہیں وی مصدر معروف (لازم ہووے یا متعدی) کن مصدری مادہ یا فعل امر بنا کر نہیں آوندے اگون سنگی مصدر کن فعل مضارع گھن کر نہیں گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع معروف امکانی داصینڈو واحد غائب مذکر بن ویندے۔ جیویں جو مار سگے، لکھ سگے، ڈیکھ سگے سن سگے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گرداناں انچ اچ نہیں تھیندی۔ لہجہ قاعدہ کن گردان کرن دے ڈو طریقے ہن۔ یعنی ہک گردان فاعلی ضمیریں نال تے ڈو جھی گردان مفعولی ضمیریں نال۔

ضمیر	شبط فاعلی مذکر امونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ضمیر اں	ثبت	ذکر امونث	اوکھ سکے	اوکھ سکئی	توں لکھ سکین	تساں لکھ سگو	اساں لکھ سگوں
نال	منفی	مذکر امونث	اوکھ نہ سکے	اوکھ نہ سکئی	توں لکھ نہ سکین	تساں لکھ نہ سگو	اساں لکھ نہ سگوں
مفعولی	ثبت	مذکر امونث	اوکوں مار سکے	انھیں کوں مار سکے	تیکوں مار سکے	تہا کوں مار سکے	اسا کوں مار سکوں
ضمیر اں	منفی	مذکر امونث	اوکوں مار سکے	انھیں کوں مار سکے	تیکوں مار نہ سکے	تہا کوں مار نہ سکے	اسا کوں مار نہ سگوں
نال	ثبت	مذکر امونث	اوکوں مار سکوں	انھیں کوں مار سکوں	تیکوں مار سکوں	تہا کوں مار سکوں	اسا کوں مار سکوں
	ثبت	مذکر امونث	اوکوں مار سکے	انھیں کوں مار سکوں	تیکوں مار سکے	تہا کوں مار سکوں	اسا کوں مار سکوں

منفی دی گردان اُ تے ڈے گئے قاعدہ دے مطابق خود کیتی وجھے۔

دوہری ضمیر نال	مار سگس	مار سگس	مار سگس	مار سگس	مار سگس	مار سگس	مار سگس
معنی	اوکوں مار سگے	اوکوں مار سگن	توں اوکوں مار سگن	تساں اوکوں مار سگو	میں اوکوں مار سگاں	اساں اوکوں مار سگوں	
معنی	ایتیکوں مار سگے	ایتیکوں مار سگن	میں ایتیکوں مار سگن	میں اوکوں مار سگاں	میں انھیں کوں مار سگاں	تہا کوں مار سگاں	

قاعدہ نمبر 27: جتے ہوئے مصدر معروف (توڑے جو لازم ہووے یا متعدی ہووے) کن ماضی مطلق معروف یا اسم حالیہ تمام تے وچنجن مصدر کن فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈیون تے فعل مضارع تمنائی جمہول بن ویندے۔ جیویں جو ماریا وجھے، لکھیا وجھے، سنیا وجھے، پتا وجھے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گرداناں انچ اچ تھیندی۔ ایویں ای فاعلی ضمیریں تے مفعولی ضمیریں نال گرداناں انچ اچ تھیں۔

دے طور تے خود کیتی وجھے۔

قاعدہ نمبر 19: جتے ہوئے مصدر متعدی یا متعدی المعنوی کنوں ماضی مطلق معروف یا اسم حالیہ تمام تے گھننہ جیون یا ڈوب جیون مصادرجہول کن فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی جمہول (جیں بچ تمنا، خواہش، تجویز یا ارادے دا اظہار تھیندے) بن ویندے۔ جیویں جو مراد بچ یا مراد بچ تے بچ یا مراد بچ تے بچ، لکھا گھننہ جیسے یا لکھا گھدا وجھے، لکھوا گھننہ جیسے یا لکھوا گھدا وجھے وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گرداناں انچ اچ نہیں تھیندی۔

قاعدہ نمبر 20: جتے ہوئے مصدر جمہول دی چھیکوی ”ن“ کوں حذف کرن دے بعد آوندے اگون پودن مصدر کن فعل مضارع معروف (پوے) گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی جمہول جنیں بچ خواہش، تمنا، ارادہ یا آرزو پاتی وجھے) بن ویندے۔ جیویں جو مراد بچ پوے، لسکھنہ بچ پوے، پھڑھنہ بچ پوے، سسٹنہ بچ پوے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گرداناں انچ اچ نہیں تھیندی۔

قاعدہ نمبر 21: جتے ہوئے مصدر جمہول دی چھیکوی ”نن“ کوں حذف کرن دے بعد آوندے اگون پودن مصدر کن فعل مضارع معروف (پوے) گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی جمہول (تمنائی) بن ویندے۔ جیویں جو مراد پوے، لکھی پوے، پڑھی پوے، سٹی پوے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گرداناں انچ اچ نہیں تھیندی۔

قاعدہ نمبر 22: کہیں وی مصدر متعدی المعنوی کنوں فعل مضارع تے رہن ارہون مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (رہندا) گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی معروف ما تمام بن ویندے۔ جیویں جو کھواوے رہندا، بچھاوے رہندا، لکھواوے رہندا، پڑھاوے رہندا۔ مونث تے مذکر دی گرداناں انچ اچ تھیندی۔

قاعدہ نمبر 23: کہیں وی جتے ہوئے مصدر متعدی المعنوی کنوں اسم حالیہ ما تمام ناون ساکے کہیں وی مصدر متعدی المعنوی دے مصدری مادے دے انجری الف کوں حذف کر کے باقی دے اگون یا ئے جمہول گنڈھ ڈیون تے رہن ارہون مصدر کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی معروف ما تمام بن ویندے۔ جیویں جو کھویندا رہوے (کھوے)۔ س۔ س۔ دا) لکھویندا رہوے، پڑھویندا رہوے، بچھویندا رہوے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گرداناں انچ اچ تھیندی۔

قاعدہ نمبر 24: کہیں وی جتے ہوئے مصدر متعدی المعنوی کنوں اسم حالیہ ما تمام تے وچن مصدر کنوں فعل مضارع (وتے) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی معروف ما تمام بن ویندے۔ جیویں جو کھویندا آوے، لکھیندا آوے، مریدا آوے، پڑھیندا آوے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گرداناں انچ اچ تھیندی۔

قاعدہ نمبر 25: جتے ہوئے کہیں وی مصدر جمہول کنوں اسم حالیہ ما تمام (یا درہوے جو کہیں وی مصدر دی مصدری علامت ”نن“ یا ”ون“ کوں حذف کرن دے بعد ”دا“ دا لوظ گنڈھ ڈیون تے) بنا کر نہیں آوندے اگون وچن مصدر کن فعل مضارع (ونچے) ارہون کن (رہوے) تے وچن مصدر کن (وتے) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون نال فعل مضارع تمنائی جمہول ما تمام بن ویندے۔ جیویں جو: ا لکھیندا (ل، کھ، ی، ن، وا، رہوے) پڑھیندا رہوے مریدا رہوے سُئیندا رہوے

- 2 فعل امر او فعل ہے جنہیں کنوں کہیں کم دے کرن وا حکم ظاہر تھیوے۔ (مراتبی قواعد تے زبان دانی از بشیر احمد بھائیہ 177)
- 3 امر او فعل ۲ جنہیں ۲ جہ کنہیں کم دے کرن وا امر (حکم) پاتا وے۔ امر وا استعمال عام طور ۲ تے ضمیر حاضر دے واحد تے جمع دے صیغیں ۲ جہ ای تھیندے۔ ایذا اطلاق خاص حکم دے معنیوں ۲ جہ غائب تے متکلم دی حالت و جہ تھیندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ ۱۔ آکھس جلدی آوے۔ ۲۔ فیصلہ تھئے جو اس صاحبیں لاہور جلسوں۔
- پہلے جملے ۲ جہ لوظ "آوے" دا استعمال حکم دے طور تے واحد غائب کہتے استعمال تھیندے۔ جڈاں جو ڈو جھے جملے ۲ جہ "جلسوں" دا لوظ جمع متکلم کہتے حکم دا درجہ رکھدے۔ (سنہی پونی ۲ جہ صرف تے نماز واحد پیش 279) (ترجمہ)
- 4 زبان بند رکھ، جلدی و بچ، میڈی گالھ فورنال سن، انھیں تھلیں ۲ جہ رکھ، و بچ تے سن بہتو جھیں فعل بن جو ہے جو حاضر (بھانویں) ہک آدمی ہووے یا زیادہ ہوون (کوں حکم ڈیون دے کم آئیں۔ لہجہ کہتے انھیں کوں امر دان ڈتا ویندے۔ امر دا معنی ہے "حکم" کڈ پین کڈ پین اے حکم دے معنی، منت سماجت کرن تے درخواست یا التجا کرن دے معنیوں ۲ جہ وی ورتیا ویندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ سنیں امیڈی عرضی منظور کرو ۲۔ بھراو امیڈی مداد کرو ۳۔ اللہ سنیاں امیڈی مسینت نال ڈے انھیں تھلیں ۲ جہ افعال منظور کرو، مداد کرو تے نال ڈے حکم دے معنیوں ۲ جہ استعمال تھیں تھئے بلکہ انھیں کوں عرض یا منت دے معنیوں ۲ جہ استعمال کیتا گئے۔ لہجہ گھاٹھوں اے آکھیا و بچ سگدے جو فعل امر سدھاسنواں حکم دے معنیوں ۲ جہ ورتیا تھیں۔ ایذا بلکہ ایذا دے جہ عرض، منت، التجا ڈعا دے معنی وی پاتے ویندے۔

- (وڈو سنہی ویاکرن از بشیر احمد ہرچند آڈوانی 104) (ترجمہ)
- 5 امر وہ انشائی فعل ہے جس سے مصدر کی طلب اور زیادہ موجود نہیں ہو۔ جیسے مار، کچھس وغیرہ
- (جنادی اردو قواعد از ڈاکٹر جمیل عباس بلوچ 122)
- 6 امر حاضر کا یہ معنی ہے یعنی اپنے مخاطب کو کسی کام کی فرمائش یا حکم کرنا اس کا حکم فوراً ماننا حال پر پڑتا ہے۔
- (جامع القواعد از شیخ احمد مولانا محمد حسین آزاد 38)

اُتے ڈتیں گئیں مختلف ماہرین لسانیات دے تعریفیں کن اے نشا بر تھیندے جو امر او فعل ہوندے جہو جو حاضر شخص یا شخصیں کوں حکم ڈیون کہتے ورتیا ویندے۔ پر کڈ پین کڈ پین اے حکم منت سماجت کرن، دعا منگن، التجا کرن یا گئی فرمائش کرن دے معنیوں ۲ جہ بدل ویندے۔ ایذا اطلاق عام طور تے تاں حاضر دے صیغیں (واحد حاضر تے جمع حاضر) تے تھیندے پر حاضر دے نال غائب تے متکلم دے صیغیں تے وی ایذا اطلاق تھی ویندے۔ ڈو جھی اے گالھ جو ایذا فاعل عام طور تے متذوف (حذف کیتا ہویا) ہوندے۔ کیوں جو جیکوں حکم ڈیونا مقصود ہوندے اوسا منے کھڑا ہوندے۔

قاعدہ نمبر 28: کہیں وی مصدر متعدی المعندی کنوں اسم حالیہ تمام یا ماضی مطلق معروف بنا کر نہیں اوندے اگوں و جنہں مصدر کن فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو سبھے تاں و فعل مضارع تمنائی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مر وایا و بچے، لکھوایا و بچے، پڑھوایا و بچے وغیرہ وغیرہ۔ مونث تے مذکر کہتے گردان انجواں تھیں۔ ایویں ای فاعلی ضمیریں تے مفعولی ضمیریں نال وی گردان انجواں تھیں۔

قاعدہ نمبر 29: کہیں وی مصدر جہول دی جھیکوی 'بن' کوں حذف کرن دے بعد باقی دے اگوں و جنہں مصدر کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو سبھے تاں و فعل مضارع تمنائی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مرتج و بچے، بدھج و بچے، پڑھج و بچے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیں تھیندی۔

قاعدہ نمبر 30: کہیں وی مصدر جہول دی جھیکوی 'بن' حذف کرن دے بعد باقی دے اگوں و جنہں مصدر کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو سبھے تاں و فعل مضارع تمنائی جہول بن ویندے جیویں جو مر ی و بچے، لکھی و بچے، سٹی و بچے، پڑھی و بچے وغیرہ وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیں تھیندی۔

قاعدہ نمبر 31: جے کر فعل مضارع التزای معروف بناون مقصود ہووے تاں و تے ہوئے مصدر (لازم یا متعدی) کنوں اسم استقبال (یعنی مصدر دے اگوں الف دا دھارا کر کے) بنا کر نہیں اوندے اگوں پوون مصدر کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو ویندے تاں و فعل مضارع التزای معروف بن ویندے۔ جیویں جو مارنا پوے، لکھنا پوے، ڈیکھنا پوے، رکھنا پوے، گھٹنا پوے وغیرہ یا اسم استقبال دے بعد ہوون مصدر کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو ویندے جیویں جو مارنا ہووے، لکھنا ہووے، ڈیکھنا ہووے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ۲۔

قاعدہ نمبر 32: مصدر متعدی المعندی کنوں اسم استقبال تے پوون یا ہوون مصادروں کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو یون نال فعل مضارع التزای معروف بن ویندے۔ جیویں جو مر وایا پوے و مر وایا نا ہووے، لکھوایا نا ہووے یا پوے، پڑھوایا نا ہووے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ۲۔

قاعدہ نمبر 33: جے کر فعل مضارع التزای جہول بناون مقصود ہووے تاں و تے ہوئے مصدر جہول کنوں اسم استقبال تے پوون یا ہوون مصادروں کنوں فعل مضارع بنا کر نہیں گنڈھ ڈو یون نال فعل مضارع التزای جہول بن ویندے۔ جیویں جو مر بٹنا پوے و مر بٹنا ہووے، لکھ بٹنا ہووے، یا پوے، لکھ بٹنا ہووے یا پوے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجواں تھیں۔

2 _____ فعل امر

تعریف:

1 فعل حال دی ڈو جھی صورت "امر" ہے۔ امر دا معنی حکم ہے فعل امر و جہ عام طور تے حکم یا التجا پاتی ویندی ۲ تے ایذا فاعل متذوف (حذف کیتا ہویا) ہوندے۔ کیوں جو جیکوں حکم ڈتا ویندیا ہوندے اوسا منے کھڑا ہوندے۔

(مراتبی زبان دے قاعدے قانون از ڈاکٹر محمد عثمان 238)

vii جنکس و بیضے فعل امر مجرد کوں اسم حالیہ نام تمام ہفت تبدیل کر کے اوندے اگوں ”زہ“ والوظ (جہو) جو زامن مصدر کرن فعل امر ہے) بطور لاحقہ کنڈھ ڈٹا ونچے تاں وت اول فعل امر دای دی صورت اختیار کر گھندے۔ مثال دے طور تے لکھدارہ، پڑھدارہ، کھاندارہ، پیندارہ وغیرہ۔

viii کڈ ہیں کڈ ہیں تاں ماشی شکلیہ یا استہالی دے صیغے واحد حاضر تے جمع حاضر امر استمراری دے طور تے پو لینیہ ویندن۔ مثال دے طور تے توں پڑھیں ہانساں لکھو ہانساں کھیڈ دارہو یوں ہانساں بھجے رہو ہاں وغیرہ۔

ix کڈ ہیں کڈ ہیں تاں فعل امر مجرد فاعل دے معنی ڈیندے۔ مثال دے طور تے

صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل
نستین	کھان	نست	کھان	چرخا	چرخا	چرخا	چرخا
رکھوان	رکھا	رکھا	رکھا	مچلا	مچلا	مچلا	مچلا

x کڈ ہیں کڈ ہیں امر مجرد و مفعول دے معنی ڈیندے۔ جیویں جو

صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل
منگنی	منگ	لپین	لپ	لڈن	لڈن	لڈن	لڈن
ڈلنی	ڈل	ڈنھن	ڈنھ	وڈھن	وڈھ	وڈھن	وڈھ

xi کڈ ہیں کڈ ہیں تاں فعل امر مجرد حاصل مصدر دے معنی ڈیندے۔ جیویں جو

صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل	صدر	امر بطور فاعل
آچرن	آچر	آچکن	آچک	آکرن	آکرن	آکرن	آکرن
رگون	رگو	زوکنی	زوک	سرن	سرن	سرن	سرن

xii کڈ ہیں کڈ ہیں ڈوامرل کرنیں حاصل مصدر بنیدن۔ جیویں جو

کک گور بھن تروڈ لکھ پڑھ ورت ونا ڈے گھن آدج دھرک بھج کھیڈ کڈ لکھو پٹ کھو بھن بھروڈ کھن ڈھنڈھ ورت ہار گنڈھ تروپ وغیرہ وغیرہ
 xiii کڈ ہیں کڈ ہیں اسم تے امرل کرنیں فاعل دے معنی ڈیندن۔ جیویں جو کک کپ، گنڈھ پھٹ، دل چھوڑ، وال چہ، چوہے مارن، خمار، گنڈھی مار، جان رکھ پڈھن، دن چھوڑ، چڑی مار وغیرہ۔

فعل امر دیاں قسماں بخت دے لحاظ ناں: بخت دے لحاظ ناں فعل امر دیاں چھٹی قسماں ہن۔

۱۔ امر مجرد	۲۔ امر استمراری یا دای	۳۔ امر استنبال
۴۔ امر شرطی	۵۔ امر امکانی	۶۔ امر التزامی

فعل امر دی خصوصیات:

i فعل امر ءج نہ صرف حاضر کیلئے حکم پاتا ویندے بلکہ کڈ ہیں کڈ ہیں تاں اے حکم منت سماجت کرن، دعائنگنی، انتہا کرن تے فرمائش کرن کیلئے وی ورتیا ویندے۔

ii فعل امر و فاعل عام طور تے تہذوف ہوندے۔

iii فعل امر و اطلاق عام طور تے تاں حاضر دے صیغیں تے تہذیب دے پر حاضر دے مال مال متکلم دے صیغیں تے وی تہذیب دے توڑے جو غائب تے متکلم دے صیغے انجواہ کا یعنی ہوندے پر بعض مہلتیں ءج امر غائب تے امر متکلم دا اظہار ضرورت تہذیب دے مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ نوکر کوں آکھ چا جو اپنی گھدی آوے ۲۔ ہائیں کوں سمجھا ڈیوہ جو او آپ کن و ڈنیں دا ادب کرن

۳۔ استاد کیلئے ضروری ہے جو او پیلھے سر سکول بیجے ۴۔ ساڈے اے تے اے لازم ہے جو اساک ہک ہنے مال ٹھکی نہ کروں

۵۔ میکیوں باجے سیں حکم ڈے تے جو میں گھر دا خیال کر ہاں۔

اے ڈے تے گئے جملیں وچوں پہلے تے تریجھے جملیں ءج گھدی آوے تے بیجے واحد غائب کیلئے، ڈو جھے جملے ءج ادب کرن جمع غائب کیلئے، جو تھو جملے ءج ٹھکی نہ کروں جمع متکلم کیلئے تے بیجوں جملے ءج کر ہاں واحد متکلم کیلئے افعال امر دا استعمال تہذیب دے اے گالھہ یاد رکھن آلی ءج و امر دا جھنڈا زور حاضر تے لکھدے اتنا غائب تے متکلم دے صیغیں تے نہیں لکھدا۔

iv سرانگینی زبان ءج انتہا، دعائنگنی یا اصرار کیلئے ہک خاص لوظ ”چا“ ہے جیکوں ہر چھوٹا وڈا بلا تکلف بول سکدے۔ جیویں جو کھنچا، پنی چا، کھنچا، پڑھ چا وغیرہ وغیرہ۔ اے یاد رکھنی وی گالھہ ءج ”چا“ دا لوظ متعدد افعال دے بعد لکھدے جڈاں جو لازم افعال دے اگوں ”پوہینا“ تے ”آ“ بطور لاحقہ کنڈھ کرنیں ورتنے ویندن۔ مثال دے طور تے سم پو، بھج پو، آہینا، وڈ پینا، روہینا، لکھا آ، بھجدا آ، کھدا آ وغیرہ وغیرہ۔

v فعل امر دے صیغے واحد حاضر تے جمع حاضر مال عام طور تے سرانگینی زبان ءج فاعلی ضمیراں تے تے تاساں دا بطور سابقہ استعمال کینا ویندے۔ پر استمراری لوظ ”نہیں یا سوننا نہیں“ دا استعمال تہذیب دے تے بعض سرانگینی علاقیاں وچ ”کووا“ تے جھنڈا لوظ مستعمل ہے۔ جھنڈا لوظ ”نہیں“ دے ورتنے وچ ورتنے وچ ”نہیں“ لوظ ”جناب“ جنسور تے آپ“ وی سرانگینی زبان ءج مستعمل تھی گین یاوت انھیں لوظیں دے اگوں بطور لاحقہ ”ہوراں“ لوظ کنڈھ کرنیں انھیں لوظیں کوں سرانگینی زبان دے لوظ بنا ونا دی کوشش کیتی ویندی ءج۔ جیویں جو جناب ہوراں، جنسور ہوراں، آپ ہوراں یا سیں ہوراں وغیرہ وغیرہ۔ اے لوظ فاعلی ضمیراں توں یا تاساں دی جاتے استعمال کیلئے ویندن۔ توڑے جو صیغہ واحد حاضر ہووے یا جمع حاضر۔

vi فعل امر (یعنی ڈٹا گیا حکم) نو زمانہ حال تے لاگو تہذیب دے۔ جیویں جو بہہ تھی، ٹر پو، وڈ پینا، لکھ چا، پڑھ گھن، دل آ، نپ بہہ، گھن کھڑ وغیرہ وغیرہ۔

تے جمع حاضر گند سے دیند۔ مثال دے طور تے کھاؤن کن کھاویں تے کھا ہے، کرن کن کریں تے کرا ہے۔ تے ڈیون کن ڈیویں یا ڈوا ہے وغیرہ۔ اے گھا لہو یا درگھن آئی ہو جو فعل امر بجز دے چھیکو ۽ ج حروف علت (ا، و، ی) آؤن جن تان و ت گردان کریندیں ہوئیں انھیں کوں صیغہ جمع حاضر ۽ ج حذف کر ڈتا ویندے۔ اے گھا لہو وی یا درہوے جو کریں تے کرا ہے، کھاویں تے کھا ہے وغیرہ جھیاں ترکیباں و ج حکم تان پاتا ویندے پرفوری عمل تے زور تھیں ڈتا ویندا۔ یعنی ڈو ۽ جھے لٹھیں ۽ ج آکھنیں حکم ۽ ج فعل وی خاطر تھوڑا تھنیاں وقت یا وقت ضرور ڈتا ویندے۔ اے جہ قاعدے دے مطابق مختلف مصادر کن فعل امر بجز دوی گردان ڈیکھو۔

صدر	فعل امر	واحد حاضر	جمع حاضر	صدر	فعل امر	واحد حاضر	جمع حاضر
کھاؤن	کھا	کھاویں	کھا ہے	ردن	رد	ردویں	ردا ہے
ڈیکھن	ڈیکھ	ڈیکھیں	ڈیکھا ہے	پون	پئی	پویں	پا ہے
سٹھن	سٹھ	سٹھیں	سٹھا ہے	مارن	مار	ماریں	مرا ہے

2 _____ فعل امر اتاری یا مادی

قاعدہ نمبر 3: اوہو فعل امر جنیں کن مخاطب کیجے کہیں کم دے تو اترا مال کرن کیجے یا اوکوں جاری رکھن کیجے حکم پاتا ہونجے فعل امر اتاری یا مدائی اکھیندے۔ ایندے بنانوں دا قاعدہ کجھ ایں ہے۔ ڈتے ہوئے مصدر کن فعل امر بجز د قاعدہ نمبر 1 دے مطابق بنا کرئیں اوندے اگوں بطور لاحقہ یا اوکن پہلے بطور سابقہ کہیں بے مصدر کن اسم مفعول بنا کرئیں گنڈھ ڈیون مال فعل امر اتاری یا مدائی بن ویندے۔ مثال دے طور تے کھاویں رکھ، بچھد ارہ، کھا پٹھا، روکھڑا، کھیڈ ودا، ماری رہ، لٹائی رکھ، مارہیا، چٹھڑا، کڈھ چھوڑ وغیرہ۔

صدر	فعل امر	واحد حاضر	جمع حاضر	صدر	فعل امر	واحد حاضر	جمع حاضر
کھاؤن	کھا	کھا پٹھا	کھا و پٹھے	کھاؤن	کھا	کھاویں پٹھا	کھا ہے پٹھے
کھیڈن	کھیڈ	کھیڈ ودی	کھیڈ وویاں	کھیڈن	کھیڈ	کھیڈیں ودی	کھیڈا ہے وویاں
پون	پئی	پئی رکھ	پئی رکھو	پون	پئی	پئی رکھیں	پئی رکھا ہے
مارن	مار	مارہیا	مارو پے	مارن	مار	ماریں ہیا	مرا ہے پے

قاعدہ نمبر 4: ڈتے ہوئے مصدر کن فعل امر بجز گھن کرئیں (قاعدہ نمبر 1 دے مطابق) اوکن پہلوں بطور سابقہ اونہی مصدر کن اسم حالیہ ما تمام تے اوندے اگوں کہیں بے مصدر کن فعل امر بجز د گنڈھ ڈیون مال فعل امر اتاری یا مدائی بن ویندے۔ جیویں جو مر دا مرد پ، سدا سن گھن، پھندا پھنڈی، بڑاڑ پ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکردی گردان انجوا جھیندی ۽ مشق دے طور تے گردان خود بستی ہونجے۔

قاعدہ نمبر 5: ڈتے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ ما تمام تے رہن مصدر کن فعل امر بجز آ پت ۽ ج گنڈھ ڈیون مال فعل امر اتاری یا مدائی بن ویندے۔ مثال دے طور تے بچھد ارہ، پھنڈا ارہ، کھیڈ دارہ، سدا ارہ، لکھدا ارہ، پڑھدا ارہ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکردی گردان

1 _____ امر مجرد

اوہو فعل مجرد جو جنیں واضح حکم یا ہدایت ڈیون دے مقیاس ۽ ج ورتیا ہونجے امر یا امر مجرد سڈیا ویندے۔

بنانوں دا قاعدہ نمبر 1: مصدر دی چھیکوی 'نی یا ون' کوں حذف کرن دے بعد باقی جو کجھ بچے او فعل امر مجرد و صیغہ واحد حاضر ہوندے۔ جمع حاضر و صیغہ بناؤن کیجے صیغہ واحد حاضر دے اگوں 'ڈ' دا ودھارا کیتا ویندے۔ بے کر صیغہ واحد حاضر دے چھیکو ۽ ج 'الف' ہونے تان و ت جمع حاضر دے صیغہ کیجے 'و' دا ودھارا کیتا ویندے۔ بعض سرانگینی لٹھیں دے مطابق ایتھو جھنیں واحد حاضر دے صیغہ جھنیں دے اخیر ۽ ج 'الف' آندے اوندہ الف کوں حذف کرن دے بعد 'و' گنڈھی ویندی ۽ جیویں جو کھا کن کھاؤ یا کھنو، لہا کن لہاؤ لہنو، ڈھما کن ڈھماؤ یا ڈھو وغیرہ۔ بعض اوقات ایتھنیں فعل امر و چھیکوی الف وی نہیں ہٹایا ویندا۔ تے اوندے اگوں 'وو' (ڈبل واؤ) دا ودھارا کیتا ویندے۔ جیویں جو کھا کن کھاؤ، پا کن پاؤ، ڈکھا کن ڈکھاؤ، سنا کن سناؤ وغیرہ۔ بے کر فعل امر دے صیغہ واحد حاضر دے اخیر ۽ ج 'و' ہونے تان و ت اوندے اگوں یا تان 'و' ودھائی ویندی ۽ تے یا 'وو' (یعنی ڈبل واؤ) دا ودھارا کیتا ویندے۔ جیویں جو روڈیا رووو، دھوکن دھوڈیا دھوو، پوکن پوڈیا پوو وغیرہ۔ تے بے کر فعل امر دے صیغہ واحد حاضر دے اخیر ۽ ج 'ی' یا 'ے' معروف (ی) آونجے تان و ت صیغہ جمع حاضر بناؤن کیجے یا تان اوندے اگوں 'و' و ودھایا ویندے۔ تے یا 'وو' دا ودھارا کیتا ویندے۔ جیویں جو کن پٹیہ یا پیو، ہسی کن سیلو یا سیوو، جی کن جیو یا جیوو وغیرہ۔ تے بے کر صیغہ واحد حاضر دے اخیر ۽ ج یا 'ے' جھول (ے) ہونے یا ہائے جلی اصوت ہونے تان و ت صیغہ جمع حاضر بناؤن کیجے 'وو' دا ودھارا کیتا ویندے۔ جیویں جو ڈے کن ڈیو، بھٹے کن بھٹوو، پھنڈ کن پھنڈوو، سہو کن سہوو، لہکن لہوو وغیرہ۔ ہن اتھان کجھ مختلف مصادر کن فعل امر مجرد دوی گردان ڈیکھو۔

صدر	امر مجرد	واحد حاضر	جمع حاضر	صدر	امر مجرد	واحد حاضر	جمع حاضر
مارن	مار	مارو	چاؤن	چا	چاؤن	چا	چاؤن
لکھن	لکھ	لکھو	دھوون	دھو	دھوون	دھو	دھوون
کھاؤن	کھا	کھاؤ، کھاؤ	جوون	جو	جوون	جو	جوون
پون	پئی	پئی یا پیو	پہن	پہن	پہن	پہن	پہن
سیون	سی	سیلو یا سیوو	سہن	سہن	سہن	سہن	سہن

قاعدہ نمبر 2: فعل امر مجرد دوی گردان کرن سائگے کہہ پینا قاعدہ دوی ہے جہڑا جو کجھ ایں ہے۔ کہیں وی مصدر کن (تورے جو لازم ہونے یا متعدی) با قاعدہ بنایا گیا فعل امر بجز جیندی چھیکو ۽ ج بے کر (ا، و، ی) آندے ہون تان و ت اوندے اگوں صیغہ واحد حاضر کیجے 'وس' تے صیغہ جمع حاضر کیجے 'واسے' دا گھاڑھا کیتا ویندے۔ تے بے کر آتے ڈتے جگے حروف (ا، و، ی) وچوں کئی حرف نہ ہونے تان و ت صیغہ واحد حاضر کیجے 'س' تے جمع حاضر کیجے 'اسے' دا گھاڑھا کیتا ویندے یا ڈتے ہونے مصدر کن (جنیں کن گردان کرن مقصود ہونے) فعل مضارع معروف بنا کرئیں (فعل امر مجرد دوی گردان کیجے) اوندے صیغہ واحد حاضر

پڑھداریا کرو غیر وہ غیرہ۔

iv ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (پنیا)۔ تے لاحقہ ”کر“ گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو آ پینا کر، آئے پنے کر، لکھیا پینا کر، پڑھیا پینا کر، ڈٹھلپنا کرو غیرہ وغیرہ۔

v ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (کیتا)۔ تے لاحقہ ”کر“ آہت ہج گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو پڑھیا کیتا کر، لکھیا کیتا کر، گئی کیتا کر، آ پینا کر، لکھا کیتا کرو غیرہ وغیرہ۔

vi ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر، رہن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (رہندا)۔ تے لاحقہ ”کر“ آہت ہج گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ اید سے ہج استمرار دے معنی وی پاتے ویندے۔ لکھیا رہندا کر، پڑھیا رہندا کر، کیتا رہندا کر، پیتا رہندا کر وغیرہ وغیرہ۔

vii ڈتے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ ما تمام۔ تے رہن مصدر کن وی اسم حالیہ ما تمام۔ تے لاحقہ ”کر“ آہت ہج گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی استمرار بن ویندے۔ جیویں جو کھانا ندر بندا کر، لکھدا رہندا کر، پڑھا رہندا، بھجا رہندا کرو غیرہ وغیرہ۔

viii ڈومتضا ویا مترادف مصادر کن ماضی مطلق معروف دے واحد غائب مذکر دے صیغے تے لاحقہ ”کر“ گنڈھ کرئیں امر تاکیدی نایا و ہج سکدے۔ جیویں جو آ پینا کر، لکھیا پڑھیا کر، سٹیا سمجھا کر، ڈٹھا بھلایا کر، زما پینا کرو غیرہ وغیرہ۔

ix ڈومتضا ویا مترادف مصادر کن اسماء حالیہ ما تمام رہن مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر تے لاحقہ ”کر“ گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ آند اوینداریا کر، لکھدا پڑھداریا کر، کھیڈ دا کڈ داریا کر

x ڈتے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ ما تمام و ہج مصدر کن ماضی مطلق واصیف واحد غائب مذکر (گیا)۔ تے لاحقہ ”کر“ گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو لکھدا گیا کر، پیندا گیا کر، بھجا گیا کرو غیرہ وغیرہ۔

xi ڈتے ہوئے مصدر متعدی کن بنے ہوئے امر مجرد دے اکوں یا مع معرف (ی) گنڈھ ہن دے بعد و ہج مصدر کن ماضی مطلق واصیف واحد غائب مذکر (گیا)۔ تے لاحقہ گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو کھی گیا کر، پڑھی گیا کر، ڈٹھی گیا کر، ماری گیا کرو غیرہ وغیرہ۔

xii ڈتے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ ما تمام۔ تے مصادر تھیون۔ تے ہج سن کن فعل امر مجرد (تھی، ڈس) بطور لاحقے گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو بھجا تھی، ڈرا تھی، ویندا تھی، کھانا تھی، تے بھجا ڈس، ویندا ڈس، بڑا ڈس

xiii ڈتے ہوئے مصدر کن فعل امر مجرد۔ تے تھیون۔ تے گھن مصادر کن وی فعل امر مجرد گنڈھ ڈیون مال امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو بھتھی، کھڑ تھی، سم تھی، تے بھتھی، کڈھ گھن، پا گھن، سم گھن، سن گھن وغیرہ وغیرہ۔ اے ضروری نہیں جو ہر مصدر تے اے قاعدہ لاگو تھیوے۔

2 امر نیازی او فعل جنیں ہج حاضر شخص یا شخصوں کن کہیں کم دے کرن دی تمنا، خواہش، امید، التجا، درخواست، منت یا عرض کیتی وے۔ امر نیازی سڈیا ویندے۔ امر نیازی کوں امر التجائی یا امر تمنائی وی آکھیا ویندے۔ مثال دے طور تے واحد حاضر کیجے کریں، لکھیں، ڈیویں، پڑھیں وغیرہ۔ تے ہج حاضر کیجے کر اے لکھا ہے، ڈوا ہے، سنا ہے۔ تے پڑھا ہے وغیرہ۔ توڑے جو آتے ڈتے گئے لوظ قاعدہ نمبر 2 دے مطابق بنائے گئے امر مجرد دے لوظ بن۔ پر اے امر نیازی دے طور تے وی ور تیبے ویندے۔

کرتے کرو، تے کریں تے کر اے ہج کجھ نہ کجھ فرق ضرور پاتا ویندے۔ کرتے کرو ہج تاں سدھا ساناوں حکم پاتا ویندے۔ جڈاں جو کریں تے کر اے ہج ادب تے تقسیم داعصر زیادہ پاتا ویندے۔ ڈوجھے لوٹیں ہج لہبہ حکم ہج حکم گھٹ تے تمنا، منت، التجا تے درخواست زیادہ پاتی ویندی۔ اے لوظ خاص طور تے عزت تے شان آلے لوکاں یا بزرگاں مال ادب دے انداز ہج

الاون کیجے ور تیبے ویندے۔ پر جڈاں اے لوظ چھوٹیں یا آپ کم درجہ لوکیں کیجے و لیبے و ہج تاں انہیں دے معنیوں کنوں تاکید، تادیب یا تحکیم دا اظہار تھندے۔ یعنی انہیں ہج ضرور یا بھر و بھر کم کرن دے معنی پاتے ویندے۔ سنبھو جنہیں فعل امر دے لوظیں ہج مخاطب کون تعیل دی خاطر تھوڑا تھنیاں وقت یا وقت ضرور ڈتا ویندے۔ جیویں جو قاعدہ نمبر ۲۰ ہج تفسیلاً ذکر کیتا گئے چنانچہ جنہیں

لوٹیں ہج جنہاں زمانہ حال دے معنی پاتے ویندے انہاں زمانہ مستقبل دی جھلک وی ضرور پاتی ویندی۔ اے لوظ یزی زبان ہج سنبھو جنہیں لوٹیں کوں (PRECATIVE) آکھیا ویندے۔ یعنی کر یا کرو کوں امر (AMPERATIVE)۔ تے کریں یا کر اے کوں

امر (PRECATIVE) آکھیا ویندے۔ امر نیازی، التجائی یا تمنائی بناون دا قاعدہ، قاعدہ نمبر ۲۰ ہج پوری تفصیل مال ڈتا گئے لہذا انہاں اوقاعدہ دو ہراون ضروری کا بنیں۔

3 امر تاکیدی: امر تاکیدی فعل امر ہے جنیں ہج مخاطب کیجے کہیں کم کرن دی تاکید یا یادگیری دے معنی پاتے و ہج کن کڈ ہیں تاں خود کن کم درجہ لوکیں کیجے تحکیم یا بھر و بھر کم کرن یا تحقیری انداز پاتا ویندے۔ جیویں جو ہج بڑا ڈس، ویندا تھی وغیرہ۔

امر تاکیدی بناون دے قاعدے: امر تاکیدی بناون دے کئی قاعدے بن جھیں وچوں کجھ اے بن۔

نوٹ: مذکورہ مال مال مؤنث دی گردان وی کیتی وے۔

i کہیں وی ڈتے ہوئے مصدر (توڑے جو لازم ہووے یا متعدی ہووے) کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر گھن کرئیں اوندے اکوں کرن مصدر کنوں فعل امر مجرد بنا کرئیں آہت ہج گنڈھ ڈیون مال فعل امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو آ پینا کر، آئے کرو، گیا کر، گئے کرو، لکھیا کر، لکھیا کر۔

ii کہیں وی ڈتے ہوئے مصدر (بھانویں لازم ہووے یا بھانویں متعدی ہووے) کن اسم حالیہ ما تمام بنا کرئیں اوندے اکوں ”کر“ بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال فعل امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو آند کر، ویندا کر، لکھدا کر، پڑھدا کر، کھانا کر، پیندا کر وغیرہ وغیرہ۔

iii ڈتے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام۔ تے اوندے اکوں رہن مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (رہیا)۔ تے و ت کر بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال فعل امر تاکیدی بن ویندے۔ جیویں جو آنداریا کر، وینداریا کر،

قاعدہ نمبر 4: مصدر مَجْہول کن جے کر فعل حال مطلق مَجْہول بناو نا ہووے تاں و تے ہوئے مصدر مَجْہول کن اسم حالیہ نا تمام بنا کرئیں اوئے چھیکوی الف کوں حذف کر کے باقی دے اگوں یا ئے مَجْہول (ے) دا ودھارا کہتا ویندے تے یاوت اسم حالیہ نا تمام دے اگوں فعل ناقص ”ہے“ دی صیغہ وار گردان شامل کیتی ویندی ہے۔ جیویں جو مزبجی مصدر کن اسم حالیہ نا تمام مریندا (م، ری، و، ا) تے فعل حال مطلق مَجْہول مریندے یا مریندا ہے۔ لکھیجین کن لکھیندے یا لکھیدا ہے غیر و غیر و ہ موث تے مذکور دی گردان انجواں تصید ی ہے۔

مصدر مَجْہول مزبجی کن گردان: (مریندا ہے) (م۔ری۔و۔ا۔ن۔د۔ا)

ضمیر	ثبیت احمق	مذکر اہودث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
توڑے	ثبیت	مذکر	مریندے	مریندن	مریندیں	مریندو، مریندے	مرینداں	مریندوں
جو	ثبیت	مذکر	مریندا ہے	مریندے کن	مریندا ہیں	مریندے نو	مرینداں	مریندے ہیں
متصل	ثبیت	مذکر	-	-	مریندا ہویں	ہوئے	مریندا ہئیں	مریندے تے اے
ہوئے	مخفی	مذکر	نھیں مریندا	نھیں مریندے	نھیں مریندا	نھوں مریندے	نھیں مریندا	نھیں مریندے
یا	مخفی	مذکر	مریندا نھیں	مریندے نھیں	مریندا نھیں	مریندے نھوں	مریندا نھیں	مریندے نھیں
متصل	مخفی	مذکر	-	-	نوں مریندا	نوں مریندے	نوں مریندا	-
ہوئے	مخفی	مذکر	-	-	نوں مریندا	نوں مریندے	نوں مریندا	-
ر	ثبیت	موث	مریندی ہے	مریندیں	مریندی ہیں	مریندیاں	مریندی آں	مریندوں
ر	ثبیت	موث	مریندی ہے	مریندیاں کن	مریندی ہویں	مریندی ہوں	مریندی ہاں	مریندیاں ہیں
ر	ثبیت	موث	-	-	مریندی ہوں	مریندی ہوں	مریندی ہوں	مریندیاں تے اے
ر	مخفی	موث	نھیں مریندی	نھیں مریندیاں	نھیں مریندی	نھوں مریندی	نھیں مریندی	نھیں مریندیاں تے
ر	مخفی	موث	مریندی نھیں	مریندیاں نھیں	مریندی نھیں	نوں مریندی	نھیں مریندی	نھیں مریندیاں تے
ر	مخفی	موث	-	-	نوں مریندی	نوں مریندیاں	نھیں مریندی	-
ر	مخفی	موث	-	-	مریندی نھیں	مریندیاں نھیں	مریندی نھیں	-
ر	مخفی	موث	-	-	مریندی نھیں	مریندیاں نھیں	مریندی نھیں	-

قاعدہ نمبر 5: تے ہوئے مصدر مَجْہول دی انجری ”جین“ کوں حذف کر کے باقی دے اگوں و چن مصدر کن فعل حال مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (ویندے) کہڑھ ڈیون نال فعل حال مطلق مَجْہول جی ویندے۔ جیویں جو مزبجی مصدر کن ”مری

گردان نمبر 2: مروان مصدر متعدی مصدر کن:

ضمیر	ثبیت احمق	مذکر اہودث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
ثبیت	ثبیت	مذکر	مروان ویندے	مروان ویندن	مروان ویندیں	مروان ویندے	مروان وینداں	مروان ویندوں
متصل	ثبیت	مذکر	مروان ویندا ہے	مروان ویندے	مروان ویندا ہیں	مروان ویندے	مروان ویندا	مروان ویندے
ہوئے	ثبیت	مذکر	-	-	-	ہوئے	ہاں	ہیں
یا	مخفی	مذکر	نھیں مروان ویندا	نھیں مروان ویندے	نھیں مروان ویندا	نھوں مروان ویندے	نھیں مروان ویندا	نھیں مروان ویندے
متصل	مخفی	مذکر	مروان ویندا	مروان ویندے	مروان ویندا	نوں مروان ویندے	مروان ویندا	مروان ویندے
ہوئے	مخفی	مذکر	-	-	نوں مروان ویندا	نوں مروان ویندے	نوں مروان ویندا	-
ر	مخفی	مذکر	-	-	نوں مروان ویندا	نوں مروان ویندے	نوں مروان ویندا	-
ر	ثبیت	موث	مروان ویندی ہے	مروان ویندیں	مروان ویندی ہیں	مروان ویندے	مروان ویندی ہاں	مروان ویندوں
ر	ثبیت	موث	مروان ویندی ہے	مروان ویندیں	مروان ویندی ہیں	مروان ویندے	مروان ویندی ہاں	مروان ویندوں
ر	ثبیت	موث	-	-	مروان ویندی ہوں	مروان ویندے	مروان ویندی ہاں	مروان ویندوں
ر	مخفی	موث	نھیں مروان ویندی	نھیں مروان ویندیں	نھیں مروان ویندی	نوں مروان ویندی	نھیں مروان ویندی	نھیں مروان ویندیں تے
ر	مخفی	موث	مروان ویندی نھیں	مروان ویندیں نھیں	مروان ویندی نھیں	نوں مروان ویندی	نھیں مروان ویندی	نھیں مروان ویندیں تے
ر	مخفی	موث	-	-	نوں مروان ویندی	نوں مروان ویندیں	نھیں مروان ویندی	-
ر	مخفی	موث	-	-	مروان ویندی نھیں	مروان ویندیں نھیں	مروان ویندی نھیں	-

نوٹ: کچھ آئینیں چار حرفی یا پانچ حرفی مصادر کن جنہیں دے اخیر ہج "ون" آندے۔ بعض سرائیکی زبان دے لکھیں ہج انہیں مصادر کن بنن آئے اسانے حالیہ یا تمام وی جھیکو ہج "ندا" وی بجائے "ندا" آندے۔ جیویں جو مصدر آون کن آمد، بھادون کن بھمدا، دھادون کن دھمدا، کھادون کن کھمدا، گھادون کن گھمدا، ماون کن مہدا، مکاون کن کمدا، اسم حالیہ یا تمام بندے۔ ایویں ای بعض لکھیں ہج مصادر دے پہلے حرف تہجی دے ایویں "ندا" کہندھن مال وی اسم حالیہ یا تمام بنایا وی بندے۔ جیویں جو آئے تے ڈ تے گئے مصادر کن اندا، بھندا، دھندا، کھندا، گھندا، کندا، مندا، کندا، اسانے حالیہ یا تمام بندن۔ انہیں کن فعل حال مطلق معروف وی گردان کجھریں تھیں۔

ثبت	مذکر	کھمدے	کھمدن	کھمدین	کھمدو	کھمدوں
		کھندے	کھندن	کھندین	کھندو	کھندوں

4۔۔۔۔۔ فعل حال یا تمام الاستمراری اجاری

تعریف: اوزمانہ جنہیں کن اے معلوم تھیوے جوئی کہہ جڑ او شروع تھی چکے او اوجان تیں ختم تھیں تھیں یعنی اوجان تیں جاری ہے۔ مثال دے طور تے پڑھدیاں، لکھدا پڑھیں، روٹا دوسے، پیندا کھڑے، کھادی رکھدے، بچتی رہندے، چھوڑی وی بندے وغیرہ وغیرہ۔ اے تے تیں گئیں ترکیبیں کن نشا برتھیندے جوہر اک کجھ وقت پہلے شروع تھئے او اوجان تیں مکاتھیں بلکہ تھیدا پئے۔ ڈ و جھ لولہیں ہج اے آکھیا و بھ سکدے جوہرے و بٹھے گالھر پئی تھیدی ہجئی کہہ جڑ او ہوا ذہہ و بٹھے تیں شروع تھی چکا یا او اوجان تیں ختم تھیں تھیں بلکہ او جاری و ساری ہے۔ ڈ و جھی اے گالھر جو او کہہ جڑی وی حالت ہج شروع تھیا یا اونہی حالت ہج جاری ہے۔

اے گالھر وی یا درکھن آئی ہج جو فعل حال یا تمام الاستمراری اجاری کہہ ہیں کہہ ہیں تاں فعل مستقبل دے معنیان و جھ وی ورنیا وی بندے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ توں چل۔ تے میں آنداپیاں، اوڑے تاں میں بڑاپیاں۔ انہیں جملہیں وچوں پہلے جملے دا مطلب اے ہے جو میں میڈے تے لے تاں تھیں چل سکدا پر میں میڈے چکھوں پچھوں آویاں تے ڈ و جھے جملے دا مطلب اے ہے جو میں اوندے مال مال تاں تھیں کھر سکدا پر او کھر پوے تاں میں اوندے چکھوں پچھوں کھر پوساں۔ ڈ و جھے لولہیں ہج میڈے چلانی یا اوندے کھر دا کم شروع تھیون دے بعد میڈا کم شروع تھیں۔

بعض دفعہ تاں مضارع کن پہلوں ضمیر استفہام بطور سابقہ گنڈھ ڈیون مال فعل حال الاستمراری انا تمام معروف بن وی بندے۔ مثال دے طور تے "کیا کراں؟، کیوں وی بندیں؟، کیوں کُردیں؟ وغیرہ۔ تے کڈہن کڈہن ظرفی لوظ "کھیاں" وی بطور سابقہ ورنیا وی بندے۔ یعنی کھیاں وویں، کھیاں بھندیں وغیرہ وغیرہ سرائیکی زبان دا اے فعل سب توں زیادہ بلیغ تے کثیر الاستعمال ہے۔

فعل حال الاستمراری معروف بناون دے قاعدے

مصادر لازم یا متعدی کتوں:

قاعدہ نمبر 1: تے ہوئے مصدر کن (توڑے جو او لازم ہوے یا متعدی ہووے) فعل حال الاستمراری معروف بناون ساگے اسم

ویدے "لکھ لکھ لکھ" مصدر کن "لکھی وی بندے" وغیرہ نوٹ تے مذکور وی گردان او نچو بھیندی ہ۔
مصدر مجہول مرہجن کن گردان:

ضمیر	قبضہ	ذکر موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	مری بندے	مری بندن	مری بندیں	مری بندو	مری بندیاں	مری بندوں	مری بندوں
	مذکر	مری بندا ہے	مری بندے کن	مری بندیاں	مری بندے ہا	مری بندیاں	مری بندے ہیں	مری بندے ہیں
	مذکر			مری بندا ہویں	مری بندے ہوا ہو	مری بندا ہم	مری بندے ہتے	مری بندے ہتے
مثنیٰ	مذکر	تھیں مری ویندا	مری تھیں ویندے	مری تھیں ویندا	تھو مری ویندے	تھم مری ویندا	مری تھیں ویندے	مری تھیں ویندے
	مذکر	مری تھیں ویندا	تھیں مری ویندے	تھیں مری ویندا	مری تھو ویندے	مری تھم ویندا	مری تھیں ویندے	مری تھیں ویندے
	مذکر	تھن مری ویندے	تھن مری ویندے	تھن مری ویندا	نوصے مری ویندے	تھن مری ویندا	تھن مری ویندے	تھن مری ویندے
	مذکر	مری تھن ویندے	مری تھن ویندے	مری تھن ویندا	مری نوصے ویندے	مری تھن ویندا	مری تھن ویندے	مری تھن ویندے
ثبت	موث	مری بندے ہ	مری بند گین	مری ویندیں	مری بندیاں ہ	مری بندیاں ہاں	مری بندیاں ہیں	مری بندیاں ہیں
		مری بندے ہے	مری بندیاں ہن	مری بندیاں ہن	مری بندو	مری بندیاں ہاں	مری بندیاں ہیں	مری بندیاں ہیں
				مری بندے ہویں	مری بندیاں ہوا ہو	مری بندیاں ہتیں	مری بندیاں ہتے	مری بندیاں ہتے
					مری بندے ہوے	مری بندے ہم		
مثنیٰ		مری تھیں ویندی	مری تھیں ویندیاں	مری تھیں ویندیاں	تھو مری ویندی	تھم مری ویندی	مری تھیں ویندیاں	مری تھیں ویندیاں
		مری تھیں ویندی	مری تھیں ویندیاں	مری تھیں ویندیاں	مری تھو ویندی	مری تھم ویندی	مری تھیں ویندیاں	مری تھیں ویندیاں
		تھن مری ویندی	تھن مری ویندیاں	تھن مری ویندیاں	نوصے مری ویندی	تھن مری ویندیاں	تھن مری ویندیاں	تھن مری ویندیاں
		تھن مری ویندی	تھن مری ویندیاں	تھن مری ویندیاں	مری نوصے ویندی	مری تھن ویندی	مری تھن ویندیاں	مری تھن ویندیاں

ثبت	موث	روئی	روئی	روئی	روئی	روئی
منفی	موث	روئی نہیں	روئی نہیں	روئی نہیں	روئی نہیں	روئی نہیں
		روئی	روئی	روئی	روئی	روئی
		روئی	روئی	روئی	روئی	روئی

قاعدہ نمبر 2: تے ہوئے مصدر (صرف متعدی) کن ماضی مطلق معروف دے سینے واحد غائب مذکورے چھیکوی ”الف“ کوں حذف کر کے باقی دی چھیکو بچ ہے کر ”بی“ نہ پکے تاں وت اوند سا کوں یاے معروف (ی) گنڈھ کر نہیں۔ تے وت قاعدہ نمبر 1 وجہ ڈے تے گئے لائقے ویندے وڈے تے رہندے چوں کئی بک جوڑے یوں مال فعل حال استمراری معروف بن ویندے۔ چویں جو تاڑی رہندے تے نچی ویندے وغیرہ غیرہ۔ مونث۔ تے مذکور دی گردان انجوا بچ تھیندی ء۔

بیون مصدر کن گردان: (لاحتے ویندے سال)

ویندے	ثبت	مذکر	ثبت	ویندے	ثبت	ویندے
	منفی	مذکر	ثبت	ویندے	منفی	ویندے
	ثبت	موث	ثبت	ویندے	ثبت	ویندے
	منفی	موث	منفی	ویندے	منفی	ویندے

قاعدہ نمبر 3: مصادر متعدی متعدی کن فعل حال استمراری انا تمام اجاری معروف بناون کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ یا تمام تے اوندے اکوں قاعدہ نمبر 1 وجہ ڈے تے گئے لائقے پنے، کھڑے، پٹھے، وڈے، رہندے تے ویندے چوں کئی بک جوڑ کر نہیں فعل حال استمراری معروف بنایا بچ سگدے چویں جو کھویندا پنے، کھویندا کھڑے، کھویندا پٹھے، کھویندا وڈے، کھویندا رہندے تے کھویندا ویندے۔ مونث۔ تے مذکور دی گردان انجوا بچ تھیندی ء۔

کھوون مصدر کن گردان: (لاحتے ویندے سال)

لاحتے	ثبت	مذکر	کھویندا وڈے	کھویندا وڈے	کھویندا وڈے	کھویندا وڈے
وڈے	منفی	مذکر	کھویندا نہیں وڈا	کھویندا نہیں وڈا	کھویندا نہیں وڈا	کھویندا نہیں وڈا
	ثبت	موث	کھویندی وئی ء	کھویندی وئی ء	کھویندی وئی ء	کھویندی وئی ء
	منفی	مذکر	کھویندا نہیں وڈا	کھویندا نہیں وڈا	کھویندا نہیں وڈا	کھویندا نہیں وڈا

حالیہ یا تمام بنایا ویندے۔ تے وت اوندے اکوں معاون افعال پنے کھڑے، وڈے تے پٹھے چوں کئی بک فعل بطور لاحقہ کنڈھ ڈیون مال فعل حال استمراری انا تمام اجاری معروف واحد غائب مذکور بن ویندے۔ چویں جو آندا پنے کھاندا پٹھے، روندا کھڑے کھپڑا وادے وغیرہ۔

معاون فعل ”ے“ کوں بطور لاحقہ کنڈھن مال بک عام قاعدہ ہے پر ادا دی افعال پنے کھڑے، پٹھے، وڈے، ویندے تے رہندے بطور لاحقہ کنڈھن مال فاعل دی حالت یا عادت ظاہر تھیندی ء۔ مثال دے طور تے کھاندا پٹھے، روندا کھڑے، کھپڑا وادے وغیرہ، لکھدا رہندے وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکور دی گردان انجوا بچ تھیندی ء۔

روون مصدر کن گردان: (لاحتے پنے، وڈے تے رہندے گنڈھن مال گردان:

لاحتے	ثبت	مذکر	روندا پنے	روندا پنے	روندا پنے	روندا پنے
پنے	منفی	مذکر	روندا نہیں پنے	روندا نہیں پنے	روندا نہیں پنے	روندا نہیں پنے
	ثبت	موث	روندی پئی ء	روندی پئی ء	روندی پئی ء	روندی پئی ء
	منفی	موث	روندی نہیں پئی	روندی نہیں پئی	روندی نہیں پئی	روندی نہیں پئی
وڈے	ثبت	مذکر	روندا وڈے	روندا وڈے	روندا وڈے	روندا وڈے
	منفی	مذکر	روندا نہیں وڈا	روندا نہیں وڈا	روندا نہیں وڈا	روندا نہیں وڈا
	ثبت	موث	روندی وئی پئی	روندی وئی پئی	روندی وئی پئی	روندی وئی پئی
	منفی	موث	روندی نہیں وئی	روندی نہیں وئی	روندی نہیں وئی	روندی نہیں وئی
رہندے	ثبت	مذکر	روندا رہندے	روندا رہندے	روندا رہندے	روندا رہندے
	منفی	مذکر	روندا نہیں رہندا	روندا نہیں رہندا	روندا نہیں رہندا	روندا نہیں رہندا

ثبت	موث	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا
منفی	موث	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا	ماری ہندی پٹا

قاعدہ نمبر 8: کہیں وی ڈالتے ہوئے مصدر متعدی کنوں فعل حال استمراری معروف بناون کیلئے ڈالتے ہوئے مصدر رکن قاعدہ نمبر 5 دے مطابق ماضی مطلق واحد غائب مذکر صیغہ سے چھیکوی الف کوں حذف کر کے باقی دے اگوں یاے معروف (ی) گنڈھی گئی ہووے تے وت اونڈے اگوں رہن مصدر رکن فعل امر (رہ) تے وچن مصدر رکن فعل حال مطلق معروف (ویندے) گنڈھ ڈیون نال فعل حال استمراری معروف بن ویندے۔ چویس جو کھادی رہ ویندے، پڑھی رہ ویندے وغیرہ وغیرہ مذکر تے موش دی گردان انجواچ تھیدی ء۔ مشق دے طور تے لکھن مصدر رکن فعل حال استمراری (کھی رہ ویندے) دی گردان قاعدہ نمبر 5 دے مطابق خود کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 7: ڈالتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر گھن کرئیں اونڈے چھکڑی الف کوں حذف کر کے باقی بے کر یاے معروف (ی) نہ پئیے تاں وت اونڈے اگوں یاے معروف (ی) گنڈھ کرئیں۔ تے وت ایوس ای چاون مصدر کن ماضی مطلق معروف دے صیغہ واحد غائب مذکر کن (چئی) تے وچن مصدر رکن فعل حال مطلق معروف (ویندے) اے سب آہت ء۔ چ گنڈھ ڈیون نال فعل حال استمراری معروف واحد غائب مذکر بن ویندے۔ چویس جو ماری چئی ویندے، کھی چئی ویندے، پڑھی چئی ویندے وغیرہ وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیدی ء۔ پڑھن مصدر رکن فعل حال استمراری (پڑھی چئی ویندے) دی گردان مشق دے طور تے خود کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 8: قاعدہ نمبر 7 واگوں سارا عمل کر کے چاون مصدر کن (چئی) دے بجائے پٹن مصدر کن (پٹی) گھن کرئیں فعل حال استمراری معروف بنا یا ویندے۔ چویس جو ماری پٹی ویندے، پھی پٹی ویندے، کھی پٹی ویندے وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیدی۔ قاعدہ نمبر 8 دے مطابق چاون مصدر کنوں فعل حال استمراری معروف (چئی پٹی ویندے) دی گردان مشق دے طور تے خود کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 9: قاعدہ نمبر 7 واگوں سارا عمل کر کے چاون مصدر کنوں (چئی) دی بجائے گھن مصدر کنوں (گھدی) داودھار کر کے فعل حال استمراری بنا یا ویندے۔ چویس جو چئی گھدی ویندے، کھی گھدی ویندے، ماری گھدی ویندے، نپی گھدی ویندے وغیرہ وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیدی ء۔ قاعدہ نمبر 9 دے مطابق فعل حال استمراری معروف مصدر پٹن کن (نپی گھدی ویندے) دی گردان مشق دے طور تے خود کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 10: ڈالتے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ تمام، رہن مصدر کنوں فعل امر (رہ) تے وچن مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف

منفی	موث	کھویدی نہیں ودی	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں
منفی	موث	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں	کھویدی نہیں

نوٹ: باقی لاکھیں نال مشق دے طور تے خود گردان کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 4: مصدر متعدی کنوں فعل حال استمراری معروف بناون کیلئے ڈالتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف دے صیغہ واحد غائب مذکر دے چھیکوی یا کوں حذف کر کے باقی دے اگوں 'نپی'، 'پڑھی' اور 'رہن' اور تے بعد لاکھتے دے رکھنے پئے رہندے تے ویندے۔ چوں کئی بک لاکھتہ گنڈھ ڈیون نال فعل حال استمراری معروف واحد غائب مذکر بن ویندے، چویس جو مروائی دے کھوئی رکھدے، کھوئی و دے کھوئی ویندے، سٹوئی رہندے وغیرہ وغیرہ۔

لکھاون مصدر کنوں گردان: (لاکھتے ویندے نال)

ثبت	مذکر	کھوئی	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے
منفی	مذکر	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں
ثبت	موث	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے	کھوئی ویندے
منفی	موث	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں	کھوئی نہیں

نوٹ: قاعدہ نمبر 4 وچ ڈالتے گئے باقی لاکھیں کن مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔

قاعدہ نمبر 5: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل حال استمراری انا تمام اجاری معروف بناون کیلئے ڈالتے ہوئے مصدر متعدی کنوں نئے ہوئے ماضی مطلق معروف دے صیغہ واحد غائب مذکر دے چھیکوی الف کوں حذف کر کے باقی دے اگوں یاے معروف (ی) دا ودھار کر کے اونڈے اگوں وچن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (ویدا) تے لاکھتہ پئے، 'گنڈھ ڈیون نال فعل حال استمراری معروف بن ویندے۔ چویس جو ماری ویدا پئے، کھی ویدا پئے، پڑھی ویدا پئے وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیدی ء۔ مارن مصدر کنوں گردان ڈکھو۔

ثبت	مذکر	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے
منفی	مذکر	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں
ثبت	موث	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے	ماری ویدا پئے
منفی	موث	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں	ماری نہیں

تھیندا۔

(وڈ وسدھی دیا کرن از مجھ رہل مہر چھاڈوائی 130) (ترجمہ)

4 لکھدا ہوساں یا لکھدا ہوواں یا لکھدا پینا ہوواں زمانہ حال متشکی یا احتمالی دیاں مثالاں ہن۔ متشکی دا معنی ہے ”شک ہوون“،

یعنی اوہو زمانہ جزا جو گھر دے وقت ء چ نکھیں کم بابت شک ڈکھاوے یعنی لہہ زمانے ء چ نکھیں کم دے تھیون دے متعلق کئی گالھہ پک مال نہیں آکھی وچ سکدی یعنی او کم تھیندا سے یا نہیں تھیندا۔ (سدھی دیا کرن از مرزا قلیچ بیگ 44) (ترجمہ)

5 اوہو زمانہ جنیں ء چ گھر دے وقت ء چ نکھیں کم دے جاری تھیون بابت شک یا گمان ظاہر تھیوے۔ ایکنوں زمانہ حال متشکی یا

احتمالی آکھیا ویندے۔ (سدھی دیا کرن جو صرف وحوار ما حد پیش 236) (ترجمہ)

اُتے ڈتیں گئیں مختلف ماہرین لسانیات دے تعریفیں کن اے نسا برتھیندے جو:

”اوہو زمانہ جزا جو گھر دے وقت (زمانہ حال) دے نکھیں کم دے جاری تھیون بابت شک، گمان یا احتمال

ڈکھاوے اوکوں فعل حال متشکی یا احتمالی آکھیا ویندے۔ ڈو جھے لوٹیں ء چ جڈاں کئی گالھہ پورے پک مال نہ

آکھی وچ سگے جو کئی کم گھر دے وقت ء چ تھیندے سے یا نہیں تھیندا ایکنوں زمانہ حال متشکی یا احتمالی سڈیا

ویندے۔ سرانگینی زبان ء چ شک، گمان یا احتمال کیلے بک خاص لوظ ”متاں یا متین“ استعمال کیا ویندے۔

لہذا فعل حال متشکی یا احتمالی دی گردان کریندیں ہوئیں ہر سینے کن پہلوں اے لوظ و دنیا ویندے۔ مثال دے

طور تے متاں او آندا ہوے، متاں توں ویندا پینا ہوویں وغیرہ۔“

فعل حال متشکی یا احتمالی معروف متاں دے قاعدے:**قاعدہ نمبر 1:** فعل حال متشکی یا احتمالی معروف متاں کیلے ڈتے ہوئے مصدر کنوں (توڑے جو او لازم ہووے یا متعدی ہووے) اسم

حالیہ ما تمام تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع معروف واصیغ واحد غائب مذکر کڈھ ڈیون مال فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا یا

وچ سکدے۔ چو یوں جو متاں آندا ہوے متاں ویندا ہوے، متاں روندا ہوے، متاں لکھدا ہوے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی

گردان انجواں تھیندی ء بطولت دی وچہ کنوں ”متاں یا متین“ دالوظ گردان وچ شامل نہیں کیتا کیا پر سمجھاوے۔ جو او لوظ شامل ء

آون مصدر کن گردان:

ثبت اتقی	مذکر مونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکلم	جمع مکلم
ثبت	مذکر	آندا ہوے	آندے ہوون	آندا ہوویں	آندے ہووو	آندا ہوواں	آندے ہووواں
حق	مذکر	آندا ہوے	آندے ہوون	آندا ہوویں	آندے ہووو	آندا ہوواں	آندے ہووواں
ثبت	مونث	آندی ہوے	آندیاں ہوون	آندی ہوویں	آندیاں ہووو	آندی ہواں	آندیاں ہووواں
حق	مونث	آندی ہوے	آندیاں ہوون	آندی ہوویں	آندیاں ہووو	آندی ہواں	آندیاں ہووواں

کیتی وچے۔

5 _____ فعل حال تمام**تعریف:**

1- فعل حال تمام او فعل ہے جزا ظاہر کریندے جو کئی کم نہیں ہنئیں ختم تھئے۔ لہہ کیلے بعض قواعد دا ماں ایکنوں ماضی قریب وی

آکھتے۔ (سرانگینی زبان دے قاعدے قانون از ڈاکٹر مہر عبدالحق 242)

2- فعل حال تمام وہ فعل ہے جس سے یہ ظاہر ہوتا ہے کہ کوئی کام ابھی ختم ہوا ہے جیسے وہ آیا ہے، پیغام لایا ہے وغیرہ۔

(قواعد اردو از ڈاکٹر مولوی عبدالحق 131)

فعل حال تمام بناون دے قاعدے: (تفصیل کیلے ڈیکھو فعل ماضی قریب دا مکمل باب)**6 _____ فعل حال متشکی یا احتمالی****تعریف:**

1 زمانہ حال وچ نکھیں فعل کنوں شک یا احتمال ظاہر تھیوے اوکوں حال متشکی یا احتمالی آکھیا ویندے۔ مثال دے طور تے او

آندا ہووے، او آندا پینا ہووے یا او آندا ہوویں، آندا ہووے کنوں ظاہر تھیندے جو آون دا کم ماضی قریب وچ واقع تھیں پر

احتمال تاں اے ہے جو او متاں گھر پوے، یعنی آون دی نیت تاں باسی پراجاں گھریا کا نینا، شاید جو او گھر پوے، آندا پینا

ہوے لوظ ظاہر تھیندے جو آوندے گھر پوون دا پورا پورا یقین تاں کا نینا البتہ امکان لکھو ہے جو او گھر پینا ہوویں۔ لکھوای

مطلب او آندا ہوویں یا آندا پینا ہوویں دا ہے۔ (سرانگینی زبان دے قاعدے قانون از ڈاکٹر مہر عبدالحق 242)

2 زمانہ حال احتمالی وہ زمانہ ہے جس سے زمانہ حال کے کسی فعل میں احتمال پایا جائے جیسے وہ آتا ہو یا وہ آ رہا ہو، آتا ہو سے

ظاہر ہوتا ہے کہ کام زمانہ قریب میں واقع ہوگا اگر چہ واقع ہونے میں احتمال ہے اور ”آ رہا ہو“ سے یہ ظاہر ہوتا ہے کہ آنے

کا فعل جاری ہے۔ ظن غالب یہ ہے کہ وہ چل رہا ہو۔ یعنی حالت رفتار میں ہے اور آنے کی امید ہے اور یہی معنی آتا ہوگا

اور آ رہا ہوگا سے بھی پیدا ہوتے ہیں۔ یہ دونوں صورتیں جائز ہیں۔ بعض اوقات لفظ ”کا“ کے اضافے سے ماضی احتمالی

کے معنی بھی ظاہر ہوتے ہیں۔ جیسے آیا ہوگا، لایا ہوگا، کرتا ہوگا سے عادت ظاہر ہوتی ہے۔ مثلاً ہم کسی سے سوال کریں کہ تم

نے کبھی اُسے ایسا کرتے ہوئے دیکھا ہے تو وہ جواب میں کہے کہ میں نہیں جانتا ”شاید وہ کرتا ہوگا“۔

(قواعد اردو از ڈاکٹر مولوی عبدالحق 121)

3 پڑھدا ہوساں یا پڑھدا ہوواں کنوں ظاہر تھیندے جو پڑھن دے کم تھیون دا پک کا نینا بلکہ ایں گالھہ ء چ شک موجود

ہے۔ لہذا پڑھدا ہوساں یا پڑھدا ہوواں زمانہ حال متشکی یا احتمالی آکھیا ویندے۔ لہہ زمانے ء چ گھر دے وقت ء چ نکھیں

کم بابت شک یا احتمال ظاہر تھیندے۔ یعنی لہہ زمانے ء چ پک مال نہیں آکھیا وچ سکدا جو کئی کم تھیندے سے یا نہیں

پہنچا یا واد چوں گئی کہ لوظ، ہوں مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ہوئی) سے سب آہت ہج گنڈھ کرئیں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنایا وپنج سکہ سے۔ چویں جو آنداپنچا ہوئی، کھانا پینچا ہوئی، گردا واد ہوئی، گردا کھڑا ہوئی وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوا پختیسی۔ قاعدہ نمبر 2 دے مطابق شق دے طور تے گردان خود بقی وئے۔

قاعدہ نمبر 5: فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کن فعل امر، وچئن مصدر کیا کہیں وی ہئے مصدر کن اسم حالیہ نا تمام تے ہوں مصدر کن فعل مضارع معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ہوے)۔ اے سب آہت ہج گنڈھ ڈے یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنون ویندے۔ چویں جو کھادیندا ہو، پی ویندا ہو، گھن ویندا ہو، سم پوندھو، بجز کھڑا ہوئے کھا گھندا ہو، رو گھندا ہو، ڈے پندرا ہو، وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوا پختیسی۔ گھن مصدر کنوں گردان ڈیکھو۔

ثبت	مذکر	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو
مثنیٰ	مذکر	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو
ثبت	مؤنث	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو
مثنیٰ	مؤنث	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو	گھن ویندا ہو

قاعدہ نمبر 6: فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کن فعل امر، وچئن مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام تے ہوں مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوئی)۔ اے سب آہت ہج گنڈھ ڈے تے وچئن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنون ویندے۔ چویں جو کھادیندا ہو، گھن ویندا ہو، ڈے پندرا ہو، پا کھڑا ہو، کچھ گھندا ہو، رو گھندا ہو، مر پوندھو، وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوا پختیسی۔ کہیں وی مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی بنا کرئیں قاعدہ نمبر 2 دے مطابق شق دے طور تے گردان خود بقی وئے۔

قاعدہ نمبر 7: مصدر متعدی المعدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام تے ہوں مصدر کنوں فعل مضارع معروف واصیغ واحد غائب مذکر آہت ہج گنڈھ ڈے یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی بنون ویندے۔ چویں جو کھادیندا ہو، لکھویندا ہو، گھنویندا ہو، پھنویندا ہو، پر پھنویندا ہو، وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجوا پختیسی۔ کہیں وی مصدر متعدی المعدی کن قاعدہ نمبر 7 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کرئیں قاعدہ نمبر 1 دے مطابق شق دے طور تے گردان خود بقی وئے۔

قاعدہ نمبر 8: مصدر متعدی المعدی کن فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام پون

قاعدہ نمبر 2: کہیں وی مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ نا تمام پون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (پیا) تے ہوں مصدر کن فعل مستقبل معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ہوئی) گنڈھ ڈے یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنون ویندے۔ چویں جو شیت آنداپنچا ہوئی، شیت ویندا پینچا ہوئی، شیت کھداپنچا ہوئی، شیت پر کھداپنچا ہوئی، وغیرہ۔ مذکر تے مؤنث دی گردان انجوا پختیسی ہ۔ وچئن مصدر کنوں گردان ڈیکھو۔ طوالت دی وچکن گردان ہج شیت، والو ظنیں لکھیا گیا۔

ثبت	مذکر	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو
مثنیٰ	مذکر	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو
ثبت	مؤنث	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو
مثنیٰ	مؤنث	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو	ویندے پئے ہو

قاعدہ نمبر 3: فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر (توڑے جولا زم ہو سے یا متعدی ہو سے) کن اسم حالیہ نا تمام، پون، ہون، کھڑن تے (وچئن یا پھرن) مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (پیا، پینچا، کھڑا۔ تے واد) تے ہوں مصدر کنوں فعل مضارع معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ہوے)۔ اے سب آہت ہج گنڈھ ڈے یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی معروف واصیغ واحد غائب مذکر بنون ویندے۔ چویں جو متاں آنداپنچا ہو، متاں ویندا پینچا ہو، متاں رو کھداپنچا ہو، متاں کھانا پینچا ہو، متاں کھپڈا واد ہو، متاں زلدا واد ہو، وغیرہ۔ مذکر تے مؤنث دی گردان انجوا پختیسی ہ۔

ثبت	مذکر	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو
مثنیٰ	مذکر	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو
ثبت	مؤنث	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو
مثنیٰ	مؤنث	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو	زلدا واد ہو

قاعدہ نمبر 4: فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام، قاعدہ نمبر 3 دے مطابق پیا، کھڑا

کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں قاعدہ نمبر 11 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کر تیں مشق دے طور تے قاعدہ نمبر 10 دے مطابق گردان خود کیتی وےجے۔

قاعدہ نمبر 12: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں فعل امر کہیں وی ہئے مصدر متعدی کنوں اسم حالیہ ما تمام تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ءج گنڈھ ڈے تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو کھو پند اپنا ہووے، منگوا گھنڈا ہووے، گھو اکھڑا ہووے، کھو اپنڈا ہووے، چھو او پند اپنا ہووے وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ء۔ قاعدہ نمبر 12 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی (کہیں وی مصدر کنوں) بنا کر تیں قاعدہ نمبر 5 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وےجے۔

قاعدہ نمبر 13: کہیں وی مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف دے سینے واحد غائب مذکر دے چھیکووی الف کول حذف کر ڈیون دے بعد باقی دے اخیر ءج جے کر ”ی“ ندیکے تاں اوندے مال ”ی“ دا وھارا کر ڈے تا وےجے۔ چویں جو لکھن کن لکھی، پیون کن پیتی، ڈیکھن کن ڈیچی، تے پڑھن کن پڑھی وغیرہ تے پیا، کھڑا، پھنڈا، ویدنا، رہنڈا تے داوا وغیرہ چوں کئی ہک لوٹ تے ہوون مصدر کن فعل مضارع (ہوے)، اے سب آہت ءج گنڈھ ڈے تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو ماری ویدنا ہووے، لکھی رہنڈا ہووے، پیتی کھڑا ہووے، کھادی پھنڈا ہووے، نی ودا ہووے، پڑھی پیا ہووے وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ء۔ مارن مصدر کن گردان ڈیکھو۔

شبٹہ منفی	مذکر اہوش	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد ماضی	جمع ماضی
شبٹہ	مذکر	ماری ویدنا ہووے	ماری ویدے	ماری ویدنا ہوویں	ماری ویدے ہووے	ماری ویدنا ہوواں	ماری ویدے ہووے
منفی	مذکر	ماری نہ ویدنا	ماری نہ ویدے	ماری نہ ویدنا ہوویں	ماری نہ ویدے ہووے	ماری نہ ویدنا ہوواں	ماری نہ ویدے ہووے
شبٹہ	مؤنث	ماری ویدی	ماری ویدیاں	ماری ویدی ہوویں	ماری ویدی ہووے	ماری ویدیاں ہوواں	ماری ویدیاں ہووے
منفی	مؤنث	ماری نہ ویدی	ماری نہ ویدیاں	ماری نہ ویدی ہوویں	ماری نہ ویدی ہووے	ماری نہ ویدیاں ہوواں	ماری نہ ویدیاں ہووے

قاعدہ نمبر 14: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیلے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی کنوں قاعدہ نمبر 13 دے مطابق ماضی مطلق معروف کن بنا گئے لوٹ (لکھی، پڑھی، ماری، کھادی، پیتی وغیرہ) تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوئی)۔ اے سب آہت ءج گنڈھ ڈے یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو ماری ویدنا ہوویں، لکھی کھڑا ہوویں، پڑھی پھنڈا ہوویں، کھادی رہنڈا ہوویں، نی پیا ہوویں، چھوڑی ودا ہوویں وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر متعدی کنوں قاعدہ نمبر 14 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کر تیں مشق دے طور تے قاعدہ نمبر 13 دے

مصدر کن ماضی مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (پیا) تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف (ہوئی) گھن کر تیں آہت ءج گنڈھ ڈے یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو منگوا پند اپنا ہوویں، لکھو پند اپنا ہوویں، پڑھو پند اپنا ہوویں، گھو پند اپنا ہوویں، چھو پند اپنا ہوویں وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں قاعدہ نمبر 8 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کر تیں قاعدہ نمبر 2 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وےجے۔

قاعدہ نمبر 9: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیلے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی المععدی کن اسم حالیہ ما تمام پیا، کھڑا، پھنڈا یا ودا، وچوں کئی ہک لوٹ تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع معروف (ہوے) اے سب آہت ءج گنڈھ ڈے تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو کھڑا پند اپنا ہووے، کھو پند اکھڑا ہووے، لکھو پند اپنڈا ہووے، چھو پند اپنڈا ہووے وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ء۔ قاعدہ نمبر 9 دے مطابق کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کر تیں قاعدہ نمبر 3 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وےجے۔

قاعدہ نمبر 10: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون تے تاں وت ڈے تے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ ما تمام پیا، کھڑا، پھنڈا یا ودا وچوں کئی ہک لوٹ تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوئی) اے سب آہت ءج گنڈھ ڈے تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو کھو پند اپنا ہوویں، لکھو پند اکھڑا ہوویں، پڑھو پند اپنڈا ہوویں وغیرہ۔ مؤنث دی گردان انجواں تھیندی ء۔ چھو اون مصدر کن گردان کھیاں تھیندی۔

شبٹہ مثبت	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد ماضی	جمع ماضی
شبٹہ	مذکر	نچھ پندنا ودا ہوویں	نچھ پندے دے ہوون	نچھ پندنا ودا ہوویں	نچھ پندے دے ہووے	نچھ پندنا ودا ہوواں	نچھ پندے دے ہووے
منفی	مذکر	نچھ پندنا نہ ودا	نچھ پندے نہ ہوون	نچھ پندنا نہ ودا ہوویں	نچھ پندے نہ ہووے	نچھ پندنا نہ ودا ہوواں	نچھ پندے نہ ہووے
شبٹہ	مؤنث	نچھ پندی ودا	نچھ پندی ہوویں	نچھ پندی ودا ہوویں	نچھ پندی ہووے	نچھ پندی ودا ہوواں	نچھ پندی ودا ہووے
منفی	مؤنث	نچھ پندی نہ ودا	نچھ پندی نہ ہوون	نچھ پندی نہ ودا ہوویں	نچھ پندی نہ ہووے	نچھ پندی نہ ودا ہوواں	نچھ پندی نہ ودا ہووے

قاعدہ نمبر 11: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون تے تاں وت ڈے تے ہوئے مصدر کنوں فعل امر، کہیں وی مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام یون مصدر کنوں فعل ماضی مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (پیا) ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوئی) اے سب آہت ءج جو کر تیں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویدے۔ چویں جو کھو گھنڈا پند اپنا ہوویں، پھڑا وڈ پند اپنا ہوویں، منگوا کھڑا پند اپنا ہوویں، پڑھو پند اپنا ہوویں، چھو پند اپنا ہوویں وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ء۔

واصفی واحد غائب مذکر، وچن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام پون مصدر کن فعل ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر (پینا) تے ہون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف، اے سب آہت ہج گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بن ویندے۔ جیویں جو ماریا ویندا پینا ہوسی، لکھیا ویندا پینا ہوسی، پڑھیا ویندا پینا ہوسی، کھا دا ویندا پینا ہوسی وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجو اچ تھسی۔ کہیں وی متعدی مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول قاعدہ نمبر 18 دے مطابق بنا کرئیں قاعدہ نمبر 17 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 19: کہیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بناون کیئے ڈ تے ہونے مصدر متعدی المعجری کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (ویندا) ہون مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ہج گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بن ویندے۔ جیویں جو کھوایا ویندا ہوے، پڑھوایا ویندا ہوے، سنوایا ویندا ہوے، کھوایا ویندا ہوے وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجو اچ تھسی۔ کہیں وی متعدی المعجری مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول قاعدہ نمبر 19 دے مطابق بنا کرئیں قاعدہ نمبر 17 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 20: کہیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بناون کیئے ڈ تے ہونے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر وچن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (ویندا) پون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر (پینا) تے ہون مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوسی) اے سب آہت ہج گنڈھ ڈ یون تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بن ویندے۔ جیویں جو کھوایا ویندا پینا ہوسی، لکھوایا ویندا پینا ہوسی، ڈوایا ویندا پینا ہوسی وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجو اچ تھسی۔ کہیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں قاعدہ نمبر 20 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 17 دے مطابق گردان مشق دے طور تے خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 21: کہیں وی مصدر جھول کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بناون کیئے ڈ تے ہونے مصدر جھول کنوں اسم حالیہ ما تمام تے، پینا، پٹھا، کھڑا، ودا تے رہندا، وچوں کئی کب لوٹ ہون مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ہج گنڈھ ڈ یون تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بن ویندے۔ جیویں جو مریدا (م۔ رسی۔ دا) ودا ہوے، لکھیدا پینا ہوے، کھویدا پٹھا ہوے، منگو پیندا رہندا ہوے وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجو اچ تھسی۔ ہج متعین مصدر کنوں گردان ڈ کیجھو۔

ثبت	مذکر	مریدا رہندا	مریدا رہندا	مریدا رہندا	مریدا رہندا
مضغی	مذکر	مریدا نہ رہندا	مریدا نہ رہندا	مریدا نہ رہندا	مریدا نہ رہندا
ثبت	مؤنث	مریدا رہندی	مریدا رہندی	مریدا رہندی	مریدا رہندی
مضغی	مؤنث	مریدا نہ رہندی	مریدا نہ رہندی	مریدا نہ رہندی	مریدا نہ رہندی

مطابق گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 15: کہیں وی متعدی المعجری مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیئے ڈ تے ہونے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف دے سینے واحد غائب مذکر دے پھلڑی الف کون حذف کر کے باقی دے اکوں "ئی" دا ودا ہارا کیتا ویندے (جیویں جو کھوایا، منگوایا، سنوایا، پڑھوایا، پھوایا وغیرہ) پینا، پٹھا، کھڑا، ودا، رہندا تے ویندا وچوں کئی کب لوٹ تے ہون مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ہج گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بن ویندے۔ جیویں جو کھوایا رہندا ہوے، پڑھوایا ودا ہوے، پھوایا پٹھا ہوے، سنوایا کھڑا ہوے، ہدھوایا ویندا ہوے، کھوایا پینا ہوے، وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجو اچ تھسی۔ ہج متعین دے مطابق کہیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کرئیں قاعدہ نمبر 13 دے مطابق گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 16: کہیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بناون کیئے قاعدہ نمبر 15 دے مطابق سارا عمل کیتا ویسی۔ صرف ہون مصدر کنوں فعل مضارع دی بجائے فعل مستقبل بنا کرئیں گنڈھیا ویسی۔ جیویں جو کھوایا رہندا ہوسی، پڑھوایا ودا ہوسی، پھوایا پٹھا ہوسی، سنوایا کھڑا ہوسی، ہدھوایا ویندا ہوسی، کھوایا پینا ہوسی وغیرہ وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجو اچ تھسی۔ قاعدہ نمبر 16 دے مطابق کہیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی معروف بنا کرئیں قاعدہ نمبر 13 دے مطابق باقی گردان مشق دے طور تے خود کیتی وئے۔

فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 17: کہیں وی متعدی مصدر کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بناون کیئے ڈ تے ہونے متعدی مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر وچن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (ویندا) تے ہون مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ہج گنڈھ ڈ تے وچن تاں وت فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بن ویندے۔ جیویں جو ماریا ویندا ہوے، لکھیا ویندا ہوے، پڑھیا ویندا ہوے، ڈھوایا ویندا ہوے وغیرہ۔ مذکر تے مؤنث دی گردان انجو اچ تھسی۔ مارن مصدر کنوں گردان ڈ کیجھو:

ثبت	مذکر	ماریا ویندا ہوے	ماریا ویندا ہوے	ماریا ویندا ہوے	ماریا ویندا ہوے
مضغی	مذکر	ماریا نہ ویندا	ماریا نہ ویندا	ماریا نہ ویندا	ماریا نہ ویندا
ثبت	مؤنث	ماریا ویندی	ماریا ویندی	ماریا ویندی	ماریا ویندی
مضغی	مؤنث	ماریا نہ ویندی	ماریا نہ ویندی	ماریا نہ ویندی	ماریا نہ ویندی

قاعدہ نمبر 18: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جھول بناون کیئے ڈ تے ہونے مصدر کنوں فعل ماضی مطلق معروف

کن فعل حال متشکی یا احتمالی جہول قاعدہ نمبر 26 دے مطابق بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 13 دے مطابق گردان خودکیتی و نہیے۔

قاعدہ نمبر 26: کہیں وی مصدر جہول دی غیر لی 'ن' کو حذف کرن دے بعد باقی عمل قاعدہ نمبر 25 دے مطابق کیجا ونجے تاں دست فعل حال متشکی یا احتمالی جہول کجاہاں کسی۔ مرتج ویندا ہونے پڑتیج ویندا ہونے تیج ویندا ہونے۔ تے مرتج ویندا پینا ہوی پڑتیج ویندا پینا ہوی تے تیج ویندا پینا ہوی وغیرہ۔ کن وی مصدر جہول گھن کریں ڈ۔ تے گئے قاعدہ نمبر دے مطابق گردان خودکیتی و نہیے۔

7۔ فعل حال امکانی

تعریف: فعل حال امکانی او فعل ۽ جہیں ۽ ج ٹر دے وقت (زمانہ حال) وچ کہیں کم دے کرن جیہون یا سہن دا امکان ظاہر کیوے۔ مثال دے طور تے اے جیلے ڈ کیجو۔

- ۱۔ بے کرتوں سکول وچ سکدیں تاں وچ
- ۲۔ تھوڑا تھیں تھوڑا تھوڑا متان احمد آسکد پینا ہونے
- ۳۔ بے کار فضل وچ سکد اہوندا تاں لگا ویندا۔
- ۴۔ اصغر جو خط نہیں لکھیا شاید اولکھ نہ سکد پینا ہوی
- ۵۔ تیں کن بے کراوت سکدے تاں آوچ

آتے ڈ تے گئے جھلیں کن اے ظاہر تھیندے جو انھیں ۽ ج کہیں نہ کہیں کم دے کرن یا جیہون دا امکان پاتا ویندے۔ (یعنی شاید او کم تھی سکدے یا نہیں تھی سکد)

فعل حال امکانی معروف بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: فعل حال امکانی بناون کیسے گھن مصدر دا استعمال ہوں اہم ہے۔ لہذا فعل حال امکانی معروف بناون کیسے ڈ تے ہونے مصدر کنوں فعل امر (مصدری مادہ) تے سکن مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واسینے واحد غائب مذکر کوں آہت ۽ ج گنڈھ ڈ یون بال فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ جیویں جو آسکدے، وچ سکدے، کر سکدے، لکھ سکدے تے پڑھ سکدے وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجواں تھیندی ۽۔ لکھن مصدر کن گردان۔

ثبت اتقی	مذکر امونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	لکھ سکدے	لکھ سکدن	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکداں	لکھ سکدوں
مخفی	مذکر	لکھ سکدے	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکدا	لکھ سکدے
ثبت	مونث	لکھ سکدے	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکدی	لکھ سکدیں
مخفی	مونث	لکھ سکدے	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکدیں	لکھ سکدی	لکھ سکدیں

قاعدہ نمبر 2: فعل حال امکانی معروف بناون کیسے کہیں وی مصدر (توڑے جو لازم ہونے یا متعدی ہونے) کنوں فعل امر مسکن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (سکدا) تے ہوں مصدر کن فعل مضارع معروف واحد غائب مذکر۔ اے سب آہت ۽ ج گنڈھ

مخفی	مونث	مریدی نہرندی	مریدیاں نہ	مریدی نہرندی	مریدیاں نہ	مریدی نہرندی	مریدیاں نہ
ہوے	ہوون	رہندیاں ہونون	رہندیاں نہ	ہوویں	رہندیاں ہونون	رہندیاں نہ	ہوون

قاعدہ نمبر 22: کہیں وی مصدر جہول کن فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بناون کیسے ڈ تے ہونے مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام، تے پینا، کھڑا، ودا، پینھا تے رہندا وچوں کئی ہک لوٹ تے ہوں مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوی)، اے سب آہت ۽ ج گنڈھ ڈ یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بن ویندے۔ جیویں جو رہندا پینا ہوی، مریدا ودا ہوی، مگنڈا رہندا ہوی، پھیندا کھڑا ہوی وغیرہ وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی۔ کہیں وی مصدر جہول کن قاعدہ نمبر 22 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 21 دے مطابق گردان مشق دے طور تے خودکیتی و نہیے۔

قاعدہ نمبر 23: کہیں وی مصدر متعدی المعندی جہول کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بناون کیسے ڈ تے مصدر متعدی المعندی کنوں اسم حالیہ ما تمام، پینا، کھڑا، ودا تے رہندا وچوں کوئی ہک لوٹ، ہوں مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ۽ ج گنڈھ ڈ تے وچن تاں دست فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بن ویندے۔ جیویں جو رہندا ودا ہونے، مریدا پینا ہونے، مگنڈا رہندا ہونے، کھو پینا ہونے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی۔ قاعدہ نمبر 23 دے مطابق کہیں وی مصدر متعدی المعندی جہول کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 21 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خودکیتی و نہیے۔

قاعدہ نمبر 24: کہیں وی مصدر متعدی المعندی جہول کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بناون کیسے ڈ تے ہونے مصدر متعدی المعندی جہول کنوں اسم حالیہ ما تمام، پینا، کھڑا، ودا تے ویندا وچوں کئی ہک لوٹ، ہوں مصدر کنوں فعل مستقبل (ہوی)۔ اے سب آہت ۽ ج گنڈھ ڈ یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بن ویندے۔ جیویں جو رہندا ودا ہوی، کھو پینا ہوی، مگنڈا رہندا ہوی، کھو پینا کھڑا ہوی وغیرہ وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی۔ کہیں وی مصدر متعدی المعندی جہول کنوں قاعدہ نمبر 24 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 21 دے مطابق گردان مشق دے طور تے کیتی و نہیے۔

قاعدہ نمبر 25: کہیں وی مصدر جہول کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بناون کیسے ڈ تے ہونے مصدر جہول دی چھیکوی 'جہن' حذف کر ڈتی وہے باقی جو کجھ پنے (یعنی لکھی، مری، مکی وغیرہ) وچن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (ویندا) تے ہوں مصدر کنوں فعل مضارع (ہوے) اے سب آہت ۽ ج گنڈھ ڈ یون مال فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بن ویندے۔ جیویں جو کھی ویندا ہونے، مری ویندا ہونے، پڑھی ویندا ہونے وغیرہ وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ۽۔ کہیں وی مصدر جہول کن قاعدہ نمبر 25 دے مطابق فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 13 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خودکیتی و نہیے۔

قاعدہ نمبر 26: کہیں وی مصدر جہول کنوں فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بناون کیسے ڈ تے ہونے مصدر کن قاعدہ نمبر 25 دے مطابق عمل کیجا ونجے۔ وچن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (ویندا) پون مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر (پینا) تے دست ہوں مصدر کن فعل مستقبل (ہوی) بنا کر نہیں انھیں کوں آہت ۽ ج گنڈھ ڈ تا وہے تاں فعل حال متشکی یا احتمالی جہول بن ویندے۔ جیویں جو کھی ویندا پینا ہوی، پڑھی ویندا پینا ہوی، مری ویندا پینا ہوی وغیرہ۔ مونث تے مذکر کہیں گردان انجواں تھیندی۔ کہیں وی مصدر جہول

ثبت	حقی	مذکر موش	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	ثبت	مذکر	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے
حقی	حقی	مذکر	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے
ثبت	ثبت	موش	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے
حقی	حقی	موش	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے	گھن سگد اپنی	گھن سگد ہے

متعدی المعتمدی مصادر کن گرداناں:

قاعدہ نمبر 5: فعل حال امکانی معروف مصادر متعدی المعتمدی کن بناوان کیلئے ڈتے ہوئے مصدر رکنوں فعل امر تے سگھن مصدر کنوں فعل حال امکانی معروف دے صیغہ واحد غائب مذکر کو آیت ءج گنڈھ کر کیں فعل حال امکانی معروف بنا یا وچ سگد ہے۔ چویس جو کر واسگد سے لکھواسگد سے بھنواسگد سے، پھڑواسگد سے، ہدھواسگد سے وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ مصدر متعدی المعتمدی لکھواو کن فعل حال امکانی معروف دی گردان کھرایں ہے۔

ثبت	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
ثبت	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
حقی	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
ثبت	موش	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
حقی	موش	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد

قاعدہ نمبر 6: مصدر متعدی المعتمدی کنوں جے کر فعل حال امکانی معروف بناوٹا ہووے تاں وت ڈتے ہوئے مصدر رکنوں فعل امر، سگھن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام تے ہوون مصدر کنوں فعل مضارع معروف واحد غائب مذکر۔ اے سب آیت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویس جو کر واسگد اہووے، لکھواسگد اہووے، پھڑواسگد اہووے، ہدھواسگد اہووے وغیرہ وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کنیں وی مصدر متعدی المعتمدی کنوں فعل حال امکانی معروف قاعدہ نمبر 6 دے مطابق بنا کر کیں قاعدہ نمبر 2 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 7: مصدر متعدی المعتمدی کنوں فعل حال امکانی بناوان کیلئے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المعتمدی کنوں فعل امر، سگھن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (سگد) ہوون مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واحد غائب مذکر (ہوندے) اے سب آیت ءج گنڈھ ڈتے وچ کنوں فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویس جو کر واسگد اہوونے، لکھواسگد اہوونے، پھڑواسگد اہوونے، ہدھواسگد اہوونے وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ مصدر گھن کنوں فعل حال امکانی معروف دی گردان کھرایں ہے۔

ڈتے وچجن تاں فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویس جو کر واسگد اہووے، پھڑواسگد اہووے، ہدھواسگد اہووے، لکھواسگد اہووے وغیرہ وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ مصدر کنوں فعل حال امکانی معروف دی گردان ڈتے وچجن۔

ثبت	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
ثبت	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
حقی	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
ثبت	موش	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
حقی	موش	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد

قاعدہ نمبر 3: فعل حال امکانی معروف بناوان کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں (توڑے جواو لازم ہووے یا متعدی ہووے) فعل امر، سگھن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام تے ہوون مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف (ہوندے) اے سب آیت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویس جو کر واسگد اہوونے، لکھواسگد اہوونے، پھڑواسگد اہوونے، ہدھواسگد اہوونے وغیرہ وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ مصدر کنوں فعل حال امکانی معروف دی گردان ڈتے وچجن۔

ثبت	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
ثبت	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
حقی	مذکر	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
ثبت	موش	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد
حقی	موش	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد	گھن سگد

قاعدہ نمبر 4: فعل حال امکانی معروف بناوان کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں (توڑے جواو لازم ہووے یا متعدی ہووے) فعل امر، سگھن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (سگد) ہوون مصدر کنوں فعل ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر (پنیا) تے ہوون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واحد غائب مذکر (ہوسی) اے سب آیت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویس جو کر واسگد اپنی ہوسی، لکھواسگد اپنی ہوسی، پھڑواسگد اپنی ہوسی، ہدھواسگد اپنی ہوسی وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ مصدر گھن کنوں فعل حال امکانی معروف دی گردان کھرایں ہے۔

ثبتاً حقى	مذکر مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
ثبت	مذکر	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا
حقى	مذکر	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا
ثبت	مؤنث	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا
حقى	مؤنث	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا	ذُحَاوِجٌ سَلْدَا

قاعده نمبر 11: مصدر متعدی کنوں فعل حال امکانی جمہول بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر (وچ) سکین مصدر کن اسم حالیہ نام تمام (سکدا) ہون مصدر کن فعل حال مطلق معروف واحد غائب مذکر (ہوندے)۔ اے سب آہت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویں جو لکھنیا وچ سکدا ہوندے، ذُحَاوِجٌ سَلْدَا ہوندے، ماریا وچ سکدا ہوندے، کھا دا وچ سکدا ہوندے وغیرہ وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان کجھریں اے۔

ثبتاً حقى	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
ثبت	مذکر	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا
حقى	مذکر	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا
ثبت	مؤنث	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا
حقى	مؤنث	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا

قاعده نمبر 12: مصدر متعدی کنوں فعل حال امکانی جمہول بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر (وچ) سکین مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام (سکدا) ہون مصدر کنوں فعل مضارع معروف واحد غائب مذکر (ہوندے)۔ اے سب آہت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی جمہول بن ویندے۔ چویں جو لکھنیا وچ سکدا ہوندے، ماریا وچ سکدا ہوندے، سنیا وچ سکدا ہوندے، پڑھنیا وچ سکدا ہوندے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان کجھریں اے۔

سکدا ہوندے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ء۔ کینیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں قاعده نمبر 7 دے مطابق فعل حال امکانی معروف بنا کر کینیں قاعده نمبر 3 دے مطابق گردان خود کیتے رہے۔

قاعده نمبر 8: مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال امکانی معروف بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر کنوں فعل امر، سکین مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام (سکدا) ہون مصدر کنوں فعل ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر (پینا) تے ہون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واحد غائب مذکر (ہونی)، اے سب آہت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی معروف بن ویندے۔ چویں جو لکھنیا وچ سکدا ہونی، گھنوا سکدا اپنا ہونی، مگنوا سکدا اپنا ہونی، پڑھنوا سکدا اپنا ہونی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان تھیندی۔ کینیں وی مصدر متعدی المعجری کنوں فعل حال امکانی معروف قاعده نمبر 8 دے مطابق بنا کر کینیں گردان خود کیتے رہے۔

مصادر متعدی کنوں فعل حال امکانی جمہول بناؤں دے قاعدے:

قاعده نمبر 9: مصدر متعدی کنوں فعل حال امکانی جمہول بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر (وچ) سکین مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف (سکدا) اے سب آہت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی جمہول بن ویندے۔ چویں جو ماریا وچ سکدا ہے، لکھنیا وچ سکدا ہے، پڑھنیا وچ سکدا ہے، کھنیا وچ سکدا ہے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان تھیندی ء۔ مارن مصدر متعدی کنوں قاعده نمبر 9 دے مطابق فعل حال امکانی جمہول دی گردان کجھریں اے۔

ثبتاً حقى	مذکر مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
ثبت	مذکر	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا
حقى	مذکر	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا
ثبت	مؤنث	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا
حقى	مؤنث	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا	ماریا وچ سکدا

قاعده نمبر 10: مصدر متعدی کنوں فعل امکانی جمہول بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر (وچ) سکین مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام (سکدا) تے ہون مصدر کنوں فعل مضارع معروف واحد غائب مذکر (ہوندے)۔ اے سب آہت ءج گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل حال امکانی جمہول بن ویندے۔ چویں جو لکھنیا وچ سکدا ہوندے، ماریا وچ سکدا ہوندے، سنیا وچ سکدا ہوندے، پڑھنیا وچ سکدا ہوندے وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ء۔ چکھنیں مصدر کنوں فعل حال امکانی جمہول دی گردان کجھریں اے۔

مذکر و نچن مصدر کنوں فعل امر (وہج) سکن مصدر کنوں اسم حالیہ با تمام (سکدا) ہون مصدر کنوں فعل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (ہوندے) اے سب آہت ہے چا گنڈھ ڈتے و نچن تال فعل حال امکانی جہول بن و بندے۔ جیویں جو مر وایا و نچ سکدا ہوندے بکھوایا و نچ سکدا ہوندے، پڑھوایا و نچ سکدا ہوندے، منگولایا و نچ سکدا ہوندے وغیرہ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ہے۔ مرواوان مصدر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول (مر وایا و نچ سکدا ہوندے) قاعدہ نمبر 15 دے مطابق بنا کر تیں قاعدہ نمبر 11 دے مطابق گردان مشق دے طور تے خود کیتی و نچے۔

قاعدہ نمبر 16: مصدر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول بناون ساگنڈے۔ تے ہونے مصدر رمتعدی المعندی کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر و نچن مصدر کنوں فعل امر (وہج) سکن مصدر کنوں اسم حالیہ با تمام (سکدا) پووان مصدر کنوں فعل ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (ہینا) ہون مصدر کنوں فعل مستقل معروف واصیف واحد غائب مذکر (ہوتی) اے سب آہت ہے گنڈھ ڈیون مال فعل حال امکانی جہول بن و بندے۔ جیویں جو مر وایا و نچ سکدا ہینا ہوتی بکھوایا و نچ سکدا ہینا ہوتی وغیرہ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ہے۔ کہیں وی مصدر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول قاعدہ نمبر 16 دے مطابق بنا کر تیں قاعدہ نمبر 12 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی و نچے۔

مصادر جہول کن فعل حال امکانی جہول بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 17: مصادر جہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیتے ڈتے ہونے مصدر جہول کن ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر، سکن مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (سکدے) اے آہت ہے چا گنڈھ ڈیون مال فعل حال امکانی جہول بن و بندے۔ جیویں جو مر تہج سکدے، پڑھ تہج سکدے، منگول تہج سکدے وغیرہ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ہے۔ مرواوان مصدر جہول کنوں فعل حال امکانی جہول دی گردان کھرایا ہے۔

ثبت	مذکر	مر تہج سکدے	مر تہج سکدن	مر تہج سکدیں	مر تہج سکدو	مر تہج سکداں	مر تہج سکدوں
مضی	مذکر	مر تہج تھیں سکدا	مر تہج تھیں سکدے	مر تہج تھیں سکداں	مر تہج تھیں سکدو	مر تہج تھیں سکداں	مر تہج تھیں سکدوں
ثبت	مؤنٹ	مر تہج سکدی ہے	مر تہج سکدین	مر تہج سکدیں	مر تہج سکدیں	مر تہج سکدیاں	مر تہج سکدیاں
مضی	مؤنٹ	مر تہج تھیں سکدی	مر تہج تھیں سکدیاں	مر تہج تھیں سکدیں	مر تہج تھیں سکدیں	مر تہج تھیں سکدیاں	مر تہج تھیں سکدیاں

قاعدہ نمبر 18: مصادر جہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیتے ڈتے ہونے مصدر جہول دی چھیکوی ”جسن“ حذف کر ڈتی و نچے جو کجھ باقی بچدے تے فعل ماضی مطلق واصیف واحد غائب مذکر ہے۔ جیویں جو مر تہج کن (مری) سکدے۔ جس کن (کھسی) تے پڑھ تہج جس کن پڑھی وغیرہ وغیرہ۔ تے سکن مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (سکدے) اے سب آہت

غائب مذکر (ہینا)، ہون مصدر کنوں فعل مستقل معروف واصیف واحد غائب مذکر (ہوتی) اے سب آہت ہے چا گنڈھ ڈتے و نچن تال و ت فعل حال امکانی جہول بن و بندے۔ جیویں جو لکھیا و نچ سکدا ہینا ہوتی، ماریا و نچ سکدا ہینا ہوتی، ڈتا و نچ سکدا ہینا ہوتی، ڈٹھا و نچ سکدا ہینا ہوتی وغیرہ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ہے۔ مارن مصدر رمتعدی کنوں فعل حال امکانی جہول دی گردان کھرایا ہے۔

عظمتی مذکر مؤنٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
مذکر	ماریا و نچ سکدا ہینا ہوتی	ماریا و نچ سکدے	ماریا و نچ سکدا ہینا ہوتی	ماریا و نچ سکدے	ماریا و نچ سکدا ہینا ہوتی	ماریا و نچ سکدے
مضی	ماریا و نچ سکدا ہوتی	ماریا و نچ سکدے	ماریا و نچ سکدا ہوتی	ماریا و نچ سکدے	ماریا و نچ سکدا ہوتی	ماریا و نچ سکدے
ثبت	ماریا و نچ سکدی	ماریا و نچ سکدیں	ماریا و نچ سکدی	ماریا و نچ سکدیں	ماریا و نچ سکدی	ماریا و نچ سکدیں
مضی	ماریا و نچ سکدی ہوتی	ماریا و نچ سکدیں ہوتی	ماریا و نچ سکدی ہوتی	ماریا و نچ سکدیں ہوتی	ماریا و نچ سکدی ہوتی	ماریا و نچ سکدیں ہوتی

مصادر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 13: مصدر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول بناون کیتے ڈتے ہونے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر، و نچن مصدر کنوں فعل امر (وہج) سکن مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (سکدے) اے سب آہت ہے چا گنڈھ ڈتے و نچن تال و ت فعل حال امکانی جہول بن و بندے۔ جیویں جو لکھوایا و نچ سکدے، پڑھوایا و نچ سکدے، مروایا و نچ سکدے، گردایا و نچ سکدے وغیرہ وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ہے مصدر رمتعدی المعندی مرواوان کنوں قاعدہ نمبر 13 دے مطابق فعل حال امکانی جہول بنا کر تیں قاعدہ نمبر 9 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی و نچے۔

قاعدہ نمبر 14: مصدر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول بناون کیتے ڈتے ہونے مصدر رمتعدی المعندی کنوں ماضی مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر، و نچن مصدر کنوں فعل امر (وہج) سکن مصدر کنوں اسم حالیہ با تمام (سکدا)، ہون مصدر کنوں فعل مشارع واصیف واحد غائب مذکر (ہوے) اے سب آہت ہے چا جوڑ ڈتے و نچن تال فعل حال امکانی جہول بن و بندے۔ جیویں جو لکھوایا و نچ سکدا ہوے، مروایا و نچ سکدا ہوے، ڈکھلایا و نچ سکدا ہوے، منگولایا و نچ سکدا ہوے وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان تھیندی ہے۔ سڈواون مصدر کنوں فعل حال امکانی جہول (سڈوا یا و نچ سکدا ہوے) قاعدہ نمبر 14 دے مطابق بنا کر تیں قاعدہ نمبر 10 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی و نچے۔

قاعدہ نمبر 15: مصدر رمتعدی المعندی کنوں فعل حال امکانی جہول بناون کیتے ڈتے ہونے مصدر کنوں فعل ماضی مطلق واصیف واحد غائب

ماضی مطلق معروف واحد غائب مذکر گھدا ونجے۔ سگن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (سگدا) ہون مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہوندے)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مری سگدا ہوندے، لکھی سگدا ہوندے، وڈی سگدا ہوندے وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول قاعدہ نمبر 22 دے مطابق بنا کرئیں قاعدہ نمبر 18۔ تے قاعدہ نمبر 3 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 23: کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر رجہول کن قاعدہ نمبر 17 دے مطابق ماضی مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر گھدا ونجے سگن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (سگدا) ہون مصدر کن فعل ماضی مطلق واحد صیغہ واحد غائب مذکر (پینا)۔ تے ہون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہویں)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مرتج سگدا اپینا ہویں، منج سگدا اپینا ہویں، منج سگدا اپینا ہویں وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن قاعدہ نمبر 23 دے مطابق فعل حال امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 17۔ تے قاعدہ نمبر 4 دے مطابق گردان کیتی خود ہوئے۔

قاعدہ نمبر 24: کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر رجہول کنوں قاعدہ نمبر 18 دے مطابق ماضی مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر گھدا ونجے سگن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (سگدا) ہون مصدر کن فعل ماضی مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (پینا)۔ تے ہون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہویں)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مری سگدا اپینا ہویں، منج سگدا اپینا ہویں، منج سگدا اپینا ہویں وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن قاعدہ نمبر 24 دے مطابق فعل حال امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 18۔ تے قاعدہ نمبر 4 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی ونجے۔

مصادر متعدی الجمعہ ی جہول کن فعل حال امکانی جہول بناون دے قاعدے:

طوالت دے پیش نظر مصادر متعدی الجمعہ ی جہول کن فعل حال امکانی جہول دے بناون دے قاعدے مختصر آڈتے ویندن۔ مشق دے طور تے اے قاعدے خود اخذ کیلے وچن۔ تے انھیں دی گردان وی خود کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 25	قاعدہ نمبر 17 دے مطابق	منگوتج سگدا سے	لکھوتج سگدا سے وغیرہ
قاعدہ نمبر 26	قاعدہ نمبر 18 دے مطابق	منگوی سگدا سے	لکھوی سگدا سے وغیرہ
قاعدہ نمبر 27	قاعدہ نمبر 20 دے مطابق	منگوی سگدا ہووے	لکھوی سگدا ہووے وغیرہ
قاعدہ نمبر 28	قاعدہ نمبر 19 دے مطابق	منگوتج سگدا ہووے	لکھوتج سگدا ہووے وغیرہ
قاعدہ نمبر 29	قاعدہ نمبر 21 دے مطابق	منگوتج سگدا ہوندے	لکھوتج سگدا ہوندے وغیرہ
قاعدہ نمبر 30	قاعدہ نمبر 22 دے مطابق	منگوی سگدا ہوندے	لکھوی سگدا ہوندے وغیرہ

ء حق گنڈھ ڈیون تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مری سگدا ہے، لکھی سگدا ہے، پڑھی سگدا ہے، منجی سگدا ہے وغیرہ وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر رجہول کن فعل ماضی مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (پینا)۔ تے ہون مصدر کنوں فعل مستقبل معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہویں)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مرتج سگدا اپینا ہویں، منج سگدا اپینا ہویں، منج سگدا اپینا ہویں وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکر دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 23 دے مطابق فعل حال امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 17۔ تے قاعدہ نمبر 4 دے مطابق گردان کیتی خود ہوئے۔

ثبت الاحتمی	مذکر امودت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	سڈی سگدا سے	سڈی سگداں	سڈی سگداں	سڈی سگداں	سڈی سگداں	سڈی سگداں
مضنی	مذکر	سڈی نہیں سگدا	سڈی نہیں	سڈی نہیں سگدا	سڈی نہیں	سڈی نہیں سگدا	سڈی نہیں سگدا
ثبت	مودت	سڈی سگدا ی ء	سڈی سگداں	سڈی سگداں	سڈی سگداں	سڈی سگداں	سڈی سگداں
مضنی	مودت	سڈی نہیں سگدا ی	سڈی نہیں	سڈی نہیں	سڈی نہیں	سڈی نہیں	سڈی نہیں

قاعدہ نمبر 19: کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر کن ماضی مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر سگن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (سگدا) ہون مصدر کن فعل مضارع معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہووے)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈیون تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مرتج سگدا ہووے، منج سگدا ہووے، منج سگدا ہووے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر۔ تے مونث دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر رجہول کنوں قاعدہ نمبر 18 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 20: کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر کنوں قاعدہ نمبر 18 دے مطابق ماضی مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر گھدا ونجے سگن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (سگدا) ہون مصدر کن فعل مضارع معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہووے)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مری سگدا ہووے، لکھی سگدا ہووے، وڈی سگدا ہووے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر۔ تے مونث دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن قاعدہ نمبر 20 دے مطابق فعل حال امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 18۔ تے قاعدہ نمبر 2 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 21: کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر رجہول کن ماضی مطلق واحد صیغہ واحد غائب مذکر قاعدہ نمبر 17 دے مطابق، سگن مصدر کن اسم حالیہ ما تمام (سگدا)، ہون مصدر کن فعل حال مطلق معروف واحد صیغہ واحد غائب مذکر (ہوندے)۔ اے سب آہت ء حق گنڈھ ڈتے وچن تاں فعل حال امکانی جہول بن ویندے۔ جیویں جو مرتج سگدا ہوندے، منج سگدا ہوندے، منج سگدا ہوندے وغیرہ وغیرہ۔ مذکر۔ تے مونث دی گردان انجواچ تھیندی ء۔ کہیں وی مصدر رجہول کن قاعدہ نمبر 21 دے مطابق فعل حال امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 17۔ تے قاعدہ نمبر 3 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی ونجے۔

قاعدہ نمبر 22: کہیں وی مصدر رجہول کن فعل حال امکانی جہول بناون کیلے ڈتے ہوئے مصدر رجہول کن قاعدہ نمبر 18 دے مطابق

متصل	منفی	موند	او نہیں ہوگی	او نہیں ہوئیں	تو نہیں ہوگی	تو نہیں ہوئیں	اس میں نہیں ہوگی	اس میں نہیں ہوئیں
متصل	مثبت	مذکر موند	وچس	وچسنے نے	وچسے	وچسنے	وچسے	وچسنے
متصل	منفی	مذکر موند	نہیں ہوگا	نہیں ہوگی	نہیں ہوگا	نہیں ہوگی	نہیں ہوگا	نہیں ہوگی

گردان نمبر 3: موند مذکر دی گردان انجوائج تھیدی ء۔ (پہلوں مفعولی ضمیریں مال۔ تے وت فاعلی ضمیریں مال)

ضمیر متصل	مثبت	مذکر موند	او کوں ہوگا ہے	انہیں کوں ہوگا ہے	تیکوں ہوگا ہے	تہا کوں ہوگا	میکوں ہوگا	اسا کوں ہوگا
ضمیر متصل	منفی	مذکر موند	او کوں نہیں ہوگا	انہیں کوں نہیں ہوگا	تیکوں نہیں ہوگا	تہا کوں نہیں ہوگا	میکوں نہیں ہوگا	اسا کوں نہیں ہوگا
ضمیر متصل	مثبت	مذکر موند	او کوں ہوئے	انہیں کوں ہوئے	تیکوں ہوئے	تہا کوں ہوئے	میکوں ہوئے	اسا کوں ہوئے
ضمیر متصل	منفی	مذکر موند	او کوں نہیں ہوئے	انہیں کوں نہیں ہوئے	تیکوں نہیں ہوئے	تہا کوں نہیں ہوئے	میکوں نہیں ہوئے	اسا کوں نہیں ہوئے
ضمیر متصل	مثبت	مذکر موند	وچساں ہوں	وچساں ہوں	وچساں ہوں	وچساں ہوں	وچساں ہوں	وچساں ہوں
متصل	منفی	مذکر موند	نہیں ہوگا	نہیں ہوگی	نہیں ہوگا	نہیں ہوگی	نہیں ہوگا	نہیں ہوگی

گردان نمبر 5: مذکر موند دی گردان انجوائج تھیدی۔ (فاعلی ضمیریں مال)

ضمیر	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	منفی	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	منفی	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	منفی	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند

قائد نمبر 31	قائد نمبر 23 دے مطابق	مگلوں گنڈاپا ہوسی	مگلوں گنڈاپا ہوسی وغیرہ
قائد نمبر 32	قائد نمبر 24 دے مطابق	مگلوں گنڈاپا ہوسی	مگلوں گنڈاپا ہوسی وغیرہ

8۔ فعل حال التزامی

تعریف: کہیں کم واکرن یا تھیون مُردے وقت (زمانہ موجودہ) وچ لازمی قرار ڈے ڈے تا دہے تاں او کوں فعل حال التزامی آکھیا ویدے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

- ۱۔ امتحان کیے تھاری کرنی پندی ء
- ۲۔ برساتن تے آزما ل آونی ء
- ۳۔ علم ہنر سکھن کیے گھر کن باہر وچنا پندی ء
- ۴۔ سا کوں دواہاروں کیے شہر آونے پندی ء
- ۵۔ مالدار آدی کوں زکا چنر وڈ پونی پندی ء
- ۶۔ سا کوں تیکوں متان کیوں وچنئے؟

فعل حال التزامی معروف بناون دے قاعدے:

قائد نمبر 1: کہیں وی مصدر (لازم ہووے یا متعدی ہووے) کرن فعل حال التزامی معروف بناون کیلئے ڈے تے ہوئے مصدر کرن اسم استقبال (اسم استقبال کہیں وی مصدر دی چھیکو ء ء الف گنڈھ ڈے یون نال بندے) بنا کرنیں اوندے اکوں ہوون مصدر کرن فعل ناقص "ہے" یاوت یاے نہجول (ے) گنڈھ ڈے ویتے تاں فعل حال التزامی معروف بن ویدے۔ جیویں جوہو چنہا ہے یا وچنئے، ڈیکھنا ہے یا ڈیکھنئے، مرنا ہے یا مرنئے وغیرہ موند تے مذکر دی گردان انجوائج تھیدی ء وچن مصدر کرن فعل حال التزامی معروف دی گردان ڈیکھو۔ ضمیر متصل دی گردان وی انجوائج تھیدی ء۔

گردان نمبر 1: مفعولی ضمیریں مال:

ضمیر	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	منفی	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
2۔	گردان فاعلی	ضمیریں مال							
متصل	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	منفی	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	مثبت	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند
متصل	منفی	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند	مذکر	موند

متصل	منفی	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں کوں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا	اسا کوں آؤنا نہیں
متصل	مذکر مودت	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں
متصل	منفی	مذکر مودت	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں	آؤنا نہیں

قاعدہ نمبر 3: کہیں وی مصدر (لازم یا متعدی) کتوں فعل حال التزامی معروف بناؤن کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کتوں اسم استقبال (قاعدہ نمبر 1 اے مطابق) پون مصدر کتوں ماضی قریب معروف واصیغ واحد غائب مذکر (پئے) وچ کتوں مصدر کتوں فعل حال مطلق معروف واصیغ واحد غائب (ویندے)، اسے سب آہت ہج گنڈھ ڈتے وچ تان فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو آؤنا پئے ویندے، وچنا پئے ویندے، لکھنا پئے ویندے وغیرہ جات اسم استقبال۔ تے پون مصدر کتوں ماضی قریب معروف دے سینے واحد غائب مذکر (پئے) دے بعد وچ کتوں مصدر کتوں اسم حالیہ تمام (ویندا) تے ہون مصدر کتوں فعل ناقص ”ہے“ جوڑ ڈیون نال وی فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو آؤنا پئے ویندا ہے، وچنا پئے ویندا ہے، لکھنا پئے ویندا ہے وغیرہ۔ لکھن مصدر کتوں گردان ڈیکھو۔ مذکر مودت دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔

گردان نمبر 1: مودت مذکر دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں نال):

ضمیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوکوں لکھنا پئے	انہیں کوں لکھنا پئے	نیکوں لکھنا پئے	تہا کوں لکھنا پئے	سیکوں لکھنا پئے	اسا کوں لکھنا پئے
ضمیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوکوں لکھنا نہیں	انہیں کوں لکھنا نہیں	نیکوں لکھنا نہیں	تہا کوں لکھنا نہیں	سیکوں لکھنا نہیں	اسا کوں لکھنا نہیں
ضمیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوکوں لکھنا پئے	انہیں کوں لکھنا پئے	نیکوں لکھنا پئے	تہا کوں لکھنا پئے	سیکوں لکھنا پئے	اسا کوں لکھنا پئے
ضمیر متصل	منفی	مذکر مودت	اوکوں لکھنا نہیں	انہیں کوں لکھنا نہیں	نیکوں لکھنا نہیں	تہا کوں لکھنا نہیں	سیکوں لکھنا نہیں	اسا کوں لکھنا نہیں

گردان نمبر 2: مذکر مودت دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں نال):

متصل	ثبت	مذکر مودت	اوکوں لکھنا پئے	انہیں کوں لکھنا پئے	نیکوں لکھنا پئے	تہا کوں لکھنا پئے	سیکوں لکھنا پئے	اسا کوں لکھنا پئے
متصل	منفی	مذکر مودت	اوکوں لکھنا نہیں	انہیں کوں لکھنا نہیں	نیکوں لکھنا نہیں	تہا کوں لکھنا نہیں	سیکوں لکھنا نہیں	اسا کوں لکھنا نہیں

متصل	ثبت	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں آؤنا	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا	اسا کوں آؤنا نہیں
متصل	منفی	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں آؤنا	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا	اسا کوں آؤنا نہیں

گردان نمبر 3: مودت مذکر دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔ (اضافی ضمیریں نال)

ضمیر متصل	ثبت	مذکر	اوکوں آؤنا پئے	انہیں داؤنا پئے	نیکوں آؤنا پئے	تہا داؤنا پئے	مڈاؤنا پئے	اسا داؤنا پئے
منفی	مذکر	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں داؤنا نہیں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا داؤنا نہیں	مڈاؤنا نہیں	اسا داؤنا نہیں	
ثبت	مودت	اوکوں آؤنا پئے	انہیں دی آؤنا پئے	نیکوں آؤنا پئے	تہا دی آؤنا پئے	مڈاؤنا پئے	اسا دی آؤنا پئے	
منفی	مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں دی آؤنا نہیں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا دی آؤنا نہیں	مڈاؤنا نہیں	اسا دی آؤنا نہیں	

قاعدہ نمبر 2: کہیں وی مصدر (لازم ہووے یا متعدی ہووے) کن فعل حال التزامی معروف بناؤن کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کتوں اسم استقبال (قاعدہ نمبر 1 اے مطابق) تے پون مصدر کتوں فعل حال مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (پوندے) یا اسم حالیہ تمام (پوندا) تے ہون مصدر کتوں فعل ناقص ”ہے“ آہت ہج گنڈھ ڈیون نال فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھنا پوندے یا لکھنا پوندا ہے، وچنا پوندے یا لکھنا پوندا ہے، ڈیکھنا پوندے یا ڈیکھنا پوندا ہے۔ مودت مذکر تے ضمیر متصل تے متصل دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔ آؤن مصدر کتوں فعل حال التزامی معروف دی گردان ڈیکھو۔

گردان نمبر 1: مودت مذکر دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں نال):

ضمیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوکوں آؤنا	انہیں کوں آؤنا	نیکوں آؤنا	تہا کوں آؤنا	سیکوں آؤنا	اسا کوں آؤنا
منفی	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں کوں آؤنا نہیں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا نہیں	اسا کوں آؤنا نہیں	
منفی	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں کوں آؤنا نہیں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا نہیں	اسا کوں آؤنا نہیں	
منفی	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں کوں آؤنا نہیں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا نہیں	اسا کوں آؤنا نہیں	

گردان نمبر 2: مذکر مودت دی گردان انجواچ نہیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں نال)

ضمیر متصل	ثبت	مذکر مودت	اوکوں آؤنا پئے	انہیں کوں آؤنا پئے	نیکوں آؤنا پئے	تہا کوں آؤنا پئے	سیکوں آؤنا پئے	اسا کوں آؤنا پئے
منفی	مذکر مودت	اوکوں آؤنا نہیں	انہیں کوں آؤنا نہیں	نیکوں آؤنا نہیں	تہا کوں آؤنا نہیں	سیکوں آؤنا نہیں	اسا کوں آؤنا نہیں	

متصل	ثبت	مذکر موش	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا
متصل	منفی	مذکر موش	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا	آؤنا ہوندا

قاعدہ نمبر 5: کہیں وی مصدر (لازم ہووے یا متعدی ہووے) کنوں فعل حال التزامی معروف بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں اسم استقبال تے تھیون مصدر کنوں فعل حال مطلق واحد غائب مذکر (تھیندے) کوں آہت ءج گنڈھ ڈیون مال فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھنا تھیندے، پڑھنا تھیندے، آؤنا تھیندے وغیرہ یا و ت اسم استقبال دے بعد تھیون مصدر کنوں اسم حالیہ ماقص (تھیندا) تے ہوون مصدر کنوں فعل ناقص "ہے" آؤنا تھیندا ہے، پڑھنا تھیندا ہے وغیرہ۔ ڈرکن مصدر کنوں گردان کجھ ایں تھیندی ء۔

گردان نمبر 1: مونث تے مذکری گردان انجوان غنضیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں مال)

ضمیر	ثبت	مذکر موش	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد غائب	جمع غائب	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر موش	اوکوں درکا	تہا کوں درکا	تھیوں کوں درکا	تھیوں کوں درکا	اسا کوں درکا
منفی	مذکر موش	اوکوں درکا	تھیوں کوں درکا	تھیوں کوں درکا	تھیوں کوں درکا	تھیوں کوں درکا	اسا کوں درکا
متصل	ثبت	مذکر موش	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا
منفی	مذکر موش	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا

گردان نمبر 2: مونث تے مذکری گردان انجوان غنضیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں مال)

متصل	ثبت	مذکر موش	اوکوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	اسا کوں درکا تھیندا
منفی	مذکر موش	اوکوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	تھیوں کوں درکا تھیندا	اسا کوں درکا تھیندا
حباب	مذکر موش	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا
منفی	مذکر موش	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا	درکا تھیندا

گردان نمبر 3: مصدر آؤن کن اضافی ضمیریں مال گردان کجھ ایں تھیں۔ اوندہ آؤنا تھیندے، ائیں دا آؤنا تھیندے، پیڈا آؤنا

متصل	ثبت	مذکر موش	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا
متصل	منفی	مذکر موش	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا	کھٹا پئے ویندا

قاعدہ نمبر 4: کہیں وی مصدر (لازم ہووے یا متعدی) کنوں فعل حال التزامی معروف بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں اسم استقبال تے ہوون مصدر کنوں فعل حال مطلق واحد غائب مذکر (ہوندے)، آہت ءج گنڈھ کرکس فعل حال التزامی معروف بنایا وچ سکدے۔ جیویں جو پڑھنا ہوندے، لکھنا ہوندے، پڑھنا ہوندے، پڑھنا ہوندے وغیرہ یا و ت اسم استقبال دے بعد ہوون مصدر کنوں اسم حالیہ ماقص (ہوندا) تے ہوون مصدر کنوں فعل ناقص "ہے" کھنڈھن مال وی فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھنا ہوندا ہے، پڑھنا ہوندا ہے، پڑھنا ہوندا ہے وغیرہ۔ آؤن مصدر کنوں گردان کجھ ایں ہے۔

گردان نمبر 1: مونث تے مذکری گردان انجوان غنضیں تھیندی۔ (مفعولی اضافی ضمیریں مال)

ضمیر	ثبت	مذکر موش	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد غائب	جمع غائب	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر موش	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	اسا کوں آؤنا
منفی	مذکر موش	اوکوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	اسا کوں آؤنا
متصل	ثبت	مذکر موش	اوکوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	اسا کوں آؤنا
منفی	مذکر موش	اوکوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	تھیوں کوں آؤنا	اسا کوں آؤنا

گردان نمبر 2: مونث تے مذکری گردان انجوان غنضیں تھیندی۔ (مفعولی ضمیریں مال)

ضمیر	ثبت	مذکر موش	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد غائب	جمع غائب	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر موش	اوکوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	اسا کوں آؤنا ہوندا
منفی	مذکر موش	اوکوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	اسا کوں آؤنا ہوندا
متصل	ثبت	مذکر موش	اوکوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	اسا کوں آؤنا ہوندا
منفی	مذکر موش	اوکوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	تھیوں کوں آؤنا ہوندا	اسا کوں آؤنا ہوندا

ظہیر متصل	منفی	مذکر موزن	اوپر نہیں مگلاوٹا	انہیں نہیں مگلاوٹا	تینیں نہیں مگلاوٹا	تساں نہیں مگلاوٹا	میں نہیں مگلاوٹا	اساں نہیں مگلاوٹا
ظہیر متصل	مثبت	مذکر موزن	مگلاوٹے نہیں	مگلاوٹے نہیں	مگلاوٹے نہیں	مگلاوٹے نہیں	مگلاوٹے نہیں	مگلاوٹے نہیں
ظہیر متصل	منفی	مذکر موزن	نہیں / تو نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا

گردان نمبر 2:- موزن تے مذکر دی گردان انجواغ تھیندی ء۔ (مفعولی تے فاعلی ضمیر مال گردان)

ضمیر	مثبت	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
متصل	مثبت	مذکر	اوکوں مگلاوٹا ہے	انہیں کوں مگلاوٹا ہے	تیکوں مگلاوٹا ہے	تہا کوں مگلاوٹا ہے	میکوں مگلاوٹا ہے	اسا کوں مگلاوٹا ہے
متصل	منفی	مذکر	اوکوں نہیں مگلاوٹا	انہیں کوں نہیں مگلاوٹا	تیکوں نہیں مگلاوٹا	تہا کوں نہیں مگلاوٹا	میکوں نہیں مگلاوٹا	اسا کوں نہیں مگلاوٹا
متصل	مثبت	موزن	اوکوں مگلاوٹے ہیں	انہیں کوں مگلاوٹے ہیں	تیکوں مگلاوٹے ہیں	تہا کوں مگلاوٹے ہیں	میکوں مگلاوٹے ہیں	اسا کوں مگلاوٹے ہیں
متصل	منفی	موزن	اوکوں نہیں مگلاوٹے	انہیں کوں نہیں مگلاوٹے	تیکوں نہیں مگلاوٹے	تہا کوں نہیں مگلاوٹے	میکوں نہیں مگلاوٹے	اسا کوں نہیں مگلاوٹے
متصل	مثبت	موزن	اوپر نہیں مگلاوٹے	انہیں نہیں مگلاوٹے	تینیں نہیں مگلاوٹے	تساں نہیں مگلاوٹے	میں نہیں مگلاوٹے	اساں نہیں مگلاوٹے
متصل	منفی	موزن	نہیں / تو نہیں مگلاوٹے	نہیں مگلاوٹے	نہیں مگلاوٹے	نہیں مگلاوٹے	نہیں مگلاوٹے	نہیں مگلاوٹے
متصل	مثبت	مذکر	مگلاوٹا ہس / ہوس	مگلاوٹا ہس / ہوس	مگلاوٹا ہس / ہوس	مگلاوٹا ہس / ہوس	مگلاوٹا ہس / ہوس	مگلاوٹا ہس / ہوس
متصل	منفی	مذکر	نہیں / تو نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا	نہیں مگلاوٹا

قاعدہ نمبر 7: کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کنوں فعل حال التزامی معروف بناون کیلئے ڈ۔ تے ہووے مصدر کنوں اسم استقبال تے پودن مصدر کنوں فعل حال مطلق دا صیغہ واحد غائب مذکر (پوندے) انہیں کوں گنڈھ ڈ یون مال فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھو اونا پوندے، مگلاوٹا پوندے، نچو اونا پوندے وغیرہ۔ تے یاوت اسم استقبال دے بعد پودن مصدر کنوں اسم

تھیندی، تہا ڈ آوٹا تھیندی، میڈ آوٹا تھیندی، سا ڈ آوٹا تھیندی، موزن دی گردان اوندی آوٹی تھیندی ء، انہیں دی آوٹی تھیندی ء، میڈی آوٹی تھیندی ء، تہا ڈی آوٹی تھیندی ء، میڈی آوٹی تھیندی ء، سا ڈی آوٹی تھیندی ء۔

منفی گردان:

اوٹا آوٹا نہیں تھیندا	انہیں دا آوٹا	میڈ آوٹا نہیں	تہا ڈ آوٹا نہیں	میڈ آوٹا نہیں	اسا ڈ آوٹا نہیں	تھیندا	تھیندا	تھیندا

متصل ضمیر مال گردان:

آوٹا تھیندس	آوٹا تھیندے	آوٹا تھیندی	آوٹا تھیندے	آوٹا تھیندے	آوٹا تھیندے	آوٹا تھیندے	آوٹا تھیندے	آوٹا تھیندے

منفی گردان:

آوٹا نہیں تھیندا	انہیں تھیندا	آوٹا تھیندا	آوٹا تھیندا	آوٹا تھیندا	آوٹا تھیندا	آوٹا تھیندا	آوٹا تھیندا	آوٹا تھیندا

ایویں ای درکن مصدر کنوں فعل حال التزامی معروف دی گردان مفعولی ضمیر مال گردان نمبر 1 دے مطابق خود کیتی وچے۔

مصادر متعدی الجعدی کن فعل حال التزامی معروف بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 4: کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کنوں فعل حال التزامی معروف بناون کیلئے ڈ۔ تے ہووے مصدر کنوں اسم استقبال بنا کرئیں اوندے چھیکوئی الف کوں حذف کر کے اوندی جاتے یا تے چھول (ے) گنڈھ ڈ یون مال فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھو اوندے، لکھو اوندے، بنو اوندے وغیرہ یاوت ڈ۔ تے ہووے مصدر کنوں اسم استقبال تے ہوون مصدر کنوں فعل ناقص ”ہے“ آہت ء جی گنڈھ ڈ یون مال فعل حال التزامی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھو اونا ہے، لکھو اونا ہے، بنو اونا ہے وغیرہ۔ مگلاوٹا مصدر کنوں فعل حال التزامی معروف دی گردان کجھ ایں تھیندی ء۔

گردان نمبر 1: موزن تے مذکر دی گردان انجواغ نہیں تھیندی۔ (گردان مفعولی تے فاعلی ضمیر مال کیتی ویدی پئی ء)

ظہیر متصل	مثبت	مذکر موزن	اوکوں مگلاوٹے	انہیں کوں مگلاوٹے	تیکوں مگلاوٹے	تہا کوں مگلاوٹے	میکوں مگلاوٹے	اسا کوں مگلاوٹے
ظہیر متصل	منفی	مذکر موزن	اوکوں نہیں مگلاوٹا	انہیں کوں نہیں مگلاوٹا	تیکوں نہیں مگلاوٹا	تہا کوں نہیں مگلاوٹا	میکوں نہیں مگلاوٹا	اسا کوں نہیں مگلاوٹا
ظہیر متصل	مثبت	مذکر موزن	اوپر مگلاوٹے	انہیں مگلاوٹے	تینیں مگلاوٹے	تساں مگلاوٹے	میں مگلاوٹے	اساں مگلاوٹے

الترامی جہول بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر متعدی کنوں ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر تے وچہن مصدر کنوں بنئے ہوئے اسم استقبال دے چھیکوی الف کون یاے جہول ءحق (سے) تبدیل کر کے انھیں کون بک ہنے مال گنڈھ کر نہیں فعل حال الترامی جہول بنایا وچ سگد سے۔ جیویں جو ماریا ونجئے، لکھیا ونجئے، پڑھیا ونجئے، چوتنا ونجئے وغیرہ۔ یاوت وچہن مصدر کنوں بنائے آلے اسم استقبال دے اکوں مصدر ہوون کنوں فعل ناقص ”ہے“ دی جوت مال فعل حال الترامی جہول بن۔ وید سے۔ جیویں جو ماریا ونجئے، لکھیا ونجئے، پڑھیا ونجئے وغیرہ۔ مارن مصدر کنوں بنائے آلے قاعدہ نمبر 11 دے مطابق فعل حال الترامی جہول دی گردان کجھائیں و۔

گردان نمبر 1:- مذکر تے مونث دی گردان انجواں تھیندی و۔

ثبتہ ا حقی	مذکر اوضت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبتہ مذکر	ماریا ونجئے	ماریا ونجئے	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئے و۔	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئے سے
منفی مذکر	ماریا نہیں ونجئے	ماریا نہیں ونجئے	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئے	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئے
ثبتہ مونث	ماری ونجئے و	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں و۔	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں سے
منفی مونث	ماری نہیں ونجئے	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئیں

گردان نمبر 2:- مذکر تے مونث دی گردان انجواں تھیندی و:

ثبتہ	مذکر	ماریا ونجئے	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں
ثبتہ مذکر	ماریا ونجئے	ماریا ونجئے	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں
منفی مذکر	ماریا نہیں ونجئے	ماریا نہیں ونجئے	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئے	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئے
ثبتہ مونث	ماری ونجئے ہے	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں	ماریا ونجئیں
منفی مونث	ماری نہیں ونجئے	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئیں	ماریا نہیں ونجئیں	ماریا نوصے ونجئیں

قاعدہ نمبر 12: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کن فعل حال الترامی جہول بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المععدی کنوں ماضی معروف دے صیغے واحد غائب مذکر مالے کر وچہن مصدر کنوں بنئے ہوئے اسم استقبال دے چھیکوی الف کون یاے جہول (سے) وحق بدل کر نہیں جوڑ ڈتا وچے تاں فعل حال الترامی جہول بن۔ وید سے۔ جیویں جو ماریا ونجئے، لکھیا ونجئے، پڑھیا ونجئے وغیرہ۔ تے یاوت وچہن مصدر کنوں بنئے ہوئے اسم استقبال (ونجئے) دے اکوں ہوون مصدر کنوں فعل ناقص ”ہے“ گنڈھ کر نہیں فعل حال الترامی جہول بنایا وچ سگد سے۔ جیویں جو ماریا ونجئے، لکھیا ونجئے، پڑھیا ونجئے وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی جہول قاعدہ نمبر 12 دے مطابق بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 11 دے مطابق گردان مشق دے طور تے خود کیتق وچے۔

حالیہ ما تمام (پوندا) تے ہوون مصدر کنوں فعل ناقص ”ہے“ اے سب آہت ءحق گنڈھ ڈتے وچہن تاں فعل حال الترامی معروف بن۔ وید سے۔ جیویں جو لکھواونا پوندا ہے، منگواونا پوندا ہے، نچواونا پوندا ہے۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی معروف قاعدہ نمبر 7 دے مطابق بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 2 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتق وچے۔

قاعدہ نمبر 8: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی معروف بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المععدی کنوں اسم استقبال، پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ہے) وچہن مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (وید سے) اے آہت ءحق گنڈھ ڈیون مال فعل حال الترامی معروف بن۔ وید سے۔ جیویں جو لکھواونا پوندا ہے، منگواونا پوندا ہے، نچواونا پوندا ہے وغیرہ۔ تے یاوت اسم استقبال دے بعد آتے ڈتے گئے پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف (ہے) وچہن مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (ویدا) تے ہوون مصدر کنوں فعل ناقص ”ہے“ اے سب آہت ءحق گنڈھ ڈتے وچہن تاں و ت فعل حال الترامی معروف بن۔ وید سے۔ جیویں جو لکھواونا پوندا ہے، منگواونا پوندا ہے، نچواونا پوندا ہے وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی معروف قاعدہ نمبر 8 دے مطابق بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 3 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتق وچے۔

قاعدہ نمبر 9: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی معروف بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المععدی کنوں اسم استقبال تے ہوون مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ہوند سے) آہت ءحق گنڈھ ڈیون مال فعل حال الترامی معروف بن۔ وید سے۔ جیویں جو لکھواونا ہوند ہے، منگواونا ہوند ہے، نچواونا ہوند ہے وغیرہ۔ تے یاوت اسم استقبال دے بعد ہوون مصدر کنوں اس حالیہ ما تمام (ہوندا) تے فعل ناقص (ہے) اے سب آہت ءحق گنڈھ ڈیون مال فعل حال الترامی معروف بن۔ وید سے۔ جیویں جو لکھواونا ہوندا ہے، منگواونا ہوندا ہے، نچواونا ہوندا ہے وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کن قاعدہ نمبر 9 دے مطابق فعل حال الترامی معروف بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 4 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتق وچے۔

قاعدہ نمبر 10: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی معروف بناؤں کیسے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المععدی کنوں اسم استقبال تے تھینون مصدر کنوں فعل حال مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (تھیندے) آہت ءحق جوڑ کر نہیں فعل حال الترامی معروف بنایا وچ سگد سے۔ جیویں جو لکھواونا تھیندے، منگواونا تھیندے، نچواونا تھیندے وغیرہ۔ تے یاوت اسم استقبال دے بعد تھینون مصدر کنوں اسم حالیہ ما تمام (تھیندا) تے ہوون مصدر کنوں فعل ناقص ”ہے“ کون آپ ءحق گنڈھ ڈیون مال فعل حال الترامی معروف بن۔ وید سے۔ جیویں جو لکھواونا تھیندا ہے، منگواونا تھیندا ہے، نچواونا تھیندا ہے۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل حال الترامی معروف قاعدہ نمبر 10 دے مطابق بنا کر نہیں قاعدہ نمبر 5 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتق وچے۔

فعل حال الترامی جہول بناؤں دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 11: کہیں وی مصدر متعدی کنوں (اے) گھالہ یاد ربو سے جو فعل الترامی جہول لازم مصادر کن نہیں بنی سگدا) فعل حال

وچٹنا ہوندا ہے وغیرہ۔

(iii) فعل مستقبل

تعریف:

- 1 او فعل جنیں کن آون آلے وقت ءچ کئیں کم واکرن تھیون یا سہن ظاہر تھیوے فعل مستقبل سڈیا ویندے۔
(سرايگی قواعد تے نیاں مانی از بنیر احمد سہی 173)
  - 2 فعل مستقبل او فعل ہے جنیں وقت آون آلا زمانہ پاتا وئے۔
(مختصاں قواعد از بنیر احمد غلطی 88)
  - 3 فعل مستقبل وہ فعل ہے جو کسی کام کے یا کسی حالت کے آئندہ زمانے میں ظاہر ہونے پر دلالت کرے فعل مستقبل ماضی اور حال کے پیٹ سے جنم لیتا ہے۔
(نیا دی آرد قواعد از ڈاکٹر ستمل عباس بلو 121)
  - 4 او ہوزمانہ جنیں کنوں آون آلے وقت ءچ کئیں کم دے واقع تھیون دی اُمید یا یقین ظاہر تھیوے فعل مستقبل سڈ بندے۔
(سندھ پٹی ءچ صرف نماز واحد بخش شیخ 364) (ترجمہ)
  - 5 او ہو فعل جہرا اے ڈساوے جو گئی کم آون آلے وقت ءچ تھیں۔ فعل مستقبل اکھیندے مستقبل ماضی ہے "اگوں آندرا" یعنی آون آلا۔
(وڈ وسنگی ویا کرن از بنیر مہر چند ڈوانی 135) (ترجمہ)
  - 6 زمانہ مستقبل او ہوزمانہ ہے جنیں کنوں "ایدر وقت" (اگوں آون آلے وقت) دے معنی نکلن۔ اے زمانہ ساکوں اے ڈ سیندے ہو فعل آاکم ایدر وقت ءچ یا تاں ختم تھیں۔ تے یاوت جاری رسی۔
(سنگی ویا کرن از مہر العلماء ہرذاتج یکہ 46) (ترجمہ)
- اُتے ڈتیں گئیں مختلف ماہرین لسانیات دیں تعریفیں کن اے نشا بر تھیوے جو
فعل مستقبل او ہو فعل ہے جہاں جو کئیں کم یا کئیں حالت دے متعلق آون آلے وقت ءچ ظاہر تھیون تے دلالت کرے۔ یا جنیں ءچ کئیں کم یا حالت دے آون آلے وقت ءچ واقع تھیون دی اُمید یا یقین ظاہر تھیوے۔
ڈو جھے لوٹیں ءچ اے فعل ساکوں ڈ سیندے جو گئی کم ایدر وقت ءچ یا تاں ختم تھی ویسی یا جاری رسی۔
مستقبل والوئی معنی ہے "آون آلا"۔

فعل مستقبل دے متعلق کجھ اہم نکات:

- 1 عام طور تے فعل مستقبل کئیں وی مصدر دے مصدری مادے یا فعل امر دی چھیکو ءچ سی، سن، بیس، سو، ساں تے سوں بطور لاسھے صیغہ وار گنڈھ ڈیون مال بندے۔ پر مصدر ہون کن فعل مستقبل دی گردان کجھ ایس تھیں (ہوی، ہون، ہوس، ہوسوں، ہوسوں، ہوسوں، ہوسوں) وغیرہ۔ ہون مصدر کن تھیون آلی گردان دے ڈو معنی تھیندن۔ بکوے ماضی شکہ یا احتمالی دے تے ڈو جھے فعل حال دے۔ جیویں جواے جملے ڈ کجھو:

التزائی جہول بن ویندے۔ جیویں بولہ کھینچنا چنے ویندا ہے، مرہٹنا چنے ویندا ہے، پیٹھ ہیچنا چنے ویندا ہے وغیرہ۔ کئیں وی مصدر جہول کن قاعدہ نمبر 16 دے مطابق فعل حال التزائی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 3 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 17:۔ کئیں وی مصدر جہول کن فعل حال التزائی جہول بناون کیلے ڈ تے ہوئے مصدر جہول کن قاعدہ نمبر 14 دے مطابق فعل امر وچن مصدر کن اسم استقبال، پون مصدر کن فعل ماضی قریب معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (پنے) وچن مصدر کن فعل حال مطلق واصیغہ واحد غائب مذکر (ویندے) اے سب آہت ءچ گنڈھ ڈیون مال فعل حال التزائی جہول بن ویندے۔ جیویں جومرتج وچٹنا چنے ویندے، پیچ وچٹنا چنے ویندے، ہدج وچٹنا چنے ویندے وغیرہ۔ تے یاوت مصدر جہول کن قاعدہ نمبر 14 دے مطابق ڈ تے ہوئے مصدر جہول کن فعل امر وچن مصدر کن اسم استقبال (وچٹنا) پون مصدر کن ماضی قریب معروف (پنے) وچن مصدر کن اسم حالیہ ماقام (ویندا) تے ہون مصدر کن فعل ناقص (ہے) اے سب آہت ءچ گنڈھ ڈیون مال فعل حال التزائی جہول بن ویندے۔ جیویں جومرتج وچٹنا چنے ویندا ہے۔ پیچ وچٹنا چنے ویندا ہے، ہدج وچٹنا چنے ویندا ہے وغیرہ وغیرہ۔ کئیں وی مصدر جہول کنوں قاعدہ نمبر 17 دے مطابق فعل حال التزائی جہول بنا کرئیں گردان قاعدہ نمبر 3 کوں سامنے رکھ کے مشق دے طور تے خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 18:۔ کئیں وی مصدر جہول کنوں فعل حال التزائی جہول بناون کیلے ڈ تے ہوئے مصدر جہول دی چھیکوی "جھن" کوں حذف کر کے باقی دے اگوں وچن مصدر کن اسم استقبال (وچٹنا) پون مصدر کن ماضی قریب معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (پنے) تے وچن مصدر کن فعل حال مطلق واصیغہ واحد غائب مذکر (ویندے)۔ اے سب آہت ءچ گنڈھ ڈ تے وچن مال فعل حال التزائی جہول بن ویندے۔ جیویں جومری وچٹنا چنے ویندے، نی وچٹنا چنے ویندے، ہدھی وچٹنا چنے ویندے یاوت مری وچٹنا چنے دے بعد وچن مصدر کن اسم حالیہ ماقام تے ہون مصدر کن فعل ناقص (ہے) جوز ڈیون مال فعل حال التزائی جہول بن ویندے۔ جیویں جومری وچٹنا چنے ویندا ہے، نی وچٹنا چنے ویندا ہے، ہدھی وچٹنا چنے ویندا ہے وغیرہ۔ کئیں وی مصدر جہول کنوں قاعدہ نمبر 18 دے مطابق فعل حال التزائی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 3 کوں سامنے رکھ کرئیں فعل حال التزائی جہول دی گردان مشق دے طور تے خود کیتی وئے۔

نوٹ:۔ طوالت دے پیش نظر مصادر جہول کن فعل حال التزائی جہول بناون دے مختلف قاعدے مختصراً لکھینے ویندن۔ مشق دے طور تے گزشتہ قاعدیں کوں سامنے رکھ کرئیں ہویں گئی وی مصدر جہول گھن کرئیں گردان خود کیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 19:۔ قاعدہ نمبر 13 تے قاعدہ نمبر 4 کوں سامنے رکھ کرئیں مرہٹنا ہوندا ہے، مرہٹنا ہوندا ہے، نہ پچھہ جٹنا ہوندا ہے، نہ پچھہ جٹنا ہوندا ہے، لکھہ جٹنا ہوندا ہے، لکھہ جٹنا ہوندا ہے، لکھہ جٹنا ہوندا ہے وغیرہ۔

قاعدہ نمبر 20:۔ قاعدہ نمبر 14 تے قاعدہ نمبر 4 کوں سامنے رکھ کرئیں مرتج وچٹنا ہوندا ہے، مرتج وچٹنا ہوندا ہے، پیچ وچٹنا ہوندا ہے، پیچ وچٹنا ہوندا ہے وغیرہ۔

قاعدہ نمبر 21:۔ قاعدہ نمبر 15 تے قاعدہ نمبر 4 کوں سامنے رکھ کرئیں مری وچٹنا ہوندا ہے، مری وچٹنا ہوندا ہے، نی وچٹنا ہوندا ہے، نی

(vii) زمانہ مستقبل کن کڈ ہیں کہ ہیں امید، آرزو یا تمنا دے معنے وی پاتے ویدن جیویں جو
۱۔ سیکوں یقین و جوتوں میڈے کیلئے دعا کرہیں
۲۔ اللہ نہیں اسڈے تے تم کرہیسی تے خیردی بارش ڈیسی
انھیں تمہیں کن امید، آرزو تے تمنا دے معنے نکلدن۔

فعل مستقبل دیاں قسماں: ۱۔ فعل مستقبل مطلق ۲۔ فعل مستقبل استمراری اجاری ۳۔ فعل مستقبل امکانی ۴۔ فعل مستقبل التزامی

1۔ فعل مستقبل مطلق

تعریف:

- 1 فعل مستقبل مطلق اوفعل ہے جنیں کون تو امر دے بغیر محض آون آلا زمانہ ظاہر تھیوے جیویں جو او آسی تون وہیں، میں گھنساں، اسان ڈیویں وغیرہ
- 2 فعل مستقبل مطلق وہ فعل ہے جس سے محض زمانہ آئندہ پایا جائے۔ (قواعد اردو اڈاکٹر مولوی عبدالحق 131)
- 3 فعل مستقبل مطلق غیر معینہ آئندہ کا قواعدی اظہار ہے۔ (نئی اردو قواعد از صحت جاوید 96)

فعل مستقبل معروف و نداء و دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: کہیں وی مصدر (توڑے جو لازم ہووے یا متعدی ہووے) کن فعل مستقبل مطلق معروف بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر دے مصدری مادے یا فعل امر دے بعد (ہوے جو مصدر دی مصدری علامت "ن یا ون" کو حذف کرن دے بعد حاصل تھیدن) سی یا سے بطور لاحقہ کنڈھ ڈیون ہال فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو لکھن مصدر کن لکھسی یا لکھسے ڈیون مصدر کن ڈیسی یا ڈیسے، کھاون مصدر کن کھاسی یا کھاسے وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان نہیں تھیدن۔ کھاون مصدر کن گردان ڈیکھو۔

ثبت	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر امونٹ	او کھاسی / کھاسے	او کھاسن	توں کھاسیں	تساں کھاسو	میں کھاساں	اساں کھاسوں
مضی	مذکر امونٹ	او نکھاسی / کھاسے	او نکھاسن	توں نکھاسیں	تساں نکھاسو	میں نکھاساں	اساں نکھاسوں

قاعدہ نمبر 2: کہیں وی مصدر متعدی الحدی کن فعل مستقبل مطلق معروف نداء کن کیلئے ڈتے ہوئے مصدر دے مصدری مادے یا فعل امر دے چھیکوی الف کول یا سے معروف (ی) کو چ تبدیل کر کے اوند سے اگون "سی یا سے" بطور لاحقہ کنڈھ ڈیون ہال فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر بن ویدے۔ جیویں جو کھواون کن کھویسی یا کھویسے، مروان کن مرویسی یا مرویسے، کھواون کن کھویسی یا کھویسے وغیرہ۔ مونٹ تے مذکر دی گردان انجوان نہیں تھیدن۔ مروان مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں نال)

ثبت	مذکر مودٹ	امرو یسی	امرو یین	توں مرویسیں	تساں مرویو	میں مرویساں	اساں مرویوں
ثبت	مذکر مودٹ	امرو یسی	امرو یین	توں مرویسیں	تساں مرویو	میں مرویساں	اساں مرویوں

(v) آئندہ آرسی - (آہن مصدر دی معروفی متعدی حالت اناون کن اسم حالیہ نا تمام - چے، ان، وے، س، وا) ایندا مطلب ہے جو گھن آندہ آرسی - یعنی آہن واکم جاری رسی۔

(vi) آئندہ آرسی - (انوان مصدر دی مجہول صورت اتوجہن کن اسم حالیہ نا تمام - چے، ان، وے، س، وا) ایندا مطلب ہے۔ اوکوں گھن آیا وچھند ارہو ویسی)

آتے ڈتے گئے ترکیں دے معنییاں وچ جک بنے کنوں بالکل لطیف چھیاں فرق اے ہے جو سارے دیاں ساریاں کے مصدر آون دیاں معروفی تے چھولی صوتاں ہن۔ سرانگنی واگون کہیں وی نئی زبان وچ جک مصدر دیاں اتہیاں عجیب و غریب صورتاں نہیں ملدیاں۔ اے گھلہ سرانگنی زبان دی وسعت دا واضح ثبوت ہے۔

(i) کڈ ہیں کڈ ہیں تاں ماضی وی مستقبل دے معنی ڈیئدے جیویں جو اے جملے ڈیکھو۔
۱۔ او اگیا تاں میں ضرور اوند سے مال و بیباں ۲۔ اندھاری آئی تاں چھر گیا
پہلے جملے وچ "آ گیا" (جے کراو ویسی) دے معنییاں وچ استعمال تھئے تے ڈو جھے جملے وچ وی چھر گیا دا معنی تھیندے (چھر بچ ویسی)

(ii) کڈ ہیں کڈ ہیں تاں فعل حال وی فعل مستقبل دے معنی ڈیئدے۔ جیویں جو اے جملے ڈیکھو۔
۱۔ بس میں ویدان ۲۔ توں کے تیں اتھاں پٹھیں۔
انھیں جملیں وچ ویدان تے پٹھیں توڑے فعل حال دے صیغہ بن پرا تھاں فعل مستقبل دے معنی ڈیئدے۔

(iii) کڈ ہیں کڈ ہیں تاں مصدر سے اگون "آلا" دا لوظ گنڈھ کرہیں مستقبل دے معنی پیدا کیلئے ویدن۔ جیویں جو اے جملے ڈیکھو۔
۱۔ میں آج ملان وچہن آلاں ۲۔ استاد صاحب سکول چہن آہن
انھیں جملیں وچ وچہن آلاں تے چہن آہن مستقبل دے معنی ڈیئدے۔

(iv) کڈ ہیں کڈ ہیں مصدر دے بعد "وا، وے، تے دی" دا ودھارا کر کے مستقبل دے معنی پیدا کیلئے ویدن۔ جیویں جو ا۔
توں آج سکول وچہن دا نہیں۔ ۲۔ اچکل سہری اتی مہا گئی تھی گئی وچ گھن دی نہیں۔

(v) کڈ ہیں کڈ ہیں تاں فعل مستقبل وچوں فعل امر دے معنی نکلدن۔ جیویں جو
۱۔ توں گھر کے تیں وہیں ۲۔ بھنیں کول وی ہو دی ملکیت وچوں حصہ ڈہیں
وہیں تے ڈہیں توڑے جو مستقبل دے صیغہ بن اتھاں امر دے معنی ڈیئدے۔

(vi) زمانہ مستقبل کن کڈ ہیں کڈ ہیں تاں امکان، ارادے یا احتمال دے معنے وی پاتے ویدن۔
۱۔ سیکوں پڑھائی دا شوق ہے، میں پڑھساں ۲۔ میڈہ اول آہدے جو انعام سیکوں ملیسی۔
پہلے جملے کن ارادے تے ڈو جھے جملے کن امکان دا اظہار تھیندے۔

ثبت الحقی	مذکر مودت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
ثبت	مذکر مودت	چاڈ بیسی	چاڈ بیسن	چاڈ بیسن	چاڈ بیسن	چاڈ بیساں	چاڈ بیسون
منفی	مذکر مودت	چاڈ نہ بیسی	چاڈ نہ بیسن	چاڈ نہ بیسن	چاڈ نہ بیسن	چاڈ نہ بیساں	چاڈ نہ بیسون
ثبت	مذکر مودت	چاگھسی	چاگھسن	چاگھسن	چاگھسن	چاگھساں	چاگھسون
منفی	مذکر مودت	چاگھ نہ گھسی	چاگھ نہ گھسن	چاگھ نہ گھسن	چاگھ نہ گھسن	چاگھ نہ گھساں	چاگھ نہ گھسون

قاعدہ نمبر 12: آہٹی گالھ اچ زور پیا کرنا ساگتے ڈتے ہوئے مصدر دے مصدری مادے (فعل امر) مفعولی ضمیریں دی گردان دے بعد اونیہ مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب گنڈھ ڈو بندے۔ مثال دے طور تے گھن گھسی، ڈے ڈیسی، اگا اگیسی، چال چلیسی، بہت پھلیسی، مارمریسی، پچ پچھسی، بھال بھلیسی، وڈ وڈھریسی، تاژریسی، تول تلیسی، چپ چھوسی، ٹور ٹریسی، سیل ملیسی وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان نہیں تھیدی۔ گھن مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر مودت	گھن گھسی	گھن گھسن	گھن گھسن	گھن گھسن	گھن گھساں	گھن گھسون
منفی	مذکر مودت	گھن نہ گھسی	گھن نہ گھسن	گھن نہ گھسن	گھن نہ گھسن	گھن نہ گھساں	گھن نہ گھسون

قاعدہ نمبر 13: گھن وی مصدر متعدی الجعدی کنوں قاعدہ نمبر 11 دے مطابق آہٹی گالھ اچ زور پیا کرنا کیلئے ڈتے ہوئے مصدر متعدی الجعدی کن مصدری مادہ (فعل امر) تے اوندے بعد ادا دی مصدر (ڈیون یا گھن) کن فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر کرنا کرکھیں گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل مطلق معروف تاکیدی بن و بندے۔ چویں جو مر و ڈیسی، بکھو گھسی، منگوا ڈیسی، وغیرہ۔ منگوا ون مصدر کن گردان۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر مودت	منگوا ڈیسی	منگوا ڈیسن	منگوا ڈیسن	منگوا ڈیسن	منگوا ڈیساں	منگوا ڈیسون
منفی	مذکر مودت <td>منگوا نہ ڈیسی <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیساں <td>منگوا نہ ڈیسون </td></td></td></td></td></td>	منگوا نہ ڈیسی <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیساں <td>منگوا نہ ڈیسون </td></td></td></td></td>	منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیساں <td>منگوا نہ ڈیسون </td></td></td></td>	منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیساں <td>منگوا نہ ڈیسون </td></td></td>	منگوا نہ ڈیسن <td>منگوا نہ ڈیساں <td>منگوا نہ ڈیسون </td></td>	منگوا نہ ڈیساں <td>منگوا نہ ڈیسون </td>	منگوا نہ ڈیسون

2۔ فعل مستقبل استمراری اجاری

تعریف: فعل مستقبل استمراری اجاری اوہ فعل ہے جہاں جو آون آ لے وقت کیلئے کہیں کم دے جاری رہن دا اظہار کرے۔ مثال دے طور تے کریدارسی، ہریدارسی، وڈریدارسی، کھاسی پیا، روکی پیا، پیا کھیدی، پیا کھلیسی وغیرہ۔

فعل مستقبل استمراری معروف ساون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: گھن وی مصدر (تورے جولازم ہووے یا متعدی ہووے) کن فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کن اسم حالیہ نا تمام تے اوندے اگوں مصدر رہن کن فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر گنڈھ کرکھیں فعل

منفی	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیساں	منگوا نہ بیسون
------	-----------	---------------	---------------	---------------	---------------	----------------	----------------

قاعدہ نمبر 8: گھن وی مصدر متعدی الجعدی جہول کن فعل مستقبل مطلق جہول بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر متعدی الجعدی جہول دی چھیکوی ”بن“ کون حذف کرن دے بعد اوندے اگوں ویسی او بیسی گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل مطلق جہول بن و بندے۔ چویں جو مر و تہن کن مرو ت ویسی او بیسی، بکھو تہن کن کھو ت ویسی او بیسی، منگوا تہن کن منگوا ت ویسی او بیسی وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجوان نہیں تھیدی۔ منگوا تہن مصدر کنوں گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیساں	منگوا نہ بیسون
منفی	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td></td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td>	منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td>	منگوا نہ بیسون

قاعدہ نمبر 9: گھن وی مصدر متعدی الجعدی جہول کن فعل مستقبل مطلق جہول بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر متعدی الجعدی جہول دی چھیکوی ”بن“ کون حذف کر کے باقی دے اگوں سی اسے گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل مطلق جہول واحد غائب مذکر بن و بندے۔ چویں جو مر و تہن کن مرو ت ویسی، بکھو تہن کن کھو ت ویسی، منگوا تہن کن منگوا ت ویسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان نہیں تھیدی۔ منگوا تہن مصدر کن فعل مستقبل مطلق جہول دی گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیساں	منگوا نہ بیسون
منفی	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td></td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td>	منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td>	منگوا نہ بیسون

قاعدہ نمبر 10: گھن وی مصدر متعدی الجعدی جہول کن فعل مستقبل مطلق جہول بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر متعدی الجعدی جہول دی چھیکوی ”بن“ کون حذف کر کے باقی دے اگوں ویسی او بیسی گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل مطلق جہول واحد غائب مذکر بن و بندے۔ مثال دے طور تے مرو تہن مصدر کن مرو ت ویسی او بیسی، بکھو تہن مصدر کن کھو ت ویسی او بیسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان نہیں تھیدی۔ منگوا تہن مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیسن	منگوا نہ بیساں	منگوا نہ بیسون
منفی	مذکر مودت	منگوا نہ بیسی <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td></td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td></td>	منگوا نہ بیسن <td>منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td> </td>	منگوا نہ بیساں <td>منگوا نہ بیسون</td>	منگوا نہ بیسون

زور تے تاکید پیا کرنا کیلئے:

قاعدہ نمبر 11: کڈہن کڈہن آہٹی گالھ اچ زور پیا کرنا کیلئے یا کہیں کم دی تاکید کرنا ساگتے ڈتے ہوئے مصدر دے مصدری مادے (فعل امر) دے بعد کہیں بے ادا دی مصدر (چویں جو ڈیون تے گھن وغیرہ) کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر گنڈھ ڈیون تے بندے۔ چویں جو مار ڈیسی، لکھ گھسی، چا ڈیسی، چکھ گھسی، ڈیکھ گھسی، وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان نہیں تھیدی۔ چا ون مصدر کنوں گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں مال)

معروف واصیغ واحد غائب مذکر۔ تے پودن مصدر کنوں ماشی مطلق معروف (ہینا) بطور لاحقہ گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل استمراری معروف بن ویندے۔ چویں جوکھاسی ہینا، روسی ہینا، ڈیسی ہینا، لکھسی ہینا، پڑھسی ہینا وغیرہ۔ تے کے اسے ترکیب الٹ ڈتی وےجے تاں وی اسے فعل مستقبل استمراری معروف بندے۔ چویں جوہینا کھاسی، ہینا روسی، ہینا ڈیسی، ہینا لکھسی۔ تے ہینا پڑھسی۔ ایس کن علاوہ جے کر ہینا دی جاتے ودا کھڑا، پٹھا بطور لاحقے یا سابقے گنڈھ ڈیون مال وی فعل مستقبل استمراری معروف بن ویندے۔ چویں جو روی ودا، ودا روی، روی کھڑا، کھڑا روی، روی پٹھا یا پٹھا روی وغیرہ پڑا۔ ہبہ ڈوجھی ترکیب عجب تا نکیدے معنی وی نکدن۔ مذکر تے موند دی گردان انجواں تھیندی ہے۔ لکھن مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال گردان تھیندی ہے)۔

ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
فاعلی ضمیریں	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
مذکر	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی نہ پنے	توں لکھسی نہ پنے/اودا	تساں لکھسو نہ پنے	میں لکھساں نہ	اساں لکھوں نہ
ثبت	مذکر	اوپ پو دا لکھسی	اوپ پنے/اودے	توں ہینا/اودا لکھسیں	تساں پنے/اودے لکھسو	میں ہینا/اودا لکھساں	اساں پنے/اودے لکھوں
مذکر	مذکر	اوپ ہینا/اودا لکھسی	اوپ نہ پنے/اودے لکھسیں	توں نہ پنے/اودے لکھسیں	تساں نہ پنے/اودے لکھسو	میں نہ پنے/اودے لکھساں	اساں نہ پنے/اودے لکھوں
ثبت	موند	اؤکھسی پئی/اودی	اؤکھسی ہیناں	توں لکھسیں پئی/اودی	تساں لکھسیں پئی/اودی	میں لکھساں پئی	اساں لکھوں ہیناں/اودیاں
مذکر	مذکر	اؤکھسی نہ پئی	اؤکھسی نہ پنے/اودے لکھسیں	توں لکھسیں نہ پئی	تساں لکھسو نہ پئی	میں لکھساں نہ پئی	اساں لکھوں نہ
ثبت	موند	اوپ پئی/اودی	اوپ ہیناں/اودیاں	توں پئی/اودی لکھسیں	تساں پئی/اودی لکھسو	میں پئی/اودی لکھساں	اساں پئی/اودی لکھوں
مذکر	مذکر	اوپ نہ پئی/اودی لکھسی	اوپ نہ پنے/اودے لکھسیں	توں نہ پئی/اودی لکھسیں	تساں نہ پئی/اودی لکھسو	میں نہ پئی/اودی لکھساں	اساں نہ پئی/اودی لکھوں

نوٹ: ضماز او توں تساں میں تے اسان دی جاتے مفعولی ضماز اوکوں، انھیں کوں، تیکوں، تساکوں، تیکوں، میکوں یا اساکوں/اسیکوں استعمال کر کے خود گردان کہتی وےجے۔

قائد نمبر 4: کہیں وی لازم یا متعدی مصدر کنوں فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیجے ڈے۔ تے ہونے مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر تے وچنی مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (ویدا) گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل استمراری معروف بن ویندے۔ چویں جو روی ویندا، لکھسی ویندا، پڑھسی ویندا، کھاسی ویندا، ٹہری ویندا وغیرہ وغیرہ۔ جے کہ نہہہ ترکیب کوں بدل ڈتا تا وےجے تاں وی او فعل مستقبل استمراری معروف ای بندے۔ چویں ویندا روی، ویندا لکھسی، ویندا پڑھسی، تے ویندا کھاسی وغیرہ۔

مستقبل استمراری معروف بناون کیجے۔ چویں جو مر دا زسی، لکھدا لکھیندا زسی، ڈھوندا زسی، روئدا زسی وغیرہ وغیرہ۔ مذکر تے موند دی گردان انجواں تھیندی ہے۔ روون مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فاعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
مذکر	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی نہ پنے	توں لکھسی نہ پنے/اودا	تساں لکھسو نہ پنے	میں لکھساں نہ	اساں لکھوں نہ
ثبت	موند	اوپ پئی/اودی	اوپ ہیناں/اودیاں	توں پئی/اودی لکھسیں	تساں پئی/اودی لکھسو	میں پئی/اودی لکھساں	اساں پئی/اودی لکھوں
مذکر	مذکر	اوپ نہ پئی/اودی لکھسی	اوپ نہ پنے/اودے لکھسیں	توں نہ پئی/اودی لکھسیں	تساں نہ پئی/اودی لکھسو	میں نہ پئی/اودی لکھساں	اساں نہ پئی/اودی لکھوں

قائد نمبر 2: کہیں وی مصدر (توڑے جو لازم ہونے یا متعدی ہونے) کن فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیجے ڈے۔ تے ہونے مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر تے اوندے سا کوں زسن مصدر کنوں اسم حالیہ تمام (رہندا) گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل استمراری معروف بن ویندے۔ چویں جو کھاسی رہندا، لکھسی رہندا، پڑھسی رہندا، مرسی رہندا وغیرہ۔ مذکر تے موند دی گردان انجواں تھیندی ہے۔ روون مصدر کن گردان ڈیکھو۔

لازم مصادر کنوں مفعولی ضمیریں مال گردان تھیں (روون مصدر کنوں)

ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
مذکر	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی نہ پنے	توں لکھسی نہ پنے/اودا	تساں لکھسو نہ پنے	میں لکھساں نہ	اساں لکھوں نہ
ثبت	موند	اوپ پئی/اودی	اوپ ہیناں/اودیاں	توں پئی/اودی لکھسیں	تساں پئی/اودی لکھسو	میں پئی/اودی لکھساں	اساں پئی/اودی لکھوں
مذکر	مذکر	اوپ نہ پئی/اودی لکھسی	اوپ نہ پنے/اودے لکھسیں	توں نہ پئی/اودی لکھسیں	تساں نہ پئی/اودی لکھسو	میں نہ پئی/اودی لکھساں	اساں نہ پئی/اودی لکھوں

متعدی مصادر کنوں مفعولی ضمیریں مال گردان تھیں (کھاون مصدر کنوں)

ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
ثبت	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی	توں لکھسی ہینا/اودا	تساں لکھسو پنے/اودے	میں لکھساں ہینا/اودا	اساں لکھوں پنے
مذکر	مذکر	اؤکھسی ہینا/اودا	اؤکھسی نہ پنے	توں لکھسی نہ پنے/اودا	تساں لکھسو نہ پنے	میں لکھساں نہ	اساں لکھوں نہ
ثبت	موند	اوپ پئی/اودی	اوپ ہیناں/اودیاں	توں پئی/اودی لکھسیں	تساں پئی/اودی لکھسو	میں پئی/اودی لکھساں	اساں پئی/اودی لکھوں
مذکر	مذکر	اوپ نہ پئی/اودی لکھسی	اوپ نہ پنے/اودے لکھسیں	توں نہ پئی/اودی لکھسیں	تساں نہ پئی/اودی لکھسو	میں نہ پئی/اودی لکھساں	اساں نہ پئی/اودی لکھوں

قائد نمبر 3: کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیجے ڈے۔ تے ہونے مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق

کھلدا پیارہ وی وغیرہ۔ مونث۔ تے مذکردی گردان وکھو کھتھیدی ء۔ کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں قاعدہ نمبر 7 دے مطابق فعل مستقبل استمراری معروف بنا کر تیں قاعدہ نمبر 8 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وےجے۔

فعل مستقبل قاعلی تے مفعولی ضمیراں نال استمراری اجاری مجہول بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 8: فعل مستقبل استمراری اجاری مجہول مصدر متعدی، کن بنایا وچ سگدے۔ لہذا جے کر مصدر متعدی کن فعل مستقبل استمراری اجاری مجہول بناونا ہووے تاں وت ڈے تے ہوئے مصدر متعدی کنوں ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر تے رہن مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (رہسی) کہ ڈے و جھے نال گنڈھ کر تیں فعل مستقبل استمراری اجاری مجہول بن ویندے۔ جیویں جو ماریا رہسی، لکھیا رہسی، پوریا رہسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوانج تھیدی ء۔ مارن مصدر کن گردان ڈیکھو۔

ثبت احمق	مذکر مونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	ماریا رہسی	مارینے رہسیں	ماریا رہسیں	مارینے رہسو	ماریا رہساں	مارینے رہسوں
منفی	مذکر	ماریا نہ رہسی	مارینے نہ رہسیں	ماریا نہ رہسیں	مارینے نہ رہسو	ماریا نہ رہساں	مارینے نہ رہسوں
ثبت	مونث	ماری رہسی	ماریاں رہسیں	ماری رہسیں	ماریاں رہسو	ماری رہساں	ماریاں رہسوں
منفی	مونث	ماری نہ رہسی	ماریاں نہ رہسیں	ماری نہ رہسیں	ماریاں نہ رہسو	ماری نہ رہساں	ماریاں نہ رہسوں

قاعدہ نمبر 9: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل مستقبل استمراری اجاری مجہول بناون کیے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق واصیغ واحد غائب مذکر، رہن مصدر کنوں فعل امر (رہ) وچجی مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر، اے سب آہت ء چ جوڑ ڈے تے وچجی تاں وت فعل مستقبل استمراری اجاری مجہول بن ویندے۔ جیویں جو لکھیا رہسی، ماریا رہسی، بدھا رہسی، پوریا رہسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوانج تھیدی ء۔ کہیں وی مصدر کنوں قاعدہ نمبر 9 دے مطابق فعل مستقبل استمراری اجاری مجہول بنا کر تیں تے قاعدہ نمبر 8 کوں سامنے رکھ کر تیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وےجے۔

قاعدہ نمبر 10: کہیں وی مصدر کنوں فعل مستقبل مجہول استمراری بناون کیے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر، پٹھا وچوں کئی بک لوڑ تے وچجی مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ویسی)۔ اے سب آہت ء چ گنڈھ ڈے یوں نال فعل مستقبل استمراری مجہول بن ویندے۔ جیویں جو ماریا پٹھا رہسی، بدھا کھڑا رہسی، لکھیا ودا رہسی، پوریا پٹھا رہسی وغیرہ۔ مونث تے مذکردی گردان انجوانج تھیدی ء۔ بدھن مصدر کنوں قاعلی ضمیراں نال گردان ڈیکھو۔

ثبت احمق	مذکر مونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	بدھن رہسی	بدھن رہسیں	بدھن رہسیں	بدھن رہسو	بدھن رہساں	بدھن رہسوں

مونث تے مذکردی گردان انجوانج تھیدی ء۔ کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں قاعدہ نمبر 4 دے مطابق فعل مستقبل استمراری معروف بنا کر تیں قاعدہ نمبر 2 دے مطابق قاعلی تے مفعولی ضمیراں نال مشق دے طور تے خود گردان کیتی وےجے۔ مصدر لازم کنوں قاعلی ضمیراں نال تے مصدر متعدی کنوں مفعولی ضمیراں نال گردان تھیدی ء۔

قاعدہ نمبر 5: کہیں وی مصدر متعدی یا لازم کنوں فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام، پون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر پٹھا یا بعض ڈے و جھے لوڑ ودا، پٹھا، کھڑا تے ایندے اگوں رہن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (رہسی)۔ اے سارے آہت ء چ گنڈھ ڈے تے وچجی تاں وت فعل مستقبل استمراری معروف بن ویندے۔ جیویں جو رند پٹھا رہسی، لکھدا پٹھا رہسی، کھیڈ ودا ودا رہسی، بھو ودا کھڑا رہسی وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجوانج تھیدی۔ کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں قاعدہ نمبر 5 دے مطابق فعل مستقبل استمراری معروف بنا کر تیں قاعدہ نمبر 1 دے مطابق گردان مشق دے طور تے خود کیتی وےجے۔ مصدر لازم کنوں قاعلی تے مصدر متعدی کنوں مفعولی ضمیراں نال گردان خود کیتی وےجے۔

قاعدہ نمبر 6: کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام، رہن مصدر کنوں فعل امر (رہ) وچجی مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر (ویسی)، اے سب آہت ء چ گنڈھ ڈے تے وچجی تاں وت فعل مستقبل استمراری معروف واصیغ واحد غائب مذکر بن ویندے۔ جیویں جو رند ارہ ویسی، لکھنا ارہ ویسی، لکھدا ارہ ویسی، پٹھا ارہ ویسی، بعض لازم مصدر کن اسم حالیہ تمام گھن کر تیں فعل مستقبل استمراری معروف بناون سگدے۔ جیویں جو کھڑا رہسی، پٹھا رہسی، بھو رہسی، بھو رہسی وغیرہ۔ مونث تے مذکردی گردان انجوانج تھیدی ء۔ پڑھن مصدر کن قاعدہ نمبر 6 دے مطابق گردان ڈیکھو۔ مصدر لازم کنوں پہلوں قاعلی ضمیراں تے مصدر متعدی کنوں مفعولی ضمیراں نال گردان کیتی وےجے سگدی ء۔

ثبت احمق	مذکر مونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	پڑھا رہسی	پڑھا رہسیں	پڑھا رہسیں	پڑھا رہسو	پڑھا رہساں	پڑھا رہسوں
منفی	مذکر	پڑھا نہ رہسی	پڑھا نہ رہسیں	پڑھا نہ رہسیں	پڑھا نہ رہسو	پڑھا نہ رہساں	پڑھا نہ رہسوں
ثبت	مونث	پڑھا رہسی	پڑھیاں رہسیں	پڑھا رہسیں	پڑھیاں رہسو	پڑھیاں رہساں	پڑھیاں رہسوں
منفی	مونث	پڑھا نہ رہسی	پڑھیاں نہ رہسیں	پڑھا نہ رہسیں	پڑھیاں نہ رہسو	پڑھیاں نہ رہساں	پڑھیاں نہ رہسوں

قاعدہ نمبر 7: کہیں وی مصدر کنوں فعل مستقبل استمراری معروف بناون کیے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام پٹھا ودا، پٹھا، کھڑا وغیرہ وچوں کئی بک لوڑ رہن مصدر کنوں فعل امر (رہ)۔ تے وچجی مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف، اے سب آہت ء چ گنڈھ ڈے تے وچجی تاں وت فعل مستقبل استمراری معروف بن ویندے۔ جیویں جو رند کھڑا رہسی، لکھدا پٹھا رہسی، کھیڈ ودا ودا رہسی،

یون مال فعل مستقبل اترااری جہول بن وندے۔ چیوس جو ماریا وند لیا رہہ یسی لکھیا وند لیا رہہ یسی، پڑھیا وند لیا رہہ یسی، کھا دا وند لیا رہہ یسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان و کھو کھتھندی ہ۔ کہیں وی مصدر متعدی کنوں قاعدہ نمبر 12 دے مطابق فعل مستقبل اترااری جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 13 کوں ساٹھے رکھ کرئیں مشق دے طور تے فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال گردان خود بیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 13: کہیں وی مصدر متعدی المعجی کنوں فعل مستقبل اترااری جہول دی گردان کرن ساٹھے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی المعجی کنوں ماضی مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام (ویدا) تے رہن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (رہسی)۔ اے سب آہت وچ گنڈھ ڈے تے وچجن تاں وت مستقبل اترااری جہول بن وندے۔ چیوس جو مر و لیا ویدا رہسی، لکھو لیا ویدا رہسی، سلو لیا ویدا رہسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان تھندی ہ۔ مردوان مصدر کن (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال گردان ڈے کھو) مونث دی گردان صرف فاعلی ضمیریں مال تھسی۔

ثبت احمق	مذکر مونث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت فاعلی ضمیریں مال	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	توں مر و لیا ویدا رہسیں	تساں مر و لیا ویدا رہساں	توں مر و لیا ویدا رہساں	اساں مر و لیا ویدا رہساں
مذکر	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	توں مر و لیا ویدا رہسیں	تساں مر و لیا ویدا رہساں	توں مر و لیا ویدا رہساں	اساں مر و لیا ویدا رہساں
مونث	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	توں مر و لیا ویدا رہسیں	تساں مر و لیا ویدا رہساں	توں مر و لیا ویدا رہساں	اساں مر و لیا ویدا رہساں
مذکر	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	اور و لیا ویدا رہسی	توں مر و لیا ویدا رہسیں	تساں مر و لیا ویدا رہساں	توں مر و لیا ویدا رہساں	اساں مر و لیا ویدا رہساں

قاعدہ نمبر 11 کوں ساٹھے رکھ کرئیں مفعولی ضمیریں مال گردان خود بیتی وئے۔

قاعدہ نمبر 14: کہیں وی مصدر متعدی المعجی کنوں فعل مستقبل اترااری جہول بناون کیٹے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی المعجی کنوں ماضی مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام (ویدا) رہن مصدر کن فعل امر (رہ) وچجن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (وہسی)۔ اے سب آہت وچ گنڈھ ڈے یون مال فعل مستقبل اترااری جہول بن وندے۔ چیوس جو مر و لیا ویدا رہسی، لکھو لیا ویدا رہسی، سلو لیا ویدا رہسی وغیرہ۔ مذکر دی گردان انجوان تھندی ہ۔ قاعدہ نمبر 14 دے مطابق کہیں وی مصدر متعدی المعجی کنوں فعل مستقبل اترااری بنا کرئیں قاعدہ نمبر 10 کوں ساٹھے رکھ کرئیں مشق دے طور تے فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال گردان خود بیتی وئے۔ فاعلی ضمیریں (اوا، او، توں، تسان، میں، اسان) مفعولی ضمیریں (اوا، او، تھیں کوں، میں کوں، اسان کوں)

مذکر	پدھانہ پیا رہ	پدھانہ پیا رہ	پدھانہ پیا رہ	پدھانہ پیا رہ	پدھانہ پیا رہ
وہسی	وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں
پدھی پیا رہ	پدھی پیا رہ	پدھی پیا رہ	پدھی پیا رہ	پدھی پیا رہ	پدھی پیا رہ
وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں
پدھی نہ پیا رہ	پدھی نہ پیا رہ	پدھی نہ پیا رہ	پدھی نہ پیا رہ	پدھی نہ پیا رہ	پدھی نہ پیا رہ
وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں	وہسیں

قاعدہ نمبر 11: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل مستقبل اترااری جہول بناون کیٹے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام (ویدا) رہن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (رہسی)۔ اے سب آہت وچ جوڑ ڈے تے وچجن تاں وت مستقبل اترااری جہول بن وندے۔ چیوس جو ماریا ویدا رہسی، لکھیا ویدا رہسی، پڑھیا ویدا رہسی، سلو ویدا رہسی۔ مذکر تے مونث دی گردان انجوان تھندی ہ۔ کھانوں مصدر کن فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال گردان بیتی وچ گنڈھ یو۔

ثبت	مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
ثبت فاعلی ضمیریں مال	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مونث	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی

فوعلی ضمیریں مال گردان۔

ثبت	مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
ثبت فاعلی ضمیریں مال	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مونث	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی

مفعولی گردان:

مذکر	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی
مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی	مذکر اور و لیا ویدا رہسی

قاعدہ نمبر 12: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل مستقبل اترااری جہول بناون کیٹے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر وچجن مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام (ویدا) پوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (پینا) رہن مصدر کنوں فعل امر (رہ) وچجن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (وہسی)۔ اے سب آہت وچ گنڈھ

منفی	موثبت	اوپر بیسی نہ	اوپر بیسی نہ	توں اوپر بیسی نہ	تساں اوپر بیسی نہ	میں اوپر بیسیاں	اساں اوپر بیسیوں
ویندی	ویندی	ویندیاں	ویندی	ویندی	ویندیاں	ویندی	ویندیاں

قاعدہ نمبر 17: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل استمراری مجہول بناون کیجے ڈتے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام جیوں جو مرتبہ کن مصدر کن مریدا (م، ری، ن، دا) پینا، کھڑا، پٹھتا تے ودا وچوں کئی بک لو طرز سن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (رسی)۔ اے سب آہت ءج گنڈھ ڈتے وچن تاں وت فعل مستقبل استمراری مجہول بن ویندے۔ جیوں جو مریدا پینا رسی، کھویند پٹھتا رسی، لکھیندا کھڑا رسی، پڑھیندا ودا رسی وغیرہ۔ مرتبہ کن مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فاعلی ضمیریں مال) مفعولی ضمیریں مال گردان نہیں کیتی وچ سگدی۔

ثبت	مذکر	اوپر بیسیاں رسی	اوپر بیسیاں رسی	توں مریدا پینا رسیوں	تساں مریدا پینا رسیوں	میں مریدا پینا رسیوں	اساں مریدا پینا رسیوں
منفی	مذکر	اوپر بیسیاں نیپا رسی	اوپر بیسیاں نیپا رسی	توں مریدا نہ پینا رسیوں	تساں مریدا نہ پینا رسیوں	میں مریدا نہ پینا رسیوں	اساں مریدا نہ پینا رسیوں
ثبت	موثبت	اوپر بیسیاں پئی رسی	اوپر بیسیاں پئی رسی	توں مریدا پینا پئی رسیوں	تساں مریدا پینا پئی رسیوں	میں مریدا پینا پئی رسیوں	اساں مریدا پینا پئی رسیوں
منفی	موثبت	اوپر بیسیاں نہ پئی رسی	اوپر بیسیاں نہ پئی رسی	توں مریدا نہ پینا پئی رسیوں	تساں مریدا نہ پینا پئی رسیوں	میں مریدا نہ پینا پئی رسیوں	اساں مریدا نہ پینا پئی رسیوں

قاعدہ نمبر 18: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل مجہول بناون کیجے ڈتے ہوئے مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام قاعدہ نمبر 18 و انگوں تے رہن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (رسی)۔ اے سب آہت ءج گنڈھ ڈیون ہاں فعل مستقبل استمراری مجہول بن ویندے۔ جیوں جو لکھیندا رسی، مریدا رسی، پڑھیندا رسی، اکریندا رسی وغیرہ۔ مونت تے مذکر دی گردان انجواں تھیسے۔ قاعدہ نمبر 17 کوں سامنے رکھیندیں ہوئیں کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل استمراری مجہول قاعدہ نمبر 18 دے مطابق بنا کر نہیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (فاعلی ضمیریں مال گردان تھیندی ءپر مفعولی ضمیریں مال گردان نہیں کیتی وچ سگدی۔

قاعدہ نمبر 19: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل استمراری مجہول دی گردان کرن کیجے ڈتے ہوئے مصدر مجہول کنوں اسم حالیہ نا تمام قاعدہ نمبر 17 و انگوں، رہن مصدر کنوں فعل امر (رہ) وچن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (ویسی)۔ اے سب آہت ءج جوڑ ڈتے وچن تاں وت فعل مستقبل استمراری مجہول بن ویندے۔ جیوں جو لکھیندا رسی، پڑھیندا رسی، مریدا رسی، اکریندا رسی وغیرہ۔ مونت تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ءپر مفعولی ضمیریں مال گردان تھیندی ءپر مفعولی ضمیریں مال گردان نہیں کیتی وچ سگدی۔

مصادر مجہول کن فعل مستقبل استمراری مجہول بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 15: کہیں وی مصدر مجہول کن فعل مستقبل استمراری مجہول بناون کیجے ڈتے ہوئے مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر (یعنی مصدر مجہول دی چھیکوی "جن" حذف کرن دے بعد باقی دے اگون "سی" گنڈھ ڈیون ہاں فعل مستقبل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر بن ویندے۔ جیوں جو لکھیندا رسی، پڑھیندا رسی، اکریندا رسی وغیرہ۔ مونت تے مذکر دی گردان انجواں تھیندی ءپر مفعولی ضمیریں مال گردان تھیندی ءپر مفعولی ضمیریں مال گردان نہیں کیتی وچ سگدی۔

ثبت	مذکر	مریسی ودا	مریسیں ودا	مریسیں ودا	مریسیں ودا	مریسیاں ودا	مریسیوں ودا
منفی	مذکر	مریسی نہ ودا	مریسیں نہ ودا	مریسیں نہ ودا	مریسیں نہ ودا	مریسیاں نہ ودا	مریسیوں نہ ودا
ثبت	موثبت	مریسی ودی	مریسیں ودی	مریسیں ودی	مریسیں ودی	مریسیاں ودی	مریسیوں ودی
منفی	موثبت	مریسی نہ ودی	مریسیں نہ ودی	مریسیں نہ ودی	مریسیں نہ ودی	مریسیاں نہ ودی	مریسیوں نہ ودی

نوٹ:- ڈتے ہوئے مصدر مجہول دے فعل مستقبل معروف دے صیغہ واحد غائب کن چلے ودا پینا، کھڑا پٹھتا کنوں کئی بک لو طرز گنڈھ ڈیون ہاں وی فعل مستقبل مجہول استمراری بن ویندے۔ جیوں جو ودا مریسی، پینا، کھویندی، کھڑا کھویندی، پٹھتا کھویندی وغیرہ۔

قاعدہ نمبر 16: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل استمراری مجہول بناون کیجے ڈتے ہوئے مصدر مجہول کنوں قاعدہ نمبر 15 دے مطابق فعل مستقبل مطلق معروف واصیف واحد غائب مذکر تے وچن مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام (ویندا) آہت ءج گنڈھ ڈیون ہاں فعل مستقبل استمراری مجہول بن ویندے۔ جیوں جو لکھیندا رسی، پڑھیندا رسی، اکریندا رسی وغیرہ۔ مونت تے مذکر دی گردان انجواں تھیسے۔ قاعدہ نمبر 17 کوں سامنے رکھیندیں ہوئیں کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل استمراری مجہول قاعدہ نمبر 18 دے مطابق بنا کر نہیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (فاعلی ضمیریں مال گردان تھیندی ءپر مفعولی ضمیریں مال گردان نہیں کیتی وچ سگدی۔

ثبت	مذکر	واحد مودت	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
ثبت	مذکر	اوپر بیسی ویندا	اوپر بیسی ویندا	اوپر بیسی ویندا	توں اوپر بیسیں ویندا	تساں اوپر بیسیں ویندا	میں اوپر بیسیاں ویندا	اساں اوپر بیسیوں ویندا
منفی	مذکر	اوپر بیسی نہ ویندا	اوپر بیسی نہ ویندا	اوپر بیسی نہ ویندا	توں اوپر بیسیں نہ ویندا	تساں اوپر بیسیں نہ ویندا	میں اوپر بیسیاں نہ ویندا	اساں اوپر بیسیوں نہ ویندا
ثبت	موثبت	اوپر بیسی ویندی	اوپر بیسی ویندی	اوپر بیسی ویندی	توں اوپر بیسیں ویندی	تساں اوپر بیسیں ویندی	میں اوپر بیسیاں ویندی	اساں اوپر بیسیوں ویندی

فعل مستقبل امکانی معروف ثاوان دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 1: کہیں وی مصدر (توڑے جو لازم ہووے یا متعدی ہووے) کن فعل مستقبل امکانی معروف ثاوان کہیے ڈتے ہوئے مصدر دے مصدری مادہ (فعل امر) دے بعد کہیں مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف ثاوان کہیں گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل امکانی معروف بن ویندے۔ جیویں جو آسکسی، کھا سکی، بچ سکی، گھن سکی وغیرہ۔ مونٹ تے مذکوری گردان انجوان شخص تھیدی۔ گھنن مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
ثبت	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
مذکر	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
مذکر	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم

مفعولی ضمیریں مال گردان خود کیتی وئجے۔

قاعدہ نمبر 2: کہیں وی مصدر (لازم یا متعدی) کنوں فعل مستقبل امکانی معروف ثاوان کہیے ڈتے ہوئے مصدر کنوں فعل امر سگن مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام (سگدا) تے زمین مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر (رہسی)۔ اے سب آہت ءحق گنڈھ ڈتے وچن تاں وت فعل مستقبل امکانی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھ سگدا، پڑھ سگدا، مار سگدا، رسی وغیرہ۔ مونٹ تے مذکوری گردان انجوان تھیدی ء۔ لکھن مصدر کنوں فعل مستقبل امکانی معروف دی گردان کجھ ایں ہے۔ (فعلی ضمیریں مال)

ثبت	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
ثبت	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر <td>جمع حاضر</td> <td>واحد مکم</td> <td>جمع مکم</td>	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
مذکر	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
مذکر	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم

مفعولی ضمیریں مال گردان خود کیتی وئجے۔

قاعدہ نمبر 3: کہیں وی مصدر (لازم یا متعدی) کنوں فعل مستقبل امکانی معروف ثاوان کہیے ڈتے ہوئے مصدر کنوں فعل امر، سگن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واحد غائب مذکر (سگسی) تے زمین مصدر کنوں اسم حالیہ نام تمام (رہندا)۔ اے سب آہت ءحق جوڑ ڈتے وچن تاں فعل مستقبل امکانی معروف بن ویندے۔ جیویں جو لکھ سگسی، پڑھ سگسی، رهندا، کھا سگسی، رهندا، گھن سگسی، رهندا وغیرہ۔ مونٹ تے مذکوری گردان انجوان تھیدی ء۔ کھاون مصدر کنوں فعل مستقبل امکانی معروف دی گردان کجھ

ثبت	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
ثبت	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب <td>جمع غائب</td> <td>واحد حاضر</td> <td>جمع حاضر</td> <td>واحد مکم</td> <td>جمع مکم</td>	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
مذکر	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
مذکر	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم

قاعدہ نمبر 20: کہیں وی مصدر متعدی المعدی جھول کن فعل مستقبل استمراری جھول بناون کہیے ڈتے ہوئے مصدر متعدی المعدی جھول کنوں فعل مستقبل مطلق جھول (جیویں جو مر وچن مصدر کنوں مر ویسی بندے) واحد غائب مذکر، پیا، ودا، کھڑا تے پٹھا وچوں کئی بک لوظ گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل استمراری جھول بن ویندے۔ جیویں جو مر ویسی، کھو ویسی، ودا، سٹو ویسی، کھڑا، پھو ویسی ودا، پلو ویسی، پٹھا وغیرہ۔ جے کر تے الٹ ڈتی وئجے تاں وت فعل مستقبل استمراری جھول کجھ ایں تھیدی۔ پیا مر ویسی، پیا کھو ویسی، ودا پھو ویسی، کھڑا مر ویسی، پٹھا سٹو ویسی وغیرہ۔

قواعد: طوالت دے پیش نظر اتھان مصدر متعدی المعدی جھول کن فعل مستقبل استمراری جھول بناون ویندن۔ قاعدہ نمبر 15 کن قاعدہ نمبر 20 تیں کوں سامنے رکھیندیں ہوئیں قاعدے مرتب کہیے ویندن۔ گردان شق دے طور تے خود کیتی وئجے۔

قاعدہ نمبر 21	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
قاعدہ نمبر 21	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
قاعدہ نمبر 22	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
قاعدہ نمبر 23	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
قاعدہ نمبر 24	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم
قاعدہ نمبر 25	مذکر	مذکر امونٹ	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکم	جمع مکم

3۔۔۔ فعل مستقبل امکانی

تعریف: فعل مستقبل امکانی او فعل اے جنیں کن کہیں کم دار کن، جیویں یا سہن آون آلے زمانے ءحق کہیں امکان مال ظاہر تھیوے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔ اتوں میڈی کھری کھری سن سکسیں ۲۔ میں کن کراچی آئیں کوں خط لکھییا وچ سگسی تاں لکھ چھو بییاں ۳۔ تیں کوں چور پو یا نہ وچ سگسی۔

معروف بنایا و بچ سکدے۔ جیوں جوہر واہگسی، گھنواہگسی، مگلوہگسی وغیرہ۔ مذکر تے مونث دی گردان انجواں نہیں تھیدی۔ قاعدہ نمبر 5 دے مطابق فعل مستقبل امکانی معروف بنا کر تیں قاعدہ نمبر 1 کوں سامنے رکھیدیں جو تیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی و بچے۔ (فاعلی ضمیریں نال تے مفعولی ضمیریں نال)۔

قاعدہ نمبر 6: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف بناوان کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کن فعل امر سگن مصدر کن اسم حالیہ نا تمام (سگدا) تے زین مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف (زسی) اے سب آہت و بچ گنڈھ ڈے تے و بچن تاں و ت فعل مستقبل امکانی معروف بن ویدے۔ جیوں جوکھواہگدا ازسی، مر و اہگدا ازسی، مگلوہگدا ازسی وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ء۔ کئی وی مصدر متعدی المععدی گھن کر تیں تے او کن فعل مستقبل امکانی معروف قاعدہ نمبر 6 دے مطابق بنا کر تیں تے قاعدہ نمبر 2 دے مطابق گردان مشق دے طور تے خود کیتی و بچے۔ (فاعلی ضمیریں تے مفعولی ضمیریں نال)۔

قاعدہ نمبر 7: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف بناوان کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں فعل امر، سگن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (سگسی) تے زین مصدر کنوں اسم حالیہ نا تمام (رہندا)۔ اے سب آہت و بچ جوڑ ڈے تے و بچن تاں و ت فعل مستقبل امکانی معروف بن ویدے۔ جیوں جوکھواہگسی رہندا، بکھواہگسی رہندا، مگلوہگسی رہندا وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف قاعدہ نمبر 6 دے مطابق بنا کر تیں قاعدہ نمبر 3 کوں سامنے رکھ کر تیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی و بچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں نال)۔

قاعدہ نمبر 8: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف بناوان کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں فعل امر، سگن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (سگسی) تے پوون مصدر کنوں فعل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (پینا) اے سب آہت و بچ گنڈھ ڈے تے و بچن تاں و ت فعل مستقبل امکانی معروف بن ویدے۔ جیوں جوکھواہگسی پینا، بکھواہگسی پینا، مگلوہگسی پینا۔ بے کراے ترکیب الٹ ڈتی و بچے تاں وی معیاں و بچ کئی فرق نہیں پوندا۔ جیوں جوکھواہگسی، بکھواہگسی، سگسی، مگلوہگسی۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ء۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف قاعدہ نمبر 8 دے مطابق بنا کر تیں قاعدہ نمبر 4 کوں سامنے رکھ کر تیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی و بچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں نال)

فعل مستقبل امکانی مجہول بناوان دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 9: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل مستقبل امکانی مجہول بناوان کیلے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی کنوں ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر، و بچن مصدر کنوں فعل امر (و بچ) تے سگن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (سگسی)۔ اے سب آہت و بچ جوڑ ڈے تے و بچن تاں و ت فعل مستقبل امکانی مجہول بن ویدے۔ جیوں جو ماریا و بچ سگسی، لکھیا و بچ سگسی، پڑھیا و بچ سگسی، ڈٹھا و بچ سگسی وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ء۔ مگن مصدر کنوں فعل مستقبل امکانی مجہول دی گردان بکھو ایں تھیدی۔ (فاعلی ضمیریں نال) مفعولی ضمیریں نال گردان خود کیتی و بچے۔

ایں ہے۔ (فاعلی ضمیریں نال)۔ مفعولی ضمیریں نال گردان خود کیتی و بچے۔

ثبت	مذکر	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا
مضی	مذکر	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا	کھاہکسی رہندا
ثبت	مؤنث	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی
مضی	مؤنث	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی	کھاہکسی رہندی

قاعدہ نمبر 4: کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف بناوان کیلے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں فعل امر، سگن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (سگسی) تے پوون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (پینا)۔ اے سب آہت و بچ گنڈھ ڈے تے و بچن تاں و ت فعل مستقبل امکانی معروف بن ویدے۔ جیوں جوکھواہگسی پینا، بکھواہگسی پینا، مگن سگسی پینا، لکھن سگسی پینا وغیرہ۔ بے کراے ترکیب الٹ ڈتی و بچے تاں وی کئی فرق نہیں۔ جیوں جوکھواہگسی، بکھواہگسی، سگسی، مگن سگسی، پینا سگسی وغیرہ۔ مونث تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ء۔ مارن مصدر کنوں گردان ڈے کھیو۔ (فاعلی ضمیریں نال)۔ مفعولی ضمیریں نال گردان خود کیتی و بچے۔

ثبت	مذکر	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد مکمل	جمع مکمل
ثبت	مذکر	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگساں	مارہیا سگسوں
ثبت	مذکر	مارگسی پینا	مارگسی پینا	مارگسی پینا	مارگسی پینا	مارگساں پینا	مارگسوں پینا
مضی	مذکر	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگساں	مارہیا سگسوں
مضی	مذکر	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگساں پینا	مارہیا سگسوں پینا
ثبت	مؤنث	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگساں	مارہیا سگسوں
ثبت	مؤنث	مارگسی پینا	مارگسی پینا	مارگسی پینا	مارگسی پینا	مارگساں پینا	مارگسوں پینا
مضی	مؤنث	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگسی	مارہیا سگساں	مارہیا سگسوں
مضی	مؤنث	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگسی پینا	مارہیا سگساں پینا	مارہیا سگسوں پینا

قاعدہ نمبر 5: کہیں مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل امکانی معروف بناوان کیلے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی المععدی کنوں فعل امر تے سگن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف و اصیغہ واحد غائب مذکر (سگسی) آہت و بچ گنڈھ کر تیں فعل مستقبل امکانی

ثبت	ذکر موش	مارنگیسی	مارنگیس	مارنگیسیں	مارنگیو	مارنگیساں	مارنگیوں
منفی	ذکر موش	مارنگیسی	مارنگیس	مارنگیسیں	مارنگیو	مارنگیساں	مارنگیوں

قاعدہ نمبر 20: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل مستقبل امکانی جہول بناون کیجے ڈے۔ تے ہوئے مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر، وچجن مصدر کنوں فعل امر (وچ)۔ سب گیسجن مصدر جہول کنوں فعل مستقبل مطلق جہول (سگیسی) اے سب آہت وچ گنڈھ ڈے۔ تے وچجن تاں وت فعل مستقبل امکانی جہول بن ویندے۔ چویں جو ماریا وچ سگیسی، لکھیا وچ سگیسی، پڑھیا وچ سگیسی وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ے۔ مارن مصدر کن گردان ڈیکھو۔ (فاعلی ضمیریں مال) مفعولی ضمیریں مال گردان خود کیتے وچے۔

ثبت	ذکر موش	ماریا وچ سگیسی	ماریا وچ سگیسیں	ماریا وچ سگیسیں	ماریا وچ سگیسیں	ماریا وچ سگیسیاں	ماریا وچ سگیسیوں
منفی	ذکر	ماریا نہ وچ سگیسی	ماریا نہ وچ سگیسیں	ماریا نہ وچ سگیسیں	ماریا نہ وچ سگیسیں	ماریا نہ وچ سگیسیاں	ماریا نہ وچ سگیسیوں
ثبت	موش	ماری وچ سگیسی	ماری وچ سگیسیں	ماری وچ سگیسیں	ماری وچ سگیسیں	ماری وچ سگیسیاں	ماری وچ سگیسیوں
منفی		ماری نہ وچ سگیسی	ماری نہ وچ سگیسیں	ماری نہ وچ سگیسیں	ماری نہ وچ سگیسیں	ماری نہ وچ سگیسیاں	ماری نہ وچ سگیسیوں

نوٹ: طوالت دے پیش نظر اتھال فعل مستقبل امکانی جہول بناون دے کجھ قاعدہ ڈے تے دیدن۔ قاعدہ نمبر 9 کن 20 تیں دے گردا میں دی مدت کون ساٹے رکھ کرئیں وترے گردان خود کیتے وچے۔

قاعدہ نمبر 21	ماریا وچ سگیسی پیا	لکھیا وچ سگیسی پیا	پڑھیا وچ سگیسی پیا
قاعدہ نمبر 22	ماریا وچ سگیند ارسی	لکھیا وچ سگیند ارسی	پڑھیا وچ سگیند ارسی
قاعدہ نمبر 23	مروایا وچ سگیسی	کھویا وچ سگیسی	پڑھویا وچ سگیسی
قاعدہ نمبر 24	مروایا وچ سگیسی پیا	کھویا وچ سگیسی پیا	پڑھویا وچ سگیسی پیا
قاعدہ نمبر 25	مروایا وچ سگیند ارسی	کھویا وچ سگیند ارسی	پڑھویا وچ سگیند ارسی
قاعدہ نمبر 26	مروچ سگیسی	کھوچ سگیسی	مگلوچ سگیسی
قاعدہ نمبر 27	مروچ سگیسی پیا	کھوچ سگیسی پیا	مگلوچ سگیسی پیا
قاعدہ نمبر 28	مروی سگیسی	کھوی سگیسی	مگلو سگیسی

سگیسی، مگن سگیسی، وچ سگیسی وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ے۔ موش مصدر کن فعل مستقبل امکانی جہول دی گردان ڈیکھو۔ (فاعلی ضمیریں مال) مفعولی ضمیریں مال گردان خود کیتے وچے۔

ثبت	ذکر موش	مارنگیسی	مارنگیس	مارنگیسیں	مارنگیو	مارنگیساں	مارنگیوں
منفی	ذکر موش	مارنگیسی	مارنگیس	مارنگیسیں	مارنگیو	مارنگیساں	مارنگیوں

قاعدہ نمبر 16: کہیں وی مصدر جہول کن فعل مستقبل امکانی جہول بناون کیجے ڈے۔ تے ہوئے مصدر جہول کن فعل امر سگن مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (سگیسی)۔ تے پودن مصدر کن ماضی مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (پیا)۔ اے سب آہت وچ گنڈھ ڈے۔ تے وچجن تاں وت فعل مستقبل امکانی جہول بن ویندے۔ چویں جو مریج سگیسی پیا، مریج سگیسی پیا۔ جے کراے ترکیب الٹ ڈتی وچے تاں وی معنیان وچ گئی فرق نہیں پوندا۔ چویں جو مریج پیا سگیسی، مریج پیا سگیسی، مریج پیا سگیسی وغیرہ۔ مذکر تے موش دی گردان انجواں تھیدی ے۔ کہیں وی مصدر جہول کن قاعدہ نمبر 16 دے مطابق فعل مستقبل امکانی جہول بنا کرئیں قاعدہ نمبر 16 کون ساٹے رکھ کرئیں مشق دے طور تے گردان خود کیتے وچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 17: کہیں وی مصدر جہول کن فعل مستقبل امکانی جہول بناون کیجے ڈے۔ تے ہوئے مصدر جہول دی چھیکوی "جن" حذف کر ڈے پوتے۔ جو کجھ باقی پئے اوندے اکون سگن مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر گنڈھ ڈے پوتے تاں وت فعل مستقبل امکانی جہول بن ویندے۔ چویں جو مری سگیسی، لکھی سگیسی، مگن سگیسی، پڑھی سگیسی وغیرہ۔ مذکر تے موش دی گردان انجواں تھیدی۔ کہیں وی مصدر کن فعل مستقبل امکانی جہول قاعدہ نمبر 17 دے مطابق بنا کرئیں قاعدہ نمبر 15 کون ساٹے رکھ کرئیں مشق دے طور تے گردان خود کیتے وچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 18: کہیں وی مصدر جہول کن فعل مستقبل امکانی جہول بناون کیجے ڈے۔ تے ہوئے مصدر جہول کن فعل امر قاعدہ نمبر 17 دے مطابق بنایا وچے۔ اوندے اکون سگن مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف واصیغہ واحد غائب مذکر (سگیسی)۔ تے پودن مصدر کنوں ماضی مطلق واصیغہ واحد غائب مذکر (پیا)۔ اے سب آہت وچ گنڈھ ڈے۔ تے وچجن تاں وت فعل مستقبل امکانی جہول بن ویندے۔ چویں جو مری سگیسی پیا، لکھی سگیسی پیا، مگن سگیسی پیا وغیرہ۔ کہیں وی مصدر جہول کن فعل مستقبل امکانی جہول قاعدہ نمبر 18 دے مطابق بنا کرئیں قاعدہ نمبر 4 کون ساٹے رکھ کرئیں ہوں مشق دے طور تے گردان خود کیتے وچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 19: کہیں وی مصدر متعدی کنوں فعل مستقبل امکانی جہول بناون کیجے ڈے۔ تے ہوئے مصدر کنوں فعل امر تے سب گیسجن مصدر جہول کنوں فعل مستقبل مطلق جہول (سگیسی)۔ بک ہنے نال گنڈھ ڈے۔ تے وچجن تاں وت فعل مستقبل امکانی جہول بن ویندے۔ چویں جو کجھ سگیسی، پڑھ سگیسی، لکھ سگیسی وغیرہ۔ موش تے مذکر دی گردان انجواں تھیدی ے۔ مارن مصدر کن فعل مستقبل امکانی جہول دی گردان ڈیکھو۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال) مفعولی ضمیریں مال گردان خود کیتے وچے۔

متصل	ثبت	موث	اوکوں کھاؤنی	انہیں کوں	تیکوں کھاؤنی پئی	تہا کوں کھاؤنی پئی	تیکوں کھاؤنی پئی	اسا کوں
متصل	منفی	موث	اوکوں کھاؤنی نہ پئی	انہیں کوں کھاؤنی نہ پئی	تیکوں کھاؤنی نہ پئی	تہا کوں کھاؤنی نہ پئی	تیکوں کھاؤنی نہ پئی	کھاؤنی نہ پئی
متصل	ثبت	مذکر	کھاؤنا پوس	کھاؤنا پوسٹیں	کھاؤنا پوسوی	کھاؤنا پوسے	کھاؤنا پوم/پوی	کھاؤنا پوسے
متصل	منفی	مذکر	کھاؤنا نہ پوس	کھاؤنا نہ پوسٹیں	کھاؤنا نہ پوسوی	کھاؤنا نہ پوسے	کھاؤنا نہ پوم/پوی	کھاؤنا نہ پوسے
متصل	ثبت	موث	کھاؤنی	کھاؤنی پوسٹیں	کھاؤنی پوسوی	کھاؤنی پوسے	کھاؤنی پوم/پوی	کھاؤنی پوسے
متصل	منفی	موث	کھاؤنی نہ پوس	کھاؤنی نہ پوسٹیں	کھاؤنی نہ پوسوی	کھاؤنی نہ پوسے	کھاؤنی نہ پوم/پوی	کھاؤنی نہ پوسے

قاعدہ نمبر 2: تصیون مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف وا استعمال صرف لازم مصدر کن جتنے ہوئے اسم استقبال دے اگوں تصیون دے۔ اہمہر گھاہوں کہیں وی مصدر لازم کن فعل مستقبل التزامی بناون کہتے ڈتے ہوئے مصدر لازم کنوں اسم استقبال تے تصیون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیغ واحد غائب مذکر آہت ءج گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جواوندنا آؤنا تصیسی، بیڈا او پچنا تصیسی، میڈا اچھنا تصیسی وغیرہ وغیرہ مذکر تے مونت دی گردان انجوانج تصیسی۔ آون مصدر کن فعل مستقبل التزامی دی گردان ڈیکھو۔ (اضافی ضمیریں مال) مفعولی ضمیریں مال گردان خود کیتی ونجے۔

ضمیر	ثبت احمی	مذکر موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر	اوکوں آؤنا تصیسی	انہیں دا آؤنا تصیسی	بیڈا آؤنا تصیسی	تہا آؤنا تصیسی	میڈا آؤنا تصیسی	ساڈا آؤنا تصیسی
	منفی	مذکر	اوکوں آؤنا نہ تصیسی	انہیں دا آؤنا نہ تصیسی	بیڈا آؤنا نہ تصیسی	تہا آؤنا نہ تصیسی	میڈا آؤنا نہ تصیسی	ساڈا آؤنا نہ تصیسی
	ثبت	موث	اوکوں آؤنی تصیسی	انہیں دی آؤنی تصیسی	بیڈی آؤنی تصیسی	تہاڈی آؤنی تصیسی	میڈی آؤنی تصیسی	ساڈی آؤنی تصیسی
	منفی	موث	اوکوں آؤنی نہ تصیسی	انہیں دی آؤنی نہ تصیسی	بیڈی آؤنی نہ تصیسی	تہاڈی آؤنی نہ تصیسی	میڈی آؤنی نہ تصیسی	ساڈی آؤنی نہ تصیسی
متصل	ثبت	مذکر	آؤنا تصیسی	آؤنا تصیسی	آؤنا تصیسیا	آؤنا تصیسی	آؤنا تصیسی	آؤنا تصیسی

قاعدہ نمبر 29	مروہ سکیدی پینا	کھوی سکیدی پینا	منگوی سکیدی پینا
قاعدہ نمبر 30	مروہ سکسی	کھوی سکسی	منگوی سکسی
قاعدہ نمبر 31	مروہ سکسی پینا	کھوی سکسی پینا	منگوی سکسی پینا
قاعدہ نمبر 32	مروہ پچ سکسی	کھوی پچ سکسی	منگوی پچ سکسی
قاعدہ نمبر 33	مروہ پچ سکسی پینا	کھوی پچ سکسی پینا	منگوی پچ سکسی پینا

4۔ فعل مستقبل التزامی

تعریف:- فعل مستقبل التزامی او فعل ءج کہیں کم دا کرن تے تصیون آون آلے زمانے کہتے لازمی قرار ڈے ڈتا ونجے۔ فعل مستقبل التزامی عام طور تے جھولی صورت ءج ای استعمال کہتا ویندے۔ انجھیں حالت ءج مفعول فاعل دا قائم مقام ہوندے جہڑا جو فعل مال جس تے عدد ءج مطابقت رکھدے۔ مثال دے طور تے اے جملے ڈیکھو۔

۱۔ سفر تے وچن کہتے سفردی تیاری تاں کرنی پوی

۲۔ یاد رکھ مہیاں رب دی گنی تصیسی

۳۔ تیکوں علاج کہتے کراچی وچنا پوی

۴۔ تیکوں میڈے بھرادی شادی ءج شریک تصیونا پوی وغیرہ وغیرہ

فعل مستقبل التزامی بناون دے قاعدے: فعل مستقبل التزامی بناون کہتے ہمیشاں اسم استقبال دے اگوں پوون یا تصیون مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف گنڈھ ہونا پوندے۔ اسم استقبال بناون کہتے کہیں وی مصدر دی چھیکو ءج "الف" دا ودھارا کر ڈیوندے۔ جیویں جواؤنا کن آؤنا، وچن کن وچنا، تے لکھن کن لکھنا وغیرہ۔

قاعدہ نمبر 1: کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کہتے ڈتے ہوئے مصدر کن اسم استقبال تے پوون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف دے سینے واحد غائب مذکر کوں آہت ءج گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جو وچنا پوی، کھاؤنا پوی، لکھنا پوی، آؤنا پوی۔ مذکر تے مونت دی گردان انجوانج تصیوی ءج۔ کھاؤن مصدر کن فعل مستقبل التزامی دی گردان کھراں تصیسی۔ (مفعولی ضمیریں مال) فاعلی ضمیریں مال گردان خود کیتی ونجے۔

ضمیر	ثبت احمی	مذکر موث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متصل	ثبت	مذکر	اوکوں کھاؤنا	انہیں کوں	تیکوں کھاؤنا پئی	تہا کوں کھاؤنا پئی	تیکوں کھاؤنا پئی	اسا کوں کھاؤنا پئی
متصل	منفی	مذکر	اوکوں نہ کھاؤنا	انہیں کوں نہ	تیکوں نہ کھاؤنا	تہا کوں نہ کھاؤنا	تیکوں نہ کھاؤنا پئی	اسا کوں نہ کھاؤنا پئی

عج گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل التزامی بن وید سے۔ چوہیں جو ملنا پینا تھیں، آونا پینا تھیں، بھجنا پینا تھیں وغیرہ۔ اسم استقبال دے بعد 'عج' پینا تھیں، دے گنڈھ جین مال بنن اٹھیں تھیں ترکیبوں دا معنی اے تھیں دے جو ملن "آون" تے بھجی دا کم زمانہ مستقبل 'عج' کڈہ پین کڈہ پین پینا تھیں۔ تے جے کرہینا تھیں کوں الٹ کرئیں، تھیں پینا، بنا ڈوسجے تاں وت لہجہ ترکیب دا معنی اے تھیں دے جو ملن آون تے بھجی دا کم تو اترا مال تھیں پینا۔ ملن مصدر کن فعل مستقبل التزامی دی گردان ڈیکھو۔ (اضافی ضمیریں مال) مفعولی ضمیریں مال گردان خود بقیہ ونجے۔

ضمیر	ثبت	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	ثبت	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر

متعدی الجعدی مصادر کن فعل مستقبل التزامی بناون دے قواعد:

قاعدہ نمبر 5: کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کنوں اسم استقبال تے پون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (پوی) آپت 'عج' گنڈھ کرئیں فعل مستقبل التزامی بنا یا وید سے۔ چوہیں جو کھو او نا پوی، کھو او نا پوی، ملو او نا پوی وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواج تھیدی ء۔ کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کن قاعدہ نمبر 5 دے مطابق فعل مستقبل التزامی بنا کرئیں قاعدہ نمبر 1 کوں سامنے رکھ کرئیں مشق دے طور تے گردان خود بقیہ ونجے۔ (فاصلی تے مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 6: کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی الجعدی کنوں اسم استقبال تے تھیون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (تھیں) آپت 'عج' گنڈھ ڈیون مال فعل مستقبل التزامی بن وید سے۔ چوہیں جو او نا کھو او نا تھیں، او نا کھو او نا تھیں، او نا کھو او نا تھیں وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کن قاعدہ نمبر 6 دے مطابق فعل مستقبل التزامی بنا کرئیں قاعدہ نمبر 2 کوں سامنے رکھ کرئیں ہوئیں مشق دے طور تے گردان خود بقیہ ونجے۔ (اضافی تے مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 7: کہیں وی مصدر متعدی الجعدی کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر متعدی الجعدی کنوں اسم استقبال پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (پئے) بھجی مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف دا صیغہ

مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر

قاعدہ نمبر 3: کہیں وی مصدر لازم یا متعدی کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کن اسم استقبال پون مصدر کنوں ماضی قریب معروف دا صیغہ واحد غائب (پئے) بھجی مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (ویسی)۔ اے سب آپت 'عج' گنڈھ ڈے تے بھجی تاں وت فعل مستقبل التزامی بن وید سے۔ مثال دے طور تے لکھنا پئے ویسی کھانا پئے ویسی مرنا پئے ویسی وغیرہ۔ مؤنث تے مذکر دی گردان انجواج تھیدی ء۔ لکھن مصدر کن فعل مستقبل التزامی دی گردان ڈیکھو۔ (مفعولی ضمیریں مال) فاصلی ضمیریں مال گردان خود بقیہ ونجے۔

متصل	ثبت	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	ثبت	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر
متصل	مذکر	مؤنث	جمع غائب	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر	جمع حاضر

قاعدہ نمبر 4: کہیں وی لازم مصدر کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیجے ڈے تے ہوئے مصدر کن اسم استقبال پون مصدر کن ماضی مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (پئے) تھیون مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف دا صیغہ واحد غائب مذکر (تھیں)۔ اے سب آپت

متنصل	مفعی	مذکر	اوکوں مرجع و بچا	انھیں کوں مرجع	تیکوں مرجع و بچا	تہا کوں مرجع	تیکوں مرجع و بچا	اسا کوں مرجع
متنصل	مذکر	مؤنث	اوکوں مرجع و بچا	اوکوں مرجع و بچا	توں مرجع و بچا	توں مرجع و بچا	توں مرجع و بچا	اسا کوں مرجع
متنصل	مفعی	مؤنث	اوکوں مرجع و بچا	اوکوں مرجع و بچا	توں مرجع و بچا	توں مرجع و بچا	توں مرجع و بچا	اسا کوں مرجع
متنصل	مذکر	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا
متنصل	مفعی	مذکر	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا	مرجع و بچا

قاعدہ نمبر 12: کہیں وی مصدر مجہول کن فعل مستقبل التزامی بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر مجہول دی چھیکوی 'جین' حذف کر ڈیسی۔ باقی دے اگوں قاعدہ نمبر 11 دے مطابق وچجن مصدر کنوں اسم استقبال (وچنا) تے پون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (پوی)۔ اے سب گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جوہری وچنا پوی، مٹی وچنا پوی، سڈی وچنا پوی وغیرہ۔ کہیں وی مصدر مجہول کن قاعدہ نمبر 12 دے مطابق فعل مستقبل التزامی بنا کرئیں تے قاعدہ نمبر 11 کوں سامنے رکھئیں ہوئیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال)۔

نوٹ:- فعل مستقبل التزامی دے متعلق کجھ گھاہیں دی وضاحت کرن ضروری ہو۔ جوہریاں جو اے بن۔

i جیویں جو فعل مستقبل التزامی دی تعریف کریندئیں ہوئیں بیان کیا گئے جو اوہنا شخص جیوے جو مفعولی صورت وچ ہوندن (یعنی اوکوں، انھیں کوں، تیکوں، تہا کوں، میکوں تے اسا کوں) فعل مستقبل التزامی دی گردان وچ انھیں کوں فاعل دی جاے تے درمیان ویندے۔ لہہہ گھاہوں انھیں شخصی شمار دے گھاہے مال بنن آلیاں صیفہ وارز کیاں مجہولی صورت کوں ظاہر کریندئیں تہوں تاں آکھیا ویندے جو فعل مستقبل التزامی مجہولی صورت وچ ای درمیان ویندے۔

ii جنیں ویلھے اسم استقبال دے بعد فعل مستقبل التزامی بناون کیلئے 'تھیون' مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف بنا کرئیں گنڈھیا وچے تاں وت شمار شخصی (اوکوں، انھیں کوں، تیکوں، تہا کوں، میکوں تے اسا کوں) دی جاے تے شمار شخصی اضافی (ملکیتی) یعنی اوندا، انھیں دا، ہڈا، تہا ڈا، میڈا تے اسا ڈا وغیرہ استعمال کیا ویندے۔ جیویں جو اوندا آونا تھیسی، میڈا وچنا تھیسی، میڈا بچنا تھیسی وغیرہ۔ بے کر فعل مستقبل التزامی دی گردان کریندئیں ہوئیں تھیون مصدر کن فعل مستقبل مطلق معروف 'تھیسی' دا استعمال کیا وچے تاں اے گھاہے یا دروے جوہرے ڈتے تے ہوئے مصدر کن اسم استقبال بنا کرئیں گردان کرن مقصود ہووے تاں اوندے کیلئے عام طور تے لازم مصدر رای استعمال کیا ویندے۔ بے کر اتھیں تر کیں وچ شمار شخصی اضافی دی جاے تے شمار شخصی مفعولی (یعنی اوکوں، انھیں کوں وغیرہ) دی استعمال کیلئے وچجن تاں

واحد غائب مذکر (ویسی) اے آہت وچ گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جو اوندا پنے ویسی، کھو اوندا پنے ویسی، ہلو اوندا پنے ویسی وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کن قاعدہ نمبر 7 دے مطابق فعل مستقبل التزامی بنا کرئیں قاعدہ نمبر 3 کوں سامنے رکھئیں ہوئیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (صرف مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 8: کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر کنوں اسم استقبال، پون مصدر کنوں ماضی مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (پیا) تے تھیون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (تھیسی) اے سب آہت وچ گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جو ہلو اوندا پیا تھیسی، کھو اوندا پیا تھیسی، کھو اوندا پیا تھیسی وغیرہ۔ کہیں وی مصدر متعدی المععدی کنوں فعل مستقبل التزامی قاعدہ نمبر 8 دے مطابق بنا کرئیں قاعدہ نمبر 4 کوں سامنے رکھ کرئیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (صرف مفعولی ضمیریں مال)

مصادر مجہول کن فعل مستقبل التزامی بناون دے قاعدے:

قاعدہ نمبر 9: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر مجہول کن اسم استقبال تے پون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (پوی)۔ آہت وچ گنڈھ کرئیں فعل مستقبل التزامی بنا ویندے۔ جیویں جوہریاں پوی، سڈ بچنا پوی، لسکھ بچنا پوی، ہڈ بچنا پوی وغیرہ۔ کہیں وی مصدر مجہول کن قاعدہ نمبر 9 دے مطابق فعل مستقبل التزامی بنا کرئیں قاعدہ نمبر 1 کوں سامنے رکھ کرئیں مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (صرف مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 10: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر مجہول کن اسم استقبال، پون مصدر کن ماضی قریب معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (پنے) وچجن مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (ویسی)۔ اے سب آہت وچ گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جوہریاں پنے ویسی، لسکھ بچنا پنے ویسی، لسکھ بچنا پنے ویسی وغیرہ۔ کہیں وی مصدر مجہول کن قاعدہ نمبر 10 دے مطابق فعل مستقبل التزامی بنا کرئیں قاعدہ نمبر 3 دے مطابق مشق دے طور تے گردان خود کیتی وچے۔ (فاعلی تے مفعولی ضمیریں مال)

قاعدہ نمبر 11: کہیں وی مصدر مجہول کنوں فعل مستقبل التزامی بناون کیلئے ڈتے ہوئے مصدر مجہول دی چھیکوی 'ن' حذف کر ڈیسی، وچجن مصدر کنوں اسم استقبال (وچنا) تے پون مصدر کنوں فعل مستقبل مطلق معروف واصیفہ واحد غائب مذکر (پوی) اے سب آہت وچ گنڈھ ڈتے وچجن تاں وت فعل مستقبل التزامی بن ویندے۔ جیویں جوہریاں پوی، سڈ بچنا پوی، مٹی وچنا پوی وغیرہ۔ ہر وچجن مصدر کنوں فعل مستقبل التزامی دی گردان ڈیکھو۔ (مفعولی تے فاعلی ضمیریں مال)

ضمیر	ثبت افعلی	مذکر مؤنث	واحد غائب	جمع غائب	واحد حاضر	جمع حاضر	واحد حکم	جمع حکم
متنصل	ثبت	مذکر	اوکوں مرجع و بچا	انھیں کوں مرجع و بچا پوی	تیکوں مرجع و بچا	تہا کوں مرجع و بچا پوی	تیکوں مرجع و بچا	اسا کوں مرجع و بچا پوی

